

SZUNYOGH X.FERENC

SZENT
+ PÁL +
CSELEKE-
DETEI

KORDA RT. KIADÁSA BP.

SZUNYOGH X. FERENC O. S. B.:

SZENT PÁL CSELEKEDETEI
(KRISZTUS SZIKRÁJA)

ELMÉLKEDÉSEK ÉS SZENTBESZÉDVÁZLATOK
AZ APOSTOLOK CSELEKEDETEINEK
MÁSODIK RÉSZÉRŐL

II. RÉSZ

BUDAPEST, 1944
KORDA R. T. KIADÁSA

Nr. 1448|1943. Imprimi potest. 16. Nov. 1943. Chrysostomus archiabbas.
Nihil obstat. Dr. Stephanus Kosztolányi censor dioeceseanus. Nr. 520|1944. Imprimatur.
Strigonii, die 29. Jan. 1944. Dr. Joannes Drahos vic. gen.

Nyomatott: Korda R. T. nyomdájában, Budapest, VIII., Csepreghy-utca 2.

HETEDIK FEJEZET

SZENT PÁL KRISZTUSÉRT FOGOLY

55. Útban a bilincsek felé

XXI. ¹Az efezusiaktól való elszakadás után közvetlen hajót kaptunk és egyenes irányban szigetről-szigetre haladtunk. Április 24-re Chosba érkezünk, másnap Rhodos szigetére, onnét pedig Patarába. ²Itt kiszálltunk, mert más hajót kellett keresnünk. Mikor azután egy Feniciába készülődő hajóra akadunk, arra szálltunk át és tovább vitorláztunk. ³Felűtűt előttünk Ciprus, de azt balfelől haladva elhagytuk, és egyenesen Szíriába tartottunk. Eljutottunk így Tyrusba, mert a hajó ott készült kirakodni.

⁴Először megkerestük itt a tanítványokat. Egy hétig köztük maradtunk. Ezek a Lélek által megsej-tették az Apostolra váró szenvedéseket, de emberi módon gondolkodva arra kérték Pált, hogy ne men-jen föl Jeruzsálembe. ⁵De mihelyt a hajó ki- és be-
rakodására szánt napok eltelték, mi útnak indultunk és továbbálltunk. Ők egy hét alatt annyira megsze-
rették az Apostolt, hogy most mindannyian, felesé-
gükkel és gyermekeikkel együtt, egészen a városon
kívül elkísértek minket. A parton azután mindnyájan
letérdeltünk és együtt imádkoztunk. ⁶Majd azután
megindultan búcsút vettünk egymástól: mi hajóra
szálltunk, ők pedig hazatértek övéikhez.

⁷A hajóút befejező részlete volt Tyrusból Ptole-
maisba. Partraszállva, köszöntöttük a testvéreket.
Egy napig náluk maradtunk. ⁸Legközelebbi napon a

szárazföldön Cesareába érkeztünk. Még volt időnk pünkösdig, azért ott betértünk az evangéliumot hirdető Fülöp házába, aki egyike volt a hét diakonusnak. Nála szálltunk meg. ⁹Neki négy hajadon lánya volt, s mind részesedtek atyjuk karizmáiban. Megkapták így ők is „az oktatás, a figyelmeztetés és a vigasztalás adományait”, azaz prófétáltak = az isteni küldetést átérezve, lelkesen szóltak és tanítottak a cesareai zsidó és pogány nők között.

¹⁰Néhány napig időztünk itt. Közben egy Agabus nevű próféta érkezett hozzánk Júdeából. ¹¹Megérkezése után az ószövetségi próféták jelképes cselekedeteit utánozva, megfogta Pál övét és azzal megkötözte saját lábát és kezét. Azután pedig az ószövetség Jahveje helyett, mint vele egyenlő Istent, a Szentlelket nevezve meg, így szólott: A Szentlélek mondja: Azt a férfit, akié ez az öv, így fogják megkötözni a zsidók Jeruzsálemben, azután kiszolgáltatják a pogányok kezébe. ¹²Midőn ezt hallottuk, mi is, az ő útítársai, meg az odavalók is kértük őt: ne menj föl Jeruzsálembé. ¹³De Pál régen tudta már, hogy missió és passió egymástól elválaszthatatlanok. Azért csendesesen felelt és kedvesen így szólt: Mit csináltok? Miért sírtok? Miért szomorítjátok meg szívemet? Miért akartok eltéríteni szándékomtól? Én kész vagyok az Úr Jézus nevéért nemcsak arra, hogy Jeruzsálemben magamat megkötözni engedjem, hanem kész vagyok arra is, hogy érte meg is haljak. ¹⁴Mindezen rábeszélésünk hiábavaló volt. Végül mi is megnyugodtunk, és mi is azt mondtuk: Legyen meg az Úr akarata.

¹⁵Azután hamarosan felkészülődünk. Cesareából 58 május 8-án, hétfőről keddre virradó éjjel elindultunk. Felmentünk Jeruzsálembé, ahová 10-én, szerdán este érkeztünk meg.

¹⁶A tanítványok közül is néhányan velünk tartottak Cesareából. Ezek elvezettek egy bizonyos cyprusi Názonhoz, még a régi időkből való tanítványhoz, és az éjtszakára nála szálltunk meg.

Kezdődik a mi Urunk Jézus Krisztus apostolának kinszenvedése.

a) Ime: a kétféle gondolkodás, a természetes és a természetfölötti. A természetes ember azt mondja: Ne keresd a veszélyt! Ha vihar tör ki, húzódj a fa alá! Istennek is többet ér egy egészséges számár, mint egy beteg ló. A lelkeknek is többet használsz, ha élve maradsz, mint ha elfognak és megölnek. Isten országát jobban szolgálod, ha nyugodtabb vidékre mégy.

Van igazság ebben a beszédben is, — de csak természetes, emberi igazság. Meg kell tanulnunk nekünk is a természetfeletti gondolkodást, mert csak akkor értjük meg az Isten akaratát. Nem szabad például elhagyni egy munkateret csak azért, mert nehéz az élet, — de lehet másikat választani akkor, ha másutt többet tudunk tenni. Lehet égni úgy, hogy fölöslegesen pazaroljuk életerőnket, — de lehet égni úgy is, hogy Istenért égünk el, és akkor nem baj.

b) Egyébként is alapelvvé kellene tennünk, hogy a természetes életünket egyre jobban átjárassuk a természetfölötti szellemével, de viszont törekedni kellene arra is, hogy természetfölötti életünkben egyre jobban természetesek legyünk. Magam megvallhatom, hogy beszédeimben és írásaimban egyaránt szerettem volna ehhez elsegíteni a lelkeket. Különösen az utóbbihoz, mert nagy bajnak tapasztaltam, hogy úgynevezett jámbor lelkek a sok imádsággal, de főként a meg nem emésztett lelki olvasmányokkal, lehetetlen gyakorlataikkal, zűrzavaros fölfogásukkal annyira megzavarták a Szentírásnak és a liturgiának oly fölségesen egyszerű lelkiségét,

hogy sokakat inkább visszariasztottak, mint vonzottak.

Legelső, amit ehhez a természetes-természetfeletti élethez tudnunk kell, hogy nem vagyunk anyagok, hanem emberek. Nem szállhatunk tehát a magasságokba, hanem a földön járva kell lépésről-lépésre előrehaladni. Mentől meredekebb egy hegy, annál apróbb lépéseket tehetünk: pedig Isten hegye sokszor meredek. Akik a Himaláját próbálják megmászni, egy-egy magasabb pontnál hetekig, sőt hónapig táboroznak, hogy megszokják a klímát, s csak azután mehetnek tovább. Mi is, ha egy kicsit magasabbra jutottunk, sokáig kell ott megmaradnunk, hogy „aklimatizálódjunk”.

Azután tudnunk kellene, hogy sáros földön nem lehet úgy járni, hogy közben piszkosak, sárosak ne legyünk. Nem kell magunknak keresnünk a sáros helyeket. Nem kell nekünk készakarva belépni a pocsolába, — elmegy mellettünk valaki vagy valami, az lép be a sárba, de azután ránk is fröccsen. Bizony, bizony, sokszor *nem mi tesszük* a bűnt, legalábbis nem világos tudással és teljes akarati elhatározással, hanem gyakran *megtörténik velünk*. Azt se tudjuk hogyan, de beleestünk. Maradjunk tehát mindig óvatosak, mindig alázatosak, de mindig az Istenben is bízők.

Nem lehet azonban a földön még úgy sem járni, hogy mindig az égbe kukucskáljunk. Áll f a az utunkba, — és nekimehetünk. Van kő az útfélen, — és belebotolhatunk. Van gödör és mélység jobbról, balról — beleeshetünk.

Igaz, hogy úgy sem lehetne járnunk, hogy folyton csak a földre nézzünk s a veszélyektől remegjünk, mert akkor meg úgy eltévedhetünk az élet rengetegében, mint Dante is eltévedt az élet útjának felén, az eléje meredező sűrűség mélyén.

Az a helyes, ha fel-felnézünk az égre, hogy meg-lássuk a csillagokat és hozzá tudjunk igazodni; ha

fel-felnézünk az égre és ha azt felhő borítja is, hiszünk a felhők fölött ragyogó napban; ha felnézünk az égre és meglátjuk ott a reánk letekintő, minket szeretettel figyelő jószágos Atyát. Ez teszi életünket természetfelettivé. De azután szét is kell néznünk, meg kell látnunk akadályul szolgáló fát, bukást okozó követ, töréssel, zuhanással fenyegető gödröt. Ez teszi majd természetessé életünket.

c) Milyen vonzó lehetett Fülöp diakonusnak házában az igazi krisztusi, sőt azt is mondhatnók kolostori atmoszféra. A krisztusiak a kezdet kezdetétől fogva külön megbecsülték a szűzeket. Nem hordtak még külön ruhát és nem éltek külön házában, mint most a szerzetesnők, de már lélekben azoknak elődjei voltak. Megbecsülték pedig azért is, mert lépten-nyomon látták, hogy az Isten is megbecsüli és a tisztaságért külön adományokkal jutalmazza meg őket. Jönnek még az Egyház történetében prófétalelkű nők. Fog még egy Hildegard ezrek előtt prédikálni, egy Szienai Katalin fog még pápát és császárt tanácsaival ellátni. Ezek azonban már többet tesznek, mint amit feljebb ajánlottunk. Már nemcsak a természetfelettit tudják belesugározni a természetes életükbe, de tudnak egész valójukban, gondolkodásukban, érzésükben, akaratukban természetfelettivé válni.

d) Ezt látjuk Szent Pálnál is. Ha babonás lenne, már régen visszariadna az előjelektől. Hiszen a halál hírnöke volt már Kenchreaeben a merényletterv. Halálsejtelem fogja el a tyrusi híveket. Most pedig, hogy jövetelének híre már előre elfutott Jeruzsálemig, onnan jön az Isten embere, hogy jelentse a reá váró sorsot. Ezekből kell megéreznünk és megsejtenünk, hogy valóban mennyire csak a hit vezette most már Szent Pál apostolt.

XXI. *19*Végre Jeruzsálemben voltunk. A testvérek szívesen fogadtak minket is meg a magunkkal hozott adományokat is. Pált szíve vonzotta ide, mert megterése után most már ötödször jött ide a központba, az anyaegyházhoz és annak vezetőjéhez. *20*Mindjárt másnap velünk együtt meglátogatta az ifjabb Jakabot, mert Péter és János már rég nem éltek Jeruzsálemben. A püspöknél a presbiterek is mind egybegyülekeztek. *19*Pál köszöntötte őket. Miután a gyűjtés eredményét átadta, részletesen, de alázatosan elmondotta nekik, hogy az utóbbi három év alatt, tehát az utolsó beszámolója óta mit művelt a pogányok között az ő munkássága által: az Isten! *20*Azok pedig, miután meghallgatták, dicsőítették az Istent. Nem is tehettek másként, mert a diadal sokkal nagyobb, a siker sokkal kézzelfoghatóbb és — pénzzel is mérhetőbb volt, mintsem tagadni lehetett volna.

De azért nem tudtak teljesen felengedni Szent Pál iránt, mert valami mégis nyomta a lelküket. Ezért nem Jakab ugyan, hanem ők, a többiek így szóltak hozzá: Magad is tudod, kedves testvér, hogy hány ezren lettek a született zsidók közül Krisztushívők. Ezek mind féltékenyen őrzik és gondosan megtartják a mózesi Törvényt. *21*Rólad azonban az a hír járja, hogy te a Mózesztől való elpártolásra tanítod a pogányok között szétszórtságban élő zsidókat, amikor azt mondod, hogy nem kell nekik fiaikat körülmetéltetniük, és nem kell többé maguknak sem a zsidó szokások szerint élniük. *22*Mit lehetne most tenni? Elkerülhetetlen ugyanis, hogy a pünkösdi ünnepekre ide sereglő tömeg össze ne csődüljön, ha meghallják, hogy megjöttél. *23*Kövesd tehát tanácsunkat: Mutasd meg valamivel itt

a nyilvánosság előtt, hogy tiszteletben tartod magad is a zsidó szokásokat. Van köztünk most négy férfi, kik nazireusi fogadalmat vállaltak magukra. ²⁴Csatlakozzál hozzájuk. Végy részt velük együtt a tisztulási szertartásokban azért, hogy mivel ők szegények, megfizeted helyettük a fogadalom végén bemutatandó drága áldozatok költségeit, hogy azok fogadásukat teljesíthetve, fejüket ismét megnyirathassák. Akkor, ha te egy ilyen régi szokást ily nyilvánosan gyakorolsz, a jó érzelmeik mind látni fogják, hogy egy szó sem igaz a rólad keringő hírekből. Sőt ellenkezőleg, te magad is a törvény előírásainak megfelelően élsz. Ezt a kis engedményt te mint zsidó megteheted, mert emlékezzél csak vissza a zsinatra, amikor mi engedtünk. ²⁵Ami ugyanis a pogányok közül hívőkké váltakat illeti, nem kell attól tartanod, hogy eljárásoddal nyugtalanságot keltesz közöttük, mert írásba foglaltuk végzésünket, hogy ők szabadok a mózesi törvényektől. Csak a bálványáldozatoktól, a vértől, a fullasztott állat evésétől meg a paráznaságtól kell tartózkodniuk.

²⁶Hogy mi ment végbe erre Pál lelkében, azt nem tudjuk. Csak döntését látjuk. Erre Pál maga mellé vette azokat a férfiakat, elvégezte velük együtt másnap a fogadalommal járó tisztulási szertartást. Velük együtt elment a templomba. Bejelentette ott, hogy mikor a tisztulás napjai letelnek, akkor mindegyikükért bemutatattja az áldozatot.

a) Megható Pál ragaszkodása és szeretete Jeruzsálemhez. De mindjárt felvethetjük a kérdést: Van-e mibennünk ilyen vonzódás — Rómához? A krisztusiak szívében ugyanis Róma foglalta el azt a helyet, amely helyet a zsidók szívében Jeruzsálem töltötte be. Vagy csak pusztá szó nálunk, hogy „római” katolikusok vagyunk? A mostani Szent-

atyánkat talán közelebb érezzük szívünkhöz, azért, mert közöttünk járt, megismert minket, valamit megtanult nyelvünkéből is. (Pápasága után a legelső zarándoklat, melyet fogadott, a magyarok zarándoklata volt; és ekkor csendült fel először a pápai trónon, Krisztus helytartójának ajkáról magyar beszéd.) De ha igazán katolikusok vagyunk, akkor ettől függetlenül is szeretnünk kellene Rómát és a mindenkori pápát.

Igen, de Róma messze van! Mily kevesen juthatnak el a szent városba! De még ezek közül is, akik oda eljuthattak, mennyivel kevesebben beszélhetnek a pápával személyesen. Miben mutathatja meg tehát minden hívő, hogy szereti Egyházát és annak fejét?

A liturgia segítségünkre jön. Közénk állítja Szent Péter templomának és a pápának a helyettesítőjét. Megvan minden hívőnek a maga egyházmegyéje: annak székesegyháza és annak püspöke jelenti számára Rómát, Szent Péter templomát, a pápát.

Sőt tovább menve, akkor lesz meg bennem egészen a „sentire cum Ecclesia“, az Egyházhoz való ragaszkodás, ha szeretem a saját plébániai templomomat, pedig lehet, hogy nagyon egyszerű, szegényes kis falusi templom. — És szeretem a saját papomat, akkor is, ha az esetleg öreg, gyámoltalan plébános, vagy fiatal, tapasztalatlan, prédikálni még alig tudó káplán.

b) A jeruzsálemi hívek hallanak kósza híreket. Nem vizsgálják meg, igaz-e, nem-e, mert annyi bennük az elfogultság Szent Pál iránt, hogy még többet is hajlandók elhinni róla.

Vajjon mi hogy vagyunk a hírekkel szemben? Könnyen elfogadjuk, ha mások hibájáról vagy botlásáról szóló hírt hallunk? És nemcsak, hogy nincs egyetlen mentegető, védő gondolatunk, hanem még talán örülünk is ilyeneknek és kapva-kapunk rajtuk.

Azután meg tudjuk-e tartani magunkban, ha valami valóban helytelent, „dehonesztálót” tapasztalunk, látunk, hallunk, vagy — a könyökünkön jön ki? Ha mégis elmondjuk, legalább másítatlanul adjuk-e tovább, vagy pedig saját szánk íze szerint elváltoztatva és legtöbbször nagyítva? Fama crescit eundo: a hír szájról-szájra járva csak növekedik.

Mennyi alaptalan dolgot fecsegnek összevissza az emberek, különösen amikor oly sok minden történik a világban, mint ma, és az értesüléseket nem lehet ellenőrizni. Legjobb, ha általában gyanakodva fogadjuk a híreket, de főként a hírhozókat. Édesanyámtól tanultam, nem is felejttem el: „Fiam, vigyázz, aki hírt hoz, az visz is!” Azóta tapasztaltam, hogy így is van. Aki nekem beszél másról, az utána másnak fog beszélni rólam.

c) Mit szóljunk ifjabb Jakab viselkedéséhez? Világos először, hogy ő nem tartozott Szent Pál vádlói közé. Az Apostolok Cselekedetei az ő nevének említése után egyszerre többesszámban folytatja, ezzel is mintegy mutatja, hogy Szent Jakab nem volt Szent Pál ellen. De viszont azt sem lehet tagadni, hogy nem volt eléggé mellette sem. Márpedig vannak esetek, amikor nemcsak Isten ügyére áll, hogy „aki nincs velem, az ellenem van”, hanem gyakran felebarátainkra is. Mi tudjuk azt, hogy a szentek is emberek, tehát emberi gyarlóságoktól ők sem mentek. Minden tiszteletet megadunk az ifjabb Jakabban is a szentnek, de tanulunk az ő gyarlóságából.

Mi különbség a két szent apostol között? A legnagyobb abban van, hogy az ószövetségi törvény tiszteletben tartása és Jézusba mint Megváltóba vetett hit együtt volt meg Szent Jakabban meg a többiekben. Ez az „és” biztosította az ő külső és belső életének zavartalan folyását. Belsőben már egészen Krisztusé voltak, de ez az „és” külsőleg összekapcsolta a többi törvényhű zsidókkal. Nem is szolgáltattak tehát új üldözésre okot.

Most előttük állt egy férfi, aki nem ismerte az „és”-t, hanem csak ezt: „egyedül”. Erről tett tanúbizonyságot az egész világ előtt: Egyedül a hit által, egyedül a kegyelem által, egyedül Jézus Krisztus által nyerjük el az üdvösséget. Minden mást fölöslegesnek tartott és odaadott ezért az egyetlenért. „Egyedül” Krisztusért hordozta testén Krisztus sebeinek stigmáit: a kődobások vérrel aláfutott zúzódásait, az ostorcsapások kegyetlen csikjait. Azok közé tartozott, akik nem hajolnak, hanem inkább törnek.

d) És hogyan viselkedett most Szent Pál a rászórt rágalmaikkal szemben? — Szinte fölségesen nyugodtan. Lett volna módja, hogy megmagyarázza cselekedeteit, és most szóval fejtsse ki Jeruzsálemben, amit levélben megírt már. Mégis egyetlenegy szava sincs a beszédekkel szemben. Oly fölségesé válik most, hogy az egyébként gúnyolódó Renan is kénytelen megengedni: „Talán egész apostoli életében nem hozott nagyobb áldozatot munkája érdekében. Sokkal több nagyságot mutatott ezzel, mint Korintusban és Tesszalonikában való működésével, ahol zsenijének egész erejét teljes szabadsággal kifejthette.”

Amikor hallotta a jeruzsálemi hívők ajánlatát, egész benső világának ellenkeznie kellett ezzel. Évek hosszú során át harcolt a Törvény alól való szabadulásért; a zsidó szokásokat csak „gyöngé és koldus elemeknek” jellemezte. Most pedig tőle, az egyenesség emberétől, ki színlelni akkor sem tudott, ha szenvedés várt reá, most azt kívánják, hogy színleg ismerje el ezeket a szokásokat. Látszatra tagadja meg eddigi tanítását. Tartson most mintegy nyilvános vezeklést. Egész eddigi jelleme arra utalná, hogy ne fogadja el ezt a tanácsot. És mégis megteszi.

Vajjon mi volt ekkor Szent Pál lelkében? Megértés-e vagy pillanatnyi gyöngeség? Tegyük fel mind a kettőt.

Akkor csodálatos, hogy Szent Pál mily megértéssel tud viselkedni a nem egészen őszinte testvérekkel szemben is. De őt az a nemes szenvedély járta át, hogy mindenkinek mindene legyen, amint megírta: „Ámbár szabad vagyok, de mégis mindenkinek rabszolgájává leszek.” (I Kor. 9, 19.) Most a zsidókkal zsidó, a görögökkel görög akar lenni. Ezért enged most, hogy talán az anyaegyházat kibékíti a pogányokból lett krisztusi hívőkkel.

A jelen helyzet annyira hasonlít a tíz évvel előttről ugyancsak Jeruzsálemben lefolyt apostoli zsinathoz. De mégis mekkora különbség van. Akkor Pál még egészen ifjú férfi volt, az idősebb Barnabásnak a segítőtársa. Már akkor is tüzeslelkű tanúja volt az Úrnak, de mint misszionárius, még csak a kezdet kezdetén állott. Ott volt azután még Péter és János is, akikhez ő is meleg szívvel vonzódni tudott. A lelkekben pedig még ott élt az első üldözés emléke, és fejük fölött sötét felhők gyülekeztek újra. Érezték, hogy hamarosan kitör az a vihar, melynek áldozata lesz az idősebbük Jakab.

De azóta sok minden megváltozott. A két nagy apostol már nem élt Jeruzsálemben. Az ottmaradt krisztusi hívők nem gyarapodtak többé. Kihalt belőlük a lendület. Szerették volna biztosítani maguknak a további kényelmes életet, pedig kényelmes étellel apostolkodni nem lehet.

Pál is más; most már tapasztalt, higgadt, nyugodt. Nem izgul olyan kis dologért, ami se nem szoroz, se nem oszt. Az ő szemében pedig a zsidó szokások ilyen semmiséggé törpültek le. Mi se nézünk tehát az ő viselkedését, hanem inkább tekintsünk magunkra.

Van-e mibennünk ehhez hasonló megértés? Vagy mindenáron, mindenkire a magunk felfogását akarjuk ráerőszakolni? Vannak emberek, kik azt hiszik, hogy csak az a jó és az a helyes, amit ők gondolnak el, azért ha más csak egy kicsiben is

eltér az ő kaptafájuktól, nem a kaptafát, hanem azt a mást tartják rossznak.

Tudunk-e a mellékésekben lemondani a saját izlésünkről és alkalmazkodni másokhoz, hogy azután annál határozottabban lépünk fel, mikor a lényeges és fontosról van szó? Sokkal több az életben a mellékes, mintsem azt gondolnók. Az igazán lényeges és valóban fontos miatt ritkán kerülhet kenyértörésre a dolog. De akkor azután hajthatatlannak kell lennünk!

e) Végzetesen tragikus ez a tanács a jeruzsálemi öregek részéről, de végzetesen tragikus Szent Pál pillanatnyi gyöngesége is, amellyel elfogadta. Az ő szerepét hasonlíthatjuk a nagy tragédiák hőseinek szerepéhez. Valamiben téved a hős, és ezzel megindul a bukás. Lehet, hogy kicsi a tévedése; lehet, hogy nincs is benne semmi kárhozható: mégis „szelet vet és vihart arat”. Szent Pált mint e nagy benső tragédiának hőst tudjuk részvétellel nézni. Sorsa szívünkben valóban tisztulást (katharsist) eredményez.

Nem így azonban a jeruzsálemi vezetők gyávasága. Nekik is érezniök kellett azt, amiért Agabus már csak a hírre is Szent Pál elé siet, hogy ne jöjjön most abba a Jeruzsálembe, hol a nemzeti elfogultság orgyilkos szövetkezetekbe tömöríti a túlzó zsidókat. Napról-napra hol itt, hol ott szűrnak le valakit titokban, ruhájuk alá rejtett „sica”-val, rövid, görbe törrel a „sikariusok”, orgyilkosok. Tudhatták, hogy ha nem vállalja a fogadalmat, akkor nem kénytelen a templomba fölmenni. Elkerülheti a tömegeket, és talán épségben elhagyhatta volna a szent várost. De most ők tették kötelességévé, hogy menjen fel a templomba, jelentkezzék az áldozatra, fizesse meg az összeget. Ezzel mindenki figyelmét mintegy felhívták az Apostolra, akinek fogságában tehát közvetve ők is bűnösök.

57. Szent Pált elfogják

XXI. ²⁷*Mikor azonban az áldozat bemutatására kijelölt hét nap már tetelőben volt, a Provincia Asiából való és az ünnepekre idejött zsidók meglátták és felismerték a templomban őt, akit legjobban gyűlölt az egész ottani zsidóság. Kiáltásukra összefutottak az emberek. Ők pedig felizgatták az egész népet.* ²⁸*Megragadták Pált, körülbelül ugyanolyan váddal, ugyanolyan gyűlölettel, ugyanolyan szándékkal, mint egykor ugyanezen a helyen Istvánt ragadták meg és vitték el megkövezni. Közben így kiáltoztak:*

Izraeliták, segítsetek! Ez az az ember, aki mindenhol a nép, a törvény és ezen hely ellen izgat mindenkit. Most még pogányokat is hozott be a templomba, a belső udvarba! Innen pedig görög és latin felírású tábla is halálbüntetés terhe mellett kitiltotta az idegeneket! Ezzel megfertőztette ezt a szent helyet. ²⁹*Vele látták ugyanis valahol a városban az efezusi Trofinust. Erről tudták, hogy pogányból lett Krisztusé, és nem részesült körülmetélésben. Bár nem látták őt a templomban, de gyűlöletükben elfogultan azt gondolták most, hogy Pál a templomba is bevitte őt magával.*

³⁰*Erre a vélt sérelemre megmozdult az egész város. A nép összecsődült. Megragadták Pált, és mert a szent helyet nem akarták vérontással megfertőzni, kihurcolták a templomból a pogányok számára is szabad előudvarba. A belső udvarba vezető kapukat pedig azonnal bezárták. Mintegy jelképesen kivetették az Apostolt népének közösségéből.*

³¹*Midőn már azon voltak, hogy itt az előudvarban akár puszta ököllel is agyonverjék őt, a várfalon őrködő római katonák jelentették ezt a hírt*

a templom mellett lévő Antonia-várban helyőrséget alkotó cohors „chiliarchos”-ának, *tribunusának*: Az egész Jeruzsálem lázong! Erre a *tribunus katonákat és tiszteket vett maga mellé*. Antonia várából a templom terére vezető lépcsőkön *lerohant a tömeg közé*. Nemrég volt ugyanis az a lázadás, amelyben egy egyiptomi zsidó egész tömeget fölizgatott és elvezetett az Olajfák hegyére. Azt jövendölte ugyanis, hogy a város falai az ő szavára lehullanak, a római őrséget legyőzik és ők lesznek a város és a templom urai. Félix helytartónak akkor jelentős katonai hatalommal sikerült ezeket a lázadókat szétvernie. Bár négyszázat megöltek, kétszázat elfogtak, maga az egyiptomi mégis elmenekült. Azt hihette tehát, hogy újra az jelent meg és újra az szított lázadást.

³²*Mikor a tömeg meglátta az ezredest és a katonákat, felhagyott Pál ütlegetésével.* ³³*A tribunus pedig odalépett. Elfogatta Pált, mint a zendülés vélt okozóját, és két lánccal mind a két kezén odakötöztette két katonához. Azután megkérdezte a tömegtől: Ki ez a férfi? És mit vétett?* ³⁴*De a tömegből egyik ezt, a másik azt kiabálta össze-vissza. Így a tribunus a zajongás miatt semmi biztosat megérteni nem tudott. Kiadta tehát a parancsot, hogy a várba, illetve a várban lévő kaszárnyába vigyék el őt.* ³⁵*Mikor azonban a lépcsőkhöz jutottak, a nép erőszakoskodni kezdett. Erre a katonák felemelték az Apostolt, és úgy vitték vállukon, mert talán szét is tépték volna.* ³⁶*Az egész tömeg ugyanis utánuk futott, és mint egykor Pilátus udvarán azt kiabálta: Feszítsd meg őt, most ezt ordította: Veszítsd el őt!*

³⁷*Már éppen bevezették volna Pált a várba, mikor görögül megkérdezte a tribunust: Szabad-e tőled valamit megkérdeznem?*

Az meglepődve válaszolta: *Te görögül is tudsz?*
²⁸Hát nem te vagy az az egyiptomi, aki nemrégén lázadást szítottál és magaddal vezettél a pusztába vagy négyezer orgyilkos sikariust?

²⁹Paulus erre felvilágosította: *Én tarzusi zsidó vagyok! Ennek a híres ciliciai városnak római jogokat élvező polgára. Kérlek tehát, engedd nékem, hadd szóljak a néphez.*

a) Szent Pál barátai sejtették, hogy milyen veszedelem érheti szeretett mesterüket, azért felkísérték a templomba. Tenni ugyan a tömeggel szemben semmit nem tudtak, de mégis egy ilyen szemtanúnak köszönhetjük ezt az egészen részletes és pontos leírást, melyhez alig van valami hozzátenni-valónk. De ez a részlet is megerősítheti bennünk az egész könyv hitelességébe vetett bizodalunkat.

b) Tanulságul pedig csak annyit vonjunk le, hogy mily kevés ok elég a gyűlöletnek. Elég a látszat meg a feltevés. A városban látták Szent Pált Trofimussal, de készek voltak rögtön feltenni, hogy ide is magával hozta, noha nem látták.

Aztán tovább is folytatták a gyanúsítást: Háttha az a négy is, akivel egy hét óta jár a templomba, szintén ilyen körülméletlen. Az egyik mondta még a *talán*-t, a másik már úgy adta tovább, hogy biztosan azok. Ez így szokott lenni.

Milyen igaz a latin szónak az eredeti jelentése: latinul gyűlölni valakit annyit jelent: „invidere”. Ez a szó pedig ebből van összetéve: „in + videre”, meg nem látni. A gyűlölet valóban elvakít, míg a szeretet láthatóvá tesz.

58. Mint szikla a tengerben

Raffael megfestette Szent Pált, amint az Areopagoston beszél. Ezt a jelenetet még nagy festő nem vette ecsetjére. Pedig Aranyszájú Szent János

mondja, hogy a világtörténelem egyik legmegkapóbb jelenetét látjuk most magunk előtt. Képzeld el a templomudvart. Fölötte emelkedik Antonia vára. A lépcsőn letépett ruhával, vérző testtel, csapzott hajjal, bilincsbe vert kézzel Szent Pál áll. Az udvaron pedig a fenekedő, gyűlölködő tömeg ordítzik. Különös egy szószer ez az evangélium számára, de különösebb a bilincsekbe vert szónok, és még különösebb ez a hallgatóság. Mint szikla a háborgó tengerben, úgy áll előttünk az Apostol.

XXI. ⁴⁰*Mikor a tribunus megadta az engedélyt, Pál a lépcsőkön állva intett kezével a népnek. Amint a csend teljes lett, hogy azonnal megnyerje mindnyájuknak legalább a figyelmét, arám nyelven szólott hozzájuk.*

XXII. ¹*Férfiak! Testvérek és atyák! Hallgassatok meg, a védelmemet akarom most elétek tární!*

²*Amint meghallották, hogy arám nyelven szól hozzájuk, még inkább elcsendesedtek. Ezt nem várták; mert — legtöbbnek sejtelmük sem volt, hogy ki áll előttük. A kisázsiaiak tudták, a szinédrium tudta, — de a tömeg, az mindig buta. Csak kiabálni tud, de azt annál jobban. Csak egy jelszót kell kiadobni, és fel lehet őket korbácsolni. Így volt nagy-pénteken is. Így van mindíg. Szent Pál pedig a csendben folytatta beszédét.*

Először azt szeretném megmutatni néktek, hogy magam is tisztelen a törvényeket, mert az első vád ezt tagadja. Halljátok életemet, — és a tényekből magatok ítéljete. ³*Zsidó ember vagyok! Bár idegenben, a ciliciai Tarzushan születtem, de ebben a városban nevelkedtem. Itt ültem Gamáliel lábánál. Itt tanultam nagy*

szorgalommal az atyák törvényeit. Az Istenért és az ő igaznak vélt ügyéért elvakultan ugyan-úgy buzgólkodtam egykor én is, miként ti is ma mindnyájan. ⁴Ezt az utat: a keresztény tanítást, és az úton járó híveket halálra üldöztem. Megkötözve fogságba hurcoltam férfiakat és nőket. ⁵Tanúsíthatják ezt rólam a főpap maga és az öregeknek egész tanácsa. Tőlük kaptam felhatalmazó levelet! Úgy mentem el Damaszkusba a zsidó testvérekhez, hogy az új tanottani követőit is bilincsekbe verjem, és megbüntetés végett ide Jeruzsálembe hurcoljam.

Halljátok meg azt is, hogy hogyan lettem mégis Krisztus híve. ⁶Az történet azonban, hogy útközben Damaszkushoz közel fényes délben — tehát nem álomlátásban! — hirtelen nagy világosság ragyogása vett körül engem az égből. ⁷Én lezuhantam a földre és egy szózatot hallottam hozzám szólni: Saul, Saul, miért üldözesz engem? ⁸Én pedig azt kérdeztem: Uram, ki vagy? Erre ő így felelt: Én vagyok, akit te üldözsz: a názáreti Jézus. ⁹Kísérőim látták ugyan a világosságot, de a hozzám szóló szavát nem hallották, illetve nem értették. ¹⁰Erre megkérdeztem: Mit kell tennem, Uram? Az Úr pedig azt felelte: Kelj fel! Menj Damaszkusba! Ott majd megmondják neked mindazt, amit meg kell tenned. ¹¹Mivel azonban a világosság ragyogása teljesen megvakított, a kísérőknek kellett kézenfogva vezetniök. Így értem be Damaszkusba. ¹²Ott lakott egy bizonyos Ananiás nevű és a törvény szerint istenfélő férfiú. Róla az ottlakó zsidók mind csak jót tudtak mondani. Ez felkeresett engem. ¹³Elém állott, és így szólt hozzám: Saul testvér! Tekints fel!

Abban a pillanatban láttam, és reá tekintettem.
¹⁴Ő pedig így oktatott: Atyáink Istene eleve kiválasztott téged, hogy megismerd akaratát, meglásd az Igazat és halljad ajkának szövegét.
¹⁵Most tanúskodnod kell mellette minden ember előtt azokról, amiket róla láttál és tőle hallottál. ¹⁶Most pedig mit késlekedel? Hívd az ő nevét segítségül. Engedd magadat megkeresztelni és mosd le bűneidet. Így lettem tehát én magam Krisztus híve.

El kell azonban még azt is mondanom, hogy miként kaptam meg küldetésemet. ¹⁷Ezen esemény után visszatértem Jeruzsálembe. A templomban imádkoztam, akkor lelki elragadtatásba estem. ¹⁸Láttam Őt, a megdicsőült Jézust. Ő mondotta nekem: Ne maradj itt. Menj ki gyorsan Jeruzsálemből; mert itt nem fogadják el a rólam tett tanúbizonyosságodat. ¹⁹Én pedig meglepetésemben így szóltam: Uram, ők tudják, hogy éppen én hurcoltam fogságba a benned hívőket, és engedtem megveretni őket a zsinagógákban. ²⁰Azt is tudják rólam, hogy amikor Istvánnak, a te tanúdnak véréért kiontották, ott álltam magam is és helyesltem a megkövezést, sőt őriztem gyilkosainak ruháit. ²¹De az Úr ezt mondotta nekem: Menj el a zsidók közül! Én téged messzire, a pogányok közé akarlak küldeni.

²²Eddig még csak meghallgatták őt, de most, mikor kijelentette, hogy isteni látomás szerint a pogányok is hivatalosak az üdvösségre, ezzel egyenjogúaknak ismerte el őket a körülmetélt, hívő zsidókkal. Ezt faji elvakultságukban, tiszta vérükre való büszkeségükben, magukat minden más fölött állónak képzelő nemzeti gőgjükben nem tudták el-

viselni, mert magukat felsőbbbrangú fajnak tartották. Erre már *teli torokkal kiáltották: Veszítsd el az ilyent a föld színéről! Ilyennek nem szabad tovább élnie!*

²³*Igy ordítottak és féktelen haragjukban az őrjöngő keletiek szokása szerint ledobálták felsőruháikat és csak úgy szórták a port a levegőbe.* ²⁴*A tribunus az arám nyelvű beszédből semmit nem értett, csak ezt az őrült dühöngést látta. Erre kiadta a parancsot, hogy Pált vigyék be a kaszárnyába. Ott ostorozzák meg és fogják kínvallatóra, hogy így megtudja, mi okból kiabálnak ennyire ellene. A parancs törvénytelen volt. A római jog szerint csak rabszolgákkal és gonosztevőkkel szabad így elbánni. De — ez az ember zsidó, és a rómaiak is azt hitték, hogy a zsidókkal szemben minden meg van engedve.* ²⁵*Amikor azonban szíjjakkal kezénél és lábánál kikötötték, hogy az így kifeszült testére verjenek a szíjból font és ólomgombban végződő korbáccsal, a flagellum-mal, Pál odaszólt a mellette álló centuriónak: Szabad-e nektek elítélés nélkül római polgárt megostoroznotok?* ²⁶*Alighogy ezt meghallotta a centurió, azonnal odament a tribunushoz és jelentette neki: Uram, gondold meg, hogy mit akarsz tenni! Ez az ember ugyanis római polgár.* ²⁷*Erre a tribunus odament Pálhoz. Megkérdezte tőle: Mondd meg őszintén nekem, valóban római polgár vagy? Pál azt felelte: Igen.* ²⁸*A tribunus így folytatta: Én nagy pénzen jutottam ehhez a polgársághoz. Úgy kellett Claudius császártól, akinek a nevét is viselem, nagyon drágán megvásárolnom. És te hogy jutottál hozzá? Pál öntudattal ezt felelte: Én pedig már abban születtem.*

²⁹*Erre a kínvallatásra készülő katonák nyomban félreálltak. Az ezredes szintén megijedt, mikor*

így megtudta, hogy római polgárt kötöztetett meg, mert ezzel vétett a Porcia-törvény ellen. E szerint pedig halálbüntetés terhe alatt tilos római polgárt meggyalázó büntetéssel sújtani. Azért feloldoztatta az Apostolt a bilincsektől. De továbbra is katonai őrizetben tartotta, mert az Apostolnak még be kellett bizonyítania ártatlanságát.

a) Ennek a résznek olvasására felmerülhet bennünk az a kérdés, hogy Pál, aki eddig mindig örömmel szenvedett Krisztusért és akinek most még jobban át kellett éreznie, hogy a maga szenvedése mennyire egybeolvad Mesterének szenvedéseivel, mert ugyanúgy vádolják ártatlanul, most miért nem engedte, hogy azon a helyen, annál az oszlopnál, ugyanúgy megostorozzák, mint Azt, akinek keresztútján akart járni?

Egyik oka lehetett, hogy már másodszor áll olyan hatósággal szemben, mely igenis értékelni tudja a római polgárjog nagyságát. Vezethette azonban most a részvét is, hogy ez a nemesnek látszó katona akaratan kívül ne essék ilyen súlyos következményekkel járó bűnbe. Most nemcsak magáról volt szó, ugyanúgy, mint Filippiben. Akkor a hívők javát nézte, most pogányért is kész hasonló szeretet-cselekedetre. De az is lehet, hogy a Lélek kegyelméből érezte, még nincs itt a végső alkalom a vértanúságra, még munka vár rá a földön, mielőtt végleg egyesülhetne szenvedésével az érte szenvedett Mesterrel.

b) Állítsuk mégegyszer szemünk elé ezt a csodálatos képet. Azután elmélkedjünk arról, hogyan tud Szent Pál minden körülmények között, mindenkire úgy szólani, ahogyan kell. Ime, a hatalmon lévőhöz is mint tud minden megalázkodás nélkül, nemes öntudattal, de főként nagy lelki nyugalommal beszélni. Keressük meg a titkát, honnan van ez a fontoságos nyugalom Szent Pál lelkében?

Csak abból, hogy ő valóban teljesen és fenntartás nélkül átadta magát Isten kezébe. Az elméletírók mind azt hirdetik, hogy az Istennel való egyesülésnek első állomása a „saint abandon“, a maguk teljes elhagyása és Istenre való rábízása; a „Hingabe“, egész lényüknek minden föltétel nélkül való odaadása. Ha pedig azt gondolnók, hogy ezt részben nehéz minékünk is megtennünk, részben pedig, hogy nincs rá alkalmunk, — akkor merülünk el a liturgiába és meglátjuk, hogy mennyiszor van alkalmunk és mennyiszor meg is teteti velünk ezt a liturgia.

Mindenki számára megvalósítja ezt az önátadást a szentmise. A felajánlásnak igazi lelkét az érti meg, aki tudja, hogy a kenyérrel és a borral szimbolikusan bár, de igaz valósággal átadjuk magunkat, munkánkat és szenvedésünket, örömünket, egész lényünket Istennek. Az tudja majd szívből imádkozni: *Suscipe me, Domine!*

Gyönyörű szép a bencés monasztikus liturgiában az is, hogy aki egész életét az Istennek szentelte, annak ajkára még kétszer adja ezt az éneket az Egyház: „*Suscipe me, Domine . . .*“, fogadj el engem, Uram, ékesen szóló szavad szerint, hogy éljek: ne engedj várakozásomban megszégyenülnöm.“ Először akkor énekelj a szerzetes, mellén keresztbetett kézzel, mikor fogadalmát letette az oltár előtt. Utoljára pedig, amikor a távozás pillanatában lelke készül az Úr színe elé.

Tegyük meg minden szentmisében ezt a lelkében megértett és lényegében gyakorolt felajánlást. Adjuk át magunkat valóban minden alkalommal az Isten kezébe: — akkor ő valóban el is fogad minket. Mi is belső vihar és külső szorongatás ellenére nyugodtan és csendesesen élhetünk, mert az Úrban élünk most és örökre.

59. A védőkezőből támadó

XXII. ⁸⁰Másnap azután Licius tribunus világosabban meg akarta ismerni, hogy a zsidók mivel vándolják Szent Pált. Magához rendelte a papokat és az egész szinédriumot. Azután Pálról levetette a bilincseket, elővezettette és eléjük állíttatta. XXIII. ¹Pál szilárdan, öntudatosan tekintett a szinédriumra és így kezdett beszélni:

Férfiak! Testvérek! Egész életemben mind a mai napig teljesen jó lelkiismerettel jártam az Úr előtt.

²Ananiás főpap erre — mivel szerinte Pál nem úgy viselkedett, mintha bírāja előtt állna és még hozzá testvéreknek merte őket szólítani, mintha ők nem felette ítélkező atyák, hanem vele egyenrangúak lennének — megparancsolta a mellette állóknak: *Üssék őt szájon.* ³Ez a zsidóknál nagy megszegés volt. Pál nem akarta ezt elviselni. A homályos helyiségben, meggyengült szemével nem látta az Apostol a beszélőt magát, hanem csak a hangját hallotta. Feléje fordult erre Pál és így kiáltott rá:

Vigyázz! Téged ver meg az Isten, te fehérre mázolt fal! Te azért ülsz itt, hogy a törvény szerint ítélkezzél rajtam! És most te adsz parancsot, hogy a törvény ellenére szájon üssenek?

⁴A körülállók most rátámadtak. Ezt mondták: *Az Isten Főpapját szidalmazod?* ⁵Pál azonban azt felelte erre: *Testvérek, nem tudtam, hogy ez a főpap. Különbben nem mondtam volna ezt. Jól tudom ugyanis az Irás szavát: Néped fejedelme ellen ne mondj rosszat.*

⁶Pál felismerte a helyzetet. Látta, hogy két, egymással ellentétben álló párt van köztük. Észrevette azt is, hogy a szinédrium részben szaduceusokból,

részben farizeusokból való. Azt gondolta, hogy legalább az egyik pártot megnyeri a maga ügyének. Azért így kiáltott fel a tanácsban:

Testvérek! Én farizeus vagyok és egy farizeusnak a fia vagyok. Tudjátok meg, hogy a holtak feltámadásába vetett remény miatt — melyet én Jézusról hiszek és vallok — állok most ítélet előtt.

⁷*Ezekre a szavakra kitört a heves ellentét a szadduceusok és farizeusok között. A sokaság megszolgált.*

⁸*A szadduceusok ugyanis azt mondják, hogy először nincs feltámadás, azután nincsenek szellemi lények, sem angyal, sem lélek. A farizeusok ellenben mind a kettőt: mind a feltámadást, mind a szellemek létezését vallják.*

⁹*Lett is nagy lárma és kavarodás. Egyesek ugyanis a farizeusok közül felugrottak. A szadduceusokkal vitatkozva kijelentették: Mi semmi rosszat nem találunk ebben az emberben! Nincs kizárva, hogy lélek vagy angyal szólj hozzá a látomásokban.* ¹⁰*A vita és nyugtalanság egyre nagyobb lett. A tribunus végül is attól tartott, hogy Pált szétszaggatják. Kiadta tehát a parancsot a katonáknak, hogy menjenek közéjük, ragadják ki Pált és vigyék vissza a várba.*

¹¹*Pált mintha most mégis szorongó érzés fogta volna el. De a következő éjtszaka az Úr megjelent neki és ezt mondotta: Légy bátor! Nem lesz semmi bántódásod! Mert amint most bizonyosságot adsz rólam Jeruzsálemben, úgy kell tanúmnak lenned Rómában is.*

a) A racionalista exegézis csak azért foglalkozik Szent Pál személyével, hogy kimutassa, ahol

csak lehet, az Apostol emberi gyarlóságait. Nemcsak azért, hogy őt fosszák meg emberi nagyságától, hanem talán inkább azért, hogy a maguk kicsinységét felemeljék hozzá vagy hogy hibáikat a nagy névvel mentegessék.

Először azt mondják, hogy hazudott Szent Pál, mert kellett ismernie a főpapot; — majd kitört belőle a zsidó természet és átkozódott; — azután nem tudta Mesterét, Krisztust követni a szelídségben; — végül pedig, hogy köntörfalazással elterelte a vádat, másról beszélt, mint amiről kellett volna. Feleljünk meg mindegyikre.

Szent Pál nem volt megijeszthető gyerek, sem az élethez nyomorultan ragaszkodó valaki. Egész eddigi élete valóságos héroszt mutatott. Keressenek ki az ellenfelek csak egyetlenegy helyet, amely ne ezt mutatná. Akkor valószínű, hogy itt sem változott meg a természete, itt is ugyanoly bátran szembenézett a valósággal. Nem hazudhatott tehát, hogy azzal mentegesse magát. Inkább lehetne még ironikusan felfogni a szavát: Nem is tudtam, hogy egy főpap adhasson ki ilyen parancsot. A szájonverés ugyanis azt jelentette a zsidóságnál, hogy a bűnös elvesztette minden jogát arra, hogy mint a zsidó nép tagjával bánjanak vele.

De azt hisszük, hogy jobban megmagyarázza Szent Pál szavát két körülmény. Az egyik az, hogy Szent Pál látóereje ebben az időben már nagyon meggyöngült, mert tudjuk, hogy súlyos szembaja is volt. Ez is megmagyarázza, hogy miért nem ismerte föl a főpapot. De még jobban megmagyarázza az a tény, hogy ez nem hivatalos gyűlés volt, különben az ezredes részt sem vehetett volna rajta. Nem is a megszokott helyen jöttek össze, hanem Antonia várában. Ezért a főpap nem is viselte magán hivatalának jelvényeit, hanem ott állt a tanácstagok tarka tömegében, mikor Pál a parancsot hallotta. Lelkületét mutatja, hogy amikor az igazságot megismeri, hajlandó bocsánatot kérni.

Szava valóban bántó lehetett, mert hisz az írástudóknak tudniok kellett Ezechiél prófétáról, és így tudhatták, hogy a Próféta szavát alkalmazza most az Apostol. A meszelés csak eltakarhatja, hogy a fal már roskadozó. Így a fehér ruha és az ősz haj, a tisztességnek külső jelei csak eltakarják a belső ürességet és romlottságot.

A történelem adatai szerint pedig Szent Pál csak az igazat mondotta, mert más forrásokból is tudjuk, hogy a főpapi méltóság ebben az időben oly méltatlanra jutott, akit kortársai mint kapzsi és eszem-izom, érzéki embert jellemeztek. Még a siciariusok törét is felhasználta, hogy szenvedélyeit ki-elégíthesse. Egyébként is Szent Pál nem fenyegetőzött, hanem jövendölt. Néhány évvel később ugyan is beteljesedett az Apostol szava, mert 66-ban lázadók keresték Ananiást. Ő pedig testvérel elrejtőzött ugyan, de azután felfedezték és szeptember 16-án megfojtották.

Azt el kell ismernünk, hogy az Úr Jézus Krisztus hasonló esetben egészen másképp viselkedett. Amikor őt ütötték arcon, ő úgy válaszolt, mint isteni Fölség, — Szent Pál most úgy viselkedett, mint az emberi gyarlóság. Ha kitalált történetet adott volna Szent Lukács, akkor hőjét hasonlóbbá tette volna az Istenemberhez. Különbön is alapjában különbség van Jézus szenvedése és a világ bármely más emberének szenvedése között. Az Úr Jézus szenvedésének minden emberi mértéket felülmúló jellege és célja, hogy a szenvedések önkéntes vállalásával megváltsa az emberiséget. Neki némán kellett szenvednie, mert ő Isten Báránya volt. És az Isten Bárányának ebben a szeretetből fakadt teljes engedelmisségében, ebben a csodálatos önlegyőzésében, ebben a hallgató magamegadásában van legelső sorban Jézus szenvedéseinek egésztelő értéke.

Az sem igaz, hogy ravaszul, hadicsellel elterelte a vádat, csakhogy ellenfeleit egymással össze-

veszítse. A teljes igazságot mondotta akkor, amikor a halottak feltámadásába vetett reményt hozta fel az ítélet okául. Hiszen egész meggyőződésének és minden prédikálásának alapja az Úr Jézus Krisztus feltámadásába vetett hite volt. Hogy most nem a személyt említette, hanem csak a tényt, magát a feltámadást, ez nem eltérés az igazságtól. Mert vagy van egyáltalán feltámadás vagy nincs. És az Úr Jézus feltámadása végső eredményben ennek a kérdésnek eldöntését jelenti. Ha ő feltámadt valóban, akkor van feltámadás, és akkor nem hiú a remény, hogy mi is vele feltámadhatunk. Több szót nem érdemes vesztegetni ezekre a vádaskodásokra.

b) Szomorúbb jelenség azonban az a különbség, mely a hívők viselkedésében van Szent Péter és Szent Pál fogsága idején. Mikor Szent Pétert elfogta Heródes, akkor a jeruzsálemi hívők egy szívvel-lélekkel virrasztottak és mindnyájan imádkoztak. Most Szent Lukács nem tud a részvevő szeretetnek ilyen megnyilatkozásáról semmit. A hivatalos hitközség tagjai még ujjukat sem mozdították meg érdekében. Kísérői nem tehettek semmit, mert ők idegenek voltak Jeruzsálemben. De a helybelieknek meglett volna a módjuk, hogy bejussanak a kaszárnyába. Hiszen látjuk majd, hogy Szent Pál kisöccse bejut nagybátyjához.

Nem láthatunk mi ezeknek a jeruzsálemi Krisztus-hívőknek szívébe, azért ne mondjuk ki az ítéletet, mely talán már nyelvünk hegyén van. Állapítsuk meg a tényt, hogy Szent Pált magára hagyták! Viselkedésükben nyoma sincs sem a tanúságtévő bátorságnak, sem az égő felebaráti szeretetnek. Egész Jeruzsálemben csak egy házban volt világosság ezen éjjel, ahol a szeretet virrasztott a szeretettnek az életéért. Szent Pál néhány barátja virrasztott ott imádságban: Lukács, Timoteus, Titus, Trofimus, azután Szent Pál húga és annak családja.

A helyzet valóban komoly volt. Szent Pál szá-

mára a döntés éjtszakája. Eddig még a népéhez tartozónak érezte magát. Most azonban végleg maga is a római hatóság ítélkező fórumai alá veti magát. Nem volt könnyű a döntés. Mikor így egyedül, magárahagyatva a második éjtszakát tölti a börtönben, ránehezedik a szomorúság. Tudta azt is, hogy ha a rómaiakra bízta magát, akkor hosszú fogság vár rá, mert azok óvatosan ítélkeznek ilyen esetekben, amikor ezzel a lázadózó néppel juthatnak összeütközésbe. Úgy érezhette, hiú álom csak, hogy Krisztus glóriáját hirdethesse Rómában és elvihesse hírét a földkerekség határáig. Elhihetjük, hogy valamilyen közlő ez okozhatta szívének a legnagyobb szomorúságot, azért éppen erre a gondjára küld az Isten vigasztalást.

Ezzel a gondolattal hűnyhatta le elfáradt szemét, de álom közben gondolatai tovább ezzel foglalkoztak és most is Krisztussal beszélgetett. Lelke mindig olyan volt, mint a mély tengerek. Ezekről mondják, hogy míg a felületen a legvadabb hullámok tajtékognak, a mélyben mindig csend és nyugalom van. Szent Pál külső élete lehetett olyan, mint a viharban megvadult óceán, belső élete „Krisztussal el volt rejtve Istenben”.

Helyes megjegyzés: „Ki tudná kikutatni, hogy az emberi lélek, mikor az álomban a nap kötelékeiből kiszabadul, a maga alkata szerint a mélység démonaival vagy a magasságok fénnel átjárt lelkeivel mint érintkezhet. Az álom gyengéd anyagába, mely úgylátszik, hogy részben a mi gondolataink világából, részben pedig a tudatalattiból szövődik, mint ölt ruhát magára Isten egy anyyala, és mint hajlik vigasztalva, szeretettel az alvóhoz.”*

Szent Pál nemcsak hiú álmot látott. Az összefüggésből világos, hogy azt az Urat látta, akiről most tett éppen tanúságot. Ez esetben ez a jelenség újabb

* Holzner: 366. l.

bizonyíték Jézus isteni mindentudásáról. Mert minden emberi várakozás ellenére, sőt az Apostol halálsejtelmei ellenére Jézus teljes határozottsággal szól a feladatáról, melyet Pálnak Rómában kell betöltenie.

De ez volt Szent Pál szívének is legforróbb kívánsága. Ime, most ennek teljeseését ígéri meg a látomás. Mily nagy vigasztalás is Paulus számára tudni, hogy az út, amelyen jár, Krisztus útja. De jól tudja azt is, hogy útja Krisztussal és Krisztusért a nehéz szenvedések útja lesz. Mint Jeruzsálemben is „mártír”, azaz Krisztus tanúja lett, Rómában is annak kell lennie. Hogy pedig mit jelent Krisztus tanújának lenni, azt az Apostol a saját testén tapasztalta meg. Tudta ezekben az éjjeli órákban is az égető sebektől és a nehéz bilincsekből, melyeket Uráért, Mesteréért vertek reá.

Nem a „drága Jézusnak édes vigasztalása” volt ez, pedig de sok ember keresi ezt a vallásosságban, hanem a „hagios, ischyros”, a szent és erős Isten vigasztalása volt nehéz időkben a lélekre várakozó gyötrelmekért.

60. Összeesküvés Szent Pál ellen

XXIII. ¹²Mikor megvirradt, a zsidók közül néhányan, akik talán a sicariusok közé tartoztak, összeesküvést szöttek és magukra átkot kívánva megesküdtek, hogy addig sem nem esznek, sem nem isznak, míg Pált meg nem ölik. ¹³Negyvennél többen voltak ezek az összeesküvők. ¹⁴Elmentek a papi fejedelmekhez és a szaduceuspárti vénekhez. Ezekről tudták, hogy Szent Pál halálos ellenségei. Elmondották nekik: Magunkra átkot kívánva megfogadtuk, hogy addig sem ételt, sem italt meg nem ízlelünk, amíg Pált meg nem öltük. Ti magatok ezt nem tehetitek meg, mert a római hatóságok hozzájárulása nélkül el nem ítélnétek és ki nem végezhetitek. Bízátok tehát csak mireánk! ¹⁵Jelentsétek a syned-

riummal együtt az ezredesnek, hogy holnap még-
egyszer küldje le hozzátok Pált, mert az a szándé-
kotok, hogy az ügyet még egyszer pontosabban meg-
vizsgáljátok. Mi pedig majd résen leszünk! Mielőtt
ideérne, útközben megöljük őt.

¹⁶Pál kisöccse, húgának a fia, azonban vala-
hogyan értesült a cselszövéstről. Azonnal elfutott a
várba és tudtára adta Pálnak. ¹⁷Pál pedig magához
hivatta az egyik centuriót. Azt mondta neki: Ve-
zesd ezt a fiatalembert a tribunus elé, mert valami
fontosat akar neki jelenteni. ¹⁸Az tehát magával vitte
őt, és a tribunus elé vezette. Azt mondta: A fogoly
Pál hivatott és kért arra, hogy vezessem ezt az ifjút
elé, mert akar valamit veled közölni. ¹⁹A tribunus
az ifjút kézenfogta, félrevonta és négy szemközt
megkérdezte: Nos, mit akarsz nekem jelenteni? ²⁰Az
pedig elmondotta: A zsidók összebeszéltek, hogy
megkérnek téged, vezettesd le Pált holnap a főtanács
elé, mintha ők valami pontosabbat akarnának ügyé-
ről megállapítani. ²¹De ne higgy nekik, mert közülük
negyvennél többen lesben állnak ellene. Ezek átok
alatt megfogadták, hogy addig sem nem esznek, sem
nem isznak, míg őt meg nem ölik. Már fel is készül-
tek, csak még a te határozatodat várják.

²²Erre a tribunus elbocsátotta az ifjút, de szigo-
rúan meghagyta neki: El ne mondd senkinek, hogy
ezeket nekem tudtul adtad. Maga pedig örült is,
hogy megszabadulhat most a fogolytól, akinek jelen-
léte újabb zavargást és így neki több gondot okozna.
Egyúttal most előző hibáját is eltussolhatja, hogy
római polgárt majdnem megveretett. Sőt még úgy
tüntetheti fel magát, hogy megvédett egy római pol-
gárt a zsidó összeesküvések ellen.

a) Az orgyilkos sicariusok, de maguk a zsidó
papok is minden eszközt jónak láttak céljuk eléré-

sére. Machiavelli előtt is meg utána is sokan gondolkoztak már úgy, hogy „a cél szentesíti az eszközt”. Szeretik ugyan ezt a mondást a jezsuitákra ráfogni, de soha bebizonyítani nem tudták, hogy ők ezt valóban tanították volna. Ellenben az bizonyos, hogy a politikusok, államférfiak, népvezérek a gyakorlatban ezt valósították meg.

Különösen egy terület van, ahol még katolikus emberek is beleesnek hasonló tévedésbe, mert nem gondolják végig következetesen az alapelveket. XI. Pius pápa mondta, hogy nincsen olyan bűn, amire ne zengenének dicsőítő himnuszt, ha azt be lehet takarni a hazafiság lobogójával. Nagyon buzgó olasz apáca tud lelkesedve beszélni Garibaldiról, mert a hazafias tett mögött nem látja meg az Egyházat ért sérelmet.

b) Szent Pálnak a szíve vérzik, amikor végleg szakítani kell hazájával és népével. Mert őszintén szereti mind a kettőt.

Kell tehát, hogy mi is szeressük magyar népünket, de kell azt is tudnunk, hogy számunkra is boldogság csak Krisztus útján lehet. Ha olyan válaszút előtt állunk, amely így veti fel a kérdést: * „Ahol ütközet van, ott az arcvonalak nyilvánvalók. Az egyiket Krisztusnak hívják, a másikat Germániának. Harmadik nincsen. Közöttük nincs megegyezés, csupán választás lehetséges. Ma nem az a kérdés, hogy a katolicizmust gyengítsük a protestantizmus erősítése céljából, hanem az a feladat, hogy a számunkra ezen idegen vallást azzal a hittel helyettesítsük, amely a német nép mélyéből született”: — akkor nekünk könnyű a választás. *Mi Krisztust választjuk.*

Nem téveszt meg minket a pillanatnyi siker. A történelem bizonyítja, hogy a nemzetek is csak

* Gott und Volk. — Soldatisches Bekenntnis. Theodor Fritsch, Verlag, 1942. Berlin.

Krisztus útján boldogulhatnak. Minden más úton elért siker csak átmeneti. Nagyon bölcs mondás: *Respice finem* — Várd meg a végét! Akkor majd meglátjuk, hogy amit ma sikernek tartanak, maradó lesz-e? Fakad-e belőle a nemzet nagyobb és igazabb részének, a köznépnak boldogsága.

A politikusok próbálnak hol balra, hol jobbra igazodni. Vigyázzunk! A kör lassan összeérhet: a szélsőbal és szélsőjobb nagyon könnyen találkozhatnak egymással. A jelen példája azt mutatja, hogy már egyben találkozott és kezét is fogott egymással a legszélsőbb bal és a legszélsőbb jobb: az Egyház, Krisztus és az Isten elleni harcban!

61. A hatalom oltalmában

XXIII. ²³*Lisias tribunus két centuriót hivatott magához. Ezt a parancsot adta nekik: Este kilenc órától kezdve tartsatok készenlétben hetven lovast és kétszáz dárdást, hogy még az éjjel három óraker elindulhassanak Cesareába.* ²⁴*Szereljétek fel hátaslovakat Paulus számára is. Épségben kell elvinnetek őt Félix helytartóhoz. Attól tartott ugyanis az ezredes, hogy ha kisebb kísérettel küldené el, a zsidók még útközben megtámadhatnák és megölhetnék Szent Pált. Akkor neki kellene még elviselnie a rágalmat, hogy ezzel pénzt akart szerezni.*

²⁵*Azután felment szobájába, és levelet írt a következő tartalommal:*

²⁶*Félixet, a kegyelmes helytartót üdvözli Claudius Lisias.*

²⁷*Ezt a hozzád küldött férfiút a zsidók fogták el és már majdnem agyonverték, mikor katonáimmal közbeléptem és kimentettem őt kezeik közül.* ²⁸*Közben megtudtam, hogy római polgár. Ekkor azzal a szándékkal, hogy megismerjem az ellene emelt vá-*

dat, levitettem őt a szinedrium tagjai közé. ²⁹Az egész tárgyalásból úgy vettem ki, hogy saját törvényeik vitás kérdése miatt vádolják. De semmi olyan bűne nincs, ami miatt halált vagy fogságot érdemelne. ³⁰Mínt hogy pedig azt is jelentették nekem, hogy orgyilkos cselet szőttek ellene, azért íme, nyomban elküldöm őt hozzád. Egyidejűleg értesítem vádlóit is, hogy eléd terjesszék az egész ügyet.

Jó egészséget!

³¹A katonák tehát a parancs értelmében közrefogták Pált és még az éj folyamán elvitték Jeruzsálemből Antipatrisba. Ez 60 km-re volt Jeruzsálemtől, és így itt már nem kellett az összeesküvőktől tartaniok. ³²Másnap reggel azután a lovasokat útnak bocsátották, hogy tovább menjenek Pállal. A gyalogosok azonban visszatértek Antonia várába. ³³A lovasok el is jutottak Cezareába. Ott átadták a levelet a helytartónak és Pált is hozzá vezették. ³⁴A helytartó a kor szokása szerint fennhangon elolvasta a levelet, — innen tudta meg Pál és tőle Lukács a levél tartalmát. Azután, hogy megtudja, ki az illetékes az ítélkezésre, megkérdezte Páltól: *Melyik provinciából való? Ciliciából — hangzott a felelet.* Ebből megtudta, hogy így valóban a császári helytartó az illetékes, azért ³⁵azt mondta: *Majd kihallgatlak, mihelyest vádlóid is megérkeznek.* Azután úgy rendelkezett, hogy Pált tartsák őrizetben a nagy Heródes egykori erődítésszerű palotájában, a római helytartók mostani lakóhelyén.

a) Szent Pál most a római hatalom oltalmába került. De a hatalmat mindig emberek képviselik. Nézzük meg tehát, kinek a kezébe tette le sorsát az Apostol. A helytartó ebben az időben (52—60.) Claudius Antonius Félix volt. Az első név is mutatja, hogy ő maga is, valamint testvére, Pallas Claudius

császár anyjának voltak szabadonbocsátott rabszolgái. Így tehát mind a ketten Claudius császár hívei közé tartoztak. Pallas az udvarnál maradt és egyre jobban beférközött a császár kegyébe. Különösen akkor, amikor első felesége halála után kezére járt Claudiusnak, hogy elvehesse Agrippinát, Nero anyját. Így azután testvérén, Félixen is tudott segíteni. A császár révén megszerezte neki a helytartóságot Judea és Galilea felett. Félixet azonban még a pogány történetírók is: Tacitus és Suetonius kapzsi, kegyetlen és-erkölcstelen embernek ábrázolják, „aki Judeában a királyi hatalmat rabszolgalelkülettel gyakorolta és hatalmas pártfogóiba vetett bizalmában azt hitte, hogy minden gonoszsgot büntetlenül megtehet”.*

b) Alkalom adódik most egybevetni a legnagyobb pogány történetírót: Tacitust és a legelső idők legnagyobb krisztusi történetíróját: Szent Lukácsot. Tacitus ugyanis azt ígéri művének bevezetésében, hogy mindent „sine ira et studio”, gyűlölködés és elfogultság nélkül fog megírni, de azért lépten-nyomon kitűnik elfogultsága is meg gyűlölete is. Ha alkalom adódik, feljegyzi szereplőinek minden bűnét és gonoszsgát. Szent Lukács belevitte írásába a magasabb krisztusi ethost. Félixnek, azután Drusillának, majd Heródesnek és Berenicének gyöngeségeit és magánéletét eltakarja a krisztusi szeretet takarójával. Ő valóban „sine ira et studio”, a személyek megítélése helyett csak a tényeket mondja el.

62. Hamis vád alatt

XXIV. ¹Öt nap mulva megérkezett Cezareába Ananiás főpap néhány vénnel együtt. Mivel maga nem volt jártas a római törvényekben, bizonyos Tertyllus nevű ügyvéddel, a vád képviselőjével adták elő a helytartó előtt a vádat Pál ellen. ²Ekkor

* Tacitus Hist. 5, 9.

Pált felszólították, Tertyllus pedig előállt a váddal. Tudta azonban a ravasz ügyvéd, hogy Félix mily rabszolgaelekű és mennyire szereti a hízolgő beszédet, azért így beszélt:

Kegyelmes Urunk, Félix!

°A legnagyobb hákával ismerjük el minden időben és minden helyen, hogy általad élhetünk teljes békében. Valamint, hogy körültekintő kormányzásod népünk helyzetét sok dologban jobbá tette. °De hogy hosszasabban föl ne tartsalak, kérlek, hallgasd meg kegyelmesen a röviden eléd tárt három vádat.

°Először is úgy találtuk, hogy ez az ember csak veszedelmet terjeszt és politikai zavarokat kelt. Lázadásokat szít a zsidók között szerte a földön. Ez pedig az állam elleni vétség.

De azután másodszor a lázadó és eretnek názáretiek vezére lett. Ezzel szakadást idéz elő magában a zsidóságban. A mi vallásunk azonban elismert valás, míg az övéké többé nem az. Ezzel a törvényektől tiltott vallást terjeszt.

°De harmadik bűne is van. Megkísérelte, hogy templomunkat megfertőzze. Mert bár a ti törvénytek is halálbüntetést ró arra, aki idegent a mi templomunk belső udvarába vezet, ez az ember mégis odavitt egy Trofimus nevű pogányt. Éppen ez alkalommal fogtuk el. Törvényes módon — nem úgy tehát, amint talán neked is jelentették, népítélettel, zavarással és egyáltalában nem orgyilkosokkal — a magunk törvénye szerint akartunk ítélni felette. °Ekkor azonban Lisias tribunus közbelépett. Nagy karhatalommal kiragadta őt kezünkből. °Egyben megparancsolta, hogy hozzád jöjjünk, ha vádat akarunk emelni ellene. Tarts törvényt, kérünk, és kérdezd ki őt magát. Akkor ítéletet hozhatsz mindarról,

amiről mi őt vádoljuk. ⁹Beszédét a jelenlévő zsidók is megerősítették és kijelentették: ez valóban így van és nem másként.

Az aljas emberek viselkedésére jellemző Tertullus ügyvéd beszéde. Lehet, hogy nem is zsidó, csak a latin és görög nyelv biztos tudása, a beszédben való ügyessége és a római jogban való jártasága miatt felfogadták szolgálatukba a papok. Hízeleg tehát feléjük is, mikor többszámban beszél. De annál jobban hízeleg a „Kegyelmes úrnak”, Félixnek. Beszédének ez a része nem más, mint a legaljasabb hízelgés, mert amivel a rómaiakat meg akarja nyerni, az mind nyilvánvaló hazugság.

Milyen is volt az a béke, amit Félix megteremtett? Először harcolt ugyan a rablók ellen és a sicariusokat időnkint kordába fogta, de teljes békéről az ő uralkodása alatt alig lehet szó, mikor pl. Tacitusból tudjuk többek között, hogy a galileaiak és a samaritánusok ebben az időben egymást kölcsönösen rabolták, állandóan harcoltak és verekedtek. De a rabolt zsákmányból mindig adtak a prokurátornak és az örömmel elfogadta azt. Csak amikor már oly nagy lett a verekedés, hogy majdnem háborúvá fajult, akkor ütött szét közöttük katonáival.

Hogy sok újítást hozott? Lehet, de hogy milyenek voltak ezek, azt nemcsak Tacitus idézett szavaiából tudjuk, hogy tele volt kegyetlenséggel és önkénnyel, hanem mindjárt még az Apostolok Cselekedetének következő fejezetéből meglátjuk, hogy parázna kéjenc, és ahol tudott, zsaroló volt.

Hogy pedig milyen hálások voltak a zsidók, azt Josephus Flaviustól tudjuk, hogy követséget küldtek Rómába, ott be is vádolták gonosz tettei miatt. Különösen azért, mert egyik utcai tüntetés alkalmával katonáival vérfürdőt rendezett a zsidók között, a házaikat pedig elhamvasztatta.

Ez az aljas hízelgés undorító minden jóízű ember számára. Mégis, mennyi hazug hízelgés van

a mai élet társadalmi formáiban, azt láthatjuk egy nagyúr, — de sokszor nagyon is kis úr előszobájában. — Láthatjuk a hajlongásból, amit a szolgálalelkű még akkor is végez, amikor csak telefonál valamelyik kegyelmes úrnak. — A szalonban, amikor barátnők dicsérik egymást addig, amíg együtt vannak. De jaj annak, aki előbb eltávozik közülük!

Tudjuk, hogy egyszer már óriási birodalmat: Bizáncot tönkre tette ez a szellem. Róla is nevezik el ezt a rabszolgálalelkű, aljas, talpnyaló lelkületet bizantinizmusnak. Sajnos azonban, hogy magyar társadalmunk annyira tele van bizantinizmussal, hogy nem is papnak és kimondottan vallásos embernek kellett ellene hangját felemelnie. Herczeg Ferenc éppen ez ellen a magyar hiba ellen írta meg a Bizánc tragédiáját. Valóban, ha az ember felnő és belelát a magyar közélet kulisszái mögé, igazat kell adnia Bizánc hőségének, az utolsó császárnak, aki azt íratta koporsójára: „Itt nyugszik valaki, aki addig élt, míg vak volt, mert amikor megnyílt a szeme, megölte az undor.”

Itt Krisztus minden igazi hívére óriási kötelesség hárul: őszintén és igazán rámutatni a sebekre is. De ez nem elég! *Gyógyítani is kell a sebeket!* Lehet, hogy az igazság sokaknak fáj, lehet, hogy az igazság megmondásával magunk is sok tekintetben kárt valunk. De sem a másoknak okozott seb, sem az esetleges kárvallásunk nem olyan káros, mint az a rákos métely, mely hamisságával és hizelgésével az emberi társadalomnak, a családoknak és az egyeseknek testét tönkre teheti.

Meg kell tanulnunk azt a lelkületet, amelyet éppen az Apostolok Cselekedete nevez *parrhesiá*-nak. Nincs is rá jó magyar szó, a legtöbbször bátorsággal fordítják le. Szórol-szóra annyit jelent: Mindent elmondani. De azért a parrhesia erőnye nem a szabad szájjal egyenlő, hanem a bátor szívvel. Benne egyesülnek a bátorság és az okosság. *Bátorság, hogy beszéljünk*, amikor beszélnünk kell, bár ezt magunk

sem szívesen tesszük. *Okosság pedig, hogy ne beszéljünk*, amikor nem kell beszélni, pedig szívesen megtennők.

Az emberek legtöbbször fordítva cselekednek: arról beszélnek, amiről nem kellene, mikor pletykáznak, hízelegnek, gyűlöletből vagy haragból másokat megszólhatnak, rágalmaznak. Viszont hamis szégyenből vagy emberfélelemből sokszor nem beszélnek, amikor pedig meg kellene tenniük. Imádkozzunk tehát Szent Péter szavával ezért az erényért: „Uram, lásd ellenségünk fenyegetéseit, — szolgálidnak pedig add meg, hogy teljes bátorsággal és okossággal hirdessék igédet.” (Ap. Csel. 4, 29.)

63. Nyiltam és egyenesen

XXIV. ¹⁰Most a helytartó Pálnak intett. Ő pedig így védekezett:

Tudom, hogy sok esztendeje vagy bírása ennek a népnek. Így bizalommal és jó lélekkel merem előtárni ügyemet. ¹¹*Meggyőződhetél magad arról, hogy nincs több mint tizenkét napja, hogy felmentem Jeruzsálembé, de nem azért, hogy lázadást keltsek, hanem hogy imádkozzam.* ¹²*Nem is találhatott senki engem, hogy valakivel vitatkoztam volna vagy népcsoportot idéztem volna elő akár a templomban, akár a zsinagógában, akár az utcákon és tereken a városban.* ¹³*Nem is tudnak semmiféle bizonyítékot felhozni a mellett, amikkel most engem vádolnak. Ennyit felelek az első vádjukra, hogy lázadást és szakadást szítanék az állam ellen.*

¹⁴*A második váddal kapcsolatban azonban azt őszintén és nyiltan megvallom előtted is, hogy atyáink Istenének abban a hitben szolgállok, és olyan úton járok, amelyet ők eretnek-*

ségnek mondanak. De nem az, mert mint Krisztus híve is megvallom és kijelentem, hogy hiszek mindabban, ami megvan írva a Törvényben és a prófétákban: — tehát nem lehetek ezért sem eretnek. ¹⁵De mint a hithű farizeusoknak, nekem is van reménységem Istenben, — ezt a reményt egyébként ezek is itt velem együtt várják — hogy lesz föltámadása a holtaknak, mégpedig mind az igazak, mind a gonoszok számára. ¹⁶Ennélfogva magam is töreksem, hogy feddhetetlen lelkiismerettel álljak mindenkor Isten és emberek előtt.

¹⁷A harmadik vádra pedig, hogy pogányt vittem volna be a szent helyre, csak ezt felelem: Több esztendei távollét után jöttem meg, miután éveken keresztül gyűjtöttem alamizsnát az én népem számára. Azután előkészítettem a fogadalommal járó áldozatot. ¹⁸Ezen alkalommal találtak engem a templomban, amikor én feltűnés nélkül és zajongás nélkül alávetem magamat a tisztulási szertartásoknak. ¹⁹Ekkor vett észre néhány Provincia Asia-i zsidó. Nekik kellett volna most előtted megjelenniök. Ha van valamijük ellenem, nekik kellene vádat emelniök, — de nem jöttek el, mert nem mertek. Ám ő helyettük ²⁰akár ezek itt maguk is megmondják, szemembe és szemedbe, hogy találtak-e bennem valami gonosztságot, mikor a szinedrium előtt állottam. ²¹Legfeljebb azt az egyet számíthatják bűnömnek, hogy előttük is hangosan hirdettem: A holtak föltámadása miatt állok ma ítélőszéke-
tek előtt.

a) Tertyllus beszéde tipikusan a lelkiismeretlen ügyvéd beszéde. Csűrni-csavarni azt tud, de a vádat

bebizonyítani nem tudja. E mellett rejtett oldalvágást, titkos célzásokat, bűnöket sejtet, de ki nem mond, hogy bizonyítania ne is kelljen. (Mennyi ilyen található mi is a saját környezetünkben — talán ha őszintén megvizsgáljuk magunkat, még magunkban is!)

A vád alattomos, de Pál nyíltan és egyenesen védekezik. Nem hízelgés, amit „captatio benevolentiae” gyanánt legelőször mond. Minden szava ugyanis igaz és tárgyilagos. Azért fejezi ki bizalmát Félix iránt, mert az hosszú bírói tapasztalatra tekinthet vissza, hiszen ekkor már 5 vagy 6 éve volt helytartó, tehát valóban megismerhette a zsidók álnokságát.

Azután nem művészi fogás, hogy újra a feltámadást hangsúlyozza, mint a vád igazi okát. Hiszen az a Pál beszél, aki a korintusiakhoz azt írta: „Ha nincs feltámadás a halálból, akkor Krisztus sem támadott fel. Ha pedig Krisztus nem támadott fel, akkor hiábavaló a mi prédikálásunk és hiú a ti hitetek.” Tehát a feltámadásról szóló tanítás mindig mintegy beszédeinek szíve volt.

b) A feltámadás kérdésében is jogosan mondhatta, hogy ez nemcsak a krisztusiak hite, hanem ebben egészen a törvény és a próféták alapján áll, vagyis az ószövetségi kinyilatkoztatáson. Szent Pál szemében ószövetség és újszövetség dogmatikus egységet alkotnak. Valóban tehát ószövetségi szemmel sem tekinthető ezért eretneknek. Ami a személyes és testi feltámadást illeti, arról a régebbi és ismételt rámutatások után először Dániel ad világos bizonyítást. (Dán. 12, 2—3.)

Még világosabban hirdették a test szerinti feltámadásban való hitet a makkabeusi vértanúk: ők szívesen odaadják testüket és életüket, mert rendíthetetlen bennük a remény, hogy Isten, ki a testet és az életet adta, ismét fel fogja támasztani azt az örök életre. (II Makk. 7, 9—14.)

c) Szent Pálnak ez a beszéde a *krisztusiak első apológiája* a római államhatalom színe előtt. Azt az álláspontot világítja meg, amelyet a római törvény is el tudott fogadni. Ebben az időben ugyanis még a rómaiak szemében zsidók és krisztusiak nem különböztek egymástól. Így tehát a krisztusiak, akik az öszövetséget soha meg nem tagadták és ma sem tagadhatják, — hacsak nem dültek be a külföldről hozzánk is beszivárgó antiszemita áramlatnak, mely mindent gyűlöl és elvet, ami a zsidósággal kapcsolatban áll — jogosan mutathattak rá erre a belső lelki összefüggésre.

Hamarosan azonban a rómaiak megtudták a zsidóktól, hogy a krisztusiak vallásának alapítóját azért feszítették keresztre, mert „ellene mondott a Cézárnak”. Megismerték a leglényegesebb különbséget a két vallás között. Már Néro is, talán a zsidóbarát Poppea hatása alatt, külön választotta, de együtt üldözte őket.

Végérvényesen Domitianus alatt változott meg Róma állásfoglalása, és irányult az üldözés tisztán a krisztusiak ellen. Szent János tehát evangéliumában, melyet az üldözés kitörése után írt, már nem látott semmi okot arra, hogy továbbra is elhallgassa Jézus keresztfeszítésének történetéből, hogy Jézust mint a Cézár ellenségét feszítették keresztre. Az akkori hívők számára az üldözések között vigasztalásként hatott ez az igazság.*

64. A krisztusiak és a világ

XXIV. ²²*Félixnek* Lisias levele és az Apostol védekezése, továbbá igazi vád hiánya miatt most felmentő ítéletet kellett volna hoznia. De ő gyáva módon Pálnak ezen beszéde után *csak elnapolta a tárgyalást*. Mivel Cezareában élt és működött már régóta Fülöp diakonus, és itt lett Krisztus követője

* V. ö. Pickl, Messiaszkönig Jesus, München, 1934.

a nagyrebecsült Cornelius százados is, azért *biztosan hallott már többet is erről az ügyről. Mégis azt mondotta: Majd ha Lisias tribunus idejön, akkor újra és bővebben kihallgatlak benneteket.* ²³A centuriónak pedig megparancsolta, hogy tartsa Pált továbbra is egészen könnyű őrizetben. De adjon meg neki minden könnyebbítést. Hozzá tartozói akadálytalanul gondoskodhassanak róla.

²⁴Néhány nap mulva újra megjelent Félix, de ez alkalommal zsidó származású feleségével, Drusillával együtt. Előhívatta Pált és megengedte, hogy beszéljen a Jézus Krisztusban való hitről. ²⁵Mikor azonban ő az igazságosságról és önmegtartóztatásról meg a jövődő ítéletről kezdett szólni az előtt a férfi előtt, aki már három feleségétől is elvált, ezt a mostanit pedig a törvényes férjétől csábította el, és aki köztudomás szerint minden gonosztettet megengedettnek tartott, — érthető, hogy Félix megrettent és közbeszólt: *Most egyelőre elmehetsz! Majd ha több időm lesz, újra hivatlak.* ²⁶E mellett azt is remélte titokban, hogy Pál majd a szabadonbocsátás elnyerése végett megpénzeli őt. Éppen ezért többször is magához hívatta és elbeszélgetett vele.

a) Félix jellemének két csúnya vonása tűnik most elénk. Az egyik: a pénzéhség. Lehet, hogy valóban várt Lisias megérkezésére is, amint mondotta, de elhallgatta a másikat, az igazi okot, amely a *collecta* emlegetésére merült fel benne. Úgy tudta, eddig, hogy a krisztusi hívők között gazdag emberek nemigen akadnak. Ám, amikor Pál azt mondotta, hogy évekig tartó gyűjtés eredményeként alamizsnát és áldozatot hozott magával Jeruzsálembe, azt gondolta, hogy a jelentéktelen ember ügye mögött valami financiaális lehetőség is adódik. Jó lesz tehát a döntéssel várni, amíg tisztában nem jön azzal, hogy egy kis pénzt is lehet-e majd kicsikarni belőle. Ezért

tartja őt egészen könnyű fogságban, ezért beszélget vele többször is. Beszélgetésének okául ugyan a vallási érdeklődést szinleli. Még annak is látszatát mutatja, mintha megfogta volna őt a tanítás, és sejtette, hogy esetleg közeli megtérése is lehetséges.

Utilitarista vallásosság azonban található ma is. Pedig „mit használ az embernek . . .”

Félix, ez a rabszolgalelek csak játszik egy embertársának emberi méltóságával. Hozzá még egy heroszi emberrel, ki lelkileg messze fölötte áll, de most ki van szolgáltatva az ő hatalmának. Úgy tekintí tehát az Apostolt először is, mint kellemes tárgyalgót, akivel érdekes témákról lehet beszélgetni, hiszen a világot bejárta, tapasztalt ember. Azután pedig mint pénzügyi spekulációja számára alkalmas alanyt.

Az egyén méltóságának tisztelete az igazságságnak is egyik alaptörvénye, de a krisztusi felebaráti szeretetnek is alapfeltétele. A személyiségnek ezt a tiszteletét nem volna szabad még a közösség érdekében sem úgy elnyomni, hogy az már semmivé váljék. A krisztusi világnézet alapjaival ellenkezik az ilyen mondás: „Du bist nichts, Staat ist alles.” Semmiből nem lehet értéket összehozni. Az állam nagysága is az egyének magasra emelkedésétől függ!

b) Félix másik nagy bűne is a színre lép: Drusilla. A helytartót Suetonius „három királynő emberének” nevezi. A mostani felesége Drusilla I. Herodes Agrippának 17 esztendőös leánya volt, akit azonban első urától, Emesának királyától, Asistól csábított el a ciprusi Simon mágus segítségével.

Drusilla új urának udvarában szívesen gyűjtött maga köré filozófusokat, irodalmi inyenceteket, énekeseket és színészeket, mágusokat és okkultistákat, mert ezekben a körökben részben unalomból, részben szenzációkeresésből divat volt bizonyos újmódi filozófia meg az akkori vallásos divat jelensége, a teozófia. Most itt volt az alkalom, hogy meg-

ismerkedhessék híres honfitársával. Nem csodálhatjuk ezt az érdeklődést, ha tudjuk, hogy unokája annak a Heródes Antipasnak, aki Salome táncáért lefejeztette Keresztelő Szent Jánost.

Világosan mutatja azonban az ő esete is, hogy igazi vallásosság meg a vallás iránt való érdeklődés két különböző dolog. Vannak ma is nagyon sokan, akik érdeklődnek vallásos dolgok iránt. De hogy ez mennyire komolytalan játék, mutatja az az egy, de százszor tapasztalt tény, hogy amíg magasabb vallási problémákról szeretnek „szellemesen” elbeszélgetni, ugyanakkor a vallásos aszkézisnek legegyszerűbb kis követelésénél már csődöt mond a vallásosságuk.

c) Érdekes, hogy míg máskor az Apostol ügyel arra, amit a szónoklattan tanárai „*captatio benevolentiae*”-nek, a jóindulat megnyerésének neveznek, addig most ezzel nem törődik. Hiszen eddig sem hízélgéssből tette, mert mindig csak a nyilvánvaló jót ismerte el, hanem mély lélekismeretből. A szónoki beszéd pszichológiája kívánja azt, hogy először keressük meg mindig az ellenféllel szemben is a közös alapot, amiben mind a ketten meg tudunk egyezni. Ebből kiindulva és ezen építve lehet hamarabb és biztosabb eredményt elérni. Ha el akarok szakadni a másiktól, akkor nem kell ezzel törődöm, de ha a másikat meg akarom nyerni a magam ügyének, akkor ez apostolkodás lehet.

Most azonban nem igyekeznek megnyerni ennek a kíváncsi szépasszonynak meg ennek a világhi helytartónak a kegyét. Most igazán apostoli *parrhesiá*-val elmondja, hogy van ám szüzi tisztaság is, s mily gyönyörűségeen szép ez az egészen átlátszó, tiszta fehérség! Elmondja, hogy van házassági hűség is, mert holtomiglan-holtodiglan kötik azt, nem pedig len untomiglan-untodiglan! Elmondja, hogy van gyermekáldás, és férjnek, feleségnek abban

Isten áldását és kegyelmét kell megtapasztalniok, nem pedig kellemetlen és elkergetendő idegent.

Elmondja azután azt is, ha valaki nem akarná elfogadni a szüzi tisztaságról, a házassági hűségről, a gyermekáldásról ezeket a súlyos, de isteni igazságokat, hogy vannak ám utolsó dolgok is. Jön a halál, — és a halál után jön a megtéveszthetetlen isteni ítélet — és az ítélet után jön a pokolnak ki nem alvó tüze és mardosni meg nem szűnő férge.

Tudta Szent Pál, hogy Drusilla vallási érdeklődése is csak addig tart, amíg csak mesél arról a Jézusról, aki szeretetből ember lett s jót tévén körüljárt. De megszűnik ez a vallásos érdeklődés, mihelyt a belőle levezethető követelésekről szól. Mégis nem a kíváncsiságot elégíti ki az Apostol, hanem a követeléseket állítja fel: — mégpedig Salome unokahúga előtt. Jól tudta, hogy a hasonló nyílt szavak már Keresztelő Szent Jánosnak fejébe kerültek. Ugyanigy tudja, hogy ő feléje is már kinyújtotta kezét a halál, de az apostoli igazmondás, a *parrhesia* erősebb, mint az emberi halálfélelem.

d) De csak régen voltak így az emberek, — és ma már nem látunk ehhez hasonló jelenségeket? Előkelőbb, módosabb helyekre szívesen meghívják ma is minket papokat, mert az egyetemet végzett, esetleg világot járt, a beszédben ügyes, megjelenésében a szalont emelő jelenség, akivel lehet beszélni operáról, őszi tárlatról, reklámmal felfújt regényújdonságról, talán még vallásos színű kérdésekről is. S ő, hányszor tévednek papok is, akiknek jól esik ez az érdeklődés, s ezeket a köröket hajlandók egyházközségük büszkeségének, sőt erősségének tekinteni.

De próbáljon valaki csak egyszer önmegtágadásról beszélni nekik. Csak próbálja meg, hogy azokról beszéljen, amikről Szent Pál szólt, akkor rögtön készek az ítélettel: elfogult, bigott, maradi. Miért nem beszél Isten csodás teremteséről, az Alpok fön-

séges, dinamikus szépségéről, a kis virág bájos kedvességéről, az óceán végtelenbe nyúló messzeségéről, a hegyipatak kedves csobogásáról, az égiháború fölségéről, a harmatcsepp eget visszamosolygó csillogásáról? Vagy miért nem beszél a művészetekről? Miért nem mondja el, hogy mint oldozgatja a lét nagy problémáit, a sors döntő kérdéseit a szimfónia szerzője? Hogy miért olyan lemondó és melankolikus Csajkovszky Pathetik szimfóniája, — miért oly sivár és erőszakos Brahms felelete, miért tud megsüketülten és szegénységben is örömről zengeni a IX. szimfónia, — s miért tud allelujázni Cesar Franck a D-moll szimfóniában? Miért nem arról beszél, hogy mit mondanak Kant, Nietzsche, Schopenhauer?

Vagy ha már vallásról és Istenről beszél, miért nem azt mondja el, hogy az Isten jóságos Atya, akire teljesen áll a közmondás: „Qui tout comprend, tout pardonne.” Mert ő valóban mindent megért és mindent meg is bocsát. Miért nem csak a Jó Pásztorról beszélnek? Meg arról, hogy az Úr Jézus megbocsát a mindenki lányának, a gyönyörök fizetett árusítójának és megbocsát a házasságtörő aszszonynak?

Paptestvérek, vigyázzatok! Ha a fentiekről szóltok, lesz talán zajos sikerek, de a gyóntatószék körül az ezekre hallgatókból nagyon keveset fogtok látni. Tanuljunk mindnyájan Szent Pál példájából.

e) Érdekes, hogy Szent Pál Drusillának nem mond semmi keményet, mert nagyon jól tudta, hogy ő volt az elcsábított. Egyébként is a nőekkel szemben mindig mintha elnézőbb lenne. Vádjait rendesen a férfiak ellen emeli fel. Félix meg is remegett a félelemtől. De volt is oka rá. A lelkiismeret fojtogatta őt. Olyan volt ez a jelenet, mint amilyet Shakespeare, a lélek titkainak kitérője írt meg, amikor Hamlet a gonosz király előtt színjátékban

bemutatja annak gyalázatos tetteit. Félix lelkében is felmerültek a multnak véres árnyékai, gonoszságának, kéjének, kapzsiságának áldozatai: a meggyilkolt főpap, az elcsábított asszonyok.

De Paulus nem a pogány Erinnyseket és Fúriákat idézte fel, a lelkiismeret bosszúálló istennőit, mert azok csak kínozni és gyötörni tudtak, de javítani nem, hanem az Istennek barátságos hangját, ki a lelkiismeret szava által bűnbánatra hív.

Mily közel járt is most az Isten kegyelme Félix lelkéhez! De a kegyelem pillanatát könnyelműen eljátszotta. A bánat és a vezeklés nem gyönyörűség, nem színpadi érzés, nem drámai megindulás, hanem komoly és gyakran nyers valóság.

Félix elkergeti a lelkiismeretet, de ezzel elkergeti a kegyelmet is. Udvariasan mondja: — talán ugyanígy mondjuk mi is a kegyelem látogatásának idején — Most elmehetsz. Majd máskor, alkalmas időben keress fel. Félix számára nem jött el a „máskor”, nem találatott új alkalmas idő. De lehet, hogy a mi számunkra se!

Ne felejtjük, hogy minden visszautasítása a kegyelemnek, csak keményebbé teszi a szívet és alkalmatlanabbá újabb kegyelemre. Egy angol mondas nagy igazságot tartalmaz: „Nincs keményebb jég annál, mint amelynek a felületét egy kicsit megolvasztotta a nap sugara, de újra megfagyott, mihelyt a nap nem sütött rá.”

Szegény Félix: Mily hamar eljött a te idő! Nem múlik el néhány hónap, letesznek állásodból. Eltűnsz a homályban, a szegyenben. Fiatal és szép feleséged pedig kettőtöknek gyermekével, a kis Agrippával együtt a Vezuv lábájában találja halálát.

65. A fogság két drága gyümölcse

a) Szent Pál két esztendő telt most fogságban. De ezek az évek sem múltak el tétlenségben. Sőt az Egyház számára nagyonis termékeny esztendők

voltak. Szent Pál másokat is figyelmeztetett: „Az időt használjátok ki” (Ef. 5, 16.), de maga is megtette. Barátai könnyű fogságában felkereshették és többen állandóan közelében maradtak. A rákényszerített pihenés alatt egészségi állapota is javult. Élete is most biztonságban volt, mert még a zsidó-keresztények szíve is már nem volt oly keserű iránta. Hírnökökkel, levelekkel — melyek, sajnos, nem maradtak reánk — összeköttetésben maradt az általa alapított egyházközségekkel. Így lett ennek a fogságnak számunkra is értékes két gyümölcse.

Ennek és a római fogságnak köszönhetjük a világ legszebb könyveinek egyikét: Szent Lukács evangéliumát. Szent Pál érezte, hogy az ige szóbeli hirdetését, mely számára most oly hosszú időre lehetetlen, helyettesíteni kell az írásnak. Beszédeiben ugyan mindig az Úr Jézus életének nagy tényeire támaszkodott, de egész lelki alkata a maga prófétai és misztikus természete szerint inkább elmerült azoknak az isteni gondolatoknak mélységébe, melyek számára Krisztusban lettek nyilvánvalóvá. Lukács ellenben igazi historikus volt. Így tehát ez a két ember most a legszebben kiegészítette egymást ennek a nagy munkának a megalkotásában.

Nemsokára Máté megírja arám nyelven a maga evangéliumát a zsidóból lett Krisztus-hívók számára, és megmutatja mindazoknak, akik előtt tekintély az ószövetségi Szentírás, hogy a bennük megjövendőlt *Eljövendő*: az Úr Jézus Krisztus. Szent Péter beszédeit az Úr Jézus életéről majd írásba foglalja Szent Márk, a Rómában élő és pogányokból lett krisztusiak számára. Megmutatja benne ezeknek a démonoknak hatalmától féltő, a könyörtelen sorsnak, a vak véletlennek, a kikerülhetetlen kényszernek szolgátságában lenyomott lelkű pogányoknak, hogy Jézus a *Hatalmas*, előtte ezeknek a gonosz szellemeknek meg kell semmisülniök. S keletkeznek egyéb iratok is, melyek az Úr Jézus Krisztus sza-

vait foglalják össze, — de sajnos, számunkra elvesztek. Ezen forrásoknak az alapján írta meg később Lukács a maga munkáját, amelynek előkészítését ebben a két esztendőben tette meg. Olyan volt, mint a modern történetírók: már ő is utána járt minden elérhető forrásnak.

Nagy segítségére volt ebben egy újonnan megért, magasrangú római hivatalnok, aki a keresztségben Theophilus nevet kapott. Neve azt jelenti: Istent szerető. És valóban az is volt, ezért szeretetből mindent tudni akart Krisztusról és az első krisztusi hívek történetéből. Adományával lehetővé tette, hogy Szent Lukács most, amíg mestere a fogásban időzött, Cezareából ismételtelen tanulmányutat tehessen a Szentföldön. Elment Jeruzsálembe Jakabhoz. Elment Betlehembe és Názáretbe az Úr Jézus rokonaihoz és kortársaihoz, csakhogy minden részletet megtudhasson. Így kiterjesztette kutatásait az Úr Jézus Krisztus gyermekségére vonatkozóan is.

Ha élt még a Boldogságos Szűz, akkor most már 80 esztendő körül levő matróna volt. De hívebb forrást a szerető édesanya hű emlékezeténél nem találhatott volna. „Mária megőrizte ezeket a szavakat és róluk gondolkodott szívében.” (Lk. 2, 19.) De lehet az is, hogy csak közvetve tudta meg ezeket a részleteket olyan valakitől, akinek a Boldogságos Szűz elmondotta szíve titkát. Talán éppen Szent Jánostól, mert akkor érthető lesz, hogy a szerető tanítvány a maga evangéliumában miért nem szól erről.

A börtönben pedig a mester és tanítvány hosszasan beszélgethettek ezekről a kérdésekről. Most egyben összetalálkoztak Szent Lukács és Szent Pál: az Úr Jézus életeírásának valóban *evangéliumnak*, a könyörülő szeretetről való *örömhírnek* kell lennie. Szent Pál prédikációiban is ez a legszebben kicsendülő hang. De az ő evangéliumát is, melynek írásbafoglalója lett Szent Lukács, ez a cím jellemezhetné: *Jézus, az Irgalmas*. Ezért szól az irgalmas

szamaritánusról, a tékozló fiúról, a bűnbánó lator szaváról, az Úr lábát megkenő bűnös asszonyról stb.

Összetalálkoztak mind a ketten az *asszonyi méltóság* hirdetésében is. Láttuk Szent Pálnál is, hogy mennyire szerette Lydiát, mennyire becsülte Priscillát, milyen jóságos még Drusillával szemben is, és még sok példát idézhetnénk az Apostolok Cselekedetéből. Ugyanezt találjuk az evangéliumban is, mert Szent Pál és Szent Lukács bemutatják nekünk az egymást kiegészítő testvérpárt, a krisztusi kétféle életmód örök példáját: Máriát és Márta-t, azután a Jézus anyját magasztaló asszonyt, — a naími özvegyet — a betegségében egészen meggörnyedt asszonyt, — a kereszthordozó Udvözítőt sirató „leányait Jeruzsálemnek”.

És mindezek fölött hihetetlenül plasztikusan és szemléletesen, de ugyanakkor oly gyöngéden és szépen megrajzolja a szűz Istenanya képét, hogy ebből magyarázható a középkor elterjedt véleménye, amely szerint Szent Lukács festő is volt.

Itt találhatunk feleletet arra a kínzó kérdésre, hogy miért nem hallunk és miért nem olvashatunk Szent Pálnál egyetlenegy melegebb szót sem Máriáról, az Úrnak anyjáról.

Az egyik ok lehetett az is, hogy talán Máriát ő személyesen nem is láthatta. A hagyomány szerint ugyanis a Boldogságos Szűzanya 63 évig élt. Így tehát ha Jézus születésekor 15 és 20 év között lehetett, akkor most már itthagya a földet, és „felvitetett magas mennyországba, angyali szép, tündöklő házba”. Ez megfelelne a hagyomány másik adatának is, hogy az elszenderültet körülvehették még mind a tanítványok. Tamás késik el mindössze, de késése arra jó az isteni Gondviselés szerint, amire kételkedése is jó volt. Az ő *kételkedése* Jézus feltámadásában erősíti meg a mi hitünket a Feltámadottban, és bár mi nem látjuk az Urat, kezünket sebeibe be nem helyezhetjük, mégis vele együtt

tudjuk mondani: Én Uram, én Istenem! Késése pedig arra volt jó, hogy meggyőződjünk a Szűzanya mennybevételeéről. Kedvéért felnyitották a sírt, és benne már nem találták meg a drága testet, de itt-maradt illatos rózsáknak drága lehelleteként mindnyájunk szívében Jézusnak és a mi Édesanyánknak drága tisztelete.

Lehet, hogy most maga Szent Pál is érezte ezt a hiányt és maga is rajta volt, hogy Szent Lukács ily szép képet fessen róla. Így a *historikus* és a *dogmatikus* egymásra találtak a Szűzanya tiszteletében is. A történetíró Lukács elmondja az eseményeket, a dogmatikus Szent Pál rámutat az „incarnatio” misztériumára, az Ige testté levésének csodálatos titkára, amelynek minden emlékére még ma is térdet hajt az Egyház, de nemcsak az embertestben közénk jövő Üdvözítő, hanem a Szentlélek erejéből szűzen szülő Boldogságos előtt is.

Szent Pál az üdvösség rendjéből megvonta az első ember, Ádám és a második Ádám, azaz Krisztus között a párhuzamot. Ezzel ha maga nem is fejtette ki, megadta az indítást, hogy már Justinus is párhuzamot vonjon hasonló módon Éva és Mária között. De ez a párhuzam, és így a mi Mária-tiszteletünk dogmatikus alapja már csirájában benne van az Apostol tanításában az emberré levésről.

b) Egy másik munka is ennek a fogságnak köszönheti az indítását és bevezető munkálatait. Az a munka, amit most itt tartunk a kezünkben: az *Apostolok Cselekedete*. Itt élt Cezareában Fülöp diákonus, az evangéliumnak szóval hirdetője. Tőle tudhatott meg nagyon sokat Szent Lukács az ifjú Egyház legelső történetéből. Szent Pál is ráért most beszélgetés közben sok mindent elmondani életéből. Így tehát gazdag anyagot gyűjthetett össze Szent Lukács, amelyet később az írásbafoglaláskor újra megrostált és a saját naplójegyzeteivel kiegészített. Nem jegyzett fel tehát mindent, csak azt, ami az ő

alapgondolatának megfelelt. Ez pedig nem volt más, mint az *evangélium diadalmenetének leírása Jeruzsálemtől Rómáig*. Azután pedig annak kimutatása, hogy az evangéliumnak ez a diadalmenete nem más, mint a Szentlélek Isten hatalmának megnyilatkozása. Így lett valóban az Apostolok Cselekedete „a Szentlélek Isten evangéliuma” (Oecumenius).

c) Szent Pál fogságának ezen két gyümölcséért adjunk szívből hálát. De azután vessünk egy kis pillantást magunkra is és próbáljunk lelki tanulságot is levonni az ő példájából. Mert Szent Pál számára, aki magát mégis elsősorban nem írónak, hanem szónoknak, apostolnak érezte, ez a két esztendő mégis csak óriási türelempróba volt. Tudta már, hogy életének nagyobb része elmúlt. A hatvanadik esztendő körül járt most már, ezért emésztette ez a két gondolat: Már nincs sok hátra az életemből, de mily sok még a tennivaló.

Mik ehhez képest a mi kis akadályaink! És mégis hányszor vagyunk türelmetlenek?! Hogy megszégyeníthet minket az ő példája!

66. „Caesarem appello!”

XXIV. ²⁷*Két év elteltével Porcius Festus lett Félix utóda. De Félix még utoljára is kedvében akart járni a zsidóknak, azért Pált fogságban hagyta.*

XXV. ¹*Festus a provinciába való megérkezése és a hivatalba lépése után harmadik napra felment Cezareából Jeruzsálembe, hogy a zsidó nép vezetőit hivatalosan meglátogassa. ²A papi fejedelmek és a zsidók főemberei elébe járultak. Azt hitték, hogy ez alkalommal nem fogja őket visszautasítani, azért mindjárt a Pál elleni vádat terjesztették elő. ³Az első látogatás emlékeül és kedvezményképen azt kívánták meghódolásuk ellenében, hogy hozassa*

fel Pált Jeruzsálembe. Visszatértek ugyanis a régi kedves szándékukhoz, hogy Cezarea és Jeruzsálem közt valahol útközben megölik. ⁴Festus azonban óvatosan, mert még nem ismerte egészen a helyzetet, és nem is akart nagyon engedékeny lenni, nehogy vérszemet kapjanak, azt felelte, hogy Pálnak Cezareában kell fogságban maradnia. De ő maga hamarosan visszatér oda. ⁵Akkor tehát, mondom, belülről nagyonis gúnyosan, de kívülre simán, akik közületek hatalommal vannak felruházva, szintén jöjjenek el velem és emeljenek ott vádat, ha valóban bűnös az a férfi.

⁶Csak nyolc vagy tíz napig tartózkodott Jeruzsálemben Festus, utána visszament Cezareába. Már másnap törvényt ült és elővezettette Pált.

⁷Midőn Pál megjelent, a Cezareába jött zsidók körülfogták őt és sok súlyos vádat hoztak fel ellene, de a bizonyítással természetesen adósak maradtak. ⁸Pál védekezés gyanánt ezt mondotta:

Én sem a zsidók törvénye, sem a templom, sem a császár ellen nem vétettem semmit!

⁹Ámde Festus kedvében akart járni a zsidóknak. Mivel a vád is inkább vallási, mint politikai volt, azért a szinédriumra akarta bízni az ügyet. Viszont Pálnak mint római polgárnak joga volt ahhoz, hogy római bíróság ítélkezze felette. Megkérdezte tehát Páltól: Akarod-e, hogy Jeruzsálembe engedjelek vitetni? Azután hogy Pál belegyezését megnyerje, hozzátette: Ott ezen ügyekben az én jelenléteemben nyersz ítéletet.

¹⁰Pál azonban nem bízott, hogy ennek ellenére is nem történik-e majd valami igazságtalanság, azért ezt válaszolta: Én a császár ítélőszéke előtt

állok, akit most te képviselsz. Mint római polgár felett, csak az ő ítélőszéke előtt lehet ítékezni felettem. A zsidóknak semmit nem vétettem. Ezt magad is igen jól tudod. ¹¹Mert ha igazán vétettem volna, vagy valami halálra méltó gonosztettet cselekedtem volna, kész volnék meghalni. Ha azonban semmi alapja sincs mindannak, amivel ezek vádolnak, kedveskedésből senki sem szolgáltatathat ki engem önekik. A császárhoz fellebbezek!

¹²Ebben volt bizalmatlanság, sőt vád is Festus ellen, és ő a fellebbezést el is utasíthatta volna. De Festus előbb értekezett tanácsosaival, azután kihirdette döntését: A császárhoz fellebbeztél, a császár úrhoz fogsz menni.

a) Két esztendő alatt, amíg Szent Pál számára változatlan egyformasággal múltak a börtönben a napok, a világban nagy változás történt. 54-ben meghalt Claudius császár és Nero jutott a trónra. A következő évben már elbocsátotta Pallast az udvarból, Félix testvérét, de még egyelőre meghagyta életét, 62-ben azután megmérgeztette Nero. Pallas bukása maga után vont a testvéérének visszahívását.

Igy 60-ban már új helytartó van Cezareában, Porcius Festus. Még a római nemességnek, ősi szenátorcsaládnak sarja. Még megvannak benne az ősi erények: az elhatározottság, az igazságosság és a kötelességteljesítés. Alig lép a 60-ik évben, ősz elején hivatalába, máris nekifog az elintézetlen ügyek befejezésének. Így sorrakerül azonnal Pál ügye is, mert sok minden megváltozhatott, de a zsidóság gyűlölete Krisztus nagy apostola iránt változatlan maradt. Pedig már nem Ananiás volt a főpap, mert II. Herodes Agrippa új főpapot nevezett ki, Ismael ben Phabit. Azt mondhatnók, hogy az Apostol ügye ezzel csak csöbörből vödörbe ke-

rült, mert a Talmudban van a következő megjegyzés: „Jaj nekem Ismael ben Phabi háza miatt! Jaj nekem az ő ökle miatt! Ők a főpapok, fiaik a kincstárnokok, vejei a templomfelügyelők, és szolgálóikkal verik a népet.”

b) Festus jogász érzéke világosan felismerte, hogy a vita lényegében a vallási törvényszék elé való. De viszont Pálnak mint római polgárnak mindig és mindenütt megvolt a joga, hogy a császári törvényszék elé állíttassék. Festus ezért kérdezi meg Szent Pált. De Szent Pál lelkében már régebben döntött. Ő már a szinédriumot nem tartotta többé az illetékes tekintélynek maga fölött, még vallási kérdésekben sem. Érezte és tudta, hogy őt már csak egy ítélheti meg: a Mester, akinek szolgálatába állott. Ki is mondotta azt a döntő szót, melyet ha egy római polgár az impériumban akárhol kimondott, valamennyi ítélőszék elvesztette erejét: „Caesarem appello!”

c) Úgy állt most Pál Festus előtt, mint egykor Krisztus állt Pontius Pilátus előtt. Krisztus az anyagok légiói által kiszabadíthatna volna magát: — de nem tette. Pál is szabadságot várhatott volna az új és törvénytisztelő helytartótól: — de ő a császárhoz fellebbez.

Hát ez Krisztus követése? Nem lett volna-e neki is jobb némán állni és várni a sorsát? Nem így tanított Krisztus, hogy ha valaki megüti az egyik arcodat, tartsd oda a másikat is? És ha kényszerít ezer lépésre, menj vele kétannyira? Vagy ha elveszik köpenyed, add oda alsóruhád is?

Igen, ezt *is* mondta az Úr, de mondott *mást is*. Látszólag ellentétes szavait együtt és egyszerre kell néznünk: és akkor látunk valószerűen. Mert azt is mondta az Úr, hogy kardot hozott a földre. Meg kell tehát választani az esetek és körülmények szerint, hogy melyik szava áll a mi helyzetünkben reánk.

Pál azért beszélhetett így, mert kész volt, ha kell, meghalni is Krisztusért, — de kész volt érte élni és dolgozni is.

67. Hitvallás a király előtt

XXV. ¹³Nemsokára II. Agrippa király jött nővérével, Berenikével Cezareába, hogy kimutassák Róma és annak új helytartója iránt hódolatukat, és Festusnál hivatalos látogatást tegyenek. ¹⁴Több napig időztek nála.

Egy alkalommal Festus említette a királynak Pált is. Ezt mondotta: Félix itthagytott egy foglyot. ¹⁵Ugyében a zsidók papi fejedelmei és vénei hozám fordultak, amikor a minapában Jeruzsálemben voltam. Azt követelték, hogy ítéljem el őt. ¹⁶En azt feleltem nekik, hogy nálunk rómaiaknál nem szokás valakit kiszolgáltatni, mielőtt a vádlottat nem szembesítették vádlóival és így alkalmat nem adtak neki a maga védelmére és a vádak alól való tisztázásra. ¹⁷Azután ide is eljöttek. És minden haladék nélkül már másnap törvényszéket tartottam és elővezettetem azt a férfit. ¹⁸De mikor a vádlók előálltak, semmi olyan gonosszággal nem vádolták, amelyre én gyanakodtam. ¹⁹Csak holmi, előttem semmitmondó vitás kérdéseik voltak ellene a vallásuk miatt meg valami Jézus miatt, aki már halott, de akiről Pál azt állította, hogy él. ²⁰Mivel azonban én nem igazodom el az efféle kérdésben, megkérdeztem, hogy akarja-e, hogy Jeruzsálembé átvezettessem és ott nyerjen ítéletet ebben az ügyben. ²¹Pál azonban fellebbezett. Azt kívánta, hogy a császári főség ítélete alá vigyük az ügyet. Erre én elrendeltem, hogy tartsák őt őrizetben mindaddig, míg el nem küldetem a császárhoz.

²²Agrippa, aki szerette, ha őt hívő zsidónak és

a zsidóság pártfogójának tartották, mint aki érdeklődik az ő benső ügyeik iránt, azt mondta Festusnak: *Egyszer magam is szívesen meghallgatnám ezt az embert. Festus udvariasan válaszolt: Holnap majd meghallgathatod.*

²³*Mikor másnap Agrippa és Berenice nagy pompával megjelentek, a tribunusokkal meg a város első polgáraival a tárgyalási terembe vonultak. Festus parancsára elővezették Pált. Az Apostol már sok mindenkivel állott szemben, de most áll először egy király előtt.*

²⁴*Ekkor Festus így szólt: Agrippa király és ti itt mindnyájan velünk jelenlévők, íme nézzétek! Ez az az ember, aki miatt a zsidók egész sokasága megkeresett engem, Jeruzsálemben is, meg itt is és halálára törve, azt ordította, hogy neki nem szabad tovább élnie. ²⁵Én azonban már meggyőződtem, hogy nem követett el semmi olyast, ami miatt halált érdemelne. De ekkor ő fellebbezett öfelségéhez, a császár úrhoz! Én úgy határoztam, hogy elküldöm őt oda. ²⁶Nem tudom azonban, hogy mi bizonyosat írjak róla a kyrios-nak, a császár úrnak. Ezért hoztam őt elétek, elsősorban pedig te eléd, Agrippa király, hogy talán ha ti vizsgáljátok meg az ügyet, akkor meg tudom írni az értesítést. ²⁷Észszerűtlennek látszik ugyanis előttem elküldeni egy foglyot és meg nem jelenteni világosan és tisztán, hogy mi ellene a vád.*

XXVI. ¹*Festus most átadta az elnöklés jogát Agrippának. Agrippa pedig ezt mondta Pálnak: Megengedjük, hogy a magad érdekében beszélhess most.*

Ekkor Pál kiterjesztette kezét, mint az ókor szónokai szokták, akik a balkarjukat a tóga alatt

tartották, a jobbot ellenben kinyujtották és kezükön a hüvelykujjat meg a mutatóujjat behajtották. Azután a következő védőbeszédet mondotta:

²Agrippa király! Boldog vagyok, hogy jelenlétedben védekezhetek ma mindaz ellen, amivel a zsidók vádolnak. ³Mégpedig azért, mert te ismered a mi zsidó szokásainkat és vitás kérdéseinket. Azért kérlek tehát, hallgass meg türelemmel.

⁴Hogy mint folyt le életem, ifjúságomtól az én népem között Jeruzsálemben, ezt tudják mindazok a zsidók, ⁵akik engem már attól fogva ismernek. Ha hajlandók lennének tanúságot tenni, akkor meg kellene erősíteniök, hogy én a legszigorúbb irányhoz tartoztam, mely csak van a mi vallási életünkben: nevezetesen a farizeusok irányzatához.

⁶De akkor most meg miért állok itt mint vádlott? Azért, mert reméltem az ígéletben, melyet Isten adott atyáinknak? ⁷A mi tizenkét törzsünk éjjel-nappal imádkozik ezért az ígéletért, abban a reményben, hogy majd beteljesül. És most, királyom, ezen remény miatt vádolnak engem a zsidók!

⁸Látom ugyan, hogy a keresztrefeszített Jézus a zsidók számára botránkozás! De miért az? Talán mert nem tudják elfogadni, hogy halottaiból feltámadott? De miért nem? Miért tűnik fel nektek olyan hihetetlennek, hogy Isten a halottakat feltámasztja? ⁹Megvallom, hogy egykor magam is kötelességemnek tartottam harcot indítani a názáreti Jézus neve ellen. ¹⁰Ezt azután meg is tettem Jeruzsálemben. A papi fejedelmektől felhatalmazást kaptam. A

kegyelem erejében szentek, a krisztusi hívők közül sokat börtönbe hurcoltam. Mikor megölték őket, mint elsőnek Istvánt, akkor lelkemből hozzájárultam. ¹¹Zsinagógáról zsinagógára jártam. Sokszor meggyötörtettem őket. Megkorbácsolással el akartam őket tántorítani Krisztustól. Jézus nevének a szidalmazására kényszerítettem őket. Ha tudtam volna, fékezetlen dühömben idegen földön is még üldöztem őket.

¹²Ilyen szándékkal meítem a papi tejedelmek felhatalmazásával és engedélyével Damaszkusba is. ¹³Ekkor történt, hogy déltájban az úton, királyom, engemet és kísérőimet az égből a nap fényénél ragyogóbb világosság sugárözöne vett körül. ¹⁴Mindannyian a földre hullottunk. Én azonban arám nyelven egy szót hallottam hozzám szólni: Saul, Saul! Miért üldözöl engem? Nehéz neked az ösztöke ellen rugdalódnod. (Azaz veszedelmes a kegyelem sürgető hívásának ellenállnod.) ¹⁵Erre megkérdeztem: Uram, ki vagy? Az Úr pedig válaszolt: Én vagyok, akit te üldözesz: Jézus. ¹⁶De most kelj fel és állj talpra! Azért jelentem én meg most neked, hogy megtegyelek téged mindannak szolgájává és tanújává, amiket láttál és amiket még később is látni adok. ¹⁷Ezért kiviszlek téged ez ellened törő zsidó népből és kimentelek a téged üldöző pogányok közül, akik közé most küldelek. ¹⁸Neked kell megnyitnod szemüket, hogy a sötétségből a világgosságra, a Sátán hatalmából az Istenhez térjenek, hogy így megkapják a bennem való hit által a bűnök bocsánatát és az osztályrészt a szentek között.

¹⁹És én, Agrippa király, nem voltam engedetlen az égi látomás iránt. ²⁰Először Damaszkusban, azután Jeruzsálemben, majd később az egész Judea tartományban, végül pedig a pogányoknak hirdettem, hogy bensejükben megváltozva, bánják meg bűneiket, térjenek Istenhez, és éljenek a bűnbánathoz méltó cselekedetekben. ²¹Ezért, mert a pogányoknak is éppúgy hirdettem az üdvösséget, mint a zsidóknak, s nem azért, mert a templomot megszenteltem volna, fogtak el a zsidók a templomban, s ezért akartak megölni.

²²De Isten oltalmazó keze felettem volt mind a mai napig. Így állok most itt. Tanúságot kell tennem kicsiny és nagy előtt egyformán. Amit én mondok, az nem más, mint az, amikről a próféták és Mózes megjövendölték, hogy meg kell történniök: ²³Arról tehát, amit a zsidóknak el kellene fogadniok, ha elfogadnák és el nem csavarnák saját Szentírásuk szavait, mert azokban a szent könyvekben is benne van, hogy a Messiásnak szenvednie kell, hogy ő lesz a halálból való feltámadás zsengeje, és hogy a világosságot fogja hirdetni mind a zsidó népnek, mind a pogányoknak.

a) Külsejében díszes társaság elé lépett Szent Pál, amikor belépett a helytartó palotájának nagy márványtermébe, melyet *basiliké*-nek hívták. Mily ellentétek gyűltek itt össze! A szegényes ruhába öltözött Apostol állott szemben a suhogyos selyembe öltözött udvari társasággal. Mikor felemelte a kezét, megcsörrentek rajta a bilincsek, — és visszhangként csendesesen csilingeltek a hölgyek karján az aranykarkötők.

De csak külsőleg volt ily díszes ez a társaság.

Belülről alig lehetett annak nevezni. II. Herodes Agrippa születésére nézve zsidó volt, de neveltetésére nézve római. Pénzein maga nevezte így magát: „*Philocaesar-Philoromaios*” (császárbarát-római-barát). Politikai célokból tanulmányozta ugyan a zsidó vallást is, szakértőnek is tekintették ebben a dologban, de egyébként az akkori idők elegáns, elfinomult, liberális kultúrzsídjának volt a képviselője. Még sötétebb azonban nővérének, Berenikének lelki világa, mert példaképe a fékevesztett erkölcstelen asszonyoknak, akik a keleti királyok történetében elég nagy számmal szerepelnek. Első ura édesapja testvére, tehát nagybátyja volt. Ennek halála után a látszat kedvéért férjhezment egy kisázsiai tucatkirálykához, de azután édestestvérével élt együtt. Később viszonya volt Titussal is, Jeruzsálem meghódítójával, bár ez, mikor Róma császára lett, megszakított minden kapcsolatot vele. Qualis rex, talis grex. A királyhoz hasonló volt a nyája is.

De ez előtt a társaság előtt szinte elemi erővel tört ki az Apostol lelkéből mindaz, ami kétéves magányában összegyűlt benne. Most szabad újra az evangéliumot hirdetni. Hányszor teheti még ezt meg? Lehet, hogy nem lesz több alkalma, ki kell használni ezt az egyetlenegyet. Most kell a menynek országáért az erőszak. Hátha ezeket az embereket sikerül mennyei Urának hívévé tennie. Nem is tudja beszédének hatása alól kivonni magát senki sem. De nem akarták bevallani, hogy győzött az Apostol, azért zavarodottan elvonulnak.

b) Emeljünk ki ebből a beszédből is néhány tanulságos gondolatot. Az első mindjárt az a sokat vitatott közmondás: Nehéz neked az ösztöke ellen rugdalóznod. Mint ahogyan az igavonó ökör is hiába akarja kikerülni a béres ösztökélését.

Lehet ez rámutatás azokra a belső harcokra, melyekben Pál védekezik a kegyelem ösztönzése ellen. Lehet, hogy csak az a kijelentés van ezekben

a szavakban, hogy Szent Pál e pillanatban oly győzedelmes és hathatós kegyelmet kapott, hogy azzal szemben minden ellenállás értelmetlen és hiábavaló.

Az első esetben Szent Pál megtérése lassú, benső átalakulás, a második esetben ellenben váratlan, csodálatos és hirtelen megfordulás. Melyik a helyes felfogás, arról csak Szent Pál tudna egyedül bizonyosságot adni. Sehol sincs szó ugyanis írásaiban és beszédeiben benső harcról, lelki küzdelemről. Sőt ezt egyenesen kizárja az a nyomatékos kijelentése, hogy jóhiszeműleg üldözte Isten Egyházát. Tehát a diadalmas kegyelem erejéről tanúskodik ez a közmondás. De ugyanakkor bizonyítja, hogy a lélekben egyszerre meglehetnek a hathatós kegyelem és a szabadakarat, mert Szent Pál is még kételkedhetett volna és engedetlen lehetett volna, de maga jelentette ki, hogy ennek nyoma sem volt a lelkében.

c) Néhány szóval vázolja az apostoli hivatás teljes egészét.

Először megmutatja az *apostolság lényegét*, amikor az apostolt Krisztus szolgájának és tanújának nevezi. Szolga lesz az apostoli lélek a Krisztusnak való teljes önátadás által, — apostol lesz a Krisztus mellett való bátor sikraszállással. Krisztus arra kötelezi az Apostolt, hogy őrizze a reábizott hitigazságot, de törekedjék egyúttal egyre nagyobb világosságra a hitben.

Másodszor az *apostol oltalmáról* beszél. Ha Krisztus küld valakit, akkor vele megy az úton és megóvjá apostolatát a veszélyektől; mégpedig a belső ellenségektől, akik saját népéből vagy lelke mélyéből támadnak ellene, — és a külső ellenségektől, az idegenek, a gonosz részéről.

Végül rámutat az *apostoli tevékenység áldásaira*. Két nagy ajándékot élvezhet az apostol: az egyik szabadulás a szellemi sötétségtől és a lelki szolgaság-

tól; a másik a benső béke és az örök boldogság ajándéka.

d) Ugyanígy egy mondatban rámutat Szent Pál az *igazi megtérés három pontjára*.

Az első a gondolkodásnak, a benső világnak, az egész érzületünknek megváltozása. „Metanoein”, ez áll a görögben és ez a szó az elmondottakat fejezi ki. Tehát nem csupán a bánat érzelmét.

A második az Istenhez való teljes odafordulás. (Szent Pál nem mondja, de hozzátehetjük, hogy gyarlóságból kisebb-nagyobb ingadozás lehet az emberben, az a fontos, hogy a vezető iránya Isten maradjon. Az iránytű is jó, ha jobbra-balra ki is leng, de a lengések középvonalának észak felé kell mutatnia.)

A harmadik pedig az új lelki magatartásból született cselekedetek. A megtérés valódiságának ez az utóbbi az igazi próbaköve.

68. Az eredmény

XXVI. ²⁴Igy védte magát Pál, de Festus, aki előtt ez a beszéd ismeretlen világból való és számára érthetetlen dolgokról szólt, rákiáltott: *Esztelen vagy, Pál! A sok tanulás és betű elvette az eszedet.*

²⁵Pál azonban így válaszolt: *Nem, én nem vagyok esztelen, kegyelmes Festus. Nem, mert az igazságnak és józanságnak ígéit hirdetem.* ²⁶A király tud dönteni ezekben a dolgokban. Azért beszélek nyíltan és szabadon hozzá. *Meg vagyok győződve, hogy ezekből semmi sem maradt ismeretlen előtte.* Jézus tanítása, halála, feltámadása nemcsak terefere. *Mind-ezek nem valami zugban történtek, hanem itt, Jeruzsálemben és sokak láttára.* ²⁷El kell fogadnod neked is ezeket! *Ugyebár, Agrippa király, te hiszesz a prófétákban?* — Majd látva a király zavarát, határozottan folytatta: *Tudom, hogy hiszel.*

²⁸Erre Agrippa zavarában tréfával akarta elütni a feleletet és így szólt Pálhoz: *Valóban, kis híjja, és még ékesszavaddal ráveszel, hogy Krisztusé legyen magam is.* ²⁹Pál erre csak annyit mondott komolyan:

Kérem is az Istentől, hogy akár hamarosan, akár később, akár kicsiny, akár nagy áron nemcsak te egymagad, hanem mindazok, akik ma hallgatnak, azzá legyenek, ami én is vagyok — kivéve ezeket a bilincseket.

³⁰Ezt mondotta csak Pál, de a király attól félve, hogy Pál folytatja a bizonyítást és ői az Írásból vett bizonyosságokra nem tud majd felelni, *hirtelen felállt. Vele együtt felemelkedtek a helytartó, azután Berenice és az egész hallgatóság.* ³¹Távozásuk közben egymásközt beszélgettek. *Ezt a véleményt fejezték ki: Ez az ember semmi halálbüntetésre vagy börtönbüntetésre méltó dolgot nem tett.* ³²Agrippa pedig ezt mondotta Festusnak: *El lehetne bocsátanom szabadon ezt az embert, ha nem fellebbezett volna a császárhoz.*

a) Újra halljuk ebben a jelenetben a kegyelem kopogtatását a szívekben, de a kegyelemnek nagy órája ismét kihasználás nélkül semmivé foszlott. Elmélkedjünk csak arról, milyen visszhangot keltett a hallgatókban Szent Pál kegyelemmel teljes szava.

Berenicéről semmit nem tudunk az Írásból. Élete azt mutatja, hogy maradt olyan, mint családjának többi tagja. Racine ugyan tragédiába öntötte Berenice sorsát és szerencsétlen szerelmét Titushoz, de meg kellett másítania Berenice jellemét, hogy tragédia hősnője lehessen, mert egyébként sorsa, ha a vég nem lenne olyan szomorú, inkább a bűn komédiája lehetne.

Festus számára a vallás csak érdekes probléma volt, melyen azonban könnyedén túltette magát. Teljesen e világi ember volt és a másvilág felé éppoly

elzárkózottan és megértés nélkül állott, mint a vak a világ legszebb festménye előtt vagy egy süket egy szimfónia előadása közben. Az ő világa csak a fogható, konkrét maradt. Szenvedés, kereszt? Csak a rabszolgák világába való. Föltámadás? Legfeljebb érdekes kérdés, de inkább esztelenység, mint bölcsesség. Valóban, esztelennek is mondja Szent Pált, mert ez a legfeljebb értelem-ember nem értette meg az Apostol szívének izzását. Bizony ez a földhöztapadottság, ez a magunk értelmében megrögzött rendíthetlenség egyik legnagyobb akadálya a megtérésnek. Ilyenek szíve olyan, mint egy tömör pénzeszekrény, melyen azonban nincsen kulcs.

Egészen más Agrippa magatartása. Szent Pál meg is értette Festus szavából, hogy vele nem boldogul. Gúnyos megjegyzésére krisztusi szeretettel válaszol, de azután Agrippához fordul. Ő csak ismeri az ószövetséget, hisz az atyák hitében nevelkedett. Neki meg kell értenie őt, neki meg kell hajolnia az igazság előtt.

Látjuk az egyetlen példát, amikor az újszövetség Apostola egyetlenegy személy felé fordul forrongó lelkének egyenes támadásával: Agrippa király, te hiszel a prófétákban, neked hinned kell bennük! És akkor nem lehet kitérned, hogy az ószövetség népének minden reménye, a próféták minden jövődölése beteljesedett.

Igen, de Agrippa nem hívő ember, csak finom idegzetű kultúremler. A vallás neki nem élet, csak tanulmány. Mások vallásosságát megfigyeli, de maga hidegen és szkeptikusan áll vele szemben. Mégis, mintha megrendült volna egy pillanatra. Mintha lelkében az elsüllyedt harangot megütötte volna valaki és most az csengeni-bongani kezdene. De ezt nem bírta ki. Zavarát egy könnyű tréfával akarja elleplezni: Még engem is Krisztus hívévé tesz! Világos azonban, hogy ez nem a meggyőződött léleknek felsikoltása volt, hanem egy büszke szellemnek tréfál-

kozása, mellyel ki akarta kerülni a hitnek számára gyötrő következményeit.

Kell-e találóbb példa arra, hogy milyen nehéz egy embernek a maga intellektuális meggyőződéséből levonni a gyakorlati következtetéseket, ha azok áldozattal járnak. Ha azt kívánják, hogy szakítson eddigi bűnös viszonyaival. Ó, mily messze van az út a fejtől a szívig! De mennyivel messzebb az út még a szívtől a karokig! Agrippának már a szíve is kellett, hogy legalább megcsodálja Szent Pál hitét, de tettekkel nem akart, s ezért nem is tudott válaszolni.

b) A lélektan tanítja, a tapasztalás igazolja, hogy az egész benső embernek mintegy lelki zöngeszékérennyé kell válnia, mely felerősíti és tömörre teszi a hangot, hogy igazi megtérés lehetséges legyen. Mert krisztusinak lenni nem azt jelenti, hogy eszemel elfogadok egy életbölcseletet, szívemmel szeretettel fogadok egy kedves személyt, szeretetreméltó tanítást, hanem Krisztus hívévé lenni annyit jelent, mint *újjászületni és új életet* kezdeni. Ehhez pedig kell a lélek benső nyugalma, hogy azután a lélek maradék nélkül át tudja adni magát a megismert célnak.

c) Milyen szép, milyen igaz és mennyire gyakorlati Szent Pál szava: *Én az igazság és a józanság* ígéit hirdetem! Semmi érzélgősség és semmi rajongásféle nem látszik Szent Pál beszédében. *Igazság és józanság*, ez a két irányító csillag, melyeknek a mai idők laikus apostolait is vezetni kellene. Meg kell érteniök mindazoknak, kik Krisztusért buzgólkodnak, hogy vallásos gondolataikat a hit valóságainak mélyéből kell meríteniök. Aki el nem merül a hitigazságok mélyebb megismerésébe, aztán nem próbálja meg azokat helyesen átvezetni a mindennapi életbe, az tartós eredményt sem maga, sem mások számára el nem érhet. Csak *az igazság* szabódíthat fel minket mind az egyéni elfogultság bilin-

cseitől, mind pedig az emberek, főként a hatalmasok iránt való félelemtől. A *józsanság* pedig majd megtanít, hogy megfelelő helyen, megfelelő időben és megfelelő módon tárjuk ki mások számára és magunk számára is a hit szentélyének ajtaját. Akkor, ha jön az óra, nem fogunk vonakodni egy percig sem, mert a józsanságnak semmi köze sem a tétovázáshoz és gyávasághoz, sem pedig a való világtól elszakadt álmodozáshoz, rajongáshoz, sem pedig a vak fanatizmushoz.

NYOLCADIK FEJEZET

SZENT PÁLT NEGYEDIK ÚTJÁRA VISZIK

69. A nagy út kezdete

„Meg kell Rómát látnom” — mondotta az Apostol, mikor még Efezusban időzött. (Ap. Csel. 19, 21.) „Ha utamat Spanyolország felé veszem, meglátogatlak titeket, mert éltet a remény, hogy átutazóban majd kissé kipihenhetem magamat közöttetek” — írja később a rómaiaknak. (15, 24.) Még fogságának második éjszakáján megjelent neki maga az Úr és biztatta, hogy eljut Rómába, mert ott is az ő tanújának kell lennie. (Ap. Csel. 23, 11.) Most teljesedett az Apostol vágya és az Úr ígérete, de nem úgy, ahogy azt Szent Pál elgondolta. Nem maga ment, saját jószántából, szabad ember gyanánt, hanem bilincsekbe verve, fogolyként, katonák viszik erre az útjára.

Magának az útnak a leírása az Apostolok Cselekedetének egyik leghíresebb fejezete lett, melyről a brémai tengerésziskola igazgatója írta, hogy „az ókorból ránkmaradt legértékesebb tengerészeti okmány, amelyet csak szemtanú jegyezhetett fel”.* Az angolok nagy tengerészhőse ezt a fejezetet olvasta vitorlášhajóján a trafalgari ütközet reggelén. Mint anglikán lelkész fia, gyerekkorától ismerte a Szentírást. Abban keresett és abban talált viharos életének legnehezebb napjaiban is vigasztalást és erőt. Ez a kis példa is mutatja, hogy milyen praktikus könyv a Szentírás mindenki számára és az-élet min-

* Die Nautik der Alten. Belmer, Die Romfahrt des Apostels Paulus und die Seefahrtskunde im römischen Kaiserzeitalter. Bern—München, 1905.

den helyzete számára. Valóban, a *hősök könyve*, mert nemcsak nagy hősekről szól, de hősekhöz szól, mert hősiessgre nevel.

A tengeri viharok és a többi veszélynek leírása oly festői s egyúttal oly drámai, hogy minden olvasója számára felejthetetlen marad. Szent Pálnak erről a majdnem háromezer kilométeres hosszú tengeri útvjáról írja egy tudós, hogy az „kis apostoli Odyssea”, de természetesen egyáltalában nem kitalált költemény, hanem a valódi élményeknek kifejtése Szent Pál egyik kísérőjének antik lelkében. Ezáltal a maga nemében is egyetlen és páratlan kultúrtörténeti dokumentum a római császárság idejéből.

XXVII. ¹Szent Lukács naplórészlete következik: *Mikor megjött a döntés, hogy Itáliába hajózhatunk, Pált és néhány más foglyot átadták Júliusnak, a „császári” cohors kapitányának. Ezek részben talán Caesárhoz fellebbeztek, mint Pál is, de nagyobb részben a cirkuszi játékokra ítélt gonosztevők vagy rab-szolgák voltak.* ²*Beszálltunk egy Adramyttionból való kereskedőhajóra, amely a Kisázsia partjain levő helyeket készült felkeresni. Megkezdődött utunk. A Tesszalonikából való makedóniai Aristarchus is velünk tartott.* ³*A második napon elérkeztünk Sidonba. Julius emberségesen bánt Pállal és megengedte neki, hogy kimehessen barátaihoz a városba és elfogadja a hívek gondoskodását róla.*

⁴*Azután tovább vitorlázunk. De mert a szél szembefúj, azért Cyprus alá kanyarodtunk, hogy a sziget megvédjen a szél elől.* ⁵*Azután áthajóztunk Cilicia és Pamphilia partjai mellett a nyílt tengeren. Elérkeztünk a lyciai Myrába, a mostani hajónk végső céljához.*

⁶*Ott a kapitány talált egy Itáliába készülődő és Alexandriából jövő gabonaszállító hajót. Erre vite-tett át mindnyájunkat. Ez egyébként rendes személy-*

szállítást is végzett. Így most is 276 ember volt a fedélzetén.

⁷De bizony napok teltek el, míg nagy lassan, ügyel-bajjal Knidos magasságáig eljutottunk, mert mindig küzdenünk kellett a nyugati ellenszéllel. Mivel a szél tovább is gátolt minket, Kréta alatt haladtunk el, a sziget keleti partjának oltalma alatt, Salmone partvidéke mellett. ⁸Nagynehezen vitorlázhattunk el mellette. De végül mégis Lasea város tőszomszédságában elértünk a déli parton egy helyre, melynek Kaloi Limenes (Szép Kikötő) a neve.

⁹Ilymódon sok idő veszett el. A hajózás már kezdett bizonytalanná válni. Caesareából való elindulásunk óta a tartós ellenszél miatt negyven napja küszködtünk. Elmúlt már a Jom Chipur, az engesztelés napjának böjtje is, mely ebben az évben október 28-ikára esett. Pál intette a hajósokat. ¹⁰Ezt mondotta nekik talán eddigi tapasztalatai alapján, tehát nem okvetlenül jövődölésképen:

Emberek! Előre látom, hogy ez a hajóút sok gyötrődéssel fog járni. Nemcsak a rakományt és a hajót tesszük ki veszedelemnek, hanem életünket is kockáztathatjuk. ¹¹A százados azonban inkább adott a vakmerő hajóskapitánynak és a gabonaszállítványt a pusztulástól féltő hajótulajdonosnak az ítéletére, mint Pál szavára. ¹²Egyébként is ez a kikötő teletésre nem volt alkalmas. A többség elhatározta, hogy tovább is utaznak. Megpróbálják, hátha valahogyan eljuthatnak Phenixbe, Kréta délnyugati partján levő kikötőjébe. Ez mind délnyugatról, mind az északnyugatról védett, ezért ott áttelelhetnek.

a) Az útnak ez az élénk és a tapasztalat világgal egészen megegyező leírása ismét megerősíti bennünk az egész munka történeti hitelességébe ve-

tett meggyőződésünket. De meríthetünk lelki tanulságot is belőle. Mintegy újra és újra figyelmeztetnek arra, hogy Isten tettei ezen a mi földünkön és ebben a mi életünkben, tehát a legvalóságosabb körülmények között játszódnak le mindenkor. Vegyük ezt mindig számításba! És ha e mellett soha meg nem feledkezünk arról, hogy gyarló emberek is vagyunk, akkor lesz vallásos életünk ingadozásoktól, nagy csalódásoktól, esetleges végzetes bukásoktól mentes.

b) Amerre csak járnak, ahol csak kiköt a hajó, mindenütt találunk krisztusiakat. Ki vitte oda Krisztus hitét? Nem tudjuk. Isten nem szorul rá meghatározott emberekre. Azért, ha valakit kiválaszt, annak sohasem szabad magát elbizníia, mégha hírnévre is tett szert, mert ugyanúgy csak eszköz az Isten kezében, mint az a sok-sok névtelen apostola Krisztusnak.

Megcsodálhatjuk azonban azt is, hogy Krisztus Urunk jövendölése mily hamar teljesedett, amit a maga felmagasztalásáról meg a kis mustármagról mondott. Ime, nem múlt még el egy emberöltő sem a keresztre való felmagasztalása után, — és vonzóereje egyre világosabban megnyilatkozott. Nemrég még csak kis mustármag volt az evangélium ígéje, — s íme: már kezd terebélyes fává felnőni, melynek árnyékában már pihenésre talál mindenfelé az Apostol. Igaza van Szent Ágostonnak, midőn ezt mondja: „Ha a krisztusi hit csodák nélkül elterjedt, akkor ez a gyors elterjedés maga a legnagyobb csoda.“ Magunk láthatjuk elmélkedéseinkből, hogy mennyi harcot kellett vívnia pogánysággal, zsidósággal egyaránt, — és ennek ellenére mily gyorsan terjedt az evangélium.

c) A foglyok legnagyobb része gonosztevő, akikre a Circus Maximusban véres küzdelem vár. Ha bizonyos szabadságot élvez is Szent Pál, azért mégis csak közéjük tartozott most. Maga teljesen sorstársainak nézte fogolytársait. Leveleiben az élet-

ről nem egyszer úgy gondolkodik, mint ahogy korának bölcselei Seneca és Epichtetos is, mert ezek is az élet erkölcsi küzdelmeit a cirkuszi versenyjátékokkal hasonlították össze, melyben az istenek és emberek örömeiket találják. De míg ezek a stoikus bölcsek büszkék arra, hogy ebben a küzdelemben megmutathatják az egész világnak benső értékük tudatában mennyire megvetik a szenvedéseket, addig Szent Pál büszke arra, hogy Krisztus sebhelyeit hordozhatja. Ő is most magát gladiatornak tekinti, versenyez azért a versenyéért, melyre Isten hívta meg őt. (Fil. 3, 4.) Feje körül láthatatlanul már ott ragyog a korona, mit az Úr készít hű szolgája számára. De valamit meg kellett érezniök ebből újtársainak is, mert látjuk, hogy az Apostol bilincsek közt is tekintély. Nem hallgatnak ugyan intő szavára, de azért megkérdézik őt is, mint akinek véleménye döntő lehet.

70. Bátran a viharban is

XXVII. ¹³Ekkor azonban enyhe déli szél keletkezett. A hajósok azt hitték, hogy előbbi tervüket keresztülvihetik. Fölszedték a horgonyokat, és a partokhoz egészen közel Kréta mellett tovább hajóztak. ¹⁴Kis idő múlva azonban a sziget hegyeiről forgószél csapott le rájuk. A hajósok Bórának (vagy északkeleti szélnek) nevezik. ¹⁵Hátba kapta a hajót és a parttól a nyílt tengerre vetette. Mivel nem bírtunk orral a szélnek fordulni, szabadjára hagytuk, s a vihar magával ragadta. ¹⁶Igy rohantunk el Clauda szigete mellett. Itt sikerült a mentőcsónakot a matrózok és az utasok közös fáradságával a fedélzetre menteni, mert már-már megtelt vízzel. ¹⁷Mikor végre sikerült felhúzni, más védőintézkedéseket is alkalmaztak. Így körülkötözték a hajót, hogy fokozzák annak ellenállását a csapkodó hullámokkal szemben. A miatt aggódtak ugyanis, hogy a hajó az afrikai

nagy Syrtesek mellett zátonyra fut. Ezért lebecsá-
tották a nehezéket is, hogy ezzel is akadályozzák a
hajó gyors futását és a szél irányával szemben segít-
ségre találjanak. Így haladtak tovább.¹⁸ A vihar azon-
ban tovább is hányt-vetett bennünket. Ezért másnap
a rakomány egy részét is a tengerbe szórták.¹⁹ A har-
madik napon pedig az emberek saját kezükkel a
hajó berendezését is kidobálták.²⁰ Már napok óta
sem a napot, sem a csillagokat nem láthattuk. A vi-
har ereje változatlanul tombolt. Végül már senki
sem remélte többé, hogy szabadulás lehetséges.
²¹Az emberek a félelem és a rosszullet miatt már
enni sem mertek. Ekkor Pál középük lépett és így
szólt:

Emberek! Rám kellett volna hallgatnotok! Nem
kellett volna Krétából elindulnotok. Akkor ezt a
vesződséget és ezt a kárt elkerültük volna.²² De
én most is arra biztatlak titeket: Bátorság! Egyetlen-
egy emberélet nem fog elpusztulni. Csupán a hajó
megy tönkre.²³ Ezen az éjjelen ugyanis, mikor érte-
tek imádkoztam, megjelent nekem annak az Isten-
nek angyala, akié én vagyok és akinek szolgálok.
²⁴Ez mondotta: Pál, ne félj! A császár előtt meg kell
jelenned! Imádságodat is meghallgatta az Úr. Ime,
most az Isten neked ajándékozza mindazokat, akik
veled együtt utaznak.²⁵ Ezért nyugodjatok meg, em-
berek! Én hiszek az Istennek, hogy úgy lesz, amint
nékem megüzente.²⁶ De most egy szigetre kell eljut-
nunk.

a) Kik voltak a hajón? Először is a tengert már
sokszor megjárt és így a viharokhoz hozzászokott
matrózok. Azután katonatisztek és katonák, kik nem
egyszer néztek már szembe a halállal. Végül rablók,
gonosztevők, tehát a nép söpredéke, mindenre el-
szánt, elvetemült emberek. Egyikükről sem lehet
tehát elmondani, hogy valami gyöngéd lelkek lenné-

nek. Mégis, hol van most bennük az elszántság és a bátorság? Mindnyájan remegnek és félnek. Már enni sem kívánnak, csak a halálra készülődnek. De nem Isten akaratában megnyugodva, hanem fogcsikorgatva, lázongva, káromkodva. S köztük van egy hatvan esztendő, apró termetű, törekeny ember. A sok szenvedés és kín meg a sok fáradság és küzdelem már szinte aggastyánná tette. S íme, míg a bátrak gyávákká lettek, ez a gyenge ember nemcsak bátor, hanem bátorít is. Mily csodálatos is az Apostol lelki ereje!

b) Ez a vihar igen nagy lehetett. Mert amikor már a hajó felszerelését, a nagy árbocot az óriási vitorlával együtt saját kezükkel kell a tengerbe dobniok, akkor ezek a matrózok tudták, hogy a hajónak, melyre oly büszkék voltak, már vége. Csak tehetetlen roncsként vergődnek egyideig, s azután mindnyájuk koporsója is lesz. De nekik nem volt kihez fordulniok segítségért. Ők csak a kérlelhetetlen végzetet ismerték, de nem tudtak semmit a könyörülő Irgalmasságról. Nem tehettek úgy, mint az apostolok tettek, mikor kis csónakjukkal ők is viharba kerültek. Nem kiálthattak fel: Uram, segíts rajtunk, mert elveszünk!

Milyen jó is nekünk, akiket az élet sodorhat ilyen külső vagy belső viharba, hogy nekünk nem kell soha kétségbeesnünk. Nekünk még mindig megvan az a hatalmas eszközünk, melyhez fordult Szent Pál is.

Krisztus a viharzó tengeren aludt, mert aludhatott embersége, hiszen virrasztott mindig az Isten-volta. Szent Pál nem aludt, hanem virrasztott és imádkozott. Imádságában úgy küszködött ezekért az emberekért, mint ahogy egyszer Ábrahám küzdött az Úrral népéért Sodomában és Gomorrhában. Akkor az Isten tíz igazért megkegyelmezett volna mind a két városnak. Most is a hajón utazó néhány igazért, sőt egyedül magáért Szent Pálért is megkegyelmezett

a többieknek is. Mily nagy is az igazak imádságának közbenjáró ereje! És mi mégis mennyire nem bízunk benne.

c) Nagy viharban van, talán halálos veszedelemben is szegény magyar hazánk, drága magyar népünk. Mennyire kellenének most az igazak! Mennyire kellene ezeknek imádkozniok, böjtölniök, irgalmasságot gyakorolniok: *a többiek nevében és a többiek helyett Istent engesztelve vezekelniök*. A magyar népet és a magyar hazát szerető lelkeket szólítja fel erre a nemes célra az a mozgalom, amely nem is az egész életet, hanem csak minden hónapban egy napot kér erre a célra. Hiszen hacsak 300 olyan áldozatrakész, Istent és népet szerető lélek akad, aki vállalkozik arra, hogy minden hónapban egy napot engesztelve és vezekelve tölt el, akkor már minden nap tíz igaz járna közbe Isten trónusa előtt a magyarságért.

Hála Istennek, hogy már tízezrek vannak, akik ezt megteszik. A kiválasztott napon reggel szentáldozáshoz (vagy ha kell, szentgyónáshoz is) járulnak, hogy *a szakramentumok erejével megszenteltek legyenek*, tehát Isten szemében igazak: mert ez az első feltétel.

Másodszor ezt a napot *teljes* csendben és *visszavonultságban* a vezeklésnek szentelik. Tartózkodnak tehát minden vigasságtól és szórakozástól. E helyett legelsősorban böjtölnek, erejükhöz képest, vagy más módon *sanyargatják meg a testet*. Tudják ugyanis, hogy ezzel lehet megvenni legjobban Isten szívét.

Azután pedig *az irgalmasság testi-lelki cselekedeteit gyakorolják*, mert „boldogok az irgalmasok, mivel irgalmasságot nyernek”, nemcsak maguk, de mások számára is.

Utoljára említjük, hogy *imádsággal és elmélkedéssel* is gazdagítani akarják ezt a napot; nem azért, mintha az imádság erejét kevésnek tartanók, hanem azért, mert tudjuk, hogy az imádságot a testi önmeg-

tagadás és tevékeny, cselekedetekben megnyilatkozó felebaráti szeretet hathatósabbá teszi.*

d) Vessünk egy pillantást még az Apostol lelkébe, mert veszedelemben forgó társainak maga leplezi le erejének titkát: — és ez az Isten! Rövid beszédében háromszor is megnevezi őt: 1. Először kijelenti, hogy maga hozzá tartozik és neki szolgál. — 2. Azután megmondja, hogy Isten ajándékozza neki valamennyi útitársát, — és 3. Isten az, akinek a szavában bízunk. Ezzel megmutatja azt a bensőséges, kölcsönös viszonyt, melyben ő áll Istenével.

Figyeljük meg, hogy a pogányok előtt nem az „Úrról” („Kyrios Jesus”) szól, hanem a pogány Istennel szemben az egy Istenről.

Tanuljuk meg Szent Pál szavaiból, hogy Isten apostolának egészen Istenhez kell *tartoznia*, teljes odaadással neki kell *szolgálnia* és fenntartás nélkül benne kell *biznia*. Az ilyen apostolt ajándékozza meg az Isten az emberi lelkekkel. Itt látjuk tehát az apostoli működésnek és minden apostoli sikernek az erőforrását.

A magunk lelki viharaiban szintén ez a szó segít: Hiszek az Istenben. De csak akkor segít, ha ez nem puszta szó az ajkunkon, hanem mélységes meggyőződés. S ezt a meggyőződést megadja nekünk kettő:

Először: ha hiszünk az Istenben *mint Mindenhatóban*, aki a világmindenséget tenyerén hordozza, aki ma is parancsol a szeleknek és a viharoknak, aki ellen lázadozhat ugyan a gonosz, de minden erőlködésével, mellyel ellene tör, csak a Mindenható örök tervét és végső dicsőségét szolgálja.

* Akiben a Szentlélek sugallatára feltámad a vágy, hogy csatlakozzék ehhez a sereghez, az egy levelezőlapon jelentse be szándékát a következő címre: Kávai Kápolnaépítő Egyesület Főtisztelendő Igazgatójának, Budapest, VIII., Baross-u. 62. Bencések háza.

Részletesebben ismerteti az egész mozgalmat: Szemerjay-Kovács Dénesné: Egy napot a hazáért. Kapható a fenti címen vagy a Korda könyvkereskedéseiben.

Másodszor pedig: ha hiszünk Istenben *mint Atyában*, aki szeretettel gondoskodik rólunk és mindent a javunkra fordít. Aki szeret akkor is, amikor „meglátogat”, mert mindig azt küldi ránk, ami az ő mindentudása szerint számunkra a leghasznosabb. Legnagyobb bajainkban is, ha megtudjuk érezni, hogy Atyánk küldi ránk azokat, könnyebb lesz a sorsunk, mert megérezzük a süjtő kézben nemcsak annak erejét, hanem simogatását is. Akkor majd merünk mi is remélni a reménytelen helyzetben is.

71. Remélni a remény ellenére

XXVII. ²⁷*Igy jött el a tizennegyedik éjtszaka is, hogy a Földközi tengernek akkoriban sokszor Adriának is nevezett részén hányódtunk-vetődtünk. Éjjeltájban a hajósok észrevették a hullámverés hangjáról, hogy szárazföld közeledik.*²⁸*Kivetették a mélységmérőt. Ekkor még húsz csomónak (kb. 36 méternek) találták. Kissé tovább haladva, újra kivetették, és már csak 15 csomót (27 métert) találtak.*²⁹*Most attól tartottak, hogy valahol szirtre futnák. Azért a hajó tatjáról négy vasmacskát dobtak a tengerbe és sóvárogva várták, hogy végre megvirradjon.*

³⁰*A hajósok egyrésze azonban csak magára gondolt. Meg akartak szökni a hajóról. Azon ürügy alatt, hogy a hajó orránál is ki kell dobni a horgonyokat, lebocsátották a tengerre a mentőcsónakot.*

³¹*Pál azonban élesebb eszű volt, mint ők gondolták. Azt mondta a századosnak és a katonáknak: Ha ezek a matrózok, kik értenek a hajózáshoz, nem maradnak a hajón, akkor ti is elvesztek, mert minden erőre szükség van az egésznek megmentéséhez.*

³²*Erre a katonák elválták a csónak köteleit és engedték azt a tengerbe zuhanni és elmerülni.*

³³*Mikor pedig pitymallodni kezdett, Pál tudott*

ismét gyakorlati gondolkodású lenni. Rábeszélte ugyanis mindnyájukat, hogy valamit egyenek. Azt mondotta: Ma már a tizennegyedik napja, hogy az izgalom miatt csak segítségre váraagoztatok és semmi rendes táplálékot nem vettetek magatokhoz. ³⁴Most tanácsolom tehát, hogy egyetek, mert ez javatokra szolgál. Vissza kell nyernetek erőteket, mert nagy szükség lesz rá. Nyugodtan követhetitek tanácsomat, mert egy hajszál sem vész el fejeteokról.

³⁵Ezekre a szavakra maga is elővette kenyérét, valamennyiök előtt hálát adott Istennek, megtörte és enni kezdett. ³⁶Erre mindnyájan visszanyerték bátorságukat és szintén ettek valamit. ³⁷Lélekszám szerint összesen pedig kétszázhetvenhatan voltunk a hajón.

³⁸Mikor jóllaktak, a még megmaradt gabonát is a tengerbe szórták, hogy a hajót megkönnyítsék. ³⁹Közben már megvirradt. Már látták is a szárazföldet, de nem ismertek rá. Észrevettek azonban egy öblöt, melynek lejtős partja volt. Elhatározták erre, hogy hacsak lehet, oda terelik a hajót. ⁴⁰Elvágták tehát a köteleket, és a vasmacskákat hagyták a tengerbe zuhanni. Ugyanekkor meglazították a kormányrúd szijait is, amelyikkel azt a vihar alatt szilárdan tartották. Azután a vezérvitorlát felvonták a szél irányában és így igyekeztek a part felé. ⁴¹Ekkor azonban egy földnyelvre találtak, és a hajó ráfutott. Az orra szilárdan belefűrödött és mozdulatlan maradt. A hajótat azonban a hullámverés ereje alatt kezdett széthullani.

⁴²Most a katonák meg akarták ölni a foglyokat, nehogy valamelyikük úszva kimenekülhessen, és ezzel nekik csak bajt okozzanak. ⁴³A centurio azonban meg akarta menteni Pált, és megakadályozta

tervüket. Sőt azt a parancsot adta ki, hogy az úszni tudók ugorjanak először a tengerbe és ússzanak ki a szárazföldre. ⁴⁴*A többiek pedig részben a deszkákon, részben a hajó valamilyen darabkáján vergődjenek a partra. Ilyen módon mindnyájan kimenekültek a szárazföldre.*

a) Nem volt jövendölés, amit Pál előre mondott a viharról és nem volt csoda a megmenekülésük. Nem úgy történt, mint a galileai tengeren, ahol az Úr csak egy szót szólt és nyomban elült a vihar, hirtelen megszűnt a háborgás.

De azt sem mondhatjuk, hogy „véletlen”. Ez éppen nem az eszes emberek kitalálása. A hívő ember azt mondja rá, hogy a Gondviselés, és meghatódottan érzi az Atya kezét mindenben. Tudja, hogy nem nyúl bele erőszakosan életünkbe, hanem természetesen oldja meg életünk nagy problémáit és lassan vezet ki belőlük.

Szent Pál csak a tapasztalt ember gondolkodásával látta előre a vihart. Most pedig az Isten gondviselésében bízó ember nyugalmával cselekedett.

Az útés alatt válik el sokszor, hogy kiben mi lakik, mert a pörölyök súlya alatt a vasból acél lesz, a belül rohadt gyümölcs szébuggyan. Ugyanaz a veszély egyesekből napvilágra hozza a hőst, másokat ellenben gyávákká tesz, vagy legalábbis csak a maguk javára gondoló énesekké. Szent Pál mindig a közösség embere volt, gyűlölt minden önzést és haszonkeresést. Így lett ez a hajó az első, melynek a krisztusi szolidaritás menekülést szerzett.

De képe és szimboluma ez egy másik hajónak, az Egyháznak. Benne is mindnyájan sorsközösségben élünk, senkinek sem szabad a hajót elhagynia! Aki a közösségből kivonja magát, az áruló!

b) Természetesen is megmagyarázhatunk mindent, de nem szabad megfélekednünk a természetfelettiokről sem. Szent Pál nemcsak ezzel a termé-

szetes nyugalmával emelkedett mindenki fölé abban a kétségbeesett helyzetben, amikor már állás és rang semmit nem számít, hanem a belőle kisugárzó élő hittel is. Ennek az erejét érezte meg a centurio is, aki, úgylátszik, lelkében a kafarnaumi centurioval és Corneliussal volt rokonságban.

A császári csapat első pillanatra a fegyelmi szabályra gondolt: a római kegyetlenség inkább megölte a foglyokat, mintsem hogy azok elmene-külhessenek. Július is egy pillanatra küzd magával. De azután talán azért is, mert Pál a maga életével kezekedett fogolytársai életéért, de még inkább azért, mert a krisztusi szeretetnek egy sugara lel-kébe világított: új parancsot ad, melyben az emberi irgalom győzött a katonai kötelesség fölött.

c) Ime, a példa mutatja, hogy egy bátor lélek milyen jó hatással van százakra. Mind a 276 ember megmenekül csak azért, mert Pál nem vesztette el a fejét. Ennek a nagyszerű példának a hatása alatt legalább annyit fogadjunk meg, hogy nem panaszkodunk.

Ma lelki járvánnyá lett a panaszkodás. Akárhol járunk, villamoson vagy vonaton utazunk, jóbarátoknál látogatunk, vendéglőben beszélgetünk, mindenfelé csak a panaszok árját halljuk. Könnyű volna ezt megfogadnunk és meg is tartanunk, ha arra gondolnánk, hogy a legtöbbször megérdemeltük azt, ami miatt panaszkodunk. Sőt ha az Isten nem volna annyira irgalmas és elnéző, hanem teljes igazságos-sága szerint büntetne már e földön, akkor még többet kellene bűnhödnünk. Ha pedig mégis úgy volna, hogy valóban nem hibáink miatt érne a büntetés, akkor tartsuk kitüntetésnek a megpróbáltatást. Az ártatlanul szenvedők nemes társaságába emel min-ket, akiknek feje az Isten Báránya és Királynőjük a hétfájdalmú Szűzanya.

Ha pedig nem tudnánk felemelkedni a természetfeletti szemlélet magaslataira és nem tudnók a

hit szemével nézni a megpróbáltatásokat, akkor is megóv a fölösleges panaszkodástól az a józan, emberi megfontolás, melyre Zrínyi Miklós ad példát. Azt írja a Török Áfiumban, hogy vitte az egyszeri ember komáját a pokolra az ördög. Sajnálkozva mondja is neki: Na komám, neked ugyan rosszul megy a dolgod. De komája azt felelte: Nem olyan rossz, hogy rosszabb ne lehetne. Csodálkozva kérdezte: Hát lehet ennél rosszabb, mint hogy az ördög visz és egyenesen a pokolba rohan veled? — Lehet, — hangzott a válasz — mert most legalább még ő visz engem. De meg is nyergelhetett volna és a hátamon ülve kényszeríthetett volna a pokolba.

Tanulság: *Nincsen olyan rossz, hogy annál rosszabb ne lehetne. Nincsen olyan hideg vagy meleg, hogy még egyszer akkora ne lehetne. Ha bajainkban csak egyszer is nem azt néznők, hogy mennyit kell elviselnünk, hanem azt, hogy mennyitől mentek vagyunk, amik alatt mások nyögnek, már ezzel is könnyebb lenne a sorsunk!*

d) A legszebb tanulságot azonban a kenyértöréshez fűzhetjük. Egészen bizonyosan nem az Eucharisziáról van szó, bármennyire is hasonlítanak ezek a szavak az utolsó vacsora eseményeihez. Különösen ahogy Lukács elmondja (Lk. 22, 19.) és Szent Pál is leírja. (I Kor. 11, 23—24.) Tehát csak a rendes étkezésről volt szó, amelyhez mi is odaülünk reggel, délben, este. De Szent Pál nem restell a nagyonis zavaró körülmények között „valamennyiök szeme előtt” imádkozni: — mi pedig hányszor szégyeljük ezt megtenni, és hányszor mentegetjük hanyagságunkat az imádságban napi munkánkkal, gondjainkkal.

Hogy az Eucharisztia és a napi étkezés az Apostol szeme előtt annyira hasonló alakban mutatkozik meg, ezen nem kellene csodálkoznunk. Mind a kettő együtt teszi ki, amiért az Úr imádságával mint mindennapi kenyérért könyörgünk. A cél ugyanis

csak egy: az örök élet. A földi kenyér adja természetes életünket, az égből szállott Kenyér táplálja természetfölötti életünket. De ez a földi ideiglenes életünk beteljesedését az örök életben találja. Ezért járja át a hívő ember szemében a mindennapi kenyeret az Eucharisztíának a légköre, hogy tisztelettel szegjük meg, — ha leesett, megcsókoljuk — ha az úton találjuk, fölemeljük, — és a maradékot is nem a szemébe dobjuk, hanem elégetjük. Viszont az Eucharisztia nem más, mint a mindennapi eledlünknek igazi tartalommal való teljessé tévése.

Megérezzük ezt a kölcsönösséget a mindennapi kenyér és az égi Kenyér között, ha egyszer a rendszer étkezésünk után átföntoltan, imádságos lélekkel elmondjuk azokat a szavakat, amiket a pap az oltárnál mond a szentáldozás vétele után: „Amit ajkunkkal vettünk, Uram, add, hogy tiszta szívvel is fogadjuk! Ebből az ideiglenes adományból származzék számunkra örök felüdülés.” Ilyen meleg lélekkel kell gondolnunk testi táplálékunkra is. És mert az én testi táplálékomban legmélyebb értelme a szent Eucharisztia, azért a reggeli szentáldozásra visszagondolva mondhatom étkezés után a másik, tisztán eucharisztikus imádságot is: Tested, Uram, melyet magamhoz vettem, és a Vér, amit ittam, maradjon állandóan szívemben és ne engedj, hogy megmaradjon bennem a bűnnek csak a foltja is, mikor engem ezekkel a tiszta és szent szakramentumokkal mintegy újjá, tisztává, szentté tettél.

Az ősegház így imádkozott: „Mindenható Urunk, ki mindent a te nevedért teremtetted és ki ételt és italt adtál az embereknek táplálékul, hogy ezért neked köszönetet mondjanak; de te adtál nekünk lelki eledelt, lelki italt és szolgád által örök életet. Mindezekért hálát adunk neked, mert hatalmas vagy és tiéd a dicsőség mindörökké.” (Didaché.)

Ha pedig rövid, de nagyon szép imádságot akarunk, akkor a liturgia asztali imádságából leg-

alább az áldást mondjuk el: „Mennyei asztalában engedjen meg résztvennünk az örök dicsőség Királya!” „Az örök élet lakomájára vezessen el minket az örök dicsőség Királya!”

72. A gyakorlati krisztusi caritas

XXVIII. ¹Megmenekülésünk után tudtuk meg, hogy a szigetet Melitának (Máltának) hívják. ²A görögül sem tudó barbárok szokatlanul emberségesek voltak irántunk. Tüzeket raktak ugyanis és odavittek mindnyájunkat a ránk szakadt eső és hideg elől.

³A többiek most is csak magukra gondolnak, Pál azonban magáról megfeledkezve, másokra gondol: segít a bennszülötteknek a munkában. Amint azonban Pál összeszedett egy nyaláb gallyat és rárakta a tűzre, a melegtől egy vipera feléledt, a gallyak közül kicsúszott és rátekeredett Szent Pál kezére. ⁴Mikor a barbárok meglátták a kezén csüngő kígyót, összeségva ezt mondogatták egymásnak: Ez az ember bizonyosan gyilkos! Éppen most menekült ki a tengerből, de a Bosszúállás nem hagyja életben. ⁵Pál azonban lerázta a kígyót a tűzbe, és semmi baja nem lett. ⁶Azok azt hitték, hogy megdagad vagy nyomban lerogy és meghal. Vártak, vártak jóideig. Mikor azután azt látták, hogy semmi baja nem lett, megváltoztatták véleményüket. Akit még az előbb is gyilkosnak tartottak, most azt mondták róla, hogy isten.

⁷Voltak a sziget főemberének, Publiusnak, birtokai azon a tájon. Ez nemcsak azért, mert felelős is volt a római katonák és foglyok sorsáért, hanem igaz vendégszeretettel is befogadott minket. Három napig szívesen ellátott mindennel. ⁸Pál pedig folytatta a szeretet megkezdett munkáját. Ennek

a Publiusnak az atyját történetesen váltóláz és vérhas gyötörte. Pál elment hozzá. Imádság után rátette kezét s meggyógyította. ⁹Erre az esetre azután a sziget többi betegei szintén mind eljöttek hozzá és meggyógyultak. ¹⁰Ezek azután nagy tisztelettel meg is becsültek minket. Midőn pedig elindultunk, elhalmoztak a szükséges dolgokkal, mert bizony a hajótöréskor mindenünk elveszett.

a) Szent Pál a hajó szegény evezőslegénységé és az elfogott rabszolgák számára ugyanazt jelentette, mint majd néhány évszázad múlva az ő nevééről de Paul-nak nevezett Szent Vince a gályarabok számára. A hosszú hajót alatt egyik legnagyobb vigasztalása, hogy ezekkel a szegényekkel oly sok jót tudott tenni. Módjában állt egy kicsit anyagilag is segíteni őket. Tudta a katonák és a matrózok bánásmódját egy kicsit szelídebbé tenni fogolytársai iránt is. De az Apostol nem állhatott meg itt. Ismerjük már az ő szívét, és egészen bizonyosan nem egy fogolytársának nyitotta meg az utat az irgalom Istenéhez. Megjelent a krisztusi szeretet a hajófenék sötétségében, mint világosság a sötétségben. Ime, Szent Pál az első *hajólelkész*, Szent Lukács az első *hajóorvos*. Az első példa mag is, melynek sok szép gyümölcsét termette meg a krisztusi történelem.

b) Az egyszerű emberek szíve sokszor még több természetes jóssággal van tele a szegények iránt, mint a városi élettől közömbössé tett embereknél látjuk. Ezeket az embereket csak azért nevezi korának szavával barbároknak Szent Lukács, mert a legtöbbje nem ismeri sem a görög, sem a latin nyelvet. De lelkületük éppen nem volt barbár. Láttak más embereket a legnagyobb nyomorba jutni és kitört belőlük az ősi érzés, valamennyi emberrel való lényegbeli közösség átérzése. Sem a nyelv, sem a külső nem tudja az emberiség szoros összetartozásának ezt az átérzését széttörni.

Ennek a *humanum*-nak néha gyönyörű példáját is lehetett látni még napjainkban is. Az érzésünk szerint olyan nagyon-nagyon messzi békevilágban elsüllyedt néhány emberrel egy tengeralattjáró. Akkor az egész világ szíve megdobbant. Mindenfelől segítségükre siettek, s az emberek napokig lesték róluk a híreket. De szép is volt ez! A természet hangja szólalt meg benne és abban az Isten hangja. Az igazi kultúra a természetnek ápolása, kifejlesztése és beteljesedése, — azután a kegyelemmel való felemelése és megszentelése. Ahol azt látjuk, hogy ezt az emberit széttörték, nincs többé együttérzés a bajbanlévőkkel, ott mindig ezt az emberi természetet kellett gyökerében megrontani és elnyomni. Mennyire pirulhat a csak neve szerint kultúr-emberiség, ha ezeket a csak nevük szerint barbárokat összehasonlítja magával!

c) Szent Pál példája megmutatja, hogy milyennek kell lennie az igazi krisztusi karitásznak. Abban egyesülnie kell a jóságnak és a tettnek. Mert nem elég az érzelem, kell a cselekedet. Nem is lehet igazi, szívbeli jóság az, mely nem egyúttal cselekedetekben is megnyilatkozó irgalom. Csak könnyes ellágyulás magában véve nem elég, mert az ilyen lélek maga is olyan, mint a lágú kovász: csak ragad, de kenyér nem lesz belőle.

Nem elég azonban a csupán hideg észbeli megfontolás sem. Nem elég politikából gondolni a szegényekre, még akkor sem, ha azt szociálpolitikának nevezzük. Nem elég csak anyagilag gondoskodni szegényekről és betegekről, mert mindenkor igaz marad: A szegénygondozás lelke a szegények lelkének gondozása. Mindennek együtt kell meglennie.

Kell tehát az érzelem, amely ugyanúgy szólal meg a szív mélyén, mint ahogy Krisztus is megszólalt az éhező tömeg láttára: Misereor super vobis — sajnálom ezt a szegény népet. De kell melléje az értelem okossága, hogy helyes irányba vezesse szívünk feltörő érzelmeit. Végül kell ebből

a kettőből: a mélyen érző szívből és az okosan gondolkodó észből fakadó cselekedet. Mindezek felett pedig kell az önmagunkról való megfélemlítés, még akkor is, ha rólunk is letépte a ruhát a tengeri vihar, ha a mi tagjainkat is meggémberítette a hideg, ha a mi gyomrunk is lázadozik az éhségtől, mert a legelső, hogy ne magunkra, hanem felebarátainkra gondoljunk.

d) Felhasználta-e Szent Pál ezt az alkalmat, hogy hirdesse a mi Urunk Jézus Krisztusban való hitet? El tudjuk képzelni, hogy három hónapig élhessen csupa jóindulatú, de a pogányság sötétségében élő emberek között az Apostol, és ne legyen az, ami minden helyen volt eddig is: apostol! Egészen biztos, hogy Málta az apostoli időktől kezdve Krisztusé lett, és reméljük, hogy ameddig a szívekben ott is Krisztus él, addig Krisztusé is marad. Pedig de változatos volt a története: először a föníciaiak szállották meg és Karthágóé lett; de a második pún háború után Rómához tartozott. Később egymásután foglalják el a vandálok, a keleti rómaiak, az arabok, a normannok. Majd harmadfél századon át a Johannita-rend tulajdona lett; a franciák rövid uralma után 1800-tól Anglia birtokába került.

Kié lesz a közeljövőben? Nem tudjuk. De a lelkek igazi javát tekintve nem is fontos, mert azok számára egy a döntő: Megvallani Krisztust a mi Urunknak.

e) Biztosnak vehetjük, hogy nem hiába áll Málta szigetén a hajótörés közelében Szent Pál szobra. Nem hiába emeltek kápolnát tiszteletére azon a helyen, ahol partra jutottak. És nem messze tőle a forrást, melynek közelében tüzet raktak, nem alap nélkül nevezik Szent Pál forrásának.

Éppen ezért érdemes elgondolkodni arról, hogy Szent Pál mielőtt lelkük számára Krisztust hirdette volna, először gondoskodik róluk. Segít nekik fizi-

kailag is, amikor velük együtt dolgozik, de segít elsősorban azzal, hogy gyógyítja a betegeket. Csodára csak az első esetben kell gondolnunk, amikor az ő kézzel való gyógyítására egyszerre meggyógyult Publius édesatyja. A többieknek meggyógyításában egészen bizonyos, hogy segített Szent Lukács orvosi tudománya is. De igazi gyógyulás csak akkor remélhető, ha tudás és hit egymás kezét megfogják és segítségül Jézust hívják, a testnek és léleknek égi Orvosát.

73. Szent Pál triumfusa

XXVIII. ¹¹Három hónap múlva, február elején tovább hajóztunk egy a szigeten áttelelt alexandriai hajón. Orrán a Dioskorusok jelvényét viselte, mert Castor és Pollux, ez a két testvér, a pogányok előtt a hajósok védői voltak. ¹²Először Siracusába jutottunk, ott három napig tartózkodtunk. ¹³Onnan kerülve Szicília keleti partjai körül mentünk és így értünk el Regiumba. A következő napon délről fúj a szél, ennek következtében két napi út után Puteoliba jutottunk. ¹⁴Itt Krisztusban hívő testvérekre találtunk. Kérésükre egy teljes hétig náluk maradtunk. A százados megadta erre az engedélyt, mert közben utasítást kérhetett a többi foglyokra vonatkozóan.

Ezután elindultunk Róma felé.

¹⁵A testvérek akkor már hírt kaptak jövetelünkről és egyrésze Forum Appii-ig, a nagyobb része pedig a Tres tabernae-ig eléink jött. Mikor Pál meglátta őket, hálát adott az Istennek és szívében megerősödött.

a) Már eddig is a megbilincseltek között Szent Pál egyre magasabbra emelkedett az őt kísérő katonák szemében. Julius egészen bizonyosan ott volt, amikor

Festus meg Herodes Agrippa előtt állott az Apostol és hallotta Szent Pál három védőbeszédét. Már ekkor meg kellett csodálnia szellemének erejét, mely meghódolásra kényszerítette egymásután a színedrium ravaszságát, a helytartó világi bölcsességét és Agrippa király tanultságát. A hajóút alatt még jobban kellett emelkednie a katona szemében a Szent Pálból kisugárzó hősnek. Málta szigetén már az egész társaságnak feje lehetett. De ámulatuk a legvégsőkre fokozódhatott, mikor most Szent Pál triumfusának tanúi lehettek Puteolitól Rómaig.

Hajójuk az első gabonahajó volt, melyen azon tavaszon Itália partjaira ért. A tömeg ujjongva köszöntötte, hiszen kenyeret hozott Itália számára. De ez egyszer még mélyebb értelemben igaz volt ez. Most a hajó valóban „az élet Kenyerét” hozta e világ számára Szent Pálnak a közvetítésével. Ekkor még ismeretlenként lépett a partra Krisztus apostola. De szinte azonnal kitűnik, hogy mégsem ismeretlen. Mert vannak már Krisztusnak hívei Itália földjén mindenfelé, és azok hamarosan megtudták, hogy közéjük jött, akit már várva vártak. Leveléből megismerték szándékát, bizonyosan megtudták, hogy miért késik annak teljesítésével. Most azonban végigfutott a hír: Itt van az Úr apostola!

Nápoly vidékén valóban voltak Krisztus hívei. Hiszen Pompeiben már a krisztusiak a városi pletykaszájakra kerültek. Bizonyítja egy felirat, mely azóta eltűnt, de amelyről három független tanú bizonyítja, hogy rajta „CHRISTIAN” volt olvasható. Majd találtak rejtélyes felírásokat:

SATOR
AREPO
TENET
OPERA
ROTAS

Tudósok véleménye szerint ez a mágikus kvadrát a kereszt kryptogrammja (elrejtett formája).

Valószínű zsidó-keresztény eredetű. Pompei számára fenyegetés lehettek ezek a megfejthetetlen szavak.*

Minthogy azonban sokan ezt a két adatot kétségbe vonhatják, a Gondviselés adott kétségbevonhatatlan bizonyosságot is. 1938-ban Herculánium egy házában, alacsony és a rabszolgáktól lakott helyiségben a falba illesztve egy 64×45 cm nagyságú megszenesedett keresztet találtak. Az ásatás vezetője szerint ez a legrégebb eddig ismert kereszt. Mutatja a kételkedőknek, hogy jóval Pompei pusztulása előtt már valóban voltak itt Krisztusnak hívei.*

b) A rómaiaknak egyik főútja volt a Via Appia. Egyik nagy zeneköltőjük: Respighi megzenésítette Róma pineáinak szavát. Meghallatja a Monte Pincion játszó gyerekek mindenhol egyforma és örökké kedves zsváját, a Gianicolon az esti harangszót és a fülemüle búcsúénekét, a katakombák pineáinak ájtatos zümmögő kórusát. De leghatalmasabban a Via Appián hallatja meg a századok dübörgő szózatát. Megfogja minden hallgató lelkét az állandó és egyre erősödő kíséret, mely a légióknak tompa, egyforma lépéseit akarja éreztetni. Diadalmasan harsognak a rézfúvók, és úgy érezhetjük mindnyájan, hogy diadalmenetbe sodródtunk bele. Ezzel az érzéssel járjuk mi is a Via Appia pineái között a triumfusok útját.

Most nincs ez a kíséret, mert ezt a diadalutat nehéz is lenne emberi eszközökkel kifejezésre juttatni. Mint a diadalmas imperátorok elé, úgy jönnek el egyesek 60 kilométerre az Apostol elé, egészen Forum Apü-ig. Ez volt a keresztény Rómának első üdvözlete az Apostol számára.

Milyen más ez a fogadtatás, mint amiben honfi-

* F. Coumont tanulmány. Osserv. Rom. 1937. II. 14.

* Frankf. Ztg. 1939. VI. 25.

társai részesítették Jeruzsálemben! Nem az volt az Istentől neki szánt terület. Most ért a célhoz, melyet az Úr szánt számára. Most a célnál körülveszi őt azonnal az ujjongó szeretet és a boldogító öröm. Valószínűleg mindazok itt voltak, akikről név szerint is megemlékezett Rómába írt levelében. Talán itt voltak már Aquila és Priscilla is, és örömtől meg szomorúságtól sírva borultak nyakába.

Ha Márkus evangéliuma alapján megtudjuk, hogy Cyrenei Simon két fia: Alexander és Rufus a rómaiak előtt ismerős személyek voltak, s őket köszönti Szent Pál anyjukkal együtt, akit saját édesanyjaként üdvözöl, akkor ő is ott volt. Mily szép is elgondolnunk, hogy az öregedő apostolnak Rómában sem kellett nélkülöznie ezekben a nehéz napokban az anyás lelkületű barátnőt, aki asszonyi gyöngédséggel gondoskodott minden szükségletéről. Megértjük, hogy Szent Pál mikor meglátta őket, hálaírást zeng Istennek és új bátorságot merít.

A második csoport a Tres Tabernae közelében fogadta az Apostolt. Ez lehetett a hivatalos küldöttség, melyet a római hívek előljárói alkottak, hogy Pált az Egyház nevében köszöntsék és mint a saját vendégüket ellássák. A szeretetnek és a megbecsülésnek ez az új csodája belesugározhat a kísérő katonákba is valami megsejtést a szeretetnek arról a világáról, melyet Krisztus hozott az emberiség szívébe.

Itt már Latium földjén járt az Apostol. Ez az ókor világának harmadik nagy helye Galilea és Attika mellett. Ez a három hely adta az emberiségnek azt a három nagy kincset, mely az európai kultúra alapját szolgáltatja: a keletről felragyogott világosságot, Hellas nyelvét és szellemét, Róma szervező erejét, jogi struktúráját. Most ért el Latium határára az a férfi, aki ezt a három, az isteni Gondviseléstől egymás kiegészítésére szánt hatalmat egységbe foglalja.

Ott, ahol ma Szent Sebestyén bazilikája áll, az appiai út egy horpadáson keresztül vezetett. Az útnak ezt a részletét éppen erről a mélyedésről nevezték el „ad Catacumbas”: a horpadás melletti útnak.

Most már Róma kapui felé közeledtek. Egykor a rémület járta át a rómaiak szívét, midőn felhangzott a kiáltás: „Hannibal ante portas!” Most az öröm ujjongásával kiáltottak volna fel: „Paulus ante portas!” Mert Krisztus imperátora állott a Porta Catena előtt. Dicsőséget hozott Róma számára az a férfi, akit később a városon kívül fejeztek le a pogányok, mert megéreztek, hogy az ő Rómájukat ez az igénytelen és sereg nélkül, fogolyként bevonuló ember fenyegeti a végső veszedelemmel.

Életében nem vették észre és beengedték. Legalább holtában maradjon „fuori le mura”. De ekkor már Szent Pált nem lehetett sem a falakból kizárni, sem a falakba bezárni, mert lelkének sugara már szétáradt az egész világon.

A Via Appia két oldalán síremlék sorakozott síremlék után. Ma ezek nagyrésze romokban hever. Egy-kettő maradt ránk, mint Caecilia Metella sírja. Most az élet vonult be a sírok között, az az élet, amely kítör a sírból. Szent Pál útja sírok és romok között jelképe a kereszténység diadalútjának, mely szintén így halad sírok és romok között. A sírokra nagy nevetet írhat a világ: alattuk por és hamu nyugszik. A történelem talán emlegeti nevüket, de az élet könyvében aligha találhatók fel. A romok pedig még nagyobbak, mint a Via Appia mentén levő romok. Úgy hívják ezeket: nyugatrómai császárság, bizánci birodalom, németrómai impérium, Napóleon Európája... Folytatása következik!

74. Bilincsek közt is apostol

XXVIII. ¹⁶Rómába érkezésünk után a százados átadta a foglyokat a helyőrség parancsnokának. Pál azonban megkapta az engedélyt, hogy egy katona

*őrizete alatt magánlakáson lakhassék. Ezt megen-
gedték mindazoknak, kik nem voltak politikai bűnösök.
De azért nem járhattak egész szabadon még lakásukon sem,
mert ballábukat és jobbkezüket könnyebb lánc-
cal állandóan bilincsben tartották. Tehát a könnyítés ellenére mégis csak bilincs és fog-
ság volt!*

¹⁷Három nap mulva magához hívatta a zsidók fő embereit. Mikor ezek eljöttek, ezt mondta nekik:

Kedves Testvérek! Nem vétettem ugyan sem a zsidó nép, sem az ősi szokás ellen, mégis megköltözve adtak át Jeruzsálemből a rómaiak kezébe. ¹⁸Ezek a kihallgatás után el akartak ugyan bocsátani, mert semmi főbenjáró vétket nem találtak bennem. ¹⁹De az ottani zsidók tiltakoztak ez ellen. Így kénytelen voltam a Cézárhoz fellebbezni. De nem az volt a szándékom, hogy előtte vádat emelek népem ellen, hanem csak a magam igazát keresem. ²⁰Ez okból szerettelek volna titeket meglátni és veletek beszélni. Mert csak Izrael reménysége miatt, mely számomra a názáreti Jézusban beteljesedett, hordom ezeket a bilincseket.

²¹A zsidók azonban meglehetősen tartózkodóan csak ezt válaszolták: Semmiféle hivatalos levelet nem kaptunk rólad Júdeából. De a testvérek közül sem hozott senki rossz hírt rólad, és nem is beszélt senki kedvezőtlen felőled. ²²Szívesen meg is hallgatjuk tőled magadtól, hogy tulajdonképpen miként is gondolkodol. Erről a felekezetről ugyanis, akik Jézusban a Messiást látják, természetesen tudjuk, hogy mindenütt ellenkezésre talál.

²³Meghatároztak egy napot. Ezen nagyobb számmal jöttek hozzá a szállásra, mint az első alka-

lommal. Pál pedig hatalmas beszédben tett előttük bizonyosságot Isten országáról. Reggeltől-estig igyekezett őket Mózes törvényéből és a prófétákból kiindulva megnyerni Jézusnak. ²⁴Néhányan hittek is szavának, mások ellenben tovább is hitetlenkedtek. ²⁵Mivel megegyezni egymás közt sem tudtak, szíjjel osztak. Pál még csak egyet mondott nekik:

Joggal mondja a Szentlélek Izaiás próféta által atyáitoknak:

²⁶Keresd fel ezt a népet és mondd meg neki:
Hallani fogtok fületekkel, de nem értitek meg;
Látva láttok és fel nem fogjátok!

²⁷Kemény lett ennek a népnek a szíve;
Bedugta fülét és behúnyta szemét,
Hogy szeme ne lásson,
Hogy füle ne halljon,
Hogy szíve ne értsen,
Hogy meg ne térhessen,
Hogy én meg ne gyógyíthassam.

(Iz. 6, 9—10.)

²⁸Vegyétek hát tudomásul, hogy Istennek ez az üdvössége a pogányokhoz küldetett. Azok majd hívő szívvel meghallgatják.

(²⁹Ezen szavai után a zsidók eltávoztak tőle, és maguk közt is hevesen vitatkoztak.)

³⁰Pál pedig két álló esztendeig maradt bérelt szállásán. Fogadott minden hozzá jövőt. ³¹Közben hirdette Isten országát és tanította teljes bátorsággal és akadálytalanul az Úr Jézus Krisztusról szóló tanítást.

a) Szent Pál tüstént keresi a római zsidósággal az érintkezést. Ezek Claudius halála után hamarosan visszatértek Rómába. Most mintegy 30,000 lelket

számláltak. Azt mondják, hogy ebben a józan megfontolás vezette Szent Pált. Neki tudnia kellett, hogy a zsidóság mily nagy hatalomra tett szert és milyen hosszú karjai voltak. Hatalma és karja elért a császári udvarig, mert Nero legkedveltebb udvari színésze, aki őt a színjátszás művészetére oktatta, a zsidó Alityrus volt. Ő vezette el a császárhoz Poppaea Sabinát, aki zsidó prozelitából Neronak mindenható szeretője lett. Csak ennek a két személynek a gyűlöletét kellett volna Pálra irányítani — és megakadályozhatták volna apostolkodását. Ezért sietve magához hivatva a vezetőket, rámutatott bilincseire, és kijelentette, hogy népének legdrágább kincse: a messiási remények miatt hordozza azokat.

A zsidó vezetők viselkedése nagyon diplomatikus volt. Lehet, hogy valóban nem kaptak Jeruzsálemből hivatalos értesítést, mert a szinédrium talán már lecsendesedett. De inkább az óvatosság vezette őket, hiszen nem olyan rég volt az, hogy éppen Krisztus miatt zavargások támadtak zsidók és a krisztusiak között. Erre jött azután Claudius császár kiutasító végzése. Nem akartak még egyszer hasonló előidézni, inkább meghallgatták az Apostolt. De azután később nem gördítettek akadályt az ő működése elé, mert azt is tudták, hogy az Apostol most nem egyedül áll. Tömegek tekintenek rajongva fel rá. Tacitus értesítése szerint a 64. évben a krisztusi közösség már „*multitudo ingens*” volt. Ha a szokásos túlzásnak is tartjuk „az óriási sokaság” emlegetését, azért a krisztusiak számát ekkor már húszezerre tehetjük. Ez a két szám megmagyarázza nekünk a zsidó előjárók óvatos és diplomatikus viselkedését.

Misem magyarázza azonban megátalkodottságukat. Az utolsó alkalom volt ez, hogy Pál felkínálta a zsinagógának az üdvösséget Krisztusban. A kegyelemnek az utolsó pillanata volt ez, és a

végső döntés követelte, hogy vajjon Izrael népe megmarad-e választott népnek, vagy pedig az elvetettség népe lesz. Ezzel a jelenettel vesz búcsút a krisztusi történelem a zsidóságtól. Oly jellemző Szent Lukács szava a távozó zsidókról: „Egymás közt vitatkoztak, — mondja — Istennel alkudoztak, magukkal meghasonlottak, nyugtalanul szétesoáltak.” Ime, Ahasverusnak, az örökké bolygó zsidónak a lelki képe.

b) A megátalkodott lelkületnek jellemvonásait látjuk szemléletesen. A fül nem hall, a szem elvakul, a szív megkeményedett: el van zárva Isten hatása elől minden külső és belső érzék. Mily szegények azok az emberek, akik megelégsznek önmagukkal, akik gazdagságukról álmodoznak, hatalomról képzelődnek, — és nem tudják, hogy valóságban mily nyomorultak, szegények és gyöngék. De mindennél szegényebbek azok az emberek, mert nincs orvos, ki meggyógyíthassa őket: — akik nem érzik magukat betegnek.

Nehézséget nyújt azonban Izaiás szavainak héber megfogalmazása. E szerint Isten keményíti meg ezeket az embereket, hogy ne halljanak, ne lássanak, magukba ne térjenek és gyógyulást ne találjanak. E szerint úgy tűnhetnének fel, hogy Isten az ő pusztulásuknak oka. De ilyen magyarázat teljesen ellentmondana Isten lényegéből fakadó szentségének, és egyenesen szemben állna Istennel a Szentírásban ismételt kinyilatkoztatott egyetemes üdvözítő akaratával. Isten az elvakulásnak csak negatív oka, amikor az ellenálló ember számára kegyelmét csökkenti. De azért annyit mindig ad, hogy az önmagában elég lenne az ember megtérésére és megszabadulására. Bár Isten előre látja, hogy ez az ember közreműködését meg fogja tagadni, a megátalkodás pozitív oka senki más, mint maga az ember, aki Istennel nem törődve, eljátssza „a hatékony kegyelmet” és többé nem

szedi össze magát, hogy együtt dolgozzék az „*elégés kegyelemmel*”.

c) A „*custodia libera*”, a fogságnak az a legenyhébb fajtája, melyben Szent Pál két évig élt most Rómában, megakadályozta ugyan abban, hogy maga kimehessen személyében, de nem akadályozhatta meg, hogy otthonában ne fogadjon és ne taníthasson. Nem szabad elfelejtenünk, hogy olyan ember, aki életében annyi szeretetet vetett, mint Pál, az nem maradhatott soha egyedül. Ő valóban az volt, aminek a stoikusok szerint a bölcsnek lennie kell: „*faciendarum amicitiarum artifex* = a barátsághódító művésze”. Barátainak köre pedig egyre jobban tágult.

Először barátai lettek nagyon sokan a „*frumentarii*”: a zsoldos katonák közül. Szabály szerint egyiknek mindig vele kellett lennie és állandóan másnak kellett lennie. Lehet, hogy ez sokak számára kín és gyötrelme, Szent Pál számára az apostolkodás alkalma. Lassan mindnyájan megismerték őt. Egészen biztosan szívesen elbeszélgettek ezzel a világot járt emberrel. Nem mehetett el tőle egyik sem úgy, hogy magát jobbnak, többnek ne érezte volna és ne kapott volna valamit a magasabb gondolatokból. Lassan azután nem egy térdelt le előtte és mondotta meghatódottan: *Credo*. Így lassan a pretorianus őrség nagyrésze megismerte Krisztus nevét.

Azután jöttek mások. Jöttek nemcsak az alsó néposztályokból, jöttek az előkelők közül is. A római archeológusok ásója és éles esze egymásután hoz napvilágra bizonyságokat Szent Pálnak a római arisztokráciával való találkozásáról. A tudósoknak ezeket a fejtegetéseit elmélkedéseinkben elhagyhatjuk. Helyettük két inkább szép, mint igaz hagyományról emlékezünk meg, éppen azért, hogy szépségükkel emeljék lelkünket.

Az egyik szerint Nero első szerelmese és később eltaszított felesége: Akté, rabszolgaleányból

lett császárné. Eltaszítottságában elkerült Szent Pálhoz. Sokat beszélgetett vele és titokban Krisztusé lett. Egy tette mindenestre nemes lelkületre vall. Nero császár megvetett és meggyalázott földi maradványait ő szedte össze és vitte el a véres testet nyugvóhelyére. Ebből a pogányok maguk azt gondolták, hogy krisztusnak kellett lennie, mert mint az esztétikus Walter Pater írja: Csak egy keresztény nő tudott ily lovagiasan érezni és cselekedni.

A kihallgatás alkalmával a hagyomány szerint közelebbi kapcsolatba került Szent Pál Senecával, akinek testvérével már Korintusban találkozott. Éppen az ő közbenjárására kapta meg Rómában is a felmentést. Seneca levelei valóban annyira hasonlítanak nem egyszer a krisztusi morális elveihez, hogy már Tertullianus azt mondja róla: „Seneca saepe noster — Seneca gyakran egészen a miénk.” Egyik levelében pedig megrajzolja egy istennel eltöltött ember képét. Lehet, hogy csak az ókor már ismertetett szelleme nyilatkozik meg ebben a leírásban. Lehet, hogy talán a hagyománynak van igaza és Szent Pálban találkozott is ilyennel. Mindenestre otthonától csak néhány száz lépést kellett volna tennie a praetoriánusok táborába és eszményképét a valóságban is megismerhette volna. A középkor szerette hinni, hogy ezt a lépést meg is tette. A tudomány erről nem tud. De azt az egyet elismeri, hogy a Senecához hasonló nemesen gondolkodó bölcsek Krisztus győzelmét a pogány világ fölött nagyban elősegítették.

Nem legenda már, hanem szemmel látható tény, hogy Krisztus hite eljutott már a Palatinusra is. De nem Nero udvaroncái között kell Krisztus híveit keresni, hanem a rabszolgák soraiban. Ezt bizonyítja a palatinusi „gúnykereszt”. A császári paedagogium pogány atléta és cirkuszi játékos jelöltjei közül otthonuk falára keresztet karcolt a falba valamelyik.

Rajta számárfejű alakot ábrázolt, elébe odarajzolta térdelő szolgatársát s oda is írta: „Alexamenos sebethe ton theon — Alexamenos imádja Istenét.”

Újabban a krisztusi világnézet ellen támadóan és gúnyosan emlegetik azok, akik magukat egy felsőbb faj szőkehajú, kékszemű kikristályosodásának tartják, hogy Szent Pál egész tudatosan a maga világának országaiban az államilag és a szellemileg kivetetteket gyűjtötte maga köré, hogy ezeket az alacsonyabb értékűeket felemelje. Így tehát a hel-lén világnak minden szellemi, lelki hulladékát és minden állam „deklasszizált” nyomorultjait tette Krisztus híveivé.

Nem akarjuk állításukat bizonyítékokkal cáfolni. Tegyük fel, hogy valóban a Földközi-tenger „nép-söpredékéből és rassz-khaoszából” emelkedett ki az Egyház, — de előttünk annál nagyobb akkor az Apostol hatásának az ereje. Az Egyháznak az a feladata, hogy a népeket és kultúrákat megszentelje és krisztusivá tegye, azoknak szellemi célkitűzést, erkölcsi ideált adjon és így krisztusivá alakítsa valamennyit. Ezt tette akkor csak Szent Pál is, megmentette a káoszból, ami még menthető volt.

A magát a barbároknál és a rabszolga fajtáknál magasabbrangúnak tartó római birodalom szétkorhadt, mert nem volt többé vallása, mely neki erkölcsi eszményt, emelkedést tudott volna adni. De a romokon az alsóbbrendű rabszolgák megmentették és átmentették a jövő számára, ami valóban nemes volt a régi világban, de krisztusivá tették. Így lett a Caesarok és Augustusok *Roma superba*-ja Szent Péter és Szent Pál apostolkodására: *Roma aeterna*.

KILENCEDIK FEJEZET

SZENT PÁL LELKE

75. Az Apostolok Cselekedetének befejezése

a) Az Apostolok Cselekedete Szent Lukács evangéliumához hasonlóan hirtelenül és váratlanul nyer befejezést. De amíg az evangélium megtalálta folytatását az Apostolok Cselekedetében, ez utóbbinak nincs folytatása. (Néhányan ebből azt következtették, hogy Szent Lukács akarta folytatni, hogy trilógiát adhasson, de nem tudta megvalósítani.)

Tény mindenestre, hogy Szent Pál kéteszteni működéséről Rómában mindössze két vers van. Egyetlen szó sem arról, ami utána következett: a törvényszéki eljárás lefolyásáról és eredményéről, Szent Pál szabadulásáról, az ő útjáról Spanyolországba, majd Krétára, Achajába és mégegyszer a Provincia Asiába. Egyetlen szó sincs a második római fogságról és az Apostol dicsőséges vértanúhaláláról. Szent Péterről is, aki a hagyomány szerint 25 évig Rómában tartózkodott, a 15. fejezettől kezdve teljesen hallgat Szent Lukács, és ez valóban nagyon feltűnő.

Magyarázat a következő lehet: Hogy Szent Lukács az Apostolok Cselekedetének végén nem említi Szent Péter jelenlétét Rómában és hogy maga Szent Pál is Rómából írt leveleiben nem említi meg az Apostolfejedelmet, ez azt mutatja, hogy Szent Pál egész első fogságának idején Szent Péter nem volt Rómában. Lehet, hogy ekkor volt missziós útján azokban a tartományokban, amelyeket első levelében megemlít: „Pontusban, Galáciában, Kap-

padóciában, Provincia Asiában, Bithyniában.” (I Pét. 1, 1.)

Hogy pedig Szent Pál további sorsáról nincs semminemű említés, az is könnyen megmagyarázható abból, hogy az egész könyvet a cezareai fogság alatt megbeszélték és most Szent Lukács befejezte. Egyébként is Szent Lukács kitűzött célját elérte. Meg akarta mutatni az evangélium diadalútját Jeruzsálemtől, a zsidóság fővárosától a népek fővárosáig, Rómáig. Célját elérte tehát, mikor az evangélium heroldja, a népek apostola lábát betette a világ fővárosába. Így lett Szent Pál a világ tanítója és ezzel a képpel be is fejeződik az Apostolok Cselekedete.

b) Szent Pál pedig a világ tanítója lett most nem annyira földi, testi valóságában, mint inkább lelkének a teret és az időt legyőző kisugárzásában.

A világ tanítója lett azáltal először, amiben az isteni Gondviselésnek mély csodáját tisztelhetjük: a „Via Nomentana” és a „Castra Peregrinorum” két kaszárnyájának praetoriánusai és legionaristái által. Érdekes jelenség ugyanis az első keresztények történetében, hogy mennyi katonát találunk mindenfelé a földkerekségen. Szent Pál két apostoli éve a katonák között a legszebb gyümölcsöket teremte meg: Krisztus hite eljutott a légiók közé, azok pedig szétvitték szerte az akkori világba, a Rajna partjára, Galliába, Britanniába, Hispániába és — Pannóniába, a magyarok jövődő földjére.

c) Azután pedig mint a légiók katonáival a teret, úgy hódította meg leveleivel az időt Szent Pál. Amíg csak a világon igazi olvasóember lesz, addig Szent Pál lelke is tovább veti sugarát.

Az első és a második római fogságában írt leveleket két csoportra oszthatjuk. Négy levélben megcsodálhatjuk Szent Pál Krisztus-misztikáját. A fogság éveiben kiérlelődik teljesen benne a keresztteológiája és a tagjaiban továbbélő „misztikus”

Krisztusnak a képe. (V. ö. a betűrendes tárgymutatót.)

Azután pedig az ú. n. pasztorális leveleiben megcsodálhatjuk Szent Pálban a „jó pásztor szívét”, aki a maga szívét egészen a „Jó Pásztor” Szívéhez tette hasonlóvá. Ezért igaz ez a mondás: Cor Pauli cor Jesu.”

Olvassuk el tehát vagy magukat a leveleket vagy legalább a rövid tartalmukat.

A) Szent Pál Krisztus-misztikája

76. A megváltás műve (Levél Efezusba.)

a) Búcsúbeszédében jelezte már az Apostol, hogy milyen külső és belső veszedelmek fognak még rászakadni az efezusi hívekre. Jövendölése valóra is vált. Hamis nézetek kezdtek terjedni a hívek között is, és a krisztusi szabadságot pogányos szabadosságnak tartották. Fogságában hirt hoz az Apostolnak Epaphras. Erre az Apostol levelet ír, de abban nemcsak Efezus városára gondol egyedül, hanem köriratnak szánta a közelben levő többi egyház számára is. A legrégibb kéziratokban hiányzik is a városnév megjelölése, azután magában a levélben sincs semmi személyes hír magáról, sem személyes üzenet egyetlenegy hívőhöz sem. Voltak tudósok, akik azt vallották, hogy tulajdonképen Laodiceába írta ezt a levelet, mert a kolosszabelieknek azt üzeni Szent Pál, hogy szerezzék meg maguknak a Laodiceába írt levelet. (Kol. 14, 16.) Ilyen pedig nem maradt ránk; tehát vagy elveszett vagy ez a levél azonos a keresettel.

b) A levél rövid tartalma a következő:

Bevezetés (1, 1—2.): A szokásos címzés és jókívánság.

1. *Jézus Krisztus megváltó művének és annak áldásainak magasztalása.* (1, 3—3, 21.) Himnuszos szavakkal kezdi az Apostol a megváltás dicséretét. Az *Atyaisten* ugyanis örök szere-

tetésben előre kiválasztott minket az istengyermekségre, mégpedig „Benne”, vagyis Krisztus megváltói művére való tekintettel. És előre elhatározta, hogy ezzel az ő kegyelme teljes ragyogásban felragyogjon előttünk. Tehát: — „az ő kegyelme dicsőségének magasztalására”.

A *Fiúisten* azután az idők teljében a megváltás isteni örök tervét teljesítette. Krisztusban, Istennek testté lett Fiában van tehát számunkra megváltás a bűnöktől az ő vére árán. Krisztusban minden, „ami égben és ami a földön van, egybefoglaltatott” mint Fejben. Krisztusban kell örökségünkké válnia a mennynek, hogy így mi az örökkévalóságba jussunk: — „az ő dicsőségének dicséretére”.

Krisztusban végül mindazok, akik az evangéliumot hívó lélekkel elfogadják, a keresztség és bérmálás szakramentumai által a *Széntlélekkel* „megpecsételtetnek” mint az üdvösségnek és a mennyországnak örökösei. A Széntlélek a zálog, hogy azok — mostantól fogva Isten gyermekei lettek — a mennyei glóriát is megkaphatják. Itt is tehát a végső és legnagyobb cél „az ő dicsőségének dicsérete”.

Tekintettel arra, hogy az isteni kegyelemnek ez a teljessége az olvasó számára is hite miatt jut osztályrészül, és hogy az olvasónak szeretetben kell ezt cselekedetre váltania, hálát ad az Apostol Istennek, de hálájához kérelmet is csatol: Isten világosítsa meg őket egyre jobban és jobban, hogy egyre mélyebben felismerjék, mily nagy az üdvösség, melyre meghivatottak, mily kimeríthetetlen gazdag az örök örökség dicsősége, mily hatalmasan nyilvánul meg Isten ereje a hívőkön, mikor őket most a kegyelem, végül pedig a dicsőség új életére ébreszti.

Ennek a hatalomnak a nagysága egyenlő azzal a hatalommal, mellyel Krisztust halottaiból föltámasztotta, őt az angyalok minden kara és minden teremtett lény fölé emelte, és amellyel Krisztusnak „mindent lába alá helyezett”, őt magát pedig az Egyház fejévé tette. Az Egyház az ő teste és az Egyház teszi teljessé őt abban, aminek neki az emberek számára lennie kell, mint ahogy a tagok hozzátartoznak a fej teljességéhez.

Éppen ez az isteni hatalom az olvasókat is, akik egykor „a harag gyermekei” voltak, az előbbi erkölcsi állapotuknak mélységeiből, amelyben a Sátán és az ő démoni hatalmának uralma alatt az érzéki ösztönöket és szívük bűnös vágyait követték, most kiragadta és felemelte a kegyelem jelenlegi magasságaira. Az irgalmas isteni szeretet a lelkileg halottakat Krisztusban a kegyelem új életére ébreszti, amely élet kezdődik a megigazulásban és megszentelésben, de befejeződik és teljessé lesz a feltámasztásban és a mennyei boldogságban.

Mindezt azonban az Isten azért teszi, hogy az eljövendő időben (tehát a dolgok elmúltával az égben) nyilvánvalóvá tegye előttünk az ő kegyelmének megmérhetetlen gazdagságát, mivel „telve van jósággal irántunk, akik Krisztus Jézusban vagyunk”. Neki kell tehát mindent megköszönnünk. Krisztus Jézusban lettünk új teremtmények mi krisztusiak, amikor vele a szent keresztségben egybekapcsolódtunk mint misztikus testének tagjai. Ezáltal lettünk mi alkalmasak „a jócselekedetekre”, melyekkel „Isten — az ő kegyelmével — minket gazdagított, hogy benne járjunk”.

Ezzel jutott el az Apostol dogmatikus fejtegetésének tetőpontjára: Krisztus a zsidóságot és a pogányságot elválasztó falat lebontotta, halálával a kereszten zsidókat és pogányokat az Istennel kibékítette és valamennyit az egy, szent, katolikus és apostoli Egyházban egyesítette.

Éppen ez az utolsó gondolat, hogy a pogányból lett krisztusiak is a Szentlélekben Isten templomává épülnek, arra készíti az Apostolt, hogy néhány szót szóljon a maga apostolkodásáról a pogányok között. Úgy állítja elénk, hogy a neki adott külön kinyilatkoztatás által mintegy beelátott Istennek titokzatos végzésébe, hogy ő a megváltás áldásaitban a pogányokat a zsidókkal teljesen egyenjogúaknak akarja. Ez a végzés, mely egész tartalma szerint az Egyházban az apostolok és próféták előtt lepel nélkül nyilvánvaló, míg az öszövetség igazai előtt még fátyol takarta.

A kifejezhetetlen hála érzelmével hangsúlyozza, hogy Isten éppen őreá, akinek semmi érdeme nincs, sőt maga az érdemtelenység, mégis őreá bízta ezt a kegyelemmel teljes hivatást, hogy Isten ezen végzését hirdesse a népeknek. Szívének örömeiben a fölött, hogy Isten végzései szerint olvasói is megkapták az evangéliumot és ezzel az új életet, amelyért most ő maga bilincsek között van, arra kéri Istent, minden igaz élet forrását és oltalmazóját, hogy a hívek hités és szeretetét egyre jobban erősítse és gyarapítsa, és így azok egyre jobban megismerjék az ő dicső gazdagságának és az ő minden megismerést felülmúló szeretetének „szélességét és hosszúságát, mélységét és magasságát”. Ha azonban ők helyesen megértik Krisztus szeretetét, akkor Isten kegyelmi adományáiban egész gazdagságával töltekeznek.

II. *Oktatás a krisztusi kötelelességekre.* (4, 1—6, 17.) A levél most következő parainézisében: intő és oktató részében az Apostol négy fejezetben egy igazi krisztusi „szociáletikát” ad, amikor részletesen kifejti a kötelelességeket a közösség, az egyesek és a különböző állásúak iránt és felszólít az erkölcsi harcra.

a) Először tehát az Apostol a közösség minden tagját figyelmezteti, hogy a „közös hivatáshoz” méltóan éljenek.

Buzgón iparkodjanak a Szentléleknek egységét megőrizni és egymás közt maradjanak mindig a béke kötelékével egybefűzve. Nem lesz akkor nehéz, ha mindig szem előtt tartjuk, hogy valamennyien egy testet alkotunk, mindnyájunkat ugyanaz a Szentlélek jár át és mindnyájan ugyanarra a fölséges célra, az örök boldogságra vagyunk meghívottak.

Ezt az egységet nem töri szét sem az adományok sokfélesége, sem a hivatalok különbözősége. Krisztus, aki a mélységek mélységébe leszállott, most eljutott a magasságok magasságába, hogy az egész világot betöltse a maga hatalmával és dicsőségével. Ő osztja a legteljesebb szabadsággal a különböző adományokat a hívők között. Ez a sokféleség csak annál szebben ragyogtatja az egésznek harmonikus szépségét, ha az egyesek külön-külön a nekik juttatott adományt Isten szent akarata szerint Krisztus misztikus testének javára, épülésére, tökéletesedésére és teljes kialakulására fordítják.

β) Ezután összehasonlítja a régebbi pogány és a mostani krisztusi állapotot. Ebből az összehasonlításból vonja le olvasói számára a *krisztusi ember individuális kötelességeit*. Ezek, hogy az új életben tevékenykedjék és azt kiteljesítse; — főként a felebaráti szeretet ellen való bűnöket kerülje; — fusson legelső sorban a tisztátalanságtól és a kapzsiságtól; — mint a világoosság gyermekei, használják fel az időt szorgalmasan, hogy erkölcsileg előbbre jussanak; — ne kábítással keressék a vigasztalást és a felfrissülést, hanem a léleknek Istenhez való emelésében: imádsággal.

γ) Ezután az egyes *társadalmi állások* számára ad erkölcsi oktatást. Legelőször a krisztusi házasságok számára. A férfi és a nő viszonyát a házasságban az Apostol mélyértelmű módon úgy látja, mint annak a viszonynak a megtestesülését, mely Krisztust fűzi az ő Egyházához. Ebből az alap gondolatból fejti ki a házasságok fölséges erkölcsi kötelességeit. Azután szól a gyermekek és szülők kölcsönös kötelességeiről. Majd pedig a szolgák, munkások és a munkaadó urak kölcsönös kötelességéről. Vagyis a társadalmat fenntartó kapcsolatok megszentelését tárja elénk.

δ) Tudja jól Szent Pál, hogy a felsorolt három kötelesség teljesítése kemény harcokkal jár, azért tüzes szavakkal bátorít az erkölcsi harcra és elénk állítja a teljesen felfegyverzett krisztusi harcospompás képét.

Befejezés: Buzgó imádságot mond az Apostol és áldását küldi.

77. A Megváltó személye

(Levél Kolosszeába.)

a) Epaphras, Szent Pál tanítványa alapította Kolosszeában a krisztusi közösséget. Többségben pogányból lettek Krisztus híveivé, de voltak zsidókból lett krisztusiak is. Jöttek azonban tévtanítók és nemcsak a mózesi törvények kötelező erejét hirdették, de a pogányok világi bölcseségéből, főként pedig a perzsa Mithras-kultusból vett tanításokat is hirdettek. Epaphras Rómába utazva elmondta ezeket a veszélyeket is. Akkor készült valaki éppen Kis-Ázsiába utazni, azért levelet írt az Apostol Kolosszeába is. Mivel ugyanakkor írt ide is, mint Efezusba, természetes, hogy a két levél között elég sok közös vonást találhatunk. De míg az efezusiak előtt inkább a Krisztustól hozott megváltást magasztalta, most Kolosszeában inkább a Megváltót dicsóíti isteni méltóságában.

b) A levél rövid tartalma a következő:

Bevezetés (1, 1—14.): A szokásos kezdés után az Apostol biztosítja a híveket, hogy állandóan gondol rájuk imádsága közben. Köszönetet mond nekik hitükért, szeretetükért és az örök javakba vetett reményükért, mert ezek biztosítják az igazi evangéliumot, melyet Pál a maga egész világában hirdetett. Ez az evangélium most hozza meg gyümölcseit, és most is még állandóan gyarapodik, amint a hírből hallja. De azt is tudja, hogy püspöküknek sok gondja is van miattuk.

A hálaimához azonban az Apostol mindig fűz kérést is; most is kéri, hogy a kolosszeai hívek növekedjenek a krisztusi megismerésben és bölcsességben, hozzanak gyümölcset a jócselekedetekben, legyenek erősek az élet szenvedéseinek elviselésében, főként pedig örömmel adjanak hálát azért, hogy Isten egykor felveszi őket boldog birodalmába, és már itt is kivette őket a világ sötétségéből és áthelyezte Fiának birodalmába.

I. *Krisztus az Egyháznak, az ő testének feje.* (1, 15—2, 5.) Mindjárt át is tér Jézus Krisztusnak, a világ Megváltójának még az angyali hatalmakat is messze felülhaladó dicsőségének magasztalására. Jézus a láthatatlan Istennek láthatóvá lett képe; ő az egész világmindenségnek, mind a földi, mind

az égi tájaknak teremtetlen Teremtője és fenntartója, eredete és célja: — ő az Egyház feje.

Benne találják meg mindnyájan az üdvösséget, ha ki-tartanak a hitben és nem ingadoznak „az evangéliumban való reményben”. Ennek az evangéliumnak szolgája ő maga is, — és ezen a címen mer írni Kolosszéába, jöllehet azt a közös-séget nem ő alapította és őket személyesen nem is ismeri. Mint az evangélium szolgája, ezért tűr és szenved, de örömmel, mert ez az ő szenvedése a krisztusiak javára válik, tehát a kolosszeaiakat is megerősíti hitükben. De örömmel szenved azért is, mert az ő szenvedése hozzájárul ahhoz, hogy a szorongatásoknak az isteni tervben meghatározott mértéke teljes legyen, amelyet a misztikus Krisztusnak, vagyis az Egyháznak kell még elszenvednie ezen a világon, míg eljut a végső kiteljesedésig.

Neki mint az evangélium szolgájának pedig legelső hivatása, hogy éppen az Egyházat szolgálja. Azzal kell Isten igéjét a kiteljesedéshez vezetni, hogy azt a pogányoknak is hirdeti. Isten ezen igéjének tartalma pedig nem más, mint az előbb még elrejtett, de most már nyilvánvalóvá lett titok-zatos isteni végzés a Krisztus által való megváltásra vonat-kozáon, amelyben egyedül remélhetjük a jövődő dicsőséget. Hirdessenek bármit mások — mint hamis tanítók, mi fárado-zás és gondok között, de a kegyelem erejével semmi más-t nem hirdetünk, mint ezt a Krisztust: „akiben a bölcseségnek és tudománynak minden kincsei elrejtve vannak”.

II. *Igaz és hamis tudomány — igaz és hamis aszkézis.* (2, 6—23.) Most mintegy a hamis tanítókkal vitatkozva, arra inti az Apostol a híveket, hogy álljanak Krisztusban oly szilárdan, mint a földbe gyökeret vert fa vagy a sziklaalapon nyugvó ház.

Int azután arra is, hogy ne engedjék magukat félrevezetni olyan tanítások által, melynek neve ugyan „a bölcsesség szeretete” (filozófia), mégis csak csalás és ámtás, mert az emberi véleményekben gyökereznek s a vallásos megismerés és gya-korlat alapjain túl alig tudnak felemelkedni, mert nem Krisz-tus a zsinórmértékük és céljuk. Mily balgaság lenne, ha enged-nék magukat elámtítani és Krisztustól elszakíttatni. Hiszen „benne lakik test szerint is az Istenség egész teljessége”, mert benne a láthatatlan Isten vett fel látható testi alakot. Benne lesznek a hívek ezen teljességnek (pleroma) részesei. Ő min-den hatalomnak és erőnek feje, ezért joggalalanul mutatnak a tévtanítók Krisztus helyett más égi hatalmakra. Benne kapta-tok „körülmetélést”, nem emberkézzel és a testen, amire ezek a tévtanítók oly nagy súlyt vetnek, hanem Isten hatalmával, lélemben.

Vele együtt ugyanis a keresztségben misztériumos mó-

don el lettek temetve mindazzal együtt, ami bűnös bennetek, és vele együtt annak az Istennek hatalmába vetett hit által, aki Jézust a halálból feltámasztotta, ti is feltámadtok az új életre. Titeket is, akik bűneitek és bűnrehabláló érzéki természetetek által holtak voltatok, az Isten a keresztségben vele együtt élővé tett, amennyiben ő minden bűnötököt megbocsátotta. Krisztus az adósságlevelet, mely ellenünk szólt, a keresztfán kiontott szent vérében megsemmisítette.

Oly tökéletes Krisztus megváltói műve, hogy általa a démonok hatalma alapjaiban megtört. Igen: ő lefegyverezte ezeket a hatalmakat és erőket, nyilvános szemlére állította ki és diadalmenetébe vezette a saját ereje által. Jogtalanul tesznek tehát bármily szellemi erőt és hatalmat Krisztus fölé egyesek. A törvény, a sok parancsával és tilalmával, amely mintegy be nem váltott adósságlévelet minket válólva állt velünk szemben, Krisztus halálával hatalmát veszítette.

S ugyanúgy, mint a tévtanítók „tudományát”, elveti az Apostol az ő jámbor gyakorlataikat (újhold, szombat megtartása) és aszkézisüket (bizonyos ételekre és italokra vonatkozó megtartóztatás) mint csalást és ámitást. Krisztus megváltó halálával eltűnt minden, ami csak árnyképe a megváltásnak. Amit ezek a tévtanítók akarnak áhítatgyakorlatként rájuk erőszakolni, az alapjában csak „a húsnak kibékítését”, vagyis az emberi természet alacsonyabb részét szolgálják. Most Krisztussal mint Fejjel való kapcsolat által megkaptak a hívők minden nekik szükséges kegyelmet. Krisztusból, a Fejből indul ki a kegyelem árama, mely az egyes hívőkön keresztül szétoszlik az egész misztikus testre. Minden egyes tag ugyanis az Egyház testéhez tartozik, amíg egyedül a Fejtől engedi magát irányítani, és ameddig azon van, hogy az egyiséget megőrizze, az egész testnek gyarapodását az Istentől akart módon előmozdítsa.

III. *A krisztusi életideál.* (3, 1—4, 6.) Most következnek a szokásos parainézis; a dogmatikai alapvetés után az Apostol megvilágítja a krisztusi hívők erkölcsi feladatait. A krisztusi ember a keresztség által Krisztussal együtt meghalt és eltemetett, — és Krisztussal együtt mint új ember feltámadott. Ebből következik, hogy a bűnös természetet és minden bűnös kívánságot ki kell ölnie magából, az erényeket pedig ápolnia, nevelnie kell. (3, 1—17.)

Mindenki járjon a szeretetben. Keresse a maga életkörülményei közt a tökéletességet. A házastársak egymás iránt, a gyermekek és szülők, szolgák és urak kölcsönösen teljesítsék állapotbeli kötelezéseiket. (3, 18—4, 1.) (Az állapotbeli kötelezések hasonló és részletesebb kifejezése van az efezusi levélben is: 5, 22—6, 9.) Ehhez fűz hozzá még néhány figyelmeztetést. (4, 2—6.)

IV. Személyes megjegyzések, köszöntés és áldás. (4, 7—18.) Most bizalmas bepillantást kaphatunk azokba a viszonyokba, amelyek közt ekkor élt az Apostol.

Belejezés gyanánt saját kezével írt az Apostol néhány köszöntő szót, szívből fakadt kérést és apostoli áldást.

78. Cor Pauli cor Iesu (Levél Philippibe.)

a) A levél megírása előtt háromszor volt az Apostol Philippiben, Makedonia ezen jelentős városában. Kölcsönösen nagyon megszerették egymást Szent Pál és a hívek. Mikor az utóbbiak megtudták lelkiatyjuk sorsát, szívük eltelt aggodalommal. Közösségük egyik vezető emberét, Epaphroditust elküldték azonnal hozzá. Küldtek vele pénzt is adományként, hogy a kapott lelki kincsekért azoknak osztogatóját legalább anyagilag segíthessék.

Epaphroditus Rómában súlyosan megbetegedett; e mellett a honvággy is gyötörte. Ezért az Apostol rögtön hazaküldte, amint lábadozni kezdett. Együttal vele levelet is küldött szeretteinek. Valóban Szent Pál szíve dobog ebben a levélben. A hit csodálatos ereje, az Úristennek és Krisztusnak maradéknélkül való teljes önátadás, ebből az igazi önátadásból fakadó bámulatos lelki szabadság, az emberfélelem és a halálfélelem fölé való emelkedés, a világ ítéleteivel és elismeréseivel való nemtörődés sugárzik felénk minden sorából.

A világ Apostolának önzetlen és övéit atyai gonddal szerető szívébe vethetünk ezen keresztül mély bepillantást. Amikor pedig az Apostol a krisztusi életeszményről szól, azt benne láthatjuk legjobban megvalósulva. Így mi mai emberek is mondhatjuk, hogy őt tekintjük példaképünknek, őt akarjuk még jobban tanulmányozni, hogy még jobban követhessük, és így „a béke Istene” lehessen mivelünk is.

b) A rövid tartalom pedig a következő:

Bevezetés. (1, 1—2.) A szokásos címzés és köszöntés.

I. *„Hálát adok Istennek, valahányszor rátok gondolok.”* (1, 3—11.) Az Apostol minden imádságában hálát ad az Úrnak a Philippiben levő hívők lelki buzgóságáért a hitben. Kimutatták ezt azzal, hogy közösségük megalakulása óta állandóan buzgólkodnak az evangélium terjesztésében. De kimutatták az Apostol iránt való szeretetüket is, amikor szeretetadományokkal őt támogatták.

A hálához azonban szokása szerint mindig fűz kérést is. Most is azért imádkozik, hogy a hívek benső élete, „az ő szeretetük” egyre jobban és jobban gyarapodjék. Egyre nagyobb legyen bennük a világosság az isteni igazságok mélyebb megismerése által. Egyre finomabbá és kialakultabbá válják erkölcsi érzékük és lelkiismeretük, hogy minden helyzetben megérezhessék, mi tetszik az Istennek. Akkor majd Krisztus újra eljövetelekor tisztáknak találtnak és jócselekedetekben gazdagoknak Isten dicsőségére és dicséretére. (1, 3—11.)

II. *Az Apostol és az evangélium sorsa Rómában.* (1, 12—26.) Az Apostol fogsága az evangéliumnak nemcsak hogy semmit nem ártott, hanem ellenkezően még javát és terjedését is szolgálta. Mert hogy ő bilincseit Krisztus ügyéért és Krisztus erejében hordozta, az nyilvánvaló lett először a praetoriánusok közt, akiknek felváltva kellett az Apostolt őrizniök, de azután mindenki más előtt is, akivel kapcsolatba került. (1, 12—13.)

Azután a hívők nagyrésze is, amikor látta az elfogott Apostol erős hitét és ebből a hitből táplálkozó derűs, nyugodt lelkét, maguk is nekibátorodtak. Előbb még kissé bátoralanok, vonakodók voltak, most félelem nélkül hirdetik az evangéliumot.

Természetesen ebben nem mindegyiküket vezeteli a legnemesebb szándék; sokan teszik ezt kicsinyes versengésből vagy bírálgatásból, hogy az Apostolnak fájdalmat okozzanak; de mégis csak Krisztust prédikálják, és ezzel az egész világ számára kitárt szívű, önzetlen, csak Krisztus ügyének magát odaadó Apostolnak örömet szereznek. Tudja ugyanis, hogy azok is mind, amik ellene vannak, az ő örök üdvösségét és Krisztus ügyét mozdítják elő, mert hűséges hívei Philippiben imádkoznak érte és a Szentlélek segíti őt. (1, 14—18.)

A hívek imájától és a Szentlélek kegyelmétől segítve bízva reméli az Apostol, hogy a mostani pörében Rómában is Néro hatóságai előtt éppen úgy, mint előbb Lystrában, Philippiben, Efezusban, azután Felix, majd Festus, végül Agrippa előtt is az ő bátor viselkedése Krisztus dicsőségét fogja hirdetni. Igen, végződjen pöre bármiként is, Krisztus dicsősége nyilvánvaló lesz. Mert ha életben marad, akkor további munkája, küzdelme és szenvedése szolgál majd Krisztus megdicsőítésére. Ha mártírhálált kell szenvednie, akkor ezzel fogja dicsőíteni

Krisztust. Maga számára a halál csak nyereség, mert elviszi ebből a földi szegénységből az Úr dicsőségébe. Ha tehát az ő kívánságától függne, akkor szívesen meghalna. De arra tekintve, hogy Krisztusért még többet szenvedhet a világban, ingadozik a mennyekbe vágyódás és a munkában való öröm között. Ehhez kapcsolódva kifejezi az Apostol bizalmát, hogy kiszabadul fogságából. (1, 19—26.)

III. „Érezetek úgy, mint Krisztus Jézus érzett.” (1, 17—2, 18.) Az Apostol ezután a rendíthetlenségre és az egységre inti híveit. *Rendíthetetlennek kell lenni* az ellenség minden támadásával szemben. Mert az üldözők maguk mondják ki magukra a pusztulás ítéletét. Az üldözötteknek azonban szorongatásaikban az égi kiválasztottság jelét kellene látniok. A krisztusi hivatás ugyanis nemcsak az Üdvözítőben való hitben áll, hanem az érte elviselt szenvedésben is. Rámutathat ezzel az Apostol a maga átküzdött szenvedéseire Philippiben is és most itt Rómában.

Míndezek előtt azonban az *egységre kell törekedni*. Az egységet azonban csak az alázatosság őrzi meg. Ezért inti az Apostol a filippieket mindarra, ami előttük drága, hogy semmit versengésből vagy hiú dicsőségvágyból ne tegyenek, hanem alázatosan mindenki tartsa a másikat magánál nagyobbak; ne csak a magát nézze, hanem legyen tekintettel a máséra is.

Hogy ezt az alázatosságot megszerezhesük, utal az Apostol az Úr Jézus Krisztus példájára. S most a krisztusi tanítás néhány gyönyörű pontjára mutat rá. (2, 5—11.)

Jézus önmegalázásának és engedelmességének fölséges példája tartsa vissza a híveket egymás megítélésétől és elítélésétől; — e helyett mindenki félelem és remegés közt dolgozzék a maga üdvösségén. Ez azonban nemcsak tőle magától függ, hanem Isten kegyelmétől. Mint az égi csillagoknak, úgy kell a filippibelieknek tündökölniök. (2, 12—18.)

IV. *Az Apostol reménye és terve.* (2, 19—30.) Szent Pál megígéri, hogy mihelyt látja, mint fog ügye eldőlni, legott elküldi hozzájuk Timoteust. Epaphroditust, aki a filippiek üdvözlését és adományát hozta és aki azután Rómában halálos beteg lett, de felgyógyulása után a honvágy gyötörte, szívből fakadt szavakkal Filippibe visszaküldte és rábízta ezt a levelet.

V. *Óvakodjunk a zsidózó tévтанítóktól.* (3, 1—4, 1.) Ügy-látszik, hogy az előző szavakkal már be akarta fejezni levelét az Apostol, de azután valami fontos oknál fogva úgy látta jónak, hogy néhány intést fűzzön hozzá a zsidózó tévтанítók ellen, akik minden egyházban több-kevesebb felfordulást okoztak. Jellemzésül és elnevezésül azt mondja róluk, hogy a „szét-metelés” prédikátorai. Krisztus áldozati halála után ugyanis

a körülmetélés, amit ezek a zsidók követelnek, inkább „szétmetélés”, mivel a bevezető és előkészítő feladatát már betöltötte a körülmetélés. Az igazi körülmetéltek, vagyis az Istennek igazi népe ettől fogva a krisztusiak. (3, 2—6.)

A külső és képzelt előnyökkel szembe állítja az Apostol a maga krisztusi életelveit és a krisztusi életcél, mert a krisztusi szellem „minden értéknek átértékelését” hozta magával. (3, 7—14.)

Az Apostol egész élete megtérése után egyetlenegy nagy példaadás ezen szavai mellett. Ezért inthet arra, hogy ugyanazokat az alapelveket és ugyanazon célkitűzéseket tegyék magukévá, s igazán törekedjenek az igazi tökéletesség felé. Krisztus keresztségének ellenségeivel szakítsanak, akik a keresztség által az ég polgárai lettek és az égből várják Udvözítőjüket. (3, 18—4, 1.)

VI. Különböző figyelmeztetések, személyi hírek. (4, 2—20.)
Néhány intés után hálás örömet fejezi ki az Apostol a szeretetadományok miatt, melyeket Epaphroditus által küldöttek el a hívek. Paulus ezt az ügyet a vallásosság légkörébe emeli fel, mert földit és ideiglenest tud az örökkévalóság szempontjából tekinteni: ezért a pénzadományt is mint Istennek szánt áldozatot tekinti. Neki mint apostolnak, csak úgy adták, mint Krisztus szolgájának: Krisztus pedig Isten. Ezzel az Istennel azonban az Apostol oly szívből egyesült, hogy teljes igazsággal nevezhette őt: „én Istenemnek”. Viszonozást majd ő ad ezért gazdag áldásával. Ebben a biztos tudatban zengi Isten dicséretét.

Befejezés (4, 21—23.) gyanánt búcsú-üdvözlést és áldást küld az Apostol.

79. Az égi liturgia és isteni bemutatója (Levél a zsidókból lett krisztusiakhoz.)

a) A levél címzése a második századból való és félreérthető. Nem a zsidóknak szól, hanem a zsidókból lett Krisztus-hívőknek, mégpedig valószínű, hogy Jeruzsálemben lakó krisztusiaknak. Ezeket fenyegette legjobban a veszély, hogy visszaesnek, mégpedig nemcsak azért, mert a Törvény iránti tisztelet beléjük nőtt (ez a veszély fennállott mindenhol, és Szent Pál négy nagy levelében éppen e miatt fejti ki a Törvény és az Evangélium, az emberi erőfeszí-

tés és a kegyelem működése közti kapcsolatot), hanem napról-napra előttük volt az ószövetségi liturgia fönséges pompája, amellyel szemben a krisztusi liturgia még nagyon egyszerű kiindulás volt (s ez a veszély közvetlenül a jeruzsálemi hívek lelkiességét fenyegette felborulással). Ezenkívül pedig a zsidók fanatizmusa itt talált a legkevesebb fékezőre. Láttuk ezt Szent Pálnál magánál is, hogy Jeruzsálemben, ahol többségben voltak, milyen vakmerőek és követelőzők, sőt orgyilkos merényletre is készek voltak, — míg Rómában, ahol félniök kellett az államhatalomtól is, meg ahol a krisztusiak is majdnem velük egyenlő számban éltek, milyen meghúzódók, új szóval: milyen „diplomatikusok”, vagy még újabb szóval: milyen „reálpolitikusok” voltak.

A levél hangjából következik, hogy batortanoknak, kedvüket veszetteknek küldötte írója. Szellemi renyhesség vett erőt rajtuk és vallási-erkölcsi aluszékonytságba estek. Sokan már nem is jártak a krisztusiak egyszerű, igénytelen liturgiájára, s már-már magát Krisztust is készültek elhagyni. Ezen veszélyekre akar inteni ez a levél, de e mellett vigasztalni és erősíteni is akar.

Keltezése körülbelül 64-re tehető, mert 62 előtt, azaz ifjabb Jakab apostol halála előtt fölösleges lett volna írni; — 67 után, azaz a zsidó háború kitörése után erre a döntő eseményre biztosan lenne legalább célzás. Írásának helye Itália, valószínű Róma (v. ö. 13, 24. „Üdvözölnek titeket az Itáliában élő testvérek“.)

De ki a szerzője? Ezt a kérdést azért lehet feltenni, mert ez az egy levél eltér a többi szentpáli levéltől. Ezt részben lehet az olvasó közönségéből meg a tárgyából is magyarázni. Ez az egy a zsidóból lett hívőkhöz intézett oktatás, akadémikus jellegű fejtegetés, — a többi a pogányokból lett krisztusiaknak szánt apostoli oktatás a hit és a krisztusi erkölcs fontos kérdéseiről. Tárgya is eltér a többitől, mert itt elsősorban és szinte kizáróan az ószövetségi litur-

giát és liturgusát (= az istentiszteletet végző hivatalos megbízottját) hasonlítja össze az újszövetség égi liturgiájával és annak egyetlen, fölséges liturgusával: az Úr Jézus Krisztussal. (A katolikus liturgikus apostolság szentírási alapvetése lehet tehát ez a levél.)

Nehezebben magyarázható meg a stílusbeli különbség. A többtől eltérően ennek sokkal egyenletesebb, sokkal irodalmibb, sokkal választékosabb a megfogalmazása. Ezt a nehézséget így lehet megoldani: a tárgy, a gondolat, az ószövetségnek előkészítésként való felfogása, Krisztus személyéről és fönséges méltóságáról szóló tanítás, az ő áldozatáról és visszajöveteléről szóló részek, mindezek erejének magasztalása: — mind szentpáli tanítás. A többi levélből sehol semmi eltérést nem találhatunk. Kimondhatjuk: a tárgy, tehát a lényeg Szent Pálé.

De a forma: tehát a szavakba foglalás valamelyik tanítványáé. A többi leveleit is diktálta, s azokon is meglátszik itt-ott a különböző leíró egyéniségéből magyarázható eltérés. Ezt a levelét nem diktálta, hanem valaki az Apostol tanításai alapján összefoglalta, s utána az Apostol a magáénak elismerte. (Ahogy a püspöki pástorleveleket néha a titkár írja meg a püspök utasításai szerint, s a püspök csak hitelesíti.)

És ki lehet ez a tanítvány? Talán Barnabás, mint erről az elmélkedésben szóltunk? Talán római Szent Kelemen, akinek stílusához sok tekintetben hasonlít? Talán más ismeretlen tanítvány? Lényegében mellékes; — fő: hogy az Egyház Szent Pálénak és kánoni levélnek tartja.

b) Rövid tartalma és gondolatmenetének vázlata a következő:

Bevezetés. (1, 1—4.) Már a levél bevezetése úgy állítja elénk Jézust, az újszövetség közvetítőjét és főpapját, mint Istennek vele egyként megvalósítja az Atyának nemcsak világteremtő, hanem a világot fenntartó tevékenységét, — majd a világ megváltásának végbe vitele után emberi természete is felemeltetett, az Isten dicső-

ségére felmagasztaltatott. Főlségesebb tehát minden, de minden teremtetett lénynél.

I. *Krisztus főlségesebb az ószövetségi kinyilatkoztatás közvetítőinél.* 1. *Krisztus főlségesebb az angyaloknál.* (1, 5—2, 18.) A levél olvasói az Apostol prédikációjára, melyet Isten csodákkal és karizmákkal meg is erősített, hisznek már abban, hogy Jézus Isten Fiaként eljött, — most előttük a Szentírás szavaival kell felragyognia, hogy Jézus főlségesebb az angyaloknál. A Szentírásban (a levél írójának és olvasóinak meggyőződése szerint) Isten maga beszél; amikor csak ennyit ír: „ő mondotta”, az anyyi, hogy „Isten mondotta”.

A történeti Krisztus, „Dávid fia”, e szerint valósággal és egyetlen (metaphysikai) értelemben vett „Fia” Istennek. Ő tehát az *angyalok ura*, bár földi létében időnkint mintha az angyalok alá alázta volna meg magát. Mert míg az *angyalok szolgáló szellemek*, mégpedig azzal a rendeltetéssel, hogy azokat szolgálják, akik az üdvösség örökösei, — *Krisztus* a szó igazi és teljes értelmében *Király* és *Uralkodó*, mert „trónná és kormánypálcává kérte őt fel az Isten”. Örök és változatlan Isten ő, aki „ül az Isten jobbán”, vagyis az égbe felmagasztaltan résztvesz az Isten örök királyi uralmában. *Krisztus* tehát *uralkodik*, míg az angyalok *szolgálnak*. (1, 5—14.)

(Itt egy parainezist fűz azután az író a tanító, fejtegető gondolatok közé. Ha már az angyaloktól közvetített kinyilatkoztatás iránt is engedelmességet kellett tanúsítani, annál inkább kell engedelmeskednünk az újszövetségi kinyilatkoztatásnak, mert közvetítőjének, az Isten Fiának a méltósága nagyobb, ennél fogva az általa kapott kinyilatkoztatásnak a tartalma is főlségesebb.) (2, 1—4.)

Ezután folytatja a dogmatikus fejtegetést. Felveti a kérdést: Mint menekülhetünk az igazságos büntetés elől, ha az üdvösségnek ily nagy tanítását elhanyagoljuk? Meg kell rá felelni, mert nincs menekülés! A Fiúnak van alávetve „a jövő világ” (2, 5.), vagyis a messiási ország, amely itt már megkezdődött, de majd csak a másvilágon lesz kiteljesedett és befejezett. Ráillenek a zsoltárnak a versei az egyideig az angyalok alá alázódott emberfiáról, akit azonban majd tisztelet és dicsőség fog koronázni, akit Isten kezének minden alkotása fölé helyez, akinek a mindenség alávetetik. Ha ezek a szavak csak Krisztusnak dicsőségében való újra eljövetelekor fognak is egész terjedelmükben valóra válni, de azért azok teljesedése legalábbis már megkezdődött; Krisztus a rövid megaláztatásért, melyet a földön egészen a halál elszenvedéséig magára vállalt, hogy Isten kegyelemmel teljes megváltói terve iránt való engedelmisségben mindenki helyett a halált elszenvedje, s ennek gyümölcseként a feltámadás és mennybemenetel által az el nem múlt glóriát elnyerje. Az isteni ígélet ezen

első részének már megtörtént beteljesedése a kezeség, hogy a második része is teljedni fog.

Ez az ideigtartó magamegalázódás az angyalok alá, melylyel emberi természetet öltött magára és elvállalta a szenvedést, a halált az Isten Fia számára, „illő és megfelelő” volt. Mivel ugyanis „az emberek gyermeke”, „Ábrahám sarja” és ezzel „az üdvösség ősoka” akart lenni, akkor „testet és vért”, az az emberi természetet is el kellett fogadnia. Így tudhatott csak szenvedni és meghalni s ezzel az ő helyettesítő-engesztelő halálával a bűnt legyőzni. De a bűn okozta a halált és az ördög is a bűn által nyert hatalmat a halál fölött, tehát a bűn legyőzésével elvehette az ördög kárhozattal teli hatalmát a halál fölött. Igaz ugyan, hogy nekünk, embereknek még el kell szenvednünk a testi halált; de azok számára, akik Jézus halála által kiérdemelt kegyelmek részesei, a testi halál csak átmenet az örök dicsőségbe. A halál hatalma tehát megtörtött, és mind akik Krisztus kegyelmeit bírják, a krisztusi remény által megszabadulnak a halálfélelemtől, amellyel az ördög szolgaságban tartotta az embereket.

Igen, ugyanazon az alapon, hogy ő meg akarta váltani az embereket, *kellott* neki — természetes Isten kegyelemtervének meghatározott föltételei mellett — az emberré levésben és a halál elszenvedésében az angyalok alá alázódnia. Mert így lett az emberek gyermekeivel — a bűnt egyedül kivéve — mindenben egyenlő; s így léphetett az Isten Fia közvetítőként fel Isten és ember között; végül így lehetett egyszerre az emberekkel szemben irgalmas és könyörülő, az Istennel szemben hűséges és igazi főpap.

2. *Krisztus fölségesebb Mózesnél.* (3, 1—4, 13.) Ezután összehasonlítja a levél Jézust, az újszövetség közvetítőjét Mózesrel, az ószövetségi kinyilatkoztatás közvetítőjével. A hivatásban való hűség tekintetében Jézus nem áll az Istentől magától a hűsége miatt megdicsért Mózes mögött; — méltóságban pedig messze felülmúlja őt, mégpedig nemcsak fokozatilag, hanem lényeg szerint is,

α) először úgy, mint az építőmester fölötte áll az általa épített háznak, az ószövetséget pedig, amelyhez Mózes maga is tartozik, Krisztus kötötte mint Isten;

β) azután úgy, mint a ház urának fia felül áll a ház szolgálóján.

Ehhez a gondolathoz fűzi a levélíró a második paranezist, a második intést. Ebben kis homiliát ad, — példa és figyelemztetés a mai szónokok számára! — a 94. zsoltár 8—11. verseihez. Először a szentírási idézetet mint egészet veszi, azután az egyes részekről elmélkedik. Amíg a „*ma*” tart, senkit köztetek a csalárd bűn meg ne keményítsen, hogy a Krisztusban elnyert üdv meg ne semmisüljön.

Az izraeliták viselkedése a pusztában való kóborlás idején „a keserűségben, vagyis a kísértés napján” kihívta az Isten „haragját” és „esküjét” (= megmásíthatatlan határozatát), hogy a zúgolódók nem mennek be „Isten nyugalomába”. Ez intés a mi számunkra, hogy óvakodjunk a hitetlenkedéstől.

Meg akarjuk tehát őrizni a hitet, mert az „Isten nyugalomába való bemenetel” ígérete még ma is áll. „Isten nyugalma” kifejezést ugyanis — teljes értelemben — nem lehet a zsidók bevonulására alkalmazni az Igéret Földjére. Isten több századdal ezen bevonulás után a Zsoltáros ajkával egy új „má”-t hirdetett, s ebben az új ígéletben is hinnünk kell, hogy az ő nyugalomába való bevonulást el ne játsszuk. Van tehát egy másik nyugalom is még, — ennek Kánaán mintegy csak előképe — itt van még az örök „sabbat nyugalma”, mely Isten igaz népe számára van fenntartva. Itt mindenki megpihen munkájától, szenvedéseitől, küzdelmeitől, úgy, amint „Isten is pihen a maga munkájától”. Másszóval ez azt jelenti, hogy Isten boldogságának lesznek részesei. V. ö. Jel. 14, 13.

Buzgón iparkodunk tehát Isten élő, hathatós, a mélybevájó szava nyomán — ahogy az a most magyarázott zsoltár-részletben megnyilatkozott — ebbe az igazi „örök nyugalomba” eljutni.

II. *Krisztus papsága fölségesebb az ószövetség papságánál.*

1. *A főpapságról általában.* (4, 14—6, 20.) Visszatekint az író a kitűzött tételre (2, 17.), és ezzel be akarja bizonyítani annak második állítását: Krisztus papsága fölötte áll az ószövetségi papságnak.

Először általánosságban vázolja a főpap feladatát, majd a benne megkívánandó tulajdonságokat.

A főpap legkiválóbb feladata, hogy a bűnökért engeszteljen — vezekeljen; s ezzel a bűnös emberek számára elkészítse az utat Isten felé. — A legnemesebb lelki sajátsága pedig a részvétel a hibázókkal szemben és a hivatottság a papságra. Ezt látjuk Jézus Krisztusban is. Őt a mennyei Atya főpappá tette abban a pillanatban, amikor testet öltött. Ő maga átszenvedte Getszemáni kertjében a halálfélelmet és elszenvedte a Golgota hegyén magát a halált; borzasztó szenvedésében forró imádság és véres könnyek között küzdött mennyei Atyjával; ekkor ő — az ember fiává lett Isten Fia — saját tapasztalásból megtudta, hogy mily nehéz a szenvedés és megpróbáltatás közt engedelmeskedni, ezért tud részvétellel lenni irántunk. Krisztus tehát a dicsőséges célhoz: az Atya jobbjára eljutott, — és most „pap örökké Melkizedek rendje szerint”: számunkra igaz vezérünk Isten felé, Istennél pedig hathatós közbenjárónk. (5, 5—10.)

Ehhez jön a harmadik parainezis. A levélíró rámutat az akkori olvasójának lelki állapotára, mely ilyen igazságok fejtegetését nehezé teszi. Bár Krisztushoz megtérése óta már elég idő múlt el, a lelki életben mégis mintegy gyermekcipőben jár, úgyhogy szinte szükséges lenne még egyszer a kezdő okokat, — mai szóval: a kis katekizmust — velük együtt végigvenni. Mégis azt próbálja meg, hogy Isten segítségével tovább vezesse őket, és ennek a levélnek szent és komoly intéseivel megóvni őket a „kezdő okok” feladásától és ezzel megóvni a krisztusi élettől való teljes elszakadástól s a zsidóságba való visszaeséstől is. Mert ha sokan elesnek, akkor az ügyük nagyon rossz lenne; akkor ugyanis — „szívük keménysége” miatt — szinte lehetetlennek tűnik fel, hogy a hithez visszatérhessenek. De szeretetben való tevékenységükből az Apostol szilárd reményt merít, hogy nem fognak elesni. Arra törekszik tehát most, hogy őket a krisztusi reményben teljességre segítse.

Ábrahám is a remény és a várás által jutott el az esküvel megígért javak birtoklására, — úgy kell, hogy Ábrahám gyermekeit, azaz „az ígélet örököszeit” ez a két tény: az Isten ígérete és esküje felbátorítsa, és minden szükségükben ragaszkodjanak Jézushoz, mert ő a legigazibb és a legsajátosabb értelemben a megígért „áldás-hozó”, — ő „a főpap örökre Melkizedek rendje szerint”.

2. Krisztus papsága fölségesebb az ószövetségi papságnál.

Most tér át a tulajdonképeni második témára. Kimutatja három bizonyossággal Jézus papságának felsőbbségét. Az egyik a mi liturgiánkat bemutató személynek a kizárólagossága; a másik a mi liturgiánk színhelyének a fölsége; a harmadik magának a mi áldozatunknak fölsége, mégpedig mind az áldozati adományt, mind az áldozat gyümölcsét tekintve. Ez a három pont adja legelső sorban meg, amit a liturgikus apostolság szentírási megalapozásának mondtunk. Ezt a három ismertetjük főbb gondolataiban.

a) *Krisztus személye fölségesebb a levita papságnál.* (7, 1—28.) Ez a levélíró első állítása, és ezzel akarja egyúttal azt is kimutatni, hogy levitikus papságnak nincs többé létjogosultsága. Balgaság tehát a törekvés, mely újra ehhez a papsághoz akar csatlakozni. (7, 1—10.)

Megmutatja először az ószövetségben oly fölséges, de egyúttal titokzatos Melkizedek személyiségét, — és kimutatja azután, hogy mind, amit a Szentírás róla elmond, de az is, amit róla el nem mond: mint Krisztus előképét jellemzi. A Szentírás *megmondja róla*: először a nevét, melynek jelentése „az igazságosság királya”; — azután hivatalát: „Sálem királya”, ami azt jelenti, hogy „a béke királya” és „a fölséges

Isten papja". Nem mondja meg származását, sem születését, sem halálát, ezzel azt jelzi, hogy papságát nem a leszármazás alapján nyerte el, mint a zsidó papok, hanem Istentől kapta ugyanúgy, mint a királyi méltóságát is. Így Melkizedeket a Szentírás „az Isten Fiához hasonlónak” mutatja be: vagyis ő valóban és igazán Krisztus típusa.

Ezután a levélíró felszólítja az olvasót, hogy mily fölséges alak Melkizedek és mily magasan Ábrahám és az egész levita papság fölé emelkedik. 1. Először Melkizedeknek Ábrahám, az egész izraelita nép ősatyja tizedet fizetett, míg a leviták csak „testvérektől” kapnak tizedet. 2. Azután Melkizedek megáldja Ábrahámot, s ezzel is fölötte állónak bizonyul. 3. Mivel Melkizedek haláláról hallgat a Szentírás, ezzel mintegy azt tanítja, „hogyan él”. 4. Ábrahám mint ősatyában az egész levita papság fizetett tizedet Melkizedeknek.

Mindez arra mutat, hogy a levita papság és a rajtuk felépülő Törvény a népet nem tudta elvezetni a befejezettséghez. Másszóval a vallás végső célját, vagyis a bűntől való szabadulás után az Istennel való újra egyesülést, a megszentelődést, a megigazulást (=kegyelmet, *gratia*-t) és az örök életet (*gloria*-t) megvalósítani nem tudta. Mert ha ezeket a feladatokat megoldhatta volna vagy meg kellett volna oldania, akkor Isten nem állított volna egy más papot „Melkizedek rendje szerint”, s ezzel a Törvényt nem „változtatta volna át”. Valójában pedig Isten a Törvényt átváltoztatta, mert az Istentől „Melkizedek rendje szerint” rendelt pap, a „mi Urunk” Jézus Krisztus nem Lévi, hanem Júda törzséből származott; és pappá is nem a Törvény szabályai szerint lett, mely a test szerinti leszármazástól teszi függővé a papságra való jogot s ezért csak addig tart, ameddig a testi élet is tart, hanem pappá lett „a föloldhatatlan élet erejében”, vagyis annak az életnek erejében, mely örök és amely az áldozati halálban nem szűnik meg. (7, 11—17.)

Igen, a Törvénynek ez a Krisztus papságával megadott változtatása megszüntette a csak átmeneti és csak pedagógiai célokat szolgáló Lévi-féle papságot, mint „erőtlené vált és — ettől fogva — haszon nélküli lett” papságot. Ennek helyébe jött „egy jobb remény”, vagyis az ószövetségi áldozatnál jobbra való remény. Remény az örök főpapnak, Krisztus Jézusnak engesztelő halálára; — remény, mely által az Istennel történt kiengesztelődésben bizonyosak lehetünk; — remény, melyben Istenhez közeledni merészkedhetünk. Ezt a papságot, mely által Jézus az ószövetség-nél „jobb szövetségnek kezessége” és közvetítője lett, az isteni eskütevés visszavonhatatlannak és megváltozhatatlannak megerősítette: ezt már nem válthatja fel többé semmi más papság. (7, 20—22.)

Ez a papság nincs, mint a Lévi-féle, az egyes halandó emberekhez kapcsolva; ez változatlan vagy örök: Jézus

„örökre megválthatja azokat, akik általa közelednek Istenhez, mivel ő örökké él, hogy értünk könyörögjön”, vagyis a Golgotán értünk bemutatott engesztelő áldozatát mennyei Atyja előtt örökké érvényessé tegye. A mi üdvösségünk egy ilyen főpapot kívánt meg, aki mindazt erkölcsileg is meg valóságban is legtökéletesebb fokban birtokolja, amit az ószövetségi főpap csak tipikusan és szimbolikusan birtokolt.

β) *Krisztus főpapi tevékenységére szánt kultuszhely föl-ségesebb az ószövetségi főpap kultusztevékenységére szentelt helynél.* (8, 1—9. 10.) A lényeg ennél a résznél a következő: Nekünk Krisztusban olyan főpapunk van, aki az igazi „szentek szentjében”, azaz a mennyben és „az Atya jobbján”, azaz résztvéve az Isten felségében és hatalmában, mindörökre érvényre juttatja a maga keresztáldozatát, közbenjáró könyör-gését bemutatja értünk, és meg tudja valósítani minden vallá-sos vágy célját: az Istennel való újra egyesülést. Az ószövet-ségi zsidók templomában „a földön”, a mennyei szentek szent-jének „árnyképében” ugyanis a Törvény szerint nincs helye a Krisztusnak megígért papságnak, melyről a 109. zsoltár jöven-döl. „Most azonban”, azaz a mennyben Jézus a Lévi-féle pap-ságnál sokkal jelentősebb papi szolgálathoz jutott; ő lett egy új szövetség közvetítője, mely végtelenül nagyobb az elsőnél. Ez az első is mindenestre a maga idejében s a maga céljá-nak megfelelt, — de azért mégsem volt hibátlan, nem volt tökéletes, ezért kellett Isten szava szerint (melyet Jeremias őrzött meg: 31, 31—34.) egy „új”, egy „jobb ígéretekre alapí-tott” szövetségnek felváltania.

Ezt az „Új Szövetséget” először negatív módon írja le a levél fogalmazója: ez nem fog fejlődni, alakulni, mint a régi, amelyhez a zsidó nép (a „Zsinagóga”) újra és újra hűt-lenné vált, legutoljára pedig a Messiás elvetésével teljesen hűtlen lett. Az Új Szövetség közössége (az „Egyház”) nem fog tévelyegni a hitben, ezért Istentől és Krisztusától el nem szakadhat. (Az Egyház időben a világ végéig fog tartani, igazi lényege és tulajdonképeni célja szerint minden eredeti saját-ságával és adományaival mindörökre változatlanul áll.)

Azután pozitív módon is jellemzi az „Új Szövetség”-et három, a kiválóbb ígéretek ismertetésével.

Az első „kiválóbb ígélet” szerint Isten törvénye lelkibb és mélyebb felfogásban — mint a Hegybeszéd is mutatja — nem kőtáblákra van felírva, hanem a kegyelemtől megerősí-tett szívbe és akaratba. Ez a szívbe írt törvény létrehozza az Istennel való igazi szövetséget és a hozzá való igazi gyermeki kapcsolatot.

A második „kiválóbb ígélet”: Minden vallásos megisme-rés summáját — melyet ebbe a mondatba lehet összesűríteni: Ismerd meg és ismerd el az Urat! — most nem a szó közve-títi számunkra, nem külső bizonyságok, hanem az isteni kegye-

lem, mégpedig elsősorban a hitnek a Szentlélektől szívünkbe oltott isteni erénye, melyet az „Új Szövetség” minden tagja megkap.

A harmadik „kiválóbb ígélet”: A bűnök igazi megbocsátása és a bűnök teljes eltörlése. Ezt a szövetséget jövendölte meg Jeremiás próféta, és ez van itt; az előző, az „ó”-nak és mulandónak kimutatott, pedig már kivénhedve az elmúláshoz áll közel.

A „földi szentélynek”, a szövetség sátrának és az istentiszteletre vonatkozó intézkedések már olyanok, hogy azok a „jelenlevő” — messiási — időt csak jelképezik, de az embert lelkiismeretében nem teszik „teljessé”, vagyis büntelenné tenni, megszentelni és Istennel egyesíteni nem tudta. A szövetség sátra részekre volt osztva; egy *előlső részre*, ahová csak a levita papok léphettek be naponkint az istentisztelet elvégzésére, — és a *szentek szentjére*, ahová csak maga a főpap léphetett be, ő is csak egyszer egy évben és akkor sem véres áldozat bemutatása nélkül. Ennek a jelképnek a Szentlélek szándéka szerint azt kellett kifejezésre juttatnia, hogy az ószövetségben az Istennel való tökéletes egyesülés útja nem állt nyitva, és hogy az ószövetségi áldozatok és szertartások, mint „testi rendelkezések”, csak a külső levitikus megtisztulást tudták kieszközölni, de a lelkiismeret megtisztítására alkalmatlanok voltak.

γ) Krisztus áldozata is fölségesebb az ószövetség áldozatánál, mégpedig mind az áldozati adományt, mind az áldozat gyümölcsét tekintve. (9, 11—10. 18.) Az áldozati adomány Krisztus maga, az áldozat gyümölcsei pedig a bűntől való szabadulás, megszentelődés, Istennel való kibékülés: — röviden az itteni életben a kegyelem (gratia), az ottani életben a dicsőség (gloria).

Krisztus, az Istenember, a földön mint főpap egyszerűsmindenkorra maga magát mutatta be szeplőtelen áldozatként. Istennek, s azáltal oly áldozati gyümölcsöket érdemelt ki, minőket az ószövetségi áldozatok mind együttvéve sem tudtak kieszközölni. Az ő egyszeri áldozatának akkora az objektív ereje, hogy minden idő és minden táj minden emberét meg tudja tisztítani a bűntől és meg tudja szentelni is. Szükséges természetesen, hogy az egyes emberek, akik akarják a megszentelődést, szubjektív tevékenységgel törekedjenek a kegyelmet maguk számára elnyerni, amelyet Krisztus áldozatával minden ember számára kiérdemelt. (A mód, ahogy az egyszerű objektíve bemutatott áldozatot mint lehet a hit, a keresetség, a penitencia, az Eucharisztia által az egyes alanyokra alkalmazni, a levél olvasói előtt elegendőképen ismerős volt, és azért a levél írójának nem kellett arról külön szólni.)

Az egyszeri végbevitt áldozati cselekedet után Krisztus, a mi főpapunk, bejutott a mennyei szentek szentjébe az égbe, s most közbenjárónkul állandóan könyörög értünk.

Krisztus áldozata által „egy új és jobb szövetség” közvetítője lett. Oly szövetségé, melynek rendeltetése és célja, hogy a meghívottakra valóban alkalmazza a megígért örök üdvösséget, „a megígért örökséget” számunkra megszerezze. Ez az örök üdvösség és „örökség” azonban Krisztus kezébe volt letéve. S hogy ezt azután örökölhessük, magának az örökség-hagyónak, tehát Krisztusnak előbb meg kellett halnia. Az emberek bűne miatt elérhetetlenné vált örökséget előbb az ószövetségi áldozatnál jobb áldozatnak kellett kitárnia. Ez történt meg Jézus Krisztus áldozatos élete és engesztelő halála által. (9, 11—28.)

Krisztus egyszeri áldozati halála tökéletesen elegendő, hogy minket Istennel kiengeszteljen és az „örökséget”, a mennyet kinyissa; ilyen eredményt az ószövetségi áldozatok nem tudtak elérni. Mert a Törvény, tágabb értelemben az egész ószövetség a maga papságával, istentiszteleti helyeivel és szertartásaival csak elmosódott „árnyképe” a messiási üdvjavaknak (= a bűntelenítés, megszentelődés, Istennel való kiengesztelés és az egyesítés); — nem úgy, mint az újszövetség, mely — s gondoljunk most a szakramentumokra, a liturgia misztériumaira — ezeknek a mennyei valóságoknak *igazi és tiszta képe*. Ezért a Törvény, az ószövetség azokat, akik a bűntől való szabadulást, tehát az Istennel való kiengesztelődést és azután a megszentelődést, tehát az Istennel való egyesülést akarták, nem tudta „teljessé” tenni, vagyis ehhez a célhoz elvezetni. Az ószövetségi áldozat csak tudatosította, hogy van bűn és bűnhődés, s ezzel csak a szükségét tudta éreztetni, hogy attól meg kell tisztulni. Így fel tudta és fel is kellett ébresztenie a vágyat az Üdvözítő után, de magukat a bűnöket el nem vehette. Miként is tudta volna a bűnöket eltörölni a tulkok és a bakok vére, mikor az magában véve az ember cselekedeteivel bensőleg össze nem függ, és így az ember lelki életére hatással nem lehet? „Ezért” mondja már az ószövetségi Szentírás elégtelennek az ószövetség áldozatát, „ezért” mondja szükségesnek egy új áldozatot. A Zsoltáros ugyanis a 39. zsoltárban (a Septuaginta szerint idézve) azt látja, hogy Isten „áldozatot és adományt, elégő és engesztelő áldozatot” nem akar, hanem az egész személyiség átadását kívánja. A levél inspirált írója ezt a zsoltárt a Messiásra vonatkoztatja és így tipikus értelemben fogja fel. A Messiás ajkára adja mint életének reggeli imádságát, melyet a világba lépésekor, azaz emberré levésekor imádkozott. Valóban, amit a Zsoltáros szavakkal fejez ki, Krisztus tettel mondotta ki, amikor önkéntes engedelmségben az Isten meg-

váltói tervének és határozatának végbevételére magát odaadta. Isten ezen megváltói tervének és határozatának ereje azonban minket Jézus Krisztus testének odaadása által egyszerűsmindenkorra megszentelt. (10, 1—18.)

III. Mit kell tehát tennünk?

1. *Menjünk Istenhez hittel, reménnyel és szeretettel* (10, 19—39.)

Krisztus azáltal, hogy saját szentséges testét áldozatul a halálnak adta, számunkra egy új, élő utat nyitott meg, hogy azon az Istennel való közösségre eljuthassunk. Ezt az utat mi teljes bizalommal járni is akarjuk. Mi hittel, reménnyel és szeretettel teli szívvel akarunk oda járulni, és nem akarunk a krisztusi liturgiától távolmaradni. (10, 19—25.)

Ha valaki a krisztusi igazságnak teljes megértésével jutott el a zsidóságtól a krisztusi hit elfogadásáig, és mégis visszaesnék a zsidóságba, akkor semmi áldozata sem lenne bűnéért, mert Krisztus áldozatától elszakadt, a zsidó áldozat pedig nem tud rajta segíteni. Csak Isten büntetését érezheti azért, hogy Istennek Fiát lábbal taposta, az ő szentséges vérét tisztátalannak jelentette ki, a Szentlélek adományait eljártszotta. Mily borzasztó is ezért a büntetés! (10, 26—31.)

Bár emlékeznének vissza azokra a régi napokra, amikor a dicsőséges küzdelmeket és szenvedést hősiessen kiállották. Bár bizalmukat el ne veszítenék, mert az Úr a végső, diadalmas jövetelét távolba tolta. Egy kis idő (a földi élet) és jön az Úr (az egyeshez). Akkor az igazak hitükből életet nyernek; aki azonban kételkedik és vonakodik, az Isten tetszését meg nem szerezheti.

2. *Gondoljuk meg, hogy mi „a hit”!* (11, 1—40.) A hit a közölt példákban látszik, az érznek a szabadakarattól kísért meghajlása az isteni tanúság előtt. Ez a hit már csírájában bírja is, amit jelmél. Ez szilárd meggyőződés azon dolgokról, amiket — sem testi szemével, sem lelki szemével: értelmével — nem lát.

Ilyen hitükért kaptak az ősatyák bizonyosságot Istentől, hogy neki ezért tetszettek. Hit nélkül ugyanis lehetetlen Istennek tetszeni. Hinni kell, hogy Isten van, — és hogy ő megjutalmazza mindazokat, akik őt keresik azzal, hogy őt meg is találják.

Először egész általánosságban arra utal az Apostol, hogy a hit által ismerjük el az isteni kinyilatkoztatást a teremtés történetében. Vagyis hogy a látható világ nem magától jött létre egy látható alapból, hanem azt a láthatatlan, mindenható Isten a semmiből teremtette.

Azután felsorakoztatja a hit őszövevényi hőseit, akik

rendíthetetlenül hittek abban, amit nem láttak, mert csak a jövődre vonatkozó ígéretet kapták meg. De számunkra ez a hit erő lett minden erényhez, bátorság minden szenvedéshez. Ezért találtak tetszésre Isten előtt: Ábel, Hénóch, Noé, Ábrahám, Izsák, Jákob, József, Mózes — sőt egy bűnös nő is, mint Ráháb, hite által szabadulást talált.

(Közbeszúr a levélíró egy rövid elmélkedést, hogy a pátriárkák egészen halálukig nem szüntek meg a hit állapotában élni. Kánaán földjében ők ugyanis csak másolatát látták a szilárd és örök, a magasabb és jobb, a mennyei hazának. Az isteni kinyilatkoztatás legelső tényeiben már bennfoglaltan látták ők az egész isteni üdvösségtervnek a végső célját. Ezen hitük által bírták ők már csirában a reménylett jövődőt. Azután összefoglalásban rámutat a hit aktív és passzív megnyilatkozásaira a bírák, a királyok és a Makkabeusok idejéből.)

Az Apostol befejezi ezt a részt azzal, hogy rámutat, hogy az őszövetségnek mindezek a hősei az „ígéretet“, vagyis a messiási üdvösséget egész terjedelmében, úgy, amint az kiterjed az itteni világra és az ottani világra, a testre és a lélekre, el nem érhatték sem életük folyamán, sem haláluk után tökéletesen, éppen azért, mert ez az ígéret még nem teljesedett be akkor, hanem csak később és Krisztus által; így tehát ők mindezt hitük által csak csirában bírták. Mi azonban, akik már Krisztus megjelenése után élünk és az ő befejezett áldozatos halálának gyümölcseit élvezhetjük, ebben a vonatkozásban is jobb helyzetben vagyunk náluk. Isten ugyanabban az időben és egyetlenegy cselekedet által: Krisztus kereszttáldozata által elvezette az őszövetség és újszövetség hívóit a beteljesedéshez; először a *relatív* beteljesedéshez, mely a lélekre terjed ki, de azután Krisztus eljövetele napján egyszerre mindenki számára *definitív* befejezéshez, mely az egész embert teste és lelke szerint magában foglalja.

3. Az *életversenyben kitarítóan fussunk!* (12, 1—13.) Az ősidők hithősei tanúként nézik a mi állandó harcunkat. Ezért vessünk le minden terhét ((gonosz hajlamot, szokásokat, gondokat) és a bűnt, mely minket szoros ruha gyanánt akadályoz a futásban, — és a lelki életnek fájdalomban gazdag versenyét úgy folytassuk, hogy Krisztusra tekintünk, „hitünk ősokára és beteljesítőjére“, aki maga is elszenvedte a keresztet és nem törődött a megszégyenítéssel.

Valóban mindezeknek a szenvedéseknek pedagógiai jelentésük van. Mert ha már a test szerinti atyák is megfenyítik gyermekeiket, hogy azokat megneveljék, és a gyermekek mégis tisztelettel fogadják, mennyivel inkább kell nekünk szeretettel telve elfogadni „lelkünk Atyjának“ a neve-

lését, ha az a jelen pillanatban fájdalmas is, mikor annak legfőbb célja a mi megszentelésünk.

4. *Törekedjünk békességre mindenkivel és megszentelődésrel* (12, 14—29.) Ezen célnak elérésére először arra int a levélíró, hogy ne legyünk olyanok, mint Ezsau és ne gondoljunk csak a földiekre. (14—17.)

Az izraeliták nem kerülhették ki az isteni büntetést, mert a Sinai-hegyen villámlás és mennydörgés közt magát kinyilatkoztató Istenhez nem akartak közeledni penitenciával, lelkületük megváltoztatásával és életük megjavításával. Annál kevésbé maradhatnak büntetés nélkül az újszövetség istentelenjei, akik a lelki és mennyei Sionhoz, a szentek egységéhez és magához Jézus Krisztushoz, az újszövetség közvetítőjéhez kegyelemmel teljes kapcsolatba léphetnének, de azt nem akarják. (18—25.)

Isten, akinek hangja akkor: a Sina hegyén való szövetségekötés idején megrázta a földet, megadta a mostani: a messiási idők számára az ígéretet, hogy egy új isteni cselekedettel, mely fölségesebb és hatalmasabb lesz, mint a Sinai-hegyen kinyilatkoztatott, az eget és földet megrázza, és ezáltal teljessé teszi Istennek el nem múltó birodalmát. Ez az utolsó és el nem múltó isteni tett megkezdődött a Messiás megjelenésével a földön, de befejezését majd a világítéletkor találja Isten gyermekeinek és az egész teremtésnek megdicsőülésében. (26—29.)

5. *Gyakoroljuk az erényeket!* (13, 1—19.) Ezek között az Apostol először a következőket ajánlja: a testvérszeretetet és a vendégbarátságot, a fogoly és szenvedő testvérek iránt a részvétet, a házasság szentnek tartását, az isteni Gondviselésbe vetett bizalmat és a jámbor megemlékezést „az előljárókra, kik nektek Isten ígését prédikálták”. (1—7.)

Mivel Krisztus mindig ugyanaz marad, azért az olvasóknak is meg kell maradniok ugyanúgy szent elhatározásaikban. A krisztusi hittől nem szabad visszaesniök a zsidóságba, ahová csalogatják őket — az akkor még fennálló — zsidó áldozatok és áldozások. „Van nekünk egy áldozati oltárunk, amelyről nem ehetnek azok, kik a sáturnak szolgálnak”: ezek a zsidók. A mi engesztelő áldozatunk Jézus Krisztus; hozzá kell ragaszkodnunk minden körülmény között. Erre segíthet minket az a gondolat is, hogy nincs a földön maradandó lakásunk, hanem az eljövendőt keressük. (8—14.)

Befejezésül még a következőkre int: az imádság állandóan tartó dicsérő áldozatára, a jótékonyásra, az előljárók iránt való engedelmességre és az értük való imádkozásra. (15—19.)

Befejezés (13, 20—25.): Végül maga a levélíró is imádkozik az olvasókért és befejezi az egész értekezést üdvözlétekkel és a szokásos áldásokkal.

80. A jó Pásztor szíve (Levél Filemonhoz.)

Filemon Kolosszeában lakó férfi volt; valószínűleg Szent Pál maga térítette meg. Élő hitével és tevékeny szeretetével kitűnt a többi Krisztus-hívó közül. Nyilvánvalóan jómódú volt, és kora szociális berendezkedésének megfelelően rabszolgái is voltak. Ezek közül egyik: Onesimus meg is lopta őt és elszökött tőle. A Gondviselés a hűtlen szolgát Rómába vezette. Ott Pált megismerte, majd általa Krisztus hívévé lett. Az Apostol kötelességévé tette, hogy visszatérjen urához, akinek az akkori idők kemény jogszokása szerint tulajdona maradt. Hogy ezt a nehéz utat megkönnyítse, azért adott neki az Apostol egy kísérő levelet. Ekkor még maga is fogságban volt, de már biztosnak látta a közeli szabadonbocsátást. Ezzel kezdődött az egyes személyekhez írt leveleinek sora. Ez az első is már azt mutatja, amit a többi csak megerősít: a Jó Pásztor szíve dobogott Szent Pál keblében is.

A levél, mint a levélírásnak is egyik mesterműve, egyúttal bizonyítja az Apostol rendkívüli finom tapintatát. Mesterien tudja mindazt érvényesíteni, ami Filemont arra bírhatja, hogy megbocsásson hűtlen rabszolgájának, őt mint keresztény testvért fogadja vissza, sőt a szabadságát is visszaadja. Keppler püspök ezt a levelet nevezi „a rabszolgaság megszüntetésére irányuló első manifesztumnak, nem erőszakkal, hanem krisztusi szeretettel”.

81. A szeretet utasításai (Az első levél Timoteushoz.)

a) Szent Pál a fiatal, de hűséges és iránta rajongó szeretettel viselkedő tanítványát, Timoteust tette meg püspökké Efezusban, amikor első fogsága után beutazta újra Kis-Ázsiát.

Timoteus természeténél fogva félnélkebb volt,

ezért nehéz szívvel búcsúzott el a Makedonia felé továbbutazó Apostoltól. Az Apostol tehát Makedoniába érkezése után a 65. évben megírta ezt a levelet, hogy az ifjú püspököt nehéz hivatalában vigasztalja és megerősítse.

De alkalmas volt a levél arra is, hogy a fiatal püspök tekintélyét megerősítse a hívek szemében. Fel kellett olvasni ugyanis a levelet a közös istentiszteleten, hogy megtudják a hívek is, hogy Timoteus rendelkezéseit maga az Apostol hagyta meg, és így azokat apostoli intézkedéseknek kell tekinteni.

Körülbelül másfél század óta ezt és az utána következő két levelet közös néven pasztorális levélnek is nevezik, vagyis a lelkipásztorok számára írt pasztorleveleknek. Valóban ezek a terjedelmükre nézve kicsiny levelek és csak közvetlenül egyes személyeknek írt levelek jelentősége nagyobb és több a személyes jelentésnél. Ezek még ma is a szent oktatásnak és figyelmeztetésnek frissen fakadó forrásai mindazok számára, akik lelkipásztori hivatallal vannak megbízva.

b) A levél rövid tartalma a következő:

Bevezetés. (1, 1—2.) A szokásos címzés és jókívánság van ebben is.

1. *„A Törvény tanítói akarnak lenni a nélkül, hogy tudnák, amit mondanak.”* (1, 3—20.) A tévtanítók belevitték az ószövetségi törvénybe a maguk terméketlen okoskodásait. A Törvény csak feltárta a rosszat, de a rossztól való szabadulást nem tudta megadni, mert ez Krisztus kegyelme által történik. Ezt az alapelvet kell Timoteusnak is szilárdan vallania és tanítania. Egyesek ezt nem vallják, azokat az Apostol „a sátánnak adta át”, ami azt jelenti, hogy az Egyházból kizárta őket.

2. *A nyilvános istentiszteletről.* (2, 1—15.) Először is egy olyan utasítást ad az Apostol, melyet a liturgia ma is megtart; nevezetesen: a nyilvános istentisztelet alkalmával imádkozni kell minden emberért, az uralkodóért és minden felsőbbségért. Isten ugyanis minden ember üdvét akarja és Krisztus mindenkiért meghalt.

Azután a külsőre vonatkozóan oktat: a férfiaknak jámbor

kézzel és szelíd szívvel kell az imára megjelenniök, az asszonyok pedig ne külső pompába, hanem az erények ékességeibe öltözzenek. Egyébként az asszonyok a nyilvános istentisztelet alkalmával nem taníthatnak, hanem csak azt meghallgathatják.

3. *Az egyházi hivatalokról.* (3, 1—16.) Különös körülmintésre van szükség az Egyház előjáróinak és szolgáinak megválasztásában. Az Apostol tehát megmondja azokat a tulajdonságokat, melyeknek meg kell lenniök az „episcopus”-okban, vagyis az itteni értelmében a püspöki és a papi hivatal birtokosaiban, valamint a diakonusokban. Nekik kell az Egyházban, mely „az igazság oszlopa és erőssége” tanúsítaniok Krisztus emberrélevésének és felmagasztalásának misztériumát.

4. *Jámborság és aszkézis.* (4, 1—16.) A téves tanítókkal szemben, akik a maguk hamis jámborságával és a „dualisztikus-gnosztikus” világnézetten alapuló hamis aszkézisükkel sok zavart és kárt okoztak, Timoteusnak tanításával és példájával az egészséges jámborságot és az egészséges aszkézist kell terjesztenie, és ezzel gondoskodik a maga üdvösségéről is.

5. *Lelkipásztori utasítások.* (5, 1—6, 2.) Német tudományos szóval azt mondhatnók, hogy „Standesseelsorge” az, amit itt ad az Apostol néhány sorban. Röviden a lényegyet emeli ki, hogy hogyan kell a lelkipásztornak viselkednie különböző korú és nemű hívekkel szemben, mint kell bánnia az özvegyekkel és azoknak kiválasztásával a diakonissza hivatalra, mint kell viselkednie a papokkal szemben, akiknek megválasztásánál és felszentelésénél pártatlanságra és okos körültekintésre van szükség. Végül még szól a szolgák viszonyáról uraikhoz; tehát rövid *szociális etikát* is ad.

6. *„Ezt tanítsd és ezt véd be.”* (6, 3—21.) Vannak olyanok is, akik mást tanítanak és a jámborságot csak eszköznek látják földi nyereség szerzésére. „Isten embere” azonban elkerüli az ilyen viselkedést. Helyette buzgón törekszik a krisztusi hit lelkiismeretes megtartására, hogy megállhasson majd Jézus újrjövetelének napján.

Befejezés. (6, 2—21.) Atyai kérés és áldás zárja be az első levelet.

82. Lelki fiának a szerető atya (Levél Titushoz.)

a) Titus pogány szülőktől származott, de korán Krisztushoz tért. Valószínű, maga Szent Pál volt megtérítője, ezért is nevezi őt Krisztusban igaz gyer-

mekének. Több útján elkísérte az Apostolt. De azután egy időre szemünk elől veszítjük. Csak a fogság után kapunk hírt róla. Onnan tudjuk, hogy Titus Kréta szigetén Szent Pál kísérője volt és egyideig együtt dolgoztak. Mikor azután az Apostol Görögország felé tovább utazott, Titust Kréta szigetén hagyta, hogy kifejtse a megkezdett munkát és vezesse az ott megalapított Egyházat. Ez a munka igen nehéz és tövisekkel gazdag volt, részben a téves tanítók üzelmei miatt, részben a krétaiak nemzeti jellemé miatt. Ezért akarta az Apostol tanítványát hathatósan támogatni, ezért írta neki, valószínű 65 őszén, Görögországból ezt a levelet. Így legalább Titus intézkedéseiben az Apostol szavára hivatkozhatott a hívők előtt. Azonkívül a levélben megnyilatkozó gyengéd szeretetből maga is bátorságot és erőt meríthetett pásztorhivatalának gyakorlásában.

b) A levél rövid gondolatmenete és tartalma a következő:

Bevezetés: (1, 1—4.) Magát Isten rabszolgájának nevezve, köszönti kedves fiát az Apostol és békét, kegyelmet kíván neki az Istentől.

I. Az egyházi tanító a tévtanítókkal szemben. (1, 5—16.) Kettőt kíván az Apostol: Az első, hogy Titus arra alkalmas, kifogástalan életű és a hithez ragaszkodó előljárókat rendeljen az egyházak fölé Kréta városaiban. A másik, hogy a téves tanítókkal szemben erőteljesen lépjen fel.

II. Az állapotbeli kötelességeink a megváltás titkára való tekintettel. (2, 1—15.) Öregeknek és fiataloknak, férfiakkal és asszonyoknak, rabszolgáknak és egyáltalában minden embernek hirdesse Titus szavával és példájával az Isten kegyelmét, de elsősorban a megváltásnak fonséges misztériumait: Isten Fiának emberrélevését, Jézus áldozatos halálát és az ő újra való eljövételét. Az Isten kegyelmének erejével kell az embereket nevelni, de elsősorban ellene kell mondani mindannak, ami helytelen és bűnös. A lelki élet pozitív programja, józanul, igazul és jámborul kell élni. Józanul magunkkal, igazul embertársainkkal, jámborul Istennel szemben.

III. A szerető lelkület minden emberrel szemben. (3, 1—11.) Szelídségnek és szeretetnek kell szívünkben lennie mindenki iránt, még a nem krisztusiak iránt is. Nem lesz ez senkinek

sem nehéz, ha arra gondol, hogy ő maga is Istennek egészen meg nem érdemelt és irgalommal teljes szeretetéből és kegyelméből kapta meg a megváltást. Erre figyelmeztet az a gondolat is, hogy a szent keresztségben a Szentlélek ereje mint alakított át bensőleg újjá, és mint tett szentté Jézus Krisztus érdemére. Ez a gondolat Szent Pál lelkéből is magasztos szavakat fakaszt a megváltás dicsősítésére.

Befejezés: (3, 12—15.) Néhány személyes megjegyzés és köszöntés.

83. Az Apostol végrendelete (A második levél Timoteushoz.)

a) Szent Pál apostol első fogsága 61 és 63 között aránylag könnyű fogság volt. Kiszabadult belőle 64 előtt. Spanyolországba tett rövid utazása után meglátogatta mégegyszer Kisázsiában, Makedoniában és Görögországban az egyes egyházakat. Közeli körülmények között újra fogságba kerül, és másodszor van Rómában. Ez már sokkal keményebb volt, és az Apostol már egész közelinek érzi a mártírhalált. Most csak Lukács tartózkodik a közelében. Elhagyatottságában is apostoli lelke szorongva gondol Efezusra és vágyó szívvel ottani kedves tanítványára, Timoteusra. Ez a vágya készíti, hogy levelet írjon és meghívja Rómába. Szent Pál keze alatt ez a meghívó levél tökéletes pásztorlevéllé lesz. Együttal ez a második levél Timoteushoz, mintegy a népek apostolának végrendelete is. Olvassuk át legalább a rövid tartalmi ismeretést ennek tudatában.

b) Gondolatmenete a következő:

Bevezetés: (1, 1—2.) a szokásos címzés és jókivánság.

I. Félelem nélkül és kislelkűség nélkül az evangélium szolgálatában! (1, 3—2, 13.) Az Apostol megköszöni az Istennek, hogy Timoteus oly hűségesen kitart a hitben. Figyelmezteti őt, hogy visszaemlékezve felszentelésének napjára, félelem nélkül és kislelkűség nélkül hirdette az evangéliumot. Példakép magára hivatkozik: a fogság ellenére sem vesztette el bátorságát. Nem lett csüggedező, nehogy az ügy, amelyet védelmez, kárt szenvedjen. Mindenesetre az evangélium hirde-

tése oly fáradságos munka, mint akár a hadiszolgálat vagy a versenypályán a küzdelem vagy a föld művelése. De megkapja jutalmát is érte a föltámadott és megdicsőült Krisztustól.

II. *A tévitanításokkal és tévitanítókkal szemben.* (2, 14—2, 26.) Az alapelveket adja meg az Apostol. Timoteusnak ezek szerint kell harcolnia a hamis tanításokkal szemben és ezek szerint kell szembeszállnia a hamis tanítókkal. Ezt az alapelvet foglalta később össze a jezsuiták generálisa, Aquaviva (+ 1615) ebben a közismert formában: *Fortiter in re, suaviter in modo.* Ezt tette Szent Pál is. Bátor, kemény és erős volt lényegében, mikor magáról a nagy ügyről volt szó, de jóságos és szelíd a formában, eljárási módjában.

III. *Három irányító gondolat.* (3, 1—4, 8.) Ez a három gondolat: *Tudd meg, hogy nehéz idők előtt állunk* (3, 1.), — *tarts ki abban, amit tanultál* (3, 14.), — *készen áll számomra az igazak koszorúja.* (4, 8.).

Az Apostol világosan látja előre a mártíromságot. Ki mondhatatlan fáradságok és küzdelemben gazdag élete végén Krisztusért, az Úrért és az ő szent evangéliumáért vár rá ez a sors. A jelen helyzetből kiindulva Istentől megvilágított szeme belát a nem kevésbé szomorú és nehéz jövőbe, egészen „az utolsó napokig”. Bizony „nehéz idők” következnek. Ezért nemcsak Timoteusnak, hanem benne az Egyház minden hivatalviselőjének egészen az utolsó napokig mintegy végrendelete gyanánt adja a figyelmeztetést:

Tarts ki az igazságban!

Légy józan a korszellemmel szemben, bármily sokakat is megejt az.

Hirdesd az igazságot, legyen bár az kellemes vagy kelletlen.

Hivatalodat lásd el kötelességeidhez híven és lelkiismeretesen!

Te így cselekedj! Mert számomra — így fejezi be az Apostol, mintegy előre érezve a maga diadalát — már elmúlt a munkának, a harcnak és szenvedésnek ideje. Rám vár a győzelem koszorúja, melyet az igazságos Bíró megad az igazságnak életéért, vagyis az Isten szent akaratának megfelelő életért. De neked is megadja egyszer azt, ha úgy élsz, hogy „szereted az ő eljövetelét”.

Befejezés: (4, 9—22.) Több személyes megjegyzést fűz még hozzá az Apostol egyes személyekről. Azután újra sürgetve kéri Timoteust: siessen, hogy még a tél beállta előtt megérkezék. Majd befejezi az egészét üdvözetekkel és jókívánsággal.

BEFEJEZÉS

84. Szent Pál a hagyományban

a) A Szentírásból magából sem az Apostolok Cselekedetének alapján, sem magának Szent Pálnak leveleiből nem tudunk többet. A hagyomány azonban még megismertet néhány adattal. Ezeket mi katolikusok elfogadjuk, mert mi a hagyománnyal szemben mindig tisztelettel viseltetünk.

Érdekes azonban megfigyelnünk, hogy a tudományos világ éppen napjainkban mennyire megváltoztatta állásfoglalását általában a hagyománnyal szemben. Nem olyan régen nemcsak a szoros értelemben vett vallásos hagyományt vetették el a protestáns hatásra, hanem lenézően szóltak a történelmi hagyományról is, akár Romulusról és Rémusról meg Róma első hét királyáról, akár Hunor és Magyarról meg a csodaszarvasról szóltak. Hajlandók voltak teljes egészében költészetnek, pusztá kitalálásnak minősíteni. Újabban pedig kénytelenek elismerni, hogy egyre több igazságmagot találnak még ezekben a mondákban is.

A krisztusi hagyományokat pedig napjainkban az ásatások újabb felfedezései és a történelmi kutatások újabb eredményei egyre fényesebben igazolják. Nevezetesen éppen Szent Péter és Szent Pál sokáig készségesnek hirdetett római tartózkodására találtak a föld alatt megdönthetetlen bizonyítékokat.

b) Két évig volt az Apostol Palesztinában és két évig Rómában fogságban. Ez az akadály mintha csak felfokozta volna Szent Pál energiáit, mert egy új tavaszt ígérő buzgósággal fogott újra a munkához. Spanyolországi tervét egyelőre elvetette és figyelmét teljesen Keletnek irányította.

Mikor az Apostolt két évvel előbb Rómába viték, hajójuk elhaladt Kréta szigete mellett. Most Titussal együtt elhajózott a mondákban híressé vált Minos király szigetére. A legősibb kultúrának nyomait találjuk meg ezen a szigeten. A természetnek őserőivel való küzdelem szülte meg ezt a sajátos kultúrát, mely híd volt Egyiptom és Görögország között. Magáról a népről az Apostol nem sokat tartott, de hiszen a krétai Epimenides gúnyversét saját földieiről ismerte a világ: A krétaiak hazudozók, bestiák és nyaghasúak.

Valamit azonban már hallhattak Jézusról egyesek, mert a pünkösdi csodának a krétaiak közül is volt tanúja. Most Szent Pál működésére megindult itt is a krisztusi közösségek megalakulása, úgyhogy az Apostol kedves fiára, Titusra bízta a sziget további missióját.

c) Míg az Apostol Keleten járt, addig Rómában nagy események indultak meg. Kigyulladt Róma az alatt, míg Néró császár villájában időzött Anciumban. De a nép császári szolgákat látott fáklyákkal szerteszét a városban a tűz kitörésének éjszakáján. Hét napig dühöngött a vész, és a tizennégy kerületből csak néhány maradt meg érintetlenül. Ezzel a tűzvészrel kezdődött meg a lelki „tűzpróba”. Háromszáz éven át tartott.

A tűzvész óriási hatással volt a kortársakra és az utókorra. A pogányságból öt megbízható tanú szól róla: Tacitus, Suetonius, Juvenalis, Cassius Dio, Seneca. Nem csodálhatjuk, hogy a nép kereste a tűzvész okozóját. Először suttogva magát a császárt emlegették. Annyira terjedt ennek a híre, hogy a császárnak magának kellett magáról áthárítania a gyújtogatás gyanúját valami keleti szektára. A zsidók azonban idejében tudták még a nép antiszemita gyűlöletét Krisztus híveire hárítani. Ekkor került az Egyház először a judaizmus és az antiszemitizmus két malomköve közé és csoda, hogy teljesen fel nem őrlődött.

Ezeknek az időknek tapasztalatai szólnak még ma is hozzánk a liturgiából, mikor nagypénteken így szólít fel az Egyház: Oremus pro perfidis judaeis. Az első krisztusi hívek oly mélyen meg voltak győződve a perfid zsidók árulásáról, hogy a szelid Szent János is a Titkos jelenésekben az ő zsinagógájukat „a sátán iskolájá”-nak nevezi.

A büszke Tacitus érez valami kis részvétet az ártatlanul szenvedő krisztusiakkal szemben, de Suetoniust már nem indítják meg azok a borzasztó mitológiai jelenetek, amiket a színházakban a rómaiak szórakoztatására keresztényekkel adattak elő. Így mutatták be Herkules elégetését a lángok közt, Ixion kerékbetörését, Attis megcsonkítását stb. Egyedül Seneca vette észre, mint egy idegen világból feléje sugárzó látomást az alázatos krisztusiaknak megmagyarázhatatlan mosolygását: „Ezen kínok között volt egy, aki nem jajgatott. Nem könyörgött életéért; sőt mi több: mosolygott! Igen, tiszta szívből mosolygott.” (Epistola 78.)

d) Mikor Szent Pál apostol feladatát Keleten betöltötte, tekintetét Spanyolország felé irányította. Nagyon sok adat szól a mellett, hogy Efezusból *Massilián* (Marseille) keresztül Spanyolországba vitorlázott. Mivel a hajó a nagyobb kikötőkben hosszasabban tartózkodott, azért Gallia földjén is járt és fölkereste az ottani krisztusi közösségeket. Itt ugyanis a hagyomány szerint Lázár és az ő két nővére voltak az első hithirdetők.

A spanyol missió legrégebb tanúja *Római Kelemen*, aki valószínűleg még ismerte Pált, ha nem is azonos a filippiekhez írt levélben megnevezett Kelemennel. A híres és tekintélyes *Muratori töredékből* szintén arra lehet következtetni, hogy Lukács azért nem említi Péter vértanúságát és Pál spanyol útját, mert nem volt szemtanúja. Spanyolországban pedig máig él több *helyi tradíció*, így Ecijában, Lesusában, elsősorban pedig Tortosában, ahol Szent Pál nevezte ki az első püspököt Rufus személyében.

e) A 66. év kora tavaszán Szent Pál apostolt ismét látogató körúton találjuk Keleten. Meglátogatja Krétát, végigmegy a kisázsiai partok mentén, kéri Timoteust, hogy tartson ki Efezusban, átutazik Troason, ahol Karpusnál lakik, innen megy tovább Makedonia felé.

Ez év őszén barátainak egy csoportjával úton látjuk Nikopolis felé. Az Adria-tenger partvidékén Nikopolis volt az egyik legjelentősebb város. „A győzelem városa” nevet alapítója, Augustus adta, annak emlékére, hogy Actium mellett legyőzte ellenfelét Antoniust. Itt akarta Szent Pál a telet eltölteni. Talán Illyriát is fel akarta keresni, hogy azután 66 tavaszán újra felkeresse a nagyon megpróbáltatott s éppen ezért a vigasztalásra nagyon rászoruló Rómát. Útközben írja levelét Titusnak, melyben magához hívja Nicopolisba.

f) Hogy mikor és hol került azután fogságba az Apostol, azt nem tudjuk. Egyesek szerint Nikopolisban, mások szerint Karpusnál Troasban. Vannak, akik Efezus mellett döntenek, mert Paulus beszél a kisázsiai testvérek hűtlenségéről, ismét mások Spanyolországra gondolnak. Elfogadhatjuk azonban azt a véleményt is, hogy Paulus 67 tavaszán saját elhatározásából Rómába ment és ott egy ideig dolgozott a hívők közösségének újraépítésén.

E mellett szól egy ősi római hagyomány, melyet írásba a 2. században foglaltak, a Linusnak tulajdonított: „*Passio Petri et Pauli*”-ban. Visszamegy tehát az első századra, és ez is elfogadhatóvá teszi. Elmondja, hogy Pál a Tiberis balpartján, a 11. kerületben talált szállást „ad Arenulam”, a Tiberis-sziget közelében. Prédikálni a Porta Ostiensis közelében álló üres magtárban (horreum extra urbem) szokott. Hallgatói jórészt katonák voltak. Utolsó szállásának helyén áll egy ősrégi templomocska, melyet az Arenula szó megcsonkításával „San Paolo alla Regola” néven ismernek. A templom oratoriuma nap-

jainkig is megőrizte ennek az ősi hagyománynak varázsát. A legújabb ásatások szerint pedig (1936) egy antik üzletháznak a nyomait megtalálták. Itt foghatták el egy napon Szent Pált, mint egy gyanús szektának a fejét és innen hurcolhatta börtönbe a római rendőrség.

A hagyomány úgy tudja, hogy a Capitolium lábánál levő Mamertini börtönbe vitték el. Ez eredetileg „tullianum”, vagyis egy forrás fölé épített védőház volt. Mindenesetre ez a második fogsága már nem volt olyan enyhe, mint az első, mert Pálnak, mint egy gonosztevőnek bilincseket kellett hordoznia. Ezenkívül is sokat szenvedhetett a világgosság hiánya és az elviselhetetlen piszok miatt. Barátai most már nehezen tudtak bejutni hozzá és csak óvatosan üdvözölhették őt. A régi hagyomány ezt az óvatosságot azzal magyarázza, hogy ismerték Péter rejtekhelyét, és most nem akarták Pál meglátogatásával a gyanút magukra és Szent Péterre irányítani. De az már legenda és inkább szép, mint valószínű, hogy a két apostol összekerült a börtönben.

Csak a hű Lukács tartott ki mellette. Egy napon pedig Efezusból Onesiphorus találta meg, miután hosszú ideig kereste a foglyok listáján.

g) Paulus esete a császár ítélőszéke elé tartozott. Néro ebben az időben Görögországot járta mint komédiás. Helyette, Aelius azonban kegyetlenségben második Néro volt.

Az első kihallgatás a Forum közelében lévő nagy bazilikák valamelyikében történt. A vád ellene is az lehetett, hogy része volt a város felgyújtásában. Maga a tárgyalás rövid, de drámai lehetett. Védője aligha akadhatott, de magát oly ragyogóan kellett védenie, hogy a tárgyalást elnapolták.

A két tárgyalás közti hosszú szünetben volt ideje az imádságra és gondolkodásra. Elhívja magához legkedvesebb tanítványát, Timoteust és meghívó levelében összefoglalja végrendeletét, melynek tel-

jesítését reá akarta bízni. Kéri, hogy Márkust is hozza magával, mert benne látja és benne öleli át kiengesztelődött ifjúkori barátját: Barnabást.

A hideg, nedves, földalatti börtönben az öreg Apostol csaknem megfagyott. Egykor Jugurta is ebbe a börtönbe került. Amikor a talajvízzel megtelt üregbe leeresztették, így kiáltott fel: „Herkulesre, nagyon hideg a ti fürdőtök!” Ezért kéri az Apostol, hogy Troasban hagyott öreg köpönyegét szintén hozzák el. Teste így szenvedhetett, de lelke fáradhatatlan tevékeny volt. Nem feledkezik meg könyveiről, pergamentjeiről és feljegyzéseiről. Kéri ezeket is, hogy talán Lukácsnak átadhassa további feldolgozás végett.

Hogy Pált nem ítélték el minden forma nélkül egyszerűen mint „hostis publicus”-t, mint a közjó-nak ellenségét, hanem mint római polgárt rendes törvényszéki eljárás után fejvesztésre ítélték, azt bizonyítja Róma püspökének, Szent Kelemennek levele, melyet 30 évvel később írt a korintusiakhoz. Ez a levél mutatja, hogy ismeri az eseményeket, és úgy tűnik fel előttünk, mint Szent Pál életének monumentális összefoglalása:

„Hétszer volt bilincsbén, száműzték és megkövezték,

Hírnökként járt keleten és nyugaton,

Igy aratta hitének fölséges dicsőségét.

Az igazságot hirdette az egész világnak,

Eljutott egészen nyugat határáig,

Bizonyosságot tett a hatalom birtokosai előtt:

Igy távozott el ebből a világból,

Igy jutott el az égi hazába: —

A türelemnek fölséges példája.”

h) A második kihallgatás halálos ítélettel végződött. A század legjobb és leggonoszabb embere állottak egymással szemben: az igaz bilincsekben, a gonosz a trónon. De szépen mondja Holzner: „Pál a

halálnak és a halál Pálnak nem voltak ismeretlenek. Különböző alakban már találkoztak. Meg is tanult Szent Pál a misztikusok elragadtatásával „meghalni, mielőtt meghalt volna”. De nem vette könnyelműen a halált. Előtte a mindent reálisan látó előtt a halál „az utolsó ellenség.” De fullánkja nem volt már számára, mióta életének középpontja Krisztus lett.*

Egy napon az ősz Apostolt egy sereg liktor átvezette a Porta Trigeminán, elhaladtak vele Cestius piramisa mellett, majd rátértek a Via Ostiensisre. Egy római legenda szerint a megvakult Petronilla kendőjét nyújtotta oda az Apostolnak, hogy azzal kösse be majd a szemét. Szent Péter templomának régi bronzajtáján látható a kép, amint Pál a fátyolt visszaadja Petronillának. Amikor azután ez a kendőt kialudt szemére helyezte, visszanyerte hirtelen látását.** Majd a Via Laurentiánán félórányi járás után elérkeztek a harmadik mérföldkőnél egy vizenyős helyhez. Ennek a neve *Acquae salviae* — salviai mocsár volt. A mocsarat később a szerzetesek kiszáritották. Most ezen a helyen épült fel magas eukaliptuszfák között a hallgatásba visszavonuló trappisták kolostora, a *Tre fontane*.

Kedves legenda mondja, hogy Pál összekötött kézzel keletfelé fordult és utolsó imáját azon a szent nyelven mondta, melyen a Feltámadott meghívta őt, a tévelygőt a maga szolgálatába.

i) Hívó kezek temették el Szent Pál testét a kivégzés helyétől két kilométernyire, egy római matronának, Lucinának a „*praedium*”-án, tanyáján. Itt épült fel később a világ egyik legszebb temploma, a *San Paolo fuori le mura*. Akkor ez a környék tiszta pogány volt. Az ásatások az egész környéken nem találnak keresztény sírt, csak pogányt. Megfelelőbb

* Holzner, 463. l.

** De Waal Kirsch, *Roma christiana*. Regensburg, 1925.
— 46. lap.

helyet a „pogányok apostola” számára keresve sem találhattak volna.

Itt feküdt Szent Pál egy egyszerű sírban (*memoria*), egészen Valerianus császár üldözéséig. Ekkor ugyanis az üldözők ki akarták fosztani a szent helyeket és feldúlni a krisztusiak temetőit. A római krisztusiak megelőzték a veszélyt. A két apostol testét elvitték a Via Appián lévő katakombába. Az átvitel június 29-én történt; ennek emlékét őrzi a két apostol közös ünnepe. Később Silvester pápa visszavitte az apostolok testét eredeti temetkezési helyükre és sírjaik fölött Konstantin császár épített templomot. Ötven évvel később három császár emelte Szent Pál sírja fölött azt a hatalmas templomot, melyet ma is megcsodál a világ. A befejezés évétől, 395-től egészen 1823-ig épen állt a templom. Ekkor egy tűzvész pusztította el, de az Apostol sírja és a diadalíven a császár leányának, Galla Placidiának a mozaikja épen maradt. Az egész világ összefogott akkor, hogy felépítse a kereszténységnek ezt a szentélyét. Talán a régi templomnak szelíd komolyságát és naív kedvességét nem sikerült elérni, de hatása most is lenyűgöző marad.

Sírja fölött felirat foglalja össze az Apostol saját szavaival életének titkát és egész lényének valóságát:

*„Az élet számomra: Krisztus,
A halál nekem nyereség.”*

85. Szent Pál a történelemben

a) Századokon át egész napjainkig tartott a harc Szent Pál mellett és Szent Pál ellen.

A nem keresztény szellemű történetírók vagy nagyon magasra emelték és még Krisztusnál is nagyobbak hirdették Szent Pál egyéniségét, vagy lealacsonyították, egyszerűen „lezsídozták”. A cél mindig egy volt: Krisztus tanításának isteni voltát

letagadni. Ezért emelték fel Szent Pált oly magasra, hogy szerintük a kereszténység igazi megalapítója nem Krisztus, hanem Szent Pál. A keresztények pedig jobban tennék, ha magukat nem christianusoknak, Krisztuséinak vallanák, hanem Szent Pálról neveznék el magukat.

Akiket pedig mégis csak lenyűgözött az Úr Jézus Krisztus személyes varázsa, és ha istenségét tagadták is, emberfeletti nagyságát nem merték le kicsinyelni, azok viszont azzal vádolják Szent Pált, hogy ő volt a bűnös az eredeti, tiszta krisztusi tanak elzsidósításában. Így akarják megőrizni a látzatot, hogy amikor a kereszténységet támadják és meg akarják szüntetni, akkor — legalábbis kifelé — csak a Pál-féle elrontott alakja ellen harcolnak.

Az első problémára, Jézus és Szent Pál közti kapcsolat problémájára nehéz röviden felelni.* Szent Pál beszédének legfontosabb részei mint érintik ezt a kérdést. Foglalkozik ezekben Szent Pál az ószövetségi Szentírással, bemutatja Jézust mint az ószövetségi messiási ígéretek beteljesítőjét, rámutat Jézus halálára mint helyettesítő engesztelő áldozati halálra, ismételten beszél a bűnről, a halálról, az ítéletről, a pokolról és a „megtérés”, illetve a hit szükségességéről. Vallja az üdvösség egyetemességét. Az ószövetséget megszüntnek tartja a körülmetélésre, a tisztálkodásra, az ételekre vonatkozó külön meghatározásaiban. Az isteni kegyelmet és szeretetet határtalanannak tartja. Gyönyörű szavakkal szól a bűnök megbocsátásán és a lélek közlésén nyugvó isten gyermekeségről. Elmondja a föltámadott testnek tulajdonságait. Szól a házasság felbonthatatlanságáról, és az egész törvénynek meg az egész krisztusi etikának összefoglalását és lényegét a szeretetben látja. Szent Pálnak mindez a tanítása pedig a legszorosabb kapcsolatban van Jézus tanításával.

* H. Windisch, Paulus und Christus. 1943. V. ö.: E. Lohmeyer cikkével: Deutsche Lit. Ztg. 1934.

Pál nem egyszerűen ismétli a szinoptikus evangéliumát és nem a történelmi Jézus-képet állítja csupán elénk. Az ősapostoli prédikáció is húsvét és pünkösd eseményei után elsősorban a kereszten és a feltámadásban megdicsőült Jézusról szolt. Szent Pál is a Megfeszítettet és a Feltámadottat teszi a maga prédikációinak kezdetéül és végéül. Természetesen, hogy egyéniségének megfelelően más gondolkodás és más kifejezési formákban és már nem annyira egyszerű nyelven. De azért nem lesz ő Jézus evangéliumának megújítója, hanem az apostolok folytatója lesz a Jézus Krisztusról szóló evangéliumban. Szent Pál zseniális magyarázója mind a megváltás művének, mind a Megváltó személyének. Ezé pedig azért lehetett, mert „konvertita”, vagyis a keresztnék és a kegyelemnek a vallását nemcsak „hallotta” és „tanulta”, hanem legmélyebb titkaiban átszenvedte és legnagyobb magasságaiban a Krisztus és a lélekközösségben ujjongva megtapasztalta. Azt az állítást tehát, hogy ő akárcsak másodsorban is megalapítója lenne a kereszténységnek, maga Szent Pál utasítaná el legelsősorban. A krisztusi hit alapvető gondolatait, köztük a Kyriosban való hitet, a Pneumáról szóló tanítást és a szakramentumok átélését már készen vette át, mielőtt megkezdte volna prédikációiban hirdetni a „mysterium crucis” feltárását és megvilágítását. Egyébként is Szent Pál bensőleg meg volt győződve, hogy lehetetlen a Krisztussal való egybevetés, mert mint krisztusi hívő és mint apostol is, teljességgel átérezte a Krisztustól való függést, tudta, hogy Krisztus tekintélye az ő apostolságának is az alapja és Krisztussal szemben mint jövendő isteni Birájával szemben felelősnek érezte magát.

A zsidósággal való kapcsolata napjainkban szenvedélyes támadásoknak szolgál alapjául. Azt állítják, hogy ő Jézus evangéliumának meghamisítója lett, mikor azt elzsidósította. Nem kellene őt védenünk azok előtt, akik eddig végigelmékedték

velünk együtt az ő cselekedeteit. Kell azonban röviden összefoglalni az elmondottakat, hogy a vádakkal szemben mi meg tudjuk őt védeni.*

Szent Pál Krisztus-hívővé válása radikális törést jelentett az uralkodó zsidósággal; egész apostoli működése szinte nem volt más, mint egyetlen hatalmas nagy harc a zsidóság és a judaizmus ellen; Pál ebben a harcban sebeket kapott és halálos veszedelmek között forgott.

Ő büszkén nevezte magát a „pogányok apostolának”. Soha nem gondolt arra, hogy az ókeresztény mozgalom segítségével a zsidó világalraeli gondolatot segítse győzelemre. Igaz, hogy Pál sohasem tagadta meg népéhez való tartozását, de élesen harcolt a zsidó valláshoz való faji ragaszkodás ellen.

Azokat a kötelékeket, melyek őt atyáinak népével egybekapcsolták, sohasem szakította el egészen és mindig megvolt benne a remény, hogy a pogányokon át kerülő úton, de egyszer „egész Izrael” megszabadul. De mégis szinte irgalom nélkül ostorozta az ő krisztusgyűlöletüket és lerántotta a leplet kíméletlenül törvényszegő magatartásukról. Teológiája sok tekintetben a zsidósághoz igazodik, de az egészen sajátos farizeusi zsidó örökséget maradék nélkül feláldozta, amikor alapelveként hirdette, hogy a mózesi törvény uralma mint üdvösséget szerző elv Jézus halálával egyszersmindenkorra megszűnt.

Temperamentumának egész erejével harcolt minden olyan kísérlet ellen, amely „a körülmétélést és törvényt” törvényes házassággal akarta egyesíteni az „evangéliummal”. Mindenféle hamisítással szemben Szent Pál lesz az, aki a krisztusi vallást minden zsidó köteléktől megszabadította és a pogányok egyházát egészen a „Krisztus-alapra” (I Kor. 3, 11.) állította.

* H. Windisch, Paulus und das Judentum. 1935. G. Kitzel, Paulus in Talmud: Rabbinica. 1920, 1—16.

86. Szent Péter és Pál a liturgiában

a) Az apostolfejedelmek liturgikus tiszteletéről együtt elmélkedünk, mert a liturgia is együtt tiszteli őket. Mégpedig nemcsak június 29-én, a főünnepükön, amikor „Péter és Pál megférnek a naptárban“, hanem valahányszor az Egyház külön-külön megemlékezik valamelyikről, soha meg nem feledkezik a másiktól sem, és a szentmisében az első oráció az ünnepeltről, a második apostoltársáról szól.

Közös ünnepüket vigilia előzi meg és nyolcada is van. Külön ünnepe Szent Péternek három van: ezeken megünnepeli az Egyház Antiochiában és Rómában való tartózkodását, valamint fogságainak emlékét. Szent Pálnak pedig két ünnepnapja van még, az egyikén megtérését idézi lelkünk elé a liturgia, a másikon a népek apostolának emlékét akarja elmélyíteni lelkünkben. Ezeket az ünnepeket fogjuk a liturgia szellemében ismertetni.

b) *Június 28-án van a vigilia Péter és Pál apostolok sírjánál.* A mai Misszálében csak egy mise van erre a napra, de történeti adatok bizonyítják, hogy a 8. században még két különböző istentisztelet volt ezen a napon, az egyik Szent Péter sírjánál, a másik a Via Ostiensisen Szent Pál vértanúságának helyén. Mikor a liturgiát leegyszerűsítették, akkor Szent Pálról csak az ő bazilikájában zsolozsmázó szerzetesek mondtak vigilia-misét, a hívek számára csak az a miseszöveg maradt meg, melyet a Szent Péter-templomban ünnepeltek és amelyen a nép valóban részt is vett.

Helyesen jegyzi meg azonban Parsch, hogy ezt az ünnepet nekünk is az őskeresztények szellemében kellene megünnepelnünk: „Szálljunk vissza lélekben az ősegyház korába. Este van. A római krisztusiak összegyűlnek a sziklaember sírjánál és egész éjjel ki akarnak ott tartani. Elhozták a betegeket is, hogy az Apostol sírjánál gyógyulást nyer-

jenek. Megkezdődik az istentisztelet. A szent zsolozsmában felidézük az apostolfejedelem életének főbb jeleneteit. Látjuk őt mint az Egyház kulcs-tartóját, majd látjuk a tengeren járni kéz a kézben a Mesterrel. Előttünk áll, amint a szenvedés éjjelén keservesen sír, majd halljuk vallomását a Feltámadott előtt: Uram, te tudod, hogy szeretlek téged. Azután következik a szentmise, amelyből a megváltás kegyelme árad ma is a hívők lelkébe Péter kezén keresztül.”

Igy készít minket elő a mai liturgia a holnapi ünnepre, melyet a martirologium a következő szavakkal vezet be: „Rómában Szent Péter és Pál apostolok születésnapját üljük, akik Nero császár alatt szenvedtek vértanúságot. Az elsőt ebben a városban fejjel lefelé keresztre szegezték s a Vatikánban temették el, most pedig az egész földkerekség tisztelete övezi. A másikat lefejezték s az ostiai úton temették el, és hasonló tiszteletben részesül.”

c) *Szent Péter és Pál apostolok június 29-i ünnepének* hangulatát a zsolozsma egyik antifonája fejezi ki a legszebben:

„Ma lépett fel Simon Péter a kereszt fájára, Alleluja!
Ma ment fel Krisztushoz a mennyország kulcsstartója
[örvendezve;
Ma hajtotta le fejét Krisztus nevéért Pál apostol,
[a földkerekség fényesége
És elnyerte a vértanúság koronáját, Alleluja!”

Mi már el sem tudjuk képzelni, mily nagy volt a római nép öröme ezen a napon. De Róma régi liturgiájának alapos ismerője Schuster Ildefonz összefoglalta és megismertette velünk, hogy annak hangulatában töltsük el mi is ezt a napot.* Húsvét volt az ősi krisztusiak számára a liturgikus év leg-

* Schuster: Liber Sacramentorum. (Übersetzt von R. Bauersfeld O. S. B.) Pustet, Regensburg. VII. kötet 279—295.

nagyobb ünnepe; — de Rómában magában a mai napot mintegy második Húsvét ünnep fényével ülték meg a hívők. A két apostolban a pápai primást ünnepelték. *Ez tehát a pápaság ünnepe.* A pogány rómaiak áprilisban ünnepelték meg Róma születését, de a krisztusi hívők úgy érezték, hogy ez a nap az igazi „Natalis urbis”, a krisztusi Rómának születésnapja, mert ezen a napon győzött a kereszt a villámokat szóró Jupiter fölött. Jupiternek is megvoltak a főpapjai; ezek a „pontifices maximi” a Regiában laktak a Forumon; — de az ő hatalmuk is megszűnt, mert bár az igazi Pontifex Maximus elfoglalta trónját az égben, de utódjában tovább uralkodik a földön.

Míg a vigília ünnepe elsősorban a vértanúságot nézte és ünnepelte, addig a mai szentmise beteljesedve látja az Úr ígését: „Te Péter vagy és én erre a kösziklára fogom építeni Egyházamat.” Akárhol veszünk részt ezen a napon szentmisén szerte a világon, lélekben ott kellene állanunk Szent Péter bazilikájának hatalmas kupolája alatt. Szemünk előtt kellene ragyognia ezeknek a szavaknak, melyek kétméteres aranybetűkkel fogják körül a kupolát, hogy két hatalmas érzés igázza le valónkat. Az egyik *a biztonság*, hogy sziklaszilárd az az alap, melyre Krisztus Egyházunkat felépítette, s azért mi rendíthetetlenül kitarthatunk hitünkben. másik *a diadal és mámoros öröm* annak átélésére, mily fölséges a koszorú, mit Isten készít győztes harcossai számára.

Ezt érezték már az első századok hívői; bizonyítja Prudentius verse. A költő a rómaiak számára festi le az apostolfejedelmek ünnepének jelentését, de mert mi is „római” katolikusok vagyunk, ugyanezt érezhetjük át „*semper et ubique*”, mindenkor és mindenhol. Hallgassuk meg néhány gondolatát legalább prózai átültetésben:

„Embortömegek áradnak mindenfelől, szent öröm tölti be Rómát, ujjongó dalok harsognak: ma van az

apostolfejedelmek mártíriumának diadalmas évfordulója. Egy nap látta őket vértől áradni, egy nap látja őket koszorúval díszítve. Tiberis két partja két diadaljelt őriz, két hősi győzelemnek két tanúja áll előttünk a keresztnek és a kardnak vérebe öltözködve. Először Péterre szól az ítélet, hogy keresztre feszítsék őt. Nem akar azonban Mesterével ugyanegy halállal meghalni, azért kérte, hogy fordítva szegezzék a keresztre . . . Majd fordul az idő, eljött az évnek ugyanazon napja, és Néro Szent Pál fejére tört, dühöngve levágatta azt . . . A Tiberis ágya elválasztja a két testet. Két másik partján van a két sír . . . Két úton hullámszik most a római sereg. De egy fény ragyogja be a két templom ünnepét. Gyors léptekkel siessünk mind a kettőhöz, hogy mind a két istentiszteletet megünnepelhessük . . . Ünnepeled meg azonban otthon is ezt a kettős ünnepnapot."

A két ünnep lassan egybeolvad, és már Nagy Szent Leó a mai napon Szent Péter bazilikájában mondott beszédében ezt hirdeti: „Erényekben és érdemekben, miket szavakba foglalni nem lehet, egymásmellett állanak. Egyformán érte őket a hívás, egyformán viselték el a szenvedést, egyformán találták meg a halált."

Hasonlóképen együtt ünnepli őket már a Sacramentarium Leonianum is; ennek prefációja mutatja meg talán legjobban, hogyan kell hálát adnunk a mai napon a liturgiában. „Valóban méltó és igazságos, hogy mi mindenkor és mindenhol hálát adjunk, de ma főként azért, hogy az Isten kegyelme és gondoskodása megengedte nekünk Szent Péter és Pál apostolok fonséges diadalát ünnepélyesen megünnünk. Valóban, a világ tisztetére méltó pár: az egyik az apostolok sorában az első, a másik ugyan sorban utolsó, de kegyelemben vele egyenlő és szenvedésében társa. Péter volt az első a hit megvallásában, Pál világító tanító lett a hit megismerésében. Péter hirdette égi kegyelemtől megvilágosítva, hogy Krisztus az élő Isten Fia. Pál, Istentől kiválasztott

edény bebizonyította, hogy ugyanez a Krisztus az Isten Igéje és bölcsesége és ereje. Péter alapította az ősegyházat, mikor Izrael népéről levette a mózesi törvény igáját. Pál tanítómesterként a pogány népeket vezette el a hit világosságához. Különböző hivatalt betöltve, így segítették egybegyülni Krisztus egy családját. Bár különböző időben, de egy nap egyesítette őket ugyanazon koronára mindörökkön-örökké."

d) Nyolc napon át tart e két apostol ünneplése, de legtöbb alkalommal újabb szentek liturgiája elefedtette a nyolcad gondolatát. Ma már csak *a hatodik nap, július 4-e* maradt szabadon az ünnep számára. Liturgikus szempontból az ünnep nagyságát misem bizonyíthatná jobban, mint az a tény, hogy húsvét és pünkösd nyolcadán kívül csak az apostolok oktaváján volt mindennap külön miseforma. Most is tehát nem egyszerűen az ünnep miséjét ismétljük, hanem külön miseszövegben fordulunk a két nagy szenthez. A Szent Leó pápáról elnevezett Sacramentarium prefációja azért ad hálát a mai napon, hogy az apostolfejedelmek közbenjárására Rómát oly sokszor kiszabadította szorongatásaiból. Élénken élt még akkor ugyanis Genserik pusztításának emléke, mely éppen az apostolfejedelmek ünnepén szűnt meg. A mai mise fölött ebben a régi gyűjteményben ez a fölirat volt: Post infirmitatem. Használjuk fel a mai napot mi is, hogy először kérjük az apostolfejedelmek segítségét, mert mi talán azért nem tudunk ma hálát adni a kapott segítségért, mert elefedtünk hozzájuk fordulni és közbenjárásukat kérni.

e) *Július 6-án* ünnepli a liturgia az *apostolfejedelmek nyolcadát*. A Benedictus antifonája azt mondja róluk: „A föld dicsőséges fejedelmei halálukban sem váltak el egymástól, miként életükben is szerették egymást.” Egykor Nagy Szent Leó pápa szentbeszédet mondott ezen a napon, és az ő szavát őrzi a mai szentmisének felirata a Sacramentarium

Leonianumban: Sollemnitatis Apostolicae multiplicatione gaudentes: Örvendjünk az apostolok megismételt ünneplésének. A római nép szívéből fakadt ez a gondolat.

Rómában ugyanis állandóan élt a két apostolfejedelem emléke, mit bizonyít az a szép imádság, melyet még VIII. Orbán breviáriumában is megtalálhatunk. Ebben az Úr Szent Péterre és Szent Pálra bizza az örök várost és azt mondja: „Vegyétek körül ezt az új Siont és imádságtokkal köröskörül erősítsetek meg, őrizzétek, oltalmazzatok, támogassátok. Ha majd egykor eljövök a világitéletre és látom a ti dicsőséggel körülvett sírokat és nézem a sebeket, miket értem szenvedtetek, akkor irgalmas leszek a világ iránt és meghallgatom közbenjárástokat. Ha a papságot és a nyilvános rendet lábbal tiporva látom, részvéttel és irgalommal leszálok, megemlékezve szavamról: Megoltalmazom ezt a várost az én szolgám, Dávid miatt és az én Felkentem, Áron miatt. Amen.”

Ma ezzel végződik az apostolok ünneplése. A középkorban egész kis ünnepkör fejlődött ki. A különböző régi kódexekből tudjuk, hogy előtte és utána is több vasárnapon át vagy készültek az ünnepre vagy arra gondoltak vissza. Ma az a hangulat töltötte el szívünket, amit a Sacramentarium Leonianum prefációja fejez ki: „... mert a szent apostoloknak, Péternek és Pálnak ünnepe folytatódik és örök, mert mennyei diadaluk napja is állandó. Te adtad meg nekünk, akik az ő szent hitvallásuk kezdetét megünnepeltük, hogy ugyanazt tiszteljük gyakran és áhítatosan, hogy ezáltal az ő szent szenvedéseiknek sokszor tiszteletet adva, általuk annál nagyobb kegyelmeket nyerhessünk.”

f) Századokon keresztül *február 22-én* ünnepelték Szent Péter pápaságát. Régi neve a mai ünnepneknek: *Natale Petri de cathedra*. Ez is mutatja, hogy Rómában keletkezett ez az ünnep és elsősorban pápai

primátusát akarta lelkünk elé állítani, melyet utódjaiban ma is gyakorol az egész világ felett. Később azonban, mikor Szent Péter római püspökségét január 18-án ünnepelték, a mai nap új színezetet kapott. Most már nem a primátusát, hanem *antiochiai tartózkodását ünnepeljük* a mai napon. Erről ugyan a Szentírás az Apostolok Cselekedetében csak annyit mond, hogy: „Szent Péter Jeruzsálemből eltávozott egy másik helyre”, de a hagyomány szerint Szent Péter volt az antiochiai egyháznak az első pogányokból krisztusivá vált községnek a megalapítója és hét éven át a főpásztor.

Ha tehát most a liturgia már nem magát a primátust ünnepli, akkor mi is a zsolozsma szentleckéjéhez csatlakozhatunk, mely ezzel a mondattal végződik: „A székfoglalás ünnepével a papi méltóságot tiszteljük. Forduljunk tehát a mai napon nagyobb tisztelettel, bensőségesebb szeretettel, de elsősorban buzgóbb imádsággal a magunk papja felé, és lássuk meg benne Szent Péter köztünk megjelenő és minket az apostolfejedelem megbízatásából tanító, kormányzó és megszentelő helyettesét.”

g) Rómában 1558 óta *január 18-án* ünneplik meg az *apostolfejedelem székfoglalását*. Ekkor rendelte el ugyanis IV. Pál pápa annak emlékére, hogy az Úr kiválasztott apostolfejedelem a hagyomány szerint Krisztus után 42-ben Rómába ment és annak volt 25 éven át püspöke.

Valójában ennek az ünnepnek kezdetei visszanyúlnak egészen a katakombák homályába, és a legújabb kutatások sem tudták még teljesen megvilágítani. Bizonyos, hogy már a 3. században nagy tisztelettel őriztek a Via Salaria és Nomentana közt lévő temetőben egy fából készült vagy tuffaköből faragott trónust Szent Péter apostoli működésének emlékére. Állandóan fogadalmi lámpák égtek előtte és a 6. században a zarándokok szívesen felkeresték. Emlékül a lámpákból illatos olajat vittek magukkal otthonukba.

Schuster kardinális szerint* az 5. században még Szent Péter baptisteriumában állott Péternek az a tiszteletreméltó katedrája, melyet most a vatikáni bazilika apsisában őriznek. A drága ereklye ma már csak néhány fadarabból áll; ezeket képekkel díszített elefántcsontlemezek tartják össze már régi idő óta. A reneszánsznak azonban nem volt érzéke ezen katedra dogmatikai jelentősége iránt, amelyen pedig egykor valóban Róma püspökei trónoltak. Bernini az értékes relikviákat hatalmas méretű ereklyetartóba rejtette el. Így tehát most már a pápák nem követhetik elődjeiket és nem foglalhatják el helyüket a régi trónon, melyet Prudentius egykor minden további nélkül „cathedra apostolica” névvel illetett.

Hogy a mai ünnepnek mi a jelentősége a mai liturgikus életünk számára, azt Parsch mutatja meg szépen:

„A szentmise lelkünk elé állítja Róma első püspökét, Szent Pétert. A bevonulásnál őt látjuk a miséző papban, a szentleckében ő szól hozzánk, szerte a világon élő választott jövevényekhez.” Halljuk a mennyben reánk váró múlhatatlan, szeplőtelen, hervadhatatlan örökségünk eu angelionát, melynek záloga az Eucharisztia. Itt a földön még „egy kevésbé” miként az aranynak, a megpróbáltatások tüzeiben kell tisztulnunk. Így készülünk az Úr Jézus Krisztus megnyilatkozására, ami mai áldozatunkban is valósággá válik. Az evangéliumban Péterrel együtt éljük át Cezarea Filippiben azt a nagy napot, melyen őt Krisztus az Egyháznak sziklaalapjává tette. A graduálében Szent Péter trónraemeléséről énekel az Egyház. Az Eucharisztia vételében az Úr bennünk építi Egyházát. (Communio.)

Eszünkbe jutott-e már, hogy egész liturgiánk tulajdonképpen a római városi liturgia? Többnyire római szenteket s római templomok felszentelését ünnepeljük és a stációs napokon évenként százszor

* Schuster: Liber Sacramentorum. VI. kötet 139. l.

is végigvezet bennünket a liturgia Róma városán, hogy lélekben ott vegyünk részt a misén, Róma püspökével együtt: a római Egyház a mi püspökségünk. A nyugati liturgia mostani fejlődési foka ezt kívánja, de történhetett volna másként is. Ha a liturgia az első három század irányában bontakozott volna ki tovább, úgy talán nekünk is volna saját pátriárkátusunk és külön liturgiánk. Ebbe talán könnyebb volna beleélni magunkat. De nekünk a meglévőben kell élnünk. Legyünk egyek a római egyházzal, hiszen a római község tagjai vagyunk. Saját templomunkat sokszor római templommá látjuk tágulni s a római püspökkel ünnepeljük a szent titkokat. A római liturgia meghitt jóbarátunk lesz. Mi a különbség a mai ünnep meg Szent Péter és Szent Pál ünnepe között? Akkor az Apostolt, Krisztus első földi helytartóját, a világegyház pápáját ünnepeljük, ma pedig a római Egyház püspökét. Ennek az Egyháznak tagjai vagyunk (ezért adja a breviárium a püspökök zsoltosmáját). Valamiképen tehát római liturgiánk házi ünnepét üljük.

h) Még egy ünnepe van liturgiánkban Szent Péter apostolnak augusztus 1-én. Magyar neve: *Vasas Szent Péter*. Szent Péter vasbaverését ünnepli az Egyház, bár tulajdonképpen ez az ünnep a S. Petri ad vincula bazilika felszentelésének az évfordulója. A Szentírásból tudjuk, hogy Szent Péter Heródes Agrippa alatt valóban bilincseket viselt Krisztusért. A hagyomány szerint ezeket a bilincseket II. Theodosius leánya, Eudoxia, a pápának ajándékozta. Rómában már akkor tisztelettel őrizték az Apostol Nero-féle fogságának bilincseit. Most e két drága ereklyének tiszteletére III. Sixtus pápa idején (432—440) külön bazilikát építettek, melynek ma az Apostol bilincsein kívül egy másik fő vonzóereje Michelangelo gyönyörű szobra.

Ez a szobor Mózeset ábrázolja; kezében tartja a két kőtáblát, melyet csak az imént vett át magától

az Istentől. Arcán még ragyog az istenközelségnek fényessége, de egész valóját már szent harag tölti el, mikor látja a bálványimádó népét. Ide illik ez a szobor, mert az ókeresztény bazilikák képein többször látni Krisztust egy hegy tetején, amint törvényt ad ő is és azt Szent Péter veszi át.

Az igazság törvénye és az irgalom törvénye állhat elmélkedésünk középpontjában. De míg a régi törvényről egy Szent Pál panaszkodik, hogy bilincseket jelentett számára, addig az új törvény közvetítőjéhez a spoletoi bazilika homlokán lévő felirat így fohászkozik:

„Oldd meg, Péter, Isten parancsára a földi
[kötelékeket,
Hisz te nyitod meg a menny birodalmát a
[boldogoknak.”

Vegyünk részt a mai liturgiában azzal a hangulattal, amelyet a templom belsejében a falba vésett régi népének sugall a lelkünkbe:

„Ezek a láncok erősítették meg hitedet, ó Róma!
Ezek a bilincsek lesznek mindig számodra az üdv
[és szabadítás.

Mindenkor szabad léssz, mert mit nem tudnának
[megadni néked e bilincsek,
Melyek annak kezét fogták körül, ki mindeneket
[feloldozhat.

Az ő legyőzhetetlen karja irgalmas is a glóriában:
Nem engedi, hogy ellenség falaidat egészen
[lerontsa.

Ki ajtót nyit az égbe, bezárja azt a harcra.”

Adjunk hálát az ősi prefációval: „... hogy aki uralmadnak minden helyén megdicsőíted ma Szent Péter apostolod hatalmát, add meg nekünk, hogy az Apostol ereje megnyilatkozhassék ne csak ott, ahol az ő tiszteletreméltó ereklyéi pihennek, hanem mindenhol, ahol drága közbenjárását kérik; mutasd

meg ezt azért is, hogy az egész világon hangozzék az ő dicsősége és az egész földkerekségére eljusson az ő szava.”

i) Szent Pál apostolt hosszú századokon keresztül június 29-én a második misével ünnepelték meg Rómában. Mikor azután csak egy mise maradt a liturgiában erre a napra, akkor kezdték az elmaradt misét elmondani Szent Pál sírjánál. Így keletkezett tehát *június 30-án Szent Pál megemlékezésének liturgiája*.

A zsolozsma minden részében az Apostol nagy önvallomását akarja mintegy igazolni: Isten kegyelméből vagyok az, ami vagyok és az ő kegyelme bennem nem volt eredménytelen. Ha most úgy veszünk részt a szentmisén, mintha azon Szent Pál is jelen lenne és velünk együtt mutatná be az áldozatot, akkor tudnók mi is vele együtt mondani a mise elején: Abban bízom, aki az én számomra eltett kegyelemkincset megőrzi addig a napig. És ha így veszünk részt vele együtt a liturgiában, akkor a szent misztériumban az Apostollal a szenvedés és megdicsőülés közösségébe kapcsolódhatunk, részesei lehetünk nemcsak az ő érdemeinek, hanem az érte kapott jutalomnak is.

j) *Szent Pál apostol főünnepé január 25-én* van, mely eleinte az ő szent relikviáinak átvitelét ünnepelte meg (Translatio Sancti Pauli) és időben Szent Péter székfoglalásának ünnepével volt kapcsolatban. Később azonban eltűnt a történelmi gondolat, és testének földi átvitele helyett lelke conversióját, *megfordulását* ünnepelte a liturgia.

Az ünnep jelentőségét azonban csak az tudja megérteni és átélni, aki tudja, hogy a „conversio” szó az ősi krisztusiak lelkében mily érzelmeket keltett. Szent Benedek gondolatvilágában például még ez volt, amikor a fogadalom lelkévé a *conversio*-t, vagy más formában a *conversatio*-t tette. Mi is megsejtünk ebből valamit, ha megfontoljuk,

hogy két „Pál-fordulás” volt a mi életünkben is. Az egyik tisztán a kegyelem csodája volt, mint Szent Pálé a damaszki úton. Elvittek mint pogányokat a templomba, és megtörtént a conversio, mert Krisztus tagjaként hoztak vissza. A másikat öntudatosan kellene megtennünk és minden szentmisében megújítanunk: a keresztségi kegyelem erejét az Eucharishtiában megerősítve, lelkünkben élő erővé tehetjük és elfordulhatunk a Sától és egészen oda fordulhatunk Krisztushoz. Így élhetjük át ezt az ünnepet Szent Pál lelkével.

De ha nem magunkra akarunk gondolni, hanem az ünnepeltre, akkor Szent Pál megtérésének jelentőségét elmélkedjük át. A kereszténység isteni eredetét az első krisztusiak szemében az Úr feltámadásán kívül semmi sem bizonyította meggyőzőbben, mint Szent Pál megtérése. Ezt a csodát ünnepli Damasus pápa Szent Pál bazilikája számára készített feliratában. Elmélkedjük át, hogy a mi hitünk is szilárdabb legyen ezáltal is.

„Sokáig lángolt Saul atyái hitéért s a törvényért,
Hazája régi törvényeit az Úr elé helyezte.
Nem ismerte fel, hogy a próféták Krisztust magasztalták.
Mikor halált lihegve szét akarta szórni a nyáját,
Hogy a bárányokat elszakítsa a Szentegyházhoz való hűségétől:
[— megvakult.
Mikor pedig eltűnt sötétsége, méltó lett az igaz fény meg-
látására.

Megízlelte és átérezte Krisztus dicsőségének hatalmát.
Meghallotta az Úr szavát és visszakapta szemvilágát,
Letette erre bűneit és követte Krisztus törvényeit.
Megváltoztatta a nevét is, Paulus lett belőle.
Az egék egébe hirtelen elragadtatott — hihető csoda! —
És láthatta az Istentől készített jutalmat az örök életre.
A jövődő mártír lelke felszárnyal Krisztus sátorába
A harmadik mennyeknek fényétől körülragyogva elragadta-
[tásba merül,

Beszélggett az Istennel: — de híven megőrizte titkát.
A nagy titoknak megpillantása elég volt számára,
Hogy a parancsnak megfelelően hirdesse az igazságot a
[népeknek,
Hogy behatoljon a mély tengerekre, napokat és éjjeleket
[töltsön ott.

Utéseket, bilincseket, éhséget és köveket, dühöngő vad-
[állatokat,

Börtönt és korbácsot, kinzópados és láncokat,
Hajótörést és könnyeket, halálthozó mérges kígyókat

S az Úr sebeit félelem nélkül hordozza testében.
[elviseljen

Igy tanította a hívő népet a halált legyőzni,
Igy lett méltó Isten szeretetére, és élhet minden nemzedék
[tanítójaként.

Igy akartam én, Damasus, ó szent tanítónk, Pál,
Ezekben a szavakban megzengeni triumfusodat!"

k) Mégegyszer egybegyűjt a liturgia mind a két apostolnak közös ünneplésére *november 18-án*. Ezen a napon ünnepeljük *Szent Péter és Szent Pál római templomainak felszentelési ünnepét*. Eusebius egyháztörténetében Caius pap mondja a montanistákkal való vitatkozása közben: „Megmutathatom neked az apostolok sírjait, mert csak a Vatikánhoz kell menned, vagy a Via Ostiára kell zarándokolnod, és megtalálod azoknak győzelmi emlékét, akik ezt az Egyházat alapították.” Tehát a 2. századtól kezdve megvoltak az emlékek, melyeket Anacletus pápa emelt az apostolfejedelmek sírja fölé. Nem lehet tehát csodálkoznunk azon, hogy mihelyt az Egyház békés időket élhetett meg, Silvester pápa legelső gondja volt, hogy e két ősi emlék fölé hatalmas épületet is emeljen. A császár segítette a pápa kívánságát. A Via Cornelián is meg a Via Ostiensen is valóban két oly aranytól ragyogó épület emelkedett, hogy a Liber Pontificalis jogosan nevezheti mind a kettőt *domus regales*-nek, királyi háznak.

Elsősorban pedig magukat a sírokat akarta megoltalmazni a császár, mikor bronz szarkofággal vette körül. Oly hatalmas és erős volt ez a befoglalás, hogy Silvester pápa életrajzírója szerint biztosította a két apostol koporsóját, mert a körülvevő érc szarkofág elmozdíthatatlan. A két sír fölé pedig egy-egy aranykeresztet állíttatott a császár, melyek magukban is egyenkint 150 font súlyosak voltak.

Mikor a császári székhely Rómába került, akkor a krisztusi Róma a pápához csatlakozott. Ettől kezdve a két apostol-bazilikát tekinthették igazi *palatium*-nak, a katolikus Egyház új királyi házának, *domus regalis*-nak. Péter és Pál lettek Róma új urai. Nagy Szent Leó pápa külön díszőrséget szervez meg és tagjainak megtisztelő címe: *cubicularii*, sőrőzök. Megindult a hívek zarándoklata is „ad limina apostolorum”. Így növekedett egyre nagyobb mértékben a két templom is a hívők szeretetében.

A liturgia mindig elvezetett minket legalábbis lélekben Róma e két nagy szentélyéhez. A liturgikus év folyamán ugyanis tízennégyszer zarándokolunk ide stációs istentiszteletre. Szent Péter bazilikájában ünnepeljük meg ádvent örvendetes vasárnapját, itt van a karácsonyi harmadik mise, ide jövünk Epifániára meg ötvenedvasárnapjára, itt kezdjük meg feketevasárnapon az Úr szenvedéséről való megemlékezést, húsvét hétfőjén ide jövünk emmausi útra, itt gyülekezünk össze Krisztus mennybemenetelén, hogy égbe tekintsünk az Elmenő után, és Pünkösöd napján, hogy fogadjuk az Eltávozottnak ránk áradó Szentlelkét. Végül minden évnegyedben a szombati bőjt papszentelő miséjét itt ünnepeljük meg.

Összefoglalva mondhatjuk a liturgia szellemében, amely nem annyira a templomot, mint inkább a személyt nézte: Szent Pétertől kapjuk a liturgikus év legnagyobb kegyelmeit, ezért kell tehát ma neki köszönetet mondanunk.

Szent Pál templomában már csak négyszer van a stációs istentisztelet: hatvanadvasárnapon, a szent negyvennap ötödik szerdáján, azután húsvét keddjén. Mindegyik alkalom azonban a keresztségünkkel van benső kapcsolatban, tehát ma e nagy kegyelem pártfogóját kérhetjük a szentmisében. De gondolhatunk arra a sok szentleckére, melyek a külön-

bőző vasárnapi szentmisében Szent Pál leveleiből szólnak hozzánk és hálát adhatunk nagy tanítónknak is ezen a napon a lelkünk számára adott tanításokért.

1) Ennek az elmélkedésnek, de egész könyvünknek befejezése gyanánt nem tudnánk szebb szavakat találni, mint amiket éppen e szent zsolozsma idéz a két apostol ünnepén Nagy Szent Leó pápának és Aranyszájú Szent Jánosnak ajkáról:

„Minden ünnepünket az egész krisztusi világ megüli, mert közös hitünk és kegyeletünk kívánja, hogy ami mindnyájunk üdvösségéért történt, azt mindenütt közös örömmel is ünnepeljük. Mégis ezt a mai ünnepet az egész világon megnyilvánuló közös tiszteleten kívül a mi városunknak (Rómának) egészen különös örömmel kell megülnie; ahol a két legkiválóbb apostol olyan dicsőségesen fejezte be földi életét, ott vértanúságuk napján a legnagyobb öröm uralkodjék. Mert ők azok a férfiak, akik által neked, ó Róma, az evangélium fénye fölragyogott, úgyhogy aki addig a tévedés tanítója voltál, az igazság tanulójává lettél. Ezek a te igazi atyáid és pásztoraid, akik hogy téged a mennyországba átültessenek, sokkal jobban és sokkal szerencsésebben alapítottak meg, mint azok (Romulus és Remus), akik első alapfalaidat vetették meg, és akik közül az, akinek nevét viseled (Romulus), testvérgyilkossággal szennyezett be téged. Ezek az apostolok azonban azok, akik téged oly nagy dicsőséghez juttattak, hogy mint szent nemzet, választott nép, papi és királyi város és Szent Péternek székhelye, a világ fejévé lettél. A krisztusi vallás által messzebbre terjeszted ki hatalmadat, mint földi dicsőségeddel. Mert jóllehet sok győzelmeddel tengereket és szárazföldeket vetettél hatalmad alá, mégis sokkal kevesebb, amit háborús győzelmekkel hódítottál, mint amit a krisztusi béke által nyertél.”

„Milyen hálát zengjünk nektek, szent apostolok, kik oly sokat tettetek értünk? Felidézem emlékedet, Péter, és elámulok; reád gondolok, Pál, — és nem tudom visszatartani könnyeimet. Nem tudom, mit mondjak, miről beszéljek, ha szenvedéseiteket szemlélem! Hány börtönt szenteltetek meg, hány bilincset tettetek dicsővé! Mennyi kínzást viseltetek el, mily sok gyalázást túrtetek! Hogyan vittétek Krisztust és hogyan örvendeztettétek meg tanítástokkal a községeket. Áldott legyen nyelveitek! Tagjaitokat vér borítja az Egyház miatt. Ti mindenben utánoztátok Krisztust. Az egész földet bejárja szózatotok és szavatok elhat a földkerekség határáig. (18. zs.) Örülj, Péter, mert vihetted Krisztus keresztfáját. Mesteredhez hasonlóan keresztben akartál meghalni, de nem úgy, mint Krisztus Urunk, hanem fejjel lefelé, mint aki a földről az égbe veszi útját. Boldog szegek, melyek átszúrták azokat a szent tagokat! Lelkedet teljes bizalommal az Úr kezeibe teted le, te, aki nagy buzgalommal szolgáltál neki és jegyesének, az Egyháznak. Te, aki lángoló szívvel szeretted az Urat, te, a leg-hűségesebb az összes apostolok között. — Orvendezzél te is, Szent Pál, kinek fejét kard vágta le s érdemeidet nem lehet szavakkal kifejezni. Miféle kard járta át a te szent torkodat? Nem volt-e az Úrnak eszköze, melyet megcsodál az ég és tisztel a föld? Mi fogta fel véredet? Tejnek látszott hóhérod ruháján, akít te csodálatosan gyengéddé, sőt hívővé tettél pribékjeivel együtt. Legyen dicsőségünk ez a kard, Szent Péter szegei pedig diadémban csillogó drágakövek.“

FUGGELÉK

SZENTBESZÉDEK AZ APOSTOLOK CSELEKEDETEIRŐL

Ezek az elmélgedések — mint a bevezetésben említettük — egy lelkigyakorlaton elmondott homíliákból fakadtak. Elhagytuk mindazt, ami abból helyi vonatkozású és a hallgatókhoz illő volt. Megmaradt tehát, amit mindenki és mindenhol felhasználhat. Nem kell tulajdonképen többet tennünk, mint a megfelelő rész elolvasása és átélgmedése után azt újra kiegészíteni részben az élgmedés közben nyert saját gondolatainkkal, részben a hallgatók körülményeire való utalással.

Felhasználhatjuk szentbeszédként többféle módon. Először egy-egy fejezetet vehetünk önálló beszédnek. Ekkor a szentírási részletet röviden, tartalom szerint kell ismertetnünk. Utána pedig az élgmedés pontjaiból a hallgatóknak és a körülményeknek megfelelőt kell kiválasztanunk. Tehát ebben az esetben tömörítenünk kell.

Lehet azonban egy-egy beszéd anyagául a szövegben is külön megjelölt szakaszt vennünk. Természetes, hogy ezen esetben az élgmedés pontjait bővebben kell majd kifejteni és részletezni. Méheünk ebben az esetben az Apostolok Cselekedetének egymásutánja szerint. De szét is lehet osztani a liturgikus év vasárnapjaira és ünnepeire.

A)

Első sorozat:

AZ APOSTOLOK CSELEKEDETEI

1. A szent várakozás.

Bevezetés: Néhány szó az Apostolok Cselekedetéről. (Keletkezése, két főrésze és vezető gondolata.)

Tárgyalás: I. A távozó Krisztus és Egyháza.

- a) Az Egyház alapítója beszél Isten országáról. (1, 3.)
 - b) Az Egyház védelmezője megígéri a Szentlélek elküldését. (1, 4—8.)
 - c) Az Egyház ura kimondja a küldetést. (1, 8.)
 - d) Az Egyház bírója újra eljön a világ végén. (1, 9—11.)
- II. Az eljövendő Vigasztaló.

a) Az apostolok várakozása:

1. A hívek egyedül a szent helyeken. (1, 12—13.)
2. A szívek közössége az imában. (1, 14.)

b) Az apostoltestület kiegészítése:

1. Júdás tette és annak büntetése. (1, 15—20.)
2. Mátyás választása és annak jelentése. (1, 21—26.)

Befejezés: Alaphangulat az Apostolok Cselekedetének olvasására. Az azonosság élő tudata a mai és az ősegyház között, — azután pedig elszánt akarat egy új „őskereszténység”-hez.

2. A pünkösdi Lélek Jeruzsálem fölött.

Bevezetés: A Szentlélek eljövetele:

1. Az esemény. (2, 1—4.)
2. A hatás. (2, 5—13.)

Tárgyalás: I. Péter pünkösdi beszéde:

a) Rövid összefoglalás:

1. A pünkösdi esemény jelentősége. (2, 14—21.)
2. Prédikáció Jézusról, az Úrról és a Messiásról. (2, 22—36.)

b) Hatása kiterjedésben: ezrek megtérése és keresztsége. (2, 37—41.)

c) Hatása mélységben: Egység a tanításban, imádságban és életben. (2, 42—47.)

II. Péter csodája a templomban.

a) Az esemény elbeszélése.

1. Lefolyása. (3, 1—11.)
2. Értelme. (3, 12—16.)
3. Figyelmeztetése. (3, 17—26.)

- b) Irigység a csoda nyomán.
1. Az elfogatás. (4, 1—4.)
 2. Az ítélezés.
 - Az ünnepélyes kérdés. (4, 5—7.)
 - Péter felvilágosítása. (4, 8—12.)
 - A zavarbajött tanács. (4, 13—17.)
 - A hivatalos tilalom. (4, 18.)
 - Az Apostol bátor válasza. (4, 19—20.)
 - A kénytelen elbocsátás. (4, 21—22.)
- c) A csoda ereje.
1. A közösség imája. (4, 23—31.)
 2. A szeretet áldozata a közösségben. (4, 32—37.)
 3. A bűn és bűnhődés a közösség előtt. (5, 1—11.)

III. Péter térítő munkája.

- a) A hatalmas fejlődés. (5, 12—16.)
- b) A tehetetlen gátlók:
1. A megnyílt börtön. (5, 17—26.)
 2. Az elítélt bírák. (5, 27—33.)
- c) Nagy megismerések:
1. Egy megfontolt férfi. (5, 34—39.)
 2. A derűsen tűrő. (5, 40—41.)

Befejezés: Krisztus Jézus örömhírének követői mindenkor és mindenhol. (5, 42.)

3. A vértanúk vére a szebb jövő vetése.

Bevezetés: A diákonusok választása. (6, 1—7.)

Tárgyalás: I. István, a hitvalló Jeruzsálemben.

- a) István a nép között.
1. Működése. (6, 8.)
 2. Ellenfelei
 - tehetetlenségükben. (6, 9—10.)
 - cselvetésükben. (6, 11—12.)
- b) István az ítélőszék előtt:
1. A vád ellene. (6, 13—15.)
 2. Válasza röviden. (7, 1—54.)
- c) István a csöcselék között:
1. Látomása. (7, 55—56.)
 2. A zavargás. (7, 57—58.)
 3. Utolsó imádsága. (7, 59—60.)
 4. Eltemetése. (8, 2.)
- II. Fülöp, a hit hirdetője Szamariában.
- a) Tevékenysége Szamariában.
1. Az üldözés és szétszórás. (8, 1. 3—4.)
 2. A prédikáció és eredménye. (8, 5—8.)

- b) Esete Simon mágussal:
1. A megtérés. (8, 9—13.)
 2. A „simonia”.
Alkalom rá a bértétel. (8, 14—17.)
Simon gondolkodása. (8, 18—19.)
Péter elutasító felelete. (8, 20—25.)
- c) Az etiópiai megkeresztelése:
1. A Lélek utasítása. (8, 26—29.)
 2. Az Irás magyarázata. (8, 30—35.)
 3. A keresztelés. (8, 36—38.)

Befejezés: Az öröm utai. Mind a ketten, a kamarás is meg Fülöp is örömmel folytatják útjukat, az egyik a megtalálás örömeiben, a másik az adás örömeiben. (8, 39—40.)

4. Az első testvérek a pogány világból.

Bevezetés: Péter nagyfontosságú döntés előtt:

1. Eneas meggyógyítása Liddában. (9, 31—35.)
2. Tabita feltámasztása Joppeban. (9, 36—43.)

Tárgyalás: I. Az első pogányból lett krisztusi Cezareában.

- a) Kornelius és Péter látomása:
1. Kornelius meghívása. (10, 1—2.)
Látomása. (10, 3—6.)
Követeinek elküldése. (10, 7—8.)
 2. Péter imádsága. (10, 9—10.)
Látomása. (10, 11—16.)
A követek fogadása: A találkozás. (10, 17—18.)
A bemutatkozás. (10, 19—20.) A megbeszélés. (10, 21—23.)
- b) Péter látogatása Korneliusnál:
1. A találkozás:
Az odautazás. (10, 23—24.)
A köszöntés. (10, 25—27.)
 2. A beszélgetés:
Péter az Isten utasításáról. (10, 28—29.)
Kornelius szól a maga vágyáról Isten után. (10, 30—33.)
Péter szól az üdvözítő Istenről. (10, 34—43.)
 3. A kegyelem ajándékai:
A Lélek kiáradása. (10, 44—46.)
A kereszttség. (10, 47—48.)
- c) Péter önigazolása a zsidókból lett keresztények előtt:
1. Péter gyanúban. (11, 1—3.)
 2. Péter beszámoló. (11, 4—17.)
 3. Péter igazsága. (11, 18.)

II. Az első pogányból lett krisztusi közösség Antiochiában.

- a) A hit kegyelmét közli az anyaegyház.
 - 1. A menekültek mint a hit hirdetői. (11, 19—21.)
 - 2. Barnabás mint a hit megerősítője. (11, 22—24.)
 - 3. Barnabás és Saulus mint a hit tanítói. (11, 25—26.)
 - b) Szeretetadományok az anyaegyház számára:
 - 1. Éhínség jelentkezőben. (11, 27—28.)
 - 2. A testvéri segítség kötelesség. (11, 29—30.)
- III. A dühöngő pogány király Jeruzsálemben:
- a) Az új üldözés áldozatai.
 - 1. Jakab mártírhalála. (12, 1—2.)
 - 2. Péter börtönben:
 - Elfogatása. (12, 3—5.)
 - Megszabadulása. (12, 6—11.)
 - Hazatérése és eltávozása. (12, 12—17.)
 - b) Az új üldöző vége:
 - 1. Heródes mint az emberek bírása:
 - Véres szigorúsága. (12, 18—19.)
 - Hiú önnempeltetése. (12, 20—22.)
 - 2. Heródes mint Istentől elítélt. (12, 33.)

Befejezés: Jeruzsálemben a zsidókból lett krisztusiak és Antiochiában a pogányokból lett krisztusiak gyarapodása. (12, 24—25.)

5. Az üldözökből az evangélium¹ hirdetője.

Bevezetés: Pál jelentősége a Gal. 1. és 2. fejezet szerint.

Tárgyalás: I. Pál elszólítása a hamis útról.

- a) Pál elvakultsága Krisztus híveivel szemben:
 - 1. Az üldözők segítője. (7, 58. 60.)
 - 2. Az üldözők vezetője. (8, 3; 9, 1—2.)
- b) Pál megtérése Krisztus kegyelméből:
 - 1. Krisztus és Saulus. (9, 3—9.)
 - 2. Krisztus és Ananiás. (9, 10—16.)
 - 4. Ananiás és Saul. (9, 17—18.)
- c) Pál tanúsága Krisztus nevéért:
 - 1. Damaszkusban. (9, 19—25.)
 - 2. Jeruzsálemben. (9, 26—30.)

II. Pál elküldése a szent útra:

- a) Elvonulása Szíriába. (13, 1—4.)
- b) Új területeken:
 - 1. Pafusban.
 - Bar Jesu varázsló megbüntetése.
 - Sergius Paulus megtérése. (13, 5—12.)
 - 2. Pisidiai Antiochiában:
 - Beszéd a zsinagógában. (13, 14—41.)
 - Hatása. (13, 42—49.)

- Kiutasítása. (13, 50—52.)
3. Ikoniumban:
 Beszéd a zsinagógában. (14, 1—2.)
 Eredmények és fenyegetések. (14, 3—5.)
 Menekülés. (14, 6.)
4. Lystrában:
 Csodálatos gyógyítás. (14, 7—9.)
 Istenként való tisztelete. (14, 10—17.)
 A váratlan megkövezés. (14, 18—19.)
- c) Visszatérés:
 1. Az új alapítások megerősítése. (14, 20—22.)
 2. Hazatérés az anyaegyházba. (14, 23—27.)
- III. Pál helyes viselkedése.
- a) Vitatkozás Antiochiában:
 1. Judeából jöttek zavart keltenek. (15, 1—2.)
 2. Tanácskérés az apostoloktól. (15, 2—3.)
 3. A fogadtatás Jeruzsálemben. (15, 4—5.)
- b) A döntés Jeruzsálemben:
 1. Péter álláspontja. (15, 6—11.)
 2. Pál jelentése. (15, 12.)
 3. Jakab indítványa. (15, 13—21.)
- c) A döntés Antiochiában. (15, 22—31.)
Befejezés: Antiochia a hithirdetés első középpontja.
 (15, 32—35.) V. ö. Szent Péter székfoglalása Antiochiában.

6. Jézus Krisztus fáradhatatlan hírnöke.

Bevezetés: Az útitársak válaszüton:

1. A megoszlott vélemények. (15, 36—38.)
2. Az elvált utak. (15, 39—41.)

Tárgyalás: I. Keresztül Kis-Ázsián:

- a) Timoteus az új segítség. (16, 1—3.)
- b) A Szentlélek az állandó útmutató. (16, 4—7.)
- c) A segítséget kereső szegény macedón. (16, 8—9.)

II. Át Európába.

a) Macedóniában:

1. Filippiben:
 A vendégszerető Lídia. (16, 10—15.)
 A jós rabszolganő:
 Egy kellemetlen tanúság. (16, 16—18.)
 A kellemetlen következmények. (16, 19—24.)
 Az éjszakai földrengés. (16, 25—34.)
 A ravasz elbocsátás. (16, 35—40.)
2. Tesszalónikában:
 Sikeres beszéd a zsinagógában. (17, 1—4.)
 A csócselék Jázon háza előtt. (17, 5—9.)

3. Beróában:

- Előkelő hallgatók. (17, 10—12.)
- Udvariatlan ellenfél. (17, 13—14.)

b) Achajában:

1. Athénben.

- Pál a városban. (17, 15—17.)
- Pál az areopag előtt:
 - Az alkalom. (17, 18—21.)
 - A beszéd. (17, 22—31.)
 - A hatása; gúnyolódók, kételkedők, hívők. (17, 32—34.)

2. Korintusban:

- Aquila és Priscilla. (18, 1—3.)
- Az ellenkező zsinagóga. (18, 4—6.)
- A készséges nép. (18, 7—11.)
- A csalódott zsinagóga. (18, 12—17.)
- Efezuson át visszatérés Palesztinába. (18, 18—22.)

III. Kis-Ázsia nyugati felében:

a) Efezusban:

1. Pál és a János-tanítványok:
 - Apolló Jézus-prédikációja. (18, 23—28.)
 - Pál Jézus-keresztelése. (19, 1—7.)
2. Pál Ázsia tanítója:
 - A zsidók zsinagógáiban. (19, 8—9.)
 - A filozófusok termeiben. (19, 9—10.)
3. Paulus a nagy csodatevő:
 - Csodatevő ereje. (19, 11—12.)
 - Roszul sikerült kísérletek. (19, 13—16.)
 - A csoda következményei. (19, 17—20.)
4. Paulus és jövőendő tervei. (19, 21—22.)
 - Váratlan esemény, Demetrius, az ezüstkovács. (19, 23—40.)
 - A tervszerű utazás. (20, 1—3.)
 - Az előre nem látott visszatérés. (20, 3—6.)

b) Troasban:

1. Beszélgetés hajnalig. (20, 6—9.)
2. Egy ifjú lezuhanása az ablakból és feltámasztása. (20, 9—12.)
3. Útban Miletos felé. (20, 13—16.)

c) Miletosban:

1. A megható búcsúbeszéd. (20, 17—35.)
2. A búcsúzás nehéz órája. (20, 36—38.)

Befejezés: A bilincsek elé: prófétai figyelmeztetések, Tyrusban és Cezareában. (21, 1—14.)

7. Szent Pálra várnak a bilincsek.

Bevezetés: Gondok közt Cezareából Jeruzsálembe. (21, 15—17.)

Tárgyalás: I. Szent Pál elfogatása a templomban.

- a) Mély elkeseredés Paulus ellen:
 - 1. Veszedelemes helyzet. (21, 18—22.)
 - 2. Jakab tanácsa, Paulus tette. (21, 23—26.)
- b) Paulus megrohanása. (21, 27—30.)
- c) A római tribunus beavatkozása. (21, 31—36.)

II. Paulus beszéde a vár lépcsőjéről:

- a) Engedély a beszédre. (21, 37—40.)
- b) A beszéd tartalma:
 - 1. A Krisztus ellen lázadó. (22, 1—5.)
 - 2. A Krisztushoz megtért. (22, 6—16.)
 - 3. A Krisztustól küldött. (22, 17—21.)
- c) A beszéd vége:
 - 1. Lázongások a zsidók között. (22, 22—23.)
 - 2. A tribunus parancsa. (22, 24—29.)

III. Paulus vitatkozása a nagytanáccsal:

- a) Az Apostol biztos fellépése. (22, 30—23, 1.)
- b) Az arculverés. (23, 2—5.)
- c) A bírák megoszlása. (23, 6—9.)
- d) Ismét őrizetben:
 - 1. A rómaiak oltalmában. (23, 10.)
 - 2. Isten oltalmában. (23, 11.)
- e) Összeesküvés Paulus ellen:
 - 1. A titkos terv. (23, 12—15.)
 - 2. A leleplezés. (23, 16—22.)

Befejezés: Bilincsekben Jeruzsálemtől Cezareáig. (23, 23—32.)

8. Krisztusért fogoly.

Bevezetés: Megérkezés Cezareába. (23, 33—35.)

Tárgyalás: I. Két évig fogságban Cezareában:

- a) Paulus a helytartó előtt: Félix
 - 1. A ravasz ügyvéd beszéde. (24, 1—9.)
 - 2. Paulus védekezése:
 - Nem lázadó. (24, 10—13.)
 - Nem szektakövető. (24, 14—16.)
 - Nem templomgyalázó. (24, 17—21.)
 - 3. Félix helytartó tétovázása. (24, 22—27.)
- b) Paulus Festus helytartó előtt:

1. A jeruzsálemi zsidók ravasz kérése és az okos válasz. (25, 1—5.)
2. Itélkező nap Cezareában.
 - A régi vádak. (25, 6—8.)
 - Festus tanácsa. (25, 9.)
 - Paulus fellebbezése. (25, 10—12.)
- c) Paulus Agrippa király előtt:
 1. Festus értesíti Agrippát. (25, 13—22.)
 2. Agrippa maga elé hivatja. (25, 23—26, 1.)
 3. Paulus beszéde Agrippa előtt. (26, 2—3.)
 - Paulus a zsidó. (26, 4—11.)
 - Paulus a krisztusi. (26, 12—18.)
 - Paulus az apostol. (26, 19—23.)
 4. A beszéd hatása:
 - Agrippa beszél Paulussal. (26, 24—29.)
 - Agrippa beszél Paulusról. (26, 30—32.)

II. Hosszú utazás Rómába.

- a) Cezareától Krétaig. (27, 1—12.)
- b) Krétától Máltáig:
 1. Vihar a tengeren. (27, 13—26.)
 2. A hajótörés és menekülés. (27, 27—44.)
 3. A máltaiaknál:
 - A kígyómarás. (28, 1—6.)
 - Betegek gyógyítása. (28, 7—10.)
- c) Máltától Rómáig. (28, 11—16.)

Befejezés: Az evangélium a világ középpontjában. — Paulus mint Isten birodalmának hírnöke és az üdvösség tanítója a mi Urunk Jézus Krisztus által.

B)

Második sorozat:

AZ APOSTOLOK BESZÉDEI

Más sorozatos beszédek gyanánt felhasználhatjuk az apostolok beszédeit is. (Ezt tette már Terwelt is: Die Apostelreden című művében.) Valóban, miután röviden vázoltuk a körülményeket, elmondhatjuk az Apostol beszédét Szent Lukács feljegyzéséből szónoki formába átalakítva és feltétlenül meglesz a hatása. Hogy ez az átalakítás könnyebben menjen, ahhoz próbálunk segítséget nyújtani a következő vázlatokkal.

9. Szent Péter pünkösdi beszéde.

Bevezetés: Megszólítás és a jóakarát megnyerése.

Tárgyalás: I. A pünkösdi események magyarázata:

- a) Nem mámor okozta jelenségek. (2, 15.)

b) A Lélek-áradás Joel jóvendölése szerint. (2, 16—21.)

II. Az események egybekapcsolása Jézus személyével:

a) Akit a zsidók megöltek, bár magát Messiásnak mon-
dotta. (2, 22—23.)

b) Akit azonban Isten mindenhatósága megdicsőített:

1. Halottaiból való föltámadás által, mint Dávid meg-
jóvendölte (2, 24—31.) s amelynek az Apostol
tanúja. (2, 32.)

2. A jobbára való felemelés által, ahonnan ő a Szent-
lelket elküldötte (2, 33.) és ahonnan uralkodik min-
den ellensége fölött. (2, 34—35.)

Befejezés: A prédikáció alap gondolatának kiemelése.
(2, 36.)

10. Szent Péter beszéde a sánta meggyógyítása után.

Bevezetés: A körülmények rövid elmondása.

Tárgyalás: I. A csoda megmagyarázása:

a) Nem a mi művünk, hanem Isten műve Jézus meg-
dicsőítésére. (3, 12—13.)

b) Annak a Jézusnak műve, akit ti elárultatok és meg-
öltetek. (3, 13—15.)

1. De ő él, mert Isten feltámasztotta, ennek mi
vagyunk tanúi. (3, 15.)

2. Isten általa tette ezt a csodát, s ennek ti vagytok
tanúi. (3, 16.)

II. Állásfoglalás a csodával szemben: Ti gonoszak tette-
tek Jézussal,

a) de van enyhítő körülmény számotokra, mert

1. nem tudtátok, mit cselekesztetek. (3, 17.)

2. Isten messiási üdvtervében benne volt. (3, 18.)

b) Ezért most bűnbánatot kell tartanotok, mielőtt Krisz-
tus az utolsó ítéletre eljönne (3, 19—21.), melyet a
proféták előre megmondottak (3, 21—24.),

c) mert mindenek ellenére az üdvösség először nektek
szól. (3, 25—26.)

Befejezés: A beszéd megszakítása.

11. A közösség imája.

Bevezetés: Az alkalom: Kis félelem a nagy tanácstól.
(4, 23.)

Tárgyalás: I. Az ősegyház hite:

a) Isten mindenhatóságában. (4, 24.)

b) Isten végső győzelmében. (4, 25—26.)

II. A közösség öröme:

- a) Jézus ellenségeinek hiábavaló harca miatt. (4, 27.)
- b) Isten szent végzésében. (4, 28.)

III. A közösség kérése:

- a) A benső erőért. (4, 29.)
- b) Külső segítségért. (4, 30.)

Befejezés: Az imádság meghallgatása: Amen Isten szájából. (4, 31.)

12. Szent István beszéde a zsidókhöz.

Bevezetés: Helyzetkép. (Szent István beszéde példakép lehet a rögtönzött beszédre. Ezért taglalása nem arányos és nem szabályos.)

Tárgyalás: I. Az ősidők. Már a pátriárkák története világosan mutatja, hogy nagy az Isten. És már Mózes előtt és templom nélkül is mindenütt közel volt az atyákhoz:

- a) Ábrahámot meghívja Mezopotámiából. (7, 2—3.)
- b) Kánaán egyelőre átmeneti föld. (7, 4—8.)
- c) Izraelt Egyiptomba vezeti. (7, 9—16.)

II. Mózes és a templom a történelem és Izrael jelenének megvilágításában.

A) A zsidó történelemből:

- a) Nagy Mózes: meg nem értik őt és engedetlenségük vele szemben, ezért Isten népét keményen megbünteti:
 - 1. Nem Izrael között, hanem egy fáraó udvarában nevelődik Mózes. (7, 17—22.)
 - 2. Mikor először megjelenik népe között, meg nem értik, sőt miattuk kell idegenbe menekülnie. (7, 23—29.)
 - 3. Ennek ellenére Mózes visszajön, Isten kifejezett óhajtására (30, 35.) és népét csodatettek közt vezeti (36.), de népe, bár látja, hogy mily nagy ő (37, 38.), mégis hálátlan és engedetlen vele. (39—41.)
 - 4. Ezért Isten keményen megbünteti Izraelt. (7, 42—43.)

b) Szent a templom:

- 1. Már a templom építése előtt Isten parancsára és meghagyása szerint szent sátor készítettet. (7, 44—45.)
- 2. A templom csak később keletkezik és emberi akarat építi fel, de nem Dávid, hanem Salamon építteti (7, 46—47.), de Isten templomának fogadja. (7, 48—50.)

B) A zsidók jelene:

Mint atyáitok, olyanok vagytok ti is:

- a) tele ellenkezéssel (7, 51.),
- b) gyilkossággal, mert a Messiást öltétek meg (7, 52.),
- c) a törvény megvetői,
- d) de a megölt Messiás él és dicsőségben trónol Isten jobbján. (7, 55—56.)

Befejezés: Pecsét István vére és halála.

13. Szent Péter beszéde Kornelius házában a pogányok előtt.

Bevezetés: A kettős látomás.

Tárgyalás: I. Isten minden kegyelmét nem a személyre való tekintetből, hanem a lelkület és a cselekedet miatt küldi. (10, 34—35.)

II. Egyik ilyen kegyelme az üdvösség, a béke Jézus Krisztus által. (10, 36.)

- a) Akinek nyilvános életét magatok ismeritek (10, 37—38.),
- b) Akinek haláláról és föltámadásáról mi teszünk tanúságot (10, 39—41.),
- c) Akinek jövődő ítéletéről kell prédikálnunk. (10, 42.)

III. A messiási üdvösséget tehát Isten — így tanúsítják a próféták — megadja mindenkinek, kik Jézusban hisznek. (10, 43.)

Befejezés: Kornelius megtérésének jelentősége és Péter apostol elsőségének kiemelése.

14. Szent Pál prédikációja Antiochiában a zsidók előtt.

Bevezetés: Pál missziós módszerének ismertetése.

Tárgyalás: I. Az isteni üdvösségterv Izrael számára.

- a) A pátriárkák és bírák korában. (13, 16—20.)
- b) Saul és Dávid királyok számára. (13, 21—23.)
- c) Keresztelő János, a Messiás hírnöke. (13, 24—25.)

II. A messiási üdvösség eljött a názáreti Jézussal. (13, 26.)

- a) A jeruzsálemi zsidók ezért tudják:
 1. hogy Jézust ott elítélték és ezzel beteljesedtek a róla mondott jövődölések. (13, 27—29.)
 2. Isten azonban föltámasztotta őt halottaiból és erről tanítványai az egész nép előtt bizonyosságot tettek. (13, 30—31.)
- b) Így hirdetjük mi is a diasporában, hogy az atyáknak adott ígéret beteljesedett. (13, 32.)

1. A Próféta szava szerint ez a Jézus támadt fel. (13, 33.)
2. és nem fog többé meghalni (13, 34—35.),
3. de ez a két jövendölés nem áll Dávidra, csak Jézusra, a Föltámadottra. (13, 36—37.)

III. Ezért Jézus Krisztuson kívül nincs üdvösség:

- a) de a megigazulás, mit a Törvény nem tudott megadni, benne osztályrészetek lesz, (13, 38.)
- b) mégpedig mindenkinek, aki benne hisz, (13, 39.)
- c) de jaj azoknak, kik tőle e hitet megtagadják. (13, 40—41.)

15. *Szent Pál beszéde az areopagon a pogányok előtt.*

Bevezetés: Helyzetkép: „az ismeretlen Isten” (17, 22—23.)

Tárgyalás: Az egy igaz Istent hirdetem:

- a) A világ alkotóját:
 1. Ő a mindenség Ura, nem lakik bálványtemplomokban, (17, 24.)
 2. Ő mindenek fenntartója — nem szorul bálvány-eledelekre. (17, 25.)
- b) Az emberek kormányzóját:
 1. Ő az emberi történelem irányítója, (17, 26.)
 2. Ő az emberi történelem célja. (17, 28.)
- c) Az irgalmast az emberek iránt:
 1. Az emberek eltévelygése Istentől. (17, 29.)
 2. Az emberek visszatérnek Istenhez. (17, 30.)
- d) A Bíró az emberekkel szemben:
 1. A földkerekség elítélésének napja. (17, 31.)
 2. Az ítéletet a halottaiból feltámadott teszi. (17, 31.)

II. Az egy igaz Udvözítőt hirdetem: (ezt a részt Paulus nem tudta elmondani, mert hallgatói megszakították.) Az előző beszédből kiegészíthetjük esetleg, hogy mit mondott volna.

Befejezés: A beszéd hatása az athéniekre.

16. *Szent Pál búcsúbeszéde Miletosban.*

Bevezetés: Helyzetkép.

Tárgyalás: I. Fordulópont Paulus életében:

- a) Vigasztaló visszatekintés. (20, 18—21.)
- b) Zavart, de bizakodó előretekintés. (20, 22—24.)

II. A lelkipásztori felelősség terhe:

- a) Paulus leteszi most ezt a terhet. (20, 25—27.)
- b) Más vállakra teszi át. (20, 28—31.)

III. A kisázsiai egyházak jövője:

- a) Rámutat Isten mindenható kegyelmére. (20, 32.)
- b) és ajánlja az ember önzetlen munkáját. (20, 33—35.)

C)

Harmadik sorozat:

A SZENTLÉLEK EVANGÉLIUMA

Az Apostolok Cselekedetéről mondják, hogy az a „Szentlélek Isten evangéliuma”. De valóban mély betenkitést enged a Szentlélek Isten működésébe az ősegyházban. Ám az itt megnyilatkozott törvényszerűségek érvényesek minden idők egyháza számára, tehát napjaink egyháza számára is. (Megjegyezzük, hogy oly bőséges anyagot tartalmaz ez a téma, hogy lehet három beszédre is szétbontani, ha egyes részeket külön tárgyalunk.)

17. A Szentlélek Isten természete.

Jelzik már a szimbólumok: a vihar (2, 2.), a földrengés (4, 31.), a lángnyelvek (2, 3.), mert ezek az isteni jelenlét, hatalom és működés jelei.

- a) Az Atyának és Fiúnak ígérete számunkra. (1, 4.)
Istennek drága kegyelmi ajándéka. (2, 38; 8, 20; 10, 45; 11, 17.)
- b) Kapcsolata a Szentháromsággal:
Küldetett az Atyától (2, 17—18, 33; 15, 8; 5, 9.)
Jézustól a Fiúistentől. (2, 33; 9, 17; 16, 7.)
- c) Isteni működése:
 - 1. Az Írás sugalmazója (1, 16, 28, 25.), tehát az isteni titkok ismerője!
 - 2. Próféta sugallás:
tágabb értelemben (próféta — Isten nevében beszélő 19, 6.). Tehát isteni tekintély és isteni csalahatalatlanság!
Szűkebb értelemben (próféta — a jövődő feltárója, 11, 28; 21, 4, 11.). Tehát isteni mindentudás.
 - 3. Az Isten-szemlélet ajándékozója: (7, 55.), tehát isteni kegyelmet adó hatalom.

18. A Szentlélek és az Egyház.

- a) Az Egyház belső életében a Szentlélek
1. az Egyház alapeszméjének hordozója (1, 2.): Krisztus utolsó parancsa a Szentlélek által.

2. Az Egyház életének ajándékozója: (2, 4.) pünkösöd, az Egyház születésnapja; (9, 31.) növekedés a Szentlélek paraklízise által.
 3. Segítő az egyházi tevékenységben: (5, 32.) tehát ő teszi a hit hirdetését tévedhetetlenné; (15, 28.) tehát ő teszi az ünnepélyes döntést dönthetlenné.
 4. Az Egyház oltalmazója az ellenséges hatalmakkal szemben: (5, 3—10.) tehát a bűnök ellen az Egyház belsejében; (4, 8.) tehát az üldözök ellen az Egyházon kívül.
- b) Az Egyház külső élete:
1. A missziós megbízatás. (1, 2.)
 2. A missziós erő a Szentlélek által. (1, 8; 4, 31; 5, 32.)
 3. A missziók vezetése: (13, 2.) a misszionáriusok kiválasztása; (13, 4.) küldetés; (16, 6—7.) a missziós terület meghatározása.
 4. A missziós problémák megoldása a Szentlélek közreműködésével: (10, 19. 44.) v. ö. a pogány-keresztény kérdést.

19. A Szentlélek és az emberi lélek.

- a) A kegyelmi kapcsolatban:
1. A Szentlélek Isten megadatik: (15, 8.), tehát kegyelmi ajándék.
Felülről jön: (1, 8; 19, 6.) tehát mennyei ajándék.
Lehull: (8, 16; 10, 44; 11, 15.) tehát meglepő jelenség.
Kiárasztatik: (2, 17—18. 33.) tehát kegyelemáradás.
 2. A Lélek befogadja a Szentlelket: (8, 15—19; 10, 47; 15, 8.) A görög szó szerint ez aktív megragadás, tehát a lélek részéről közreműködés. Megkeresztelik a Lélekkel: (1, 5; 11, 16.) tehát elmerülés a mennyei kegyelemáradatban.
Megtelik Szentlélekkel: (2, 4; 4, 8. 31; 9, 17. és főként 6, 5; 7, 55; 11, 24.) Tehát az egész lelket és az egész embert birtokába veszi.
Megkenetik Szentlélekkel: (10, 38.) Bár Jézusról áll ez, de átvihető az emberi lélekre is; a kenés: az istenibe való belevonás szimbóluma.
- b) A lélek előkészítése:
1. Feltételek:
Hit Jézusban: (11, 17; 19, 2.)
Megtérés és a bűntől való megtisztulás: (2, 38.)
Engedelmisség Isten iránt: (5, 32. — v. ö. 7, 51.)
 2. Közlelbi előkészület: sóvárgás: (1, 4. és 14.)
Imádság: (4, 31; 10, 31. 44; 13, 2—3.)
Bójt: (13, 2—3.)

- c) A léleknek kegyelmekkel való gazdagítása:
1. A Szentlélek szakramentuma: a bérálás.
Imádság: (8, 15.)
Kézföltétel: (8, 17—19. és 19, 6.)
 2. A Szentlélek gyümölcsei (v. ö. Gal. 5, 22.):
hit: (6, 5; 11, 24.)
jószág: (11, 24.)
öröm: (11, 52.)

Isten kegyelmi ajándéka értékelésünk és vágyódásunk tárgya.

Isten lelke fölöttünk, körülöttünk és bennünk.

Mélységes tisztelet a harmadik isteni személy lényé és működése előtt.

Élő hit a Szentlélekben, ki az Egyháznak, Krisztus misztikus testének lelke.

Bensőséges viszony lelkünk és a Szentlélek között, aki lelkünk életprincipiuma.

D.

Negyedik sorozat.

Az apostolok iskolája.

Krisztus feladata tanítványaihoz a világot magában foglalja, tehát mindegyikünknek külön-külön is szól. Ezt a vázlatot tehát hat részre osztva is elmondhatjuk és akkor „az apostolok iskolája” címet adhatnánk neki, mert az Apostolok Cselekedete valóban ez. Az első fejezetben vázolja a krisztusi apostolkodás lényegét, az utolsó fejezet pedig mélyhatású képpel záródik: Paulus Rómában a népek apostola — bilincsei ellenére. Ami e kettő között van, az nem más, mint szent és apostoli izzás, lángolás és forrása a „Kyrios Jesus Christos” iránt való nagy, törhetetlen szeretetnek.

Az apostoli szellemet világítsuk meg az őskereszténység mélységeiből. Keressük meg ezt azoknál is, akik nem tartoznak a tizenkettő körébe. Apostol ugyanis mindenki, aki Jézus örömhírét elülteti az emberek szívébe. Az Apostolok Cselekedetének átélmélkedéséből drága gyümölcs fakad: új apostoli lelkület.

20. Az apostolság hordozói.

- a) Személyes tulajdonságok:
1. Igazi apostoli szív: (1, 24.)
 2. Jézus helyes ismerete: (1, 21—22; 4, 13; 10, 39.)
Ez jelenti az Írásban való jártasságot, a történelmi Krisztus! (V. ö. 8, 30—35.)

- b) Az isteni kiválasztás; az apostol:
1. Krisztus küldötte: (1, 2, 24; 9, 15; 10, 42; 20, 24; 22, 21.)
 2. Krisztus tanúja, martyr: (1, 18, 22; 2, 32; 3, 15; 4, 33. stb.)
 3. Krisztus heroldja: (8, 5; 9, 20; 20, 25.)
A küldetés univerzális, mindenkire kiterjedő.

21. Az apostolság tartalma.

- a) Az evangélium, az örömhír:
1. Az Ige, az Isten igéje, az Úr igéje.
 2. Isten birodalma (bazileia), Isten országa, a hit.
- b) Az evangélium lényeges tartalma:
1. A hit Jézus Krisztusban (dogma).
Jézus Krisztus személye, istensége, mint Kyrios.
Jézus Krisztus tanítása.
Jézus dicsőséges föltámadása.
 2. Élet Jézus Krisztus kegyelméből (morális).
A bűnök megbocsátása, megigazulás.
Örök üdvösség, kegyelem.

22. Az apostolság követelményei.

- a) Természetes követelmények:
1. Az Isten előtt való viszonyban,
mély tisztelet a Szent előtt,
élő hit Jézusban: (6, 5; 11, 24.), de nem elég a tudás
róla (4, 13.),
buzgó imádság Istenhez: (1, 14. és 4, 24.),
szilárd bizalom Istenben, gondviselés,
nagy alázat Isten előtt,
örvendező hála Isten iránt.
 2. A környezethez való viszonyban:
igénytelenség, szegénység, munka, fáradhatatlanság:
(5, 42; 8, 4; 27, 22—26 stb.),
egyetértés, összedolgozás, segítségre készség: (11,
25—26; 13, 2; 15, 40; 16, 3. stb.),
bátorság (parrhesia),
szenvedésre és halálra való készség.
- b) Természetfölötti követelmények:
1. Isten kegyelme.
 2. A Szentlélek Isten segítsége.
 3. Isten rendkívüli támogatása, csoda, angyalok.

23. Az apostolság akadályai:

- a) Támadások az apostolság ellen, hitetlenség, üldözés,
b) az apostolság megvédése.

24. Laikus apostolság.

- a) Egyenes apostolság:
1. Szűkebb körben, a háziak, rokonok, barátok között.
 2. Tágabb körben: elsősorban a példaadás és a Karitász apostolkodása, alimizsnálkodás, javak közösége.
- b) Közvetett apostolság:
- Mások apostolkodásának előmozdítása:
1. Ragaszkodás: (4, 24; 12, 14; 20, 37—38; 21, 12—13; 28, 10.)
 2. Vendégbarátság: (10, 48; 16, 15. 34. 40; 18, 2; 21, 16; 28, 14.)
 3. Az élet oltalmazása: (9, 25. 30; 14, 19; 17, 10. 14—15; 19, 30—31.)
 4. Imádsággal való támogatás: (4, 29—31; 12, 5; 13, 3.)

25. Apostoli felelősség.

- a) A jövődő számadás: (1, 11; 18, 6; 20, 26—28.)
- b) Az örök fizetés:
1. A hűtlenek büntetése: (1, 18—20. 25.)
 2. A hűek koronája: (7, 56—59; 20, 32.)

Krisztusinak lenni annyit jelent, mint Krisztus apostolának lenni. A felsorolt bőséges anyag mutatja, hogy éppen az apostolkodásban van az Apostolok Cselekedetének igazi jelentősége. Hangoztassuk a laikus apostolság köteleességét. Amint a sakramentális papságon kívül van Isten Egyházában általános papság, ugyanúgy van az Egyház hivatalos apostolsága mellett a laikusok általános apostolsága.

E.

Egyes beszédek.

Nem kell azonban okvetlenül sorozatos beszédek tartanunk és mindig homiliákat mondanunk. Fel lehet használni az Apostolok Cselekedetét tematikus beszédek tartására is, amint a következő hat példa mutatja:

26. A vallásos férfi.

Bevezetés: Magyarázatok: Mi a vallás. Latin szavát két igéből vezetik le: relegere (újraolvasni, megfontolni), vagy religare (összekötni). Ezt a két szót a magyarral egybekapcsolva azt mondhatjuk: a vallás az embernek Istennel való egybekapcsolódása, — Istennek egyre mélyebb megismerése — és ennek istentiszteletben és erkölcsi cselekedetekben való megvallása, azaz kimutatása.

A vallás tehát tudatos bekapcsolódás az isteni rendbe. Szüntelen törekvés az isteni ősökhoz és végső célhoz és maradék nélküli átadás megismerésben, szeretetben és szolgálatban. Isten felelete, az ő kegyelemmel teljes lehajlása az emberekhez, az ő teremtményeihez.

Helyes az a vallásosság, mely a fentiekben tárgyalja gyökerét és abból meríti erejét. Ez a „religio munda et immaculata” szembenáll a „religio vana”-val (Jk. 1, 26—27.), amely csak látszat és csalás, torzkép és töredék.

Tárgyalás: I. Kornelius és Isten.

a) Természetes adottságai: férfi, katona, kapitány. (10, 22.)

b) Lelki magatartása:

igaz (10, 22.), — Istent félő (10, 2, 35.), — vallásos (10, 2.).

c) Vallásosságának megnyilatkozásai:

1. Istennel szemben:

imádság (10, 2. 4. 30. 35.), — engedelmesség (10, 7—8. 33.), — üdvösség és Isten után való vágyódás (10, 24. 33.),

2. Isten megbízottjai iránt (Péter, Egyház): tisztelet (10, 25. 33.), — hála (10, 33.), — vendégbarátság (10, 48.),

3. embertársaival szemben: jótékonyág és szelídség, alamizsnálkodás (10, 2. 4. 31.), — vendégszeretet (10, 48.), — bizalmas viszony alattvalóihoz (10, 8.), — jó példaadás háznépével szemben (10, 2. 7.), — barátok és rokonokkal szemben (10, 33.),

4. imádsága szerzi meg Isten kegyelmes vezetését, az üdvösség elnyerését (10, 14.).

II. Isten és Kornelius:

a) Isten jóakarata (10, 35.), — meghallgatása (10, 4. 31.),

b) Isten közvetítése: az angyali látomás (11, 13—14.), — Péter látomása (10, 9.), — Péter látogatása (10, 23. stb.).

c) Isten kegyelmi ajándékai Kornelius számára:

1. A hit Jézusban: (10, 48; 11, 17; 15, 7. 9.).

2. A keresztség (10, 47—48.).

3. A megigazultság (15, 9.).

4. A Lélekáradás (10, 44—47; 11, 15—16.).

5. Az üdvösség és az élet (11, 14. 18.).

Befejezés: Vonjuk le a következtetéseket a magunk számára:

a) A vallásos ember kötelességei.

b) A vallásos embernek adott kegyelmek.

27. Asszonyok az Apostolok Cselekedeteiben.

Bevezetés: Mária, az Úr édesanyja, az apostolsereg közép-pontjában és az Ösegyház szívében. (1, 14.)

Tárgyalás: I. A pogány asszonyok:

- a) A méltatlan helyzet, rabszolganő. (16, 16—18.)
- b) Nemeslelkű pogány asszonyok: a fáraó leányának emberiessége (7, 21.); Candace türelme kamarásának vallásos érzelmeivel szemben (8, 27.).
- c) Vallásos vágy a pogány asszonyokban. (13, 50; 16, 14; 17, 4—12; 17, 34.)

II. Zsidó asszonyok:

- a) A Filippiben lakó jámbor zsidó asszonyok; a szombati kötelezettség. (16, 13.).
- b) Timoteus anyjának zsidó-pogány vegyesházassága. (16 1.)
- c) Druzilla és Berenice zsidó-pogányos életmódja. (24, 24. 25, 13. 23; 26, 30.)

III. Keresztény asszonyok:

a) Általában:

1. Egyenjogúak a krisztusi életközösségben. (1, 14; 5, 14; 8, 12.).
2. Együtt bekapcsolódnak a krisztusi sorsközösségbe: (8, 3; 22, 4.).

b) Egyes asszonyok:

1. Elrettentő példa: Zafira. (5, 1. 2. 7—10.).
2. Vonzó női alakok:

Leány: *Rode*, friss természetesség (12, 13—15.).

Szűzek: *Fülöp leányai*, tisztaság eszménye (21, 9.).

Asszonyok: *Tabita*, a karitatív asszony (9, 36—42.).

— *Lí'ia*, az egész asszony, az „erős asszony” (16, 14. — 15. 40.), — *Priscilla*, a bátor élettárs és az apostolkodó asszony (18, 2. 18. 26.).

Édesanyjak: *Mária*, Márkus anyja, háza az imádság

háza (12, 12.), — *Eunike*, Timoteus anyja, gyerme-

kére nagy hatással van mély vallásossága (16, 1.),

— a *tyrusi anyák*, gyermekeikkel imádkoznak (21,

5.). Mindegyike tehát tele van vallásos bensőséggel.

Özvegyek; segélyre szorulnak (6, 1.), — hálájuk

(9, 39, 41.).

- c) Mária, Jézus anyja, minden asszony koronája (1, 14.).

Befejezés: A krisztusi asszony-ideál.

28. Mint imádkozott az ősegyház?

Bevezetés: Az imádság először öntudatosítása a mi egész és természetünkben fakadó függésünknek tőle, aki minden teremtettségnek és kegyelemnek ősoka. Imádkozni tehát annyit jelent, mint a vallásosságot gyakorlatilag megvallani. Ilyen főképp a krisztusi ember imádsága, akinek imádsága beleáramlik az Egyház imádságába. Az Egyház imádsága pedig a Szentlélek-isten lélekzete a misztikus Krisztusban.

Tárgyalás: I. Kihez imádkozott az ősegyház:

- a) Istenhez, az Úrhoz. (8, 22—24; 20, 32; 21, 14. stb.)
- b) Istenhez, az Atyához. (4, 24; talán 1, 14; 8, 15.)
- c) Jézushoz, a Fiúhoz. (1, 24; 7, 59—60; 9, 14—21; 14—22; 22, 16.)

A Szentlélekhez egyenesen egyik imádság sem fordul. (V. ö. az Egyház liturgikus orációi sohasem fordulnak a Szentlélekhez.)

II. Miért imádkozott az ősegyház:

- a) Hogy dicséretet mondjon és halát adjon (ok erre: 2, 47: az igazi krisztusi élet nagyságának átérése, — 4, 24: a győzelem érzése, — 10, 46: Isten kegyelme, — 11, 18: Isten irgalma, — 13, 48: meghívásunk az örök életre, — 16, 25: szenvedés Krisztusért, — 21, 14: Isten szent akarata, — 21, 20: a pogányok meghívása, — 27, 35: a testi eledel, — 28, 15: a krisztusi testvéri szeretet).
- b) Hogy kérjen Istentől. (Mit? 1, 14: a Szentlélekisten küldetését, — 1, 24: Isten tetszése szerinti választást, — 4, 29: bátorságot és erőt a hitvallásban, — 6, 6: a kegyelem közlését, — 7, 59: a léleknek Istentől való elfogadását, — 7, 60: bocsánatot az ellenség számára, — 8, 15: a Szentlélekisten közlését, — 8, 22: a bűnös gondolatok megbocsátását, — 8, 24: a büntetés elfordítását, — 9, 11: a kegyelem irányítását, — 9, 40: csodatevő erőt, — 12, 5: szabadulást a fogságból, — 13, 3: áldást a missziós feladatokra, — 20, 32—36: Isten oltalmát.)

III. Hogyan imádkozott az ősegyház:

- a) Az imádság tulajdonságai:
tisztelet (1, 24.), mert Isten mindentudó; (4, 24.), mert Isten mindenható és gondviselő, a tisztelet látszik a megszólításban is: Kyrie, „Despota“, bizalom (4, 24.), mert Isten a történet mindenható irányítója, ki az ellenség terveit tönkreteszi; (14, 22; 20, 32. 36; 21, 5.) Isten oltalmába ajánlás, egyetértő lelkület: (1, 14; 2, 46; 4, 24; 12, 5.) megadás: (21, 14; v. ö. 7, 59; 16, 25.), állhatatosság: (1, 14; 2, 42. 46; 6, 4; 10, 2; 12, 5.).

- b) Az imádság körülményei:
 az idő: a zsidók imádságos ideje: (3, 1; 10, 30.) A krisztusi imádságos liturgia: (13, 2.) egyébként nincs határozott időhöz kötve az ima, a nap bármely szakában, még az éjtszaka közepén is imádkoztak. (10, 16—25.)
 Az imádság helye: imaterem: (1, 14; 12, 12.), templom: sok helyen; otthon: (9, 11; 10, 30.), a halottaság mellett: (9, 40.), a ház lapos tetején: (10, 9.), a tengerparton: (21, 5.), viharzó tengeren: (27, 35.), a betegszobában: (28, 8.), az úton: (28, 15.).
 Imádságos testtartás: gyakran említi a térdelést: (7, 60; 9, 40; 20, 36; 21, 5.).
 Az imádság kísérői: a böjtt: (13, 2; 14, 22.), alamizsna: (10, 2. 4. 31.), szenvedés: (16, 25.).

- c) Az imádság szövege:
 a következő helyeken maradt ránk: (1, 24—25; 4, 24—30; 7, 59—60; 21, 14.). Erdemes összehasonlítani az első imádságot a liturgia orációinak fölépítésével.

Befejezés: Az imádság a lélek lélekzetvétele. Különösen kiemelhetjük, hogy az ősegyházban az imádság motívumai mennyire természetfelettiak és apostoliak voltak, — azután hogy milyen magátólértetődő és mennyire életszükséglet volt az ifjú Egyház számára az imádság ápolása.

F)

KÜLONBOZÓ BESZÉDEKRE VÁZLATOK

Végezetül Witsch Willibrordnak az Apostolok Cselekedetéhez összeállított lexikonjából kiemeljük azokat a magyarázatokat, melyeket akár önálló szentbeszédként is fel lehet használni, vagy pedig segítséget és útmutatást adnak az előző vázlatok kidolgozásához is.

29. Alázatosság.

Szép példát ad a két apostolfejedelem. Péter: (3, 12—13; 10, 26; 11, 3—4.) — Pál: Az Úr megalázza őt Damaszkus előtt (9, 6.), — teljes alázatossággal szolgál az Úrnak (20, 19.), — keze munkájával tartja fenn magát apostoli útjain (18, 3; 20, 34—35.), — a sikerben mindenben Istennek ad dicsőséget (14, 14. 26; 15, 4. 12; 21, 19.), — készségesen elfogadja a jeruzsálemi közösség tanácsát ő, a nagy világmisszionárius (21, 18. stb.), — eltűri a kigúnyolást. (17, 32; 26, 24—29.) — Szép példát ad még az alázatosságra az előkelő etiopiai, a Candace kamarása. (8, 31.)

30. Angyalok.

Isten üdvösségtervének munkásai, a fiatal Egyház kifejlődésekor támogatók. Feladatukat megfigyelhetjük a következő jelenésekből: az apostoloknak: 1, 10—11; 5, 19—20., — Péternek: 12, 7—11. — Pálnak: 27, 23. — Fülöpnek: 8, 26. — Kornéliusnak: 10, 3. 7. 22. 30; 11, 13. — Az őrzőangyal: 12, 15. — az angyal arca (6, 15.) — hivatkozás ószövetségi angyaljelenségekre (7, 38. 53.) — az angyalok szerepe a farizeusok és a szaduceusok vitáiban. (23, 8—9.)

31. Atyaisten.

Isten atyai szívéből fakad a megváltás folyama. Az üdvösség terve: 2, 23; 17, 30; v. ö. 1, 7. Hirdetik a próféták: 3, 18. — Az Atya erősíti meg Jézus küldetését csodákkal: 2, 22. — ő adja Jézust halálra (2, 23.), — feltámasztja Jézust (2, 24. 32.), — megdicsőíti Jézust. (2, 33; 3, 13.)

32. Bérmálás:

8, 14—17; 19, 1—6. Van a Szentléleknek csodálatos és szakramentumon kívüli közlése (2, 1—4; 10, 47.); mégis minden hívőnek kell a Szentlelket vennie: 2, 38; 5, 32. Ez a rendes és szakramentális alakja a Szentlélek közlésének föltételezi a hitnek elfogadását és a keresztséget: 8, 14. 16; 19, 2. 5—6. — Külső jelek: kézrátétel, összekötve imádsággal, mely a cselekedet értelmét közelebről meghatározta; kenés ekkor még aligha fordult elő. — Közlői az apostolok, nem úgy, mint a keresztségnél. — A nyelvek adományának karizmája csak egyik külső megnyilatkozása volt a benső kegyelemnek és ezért nem lényeges elem; előfordul a kézföltételtől függetlenül is: 10, 44—46.

33. Bűn.

A büntudat megnyilatkozik az üdvösség után való vágyásban: 2, 37; 16, 17. 30. 31; 13, 47; 28, 28. — A bűn lényege kiviláglik a megigazulás lényegéből, v. ö. ezzel. — A bűnök fajait könnyű összeállítani és hálás feladat is. — A bűn megvallása: 19, 18. — A bűnök elengedése, v. ö. megigazulás.

34. Karizmák:

Ezek a Szentlélekisten adományai, főként a hit hirdetői számára, melyet nem a saját üdvükre, hanem mások lelki javára kaptak. Különbséget teszünk a hivatali karizmák és a csodakarizmák között. Az elsők elsősorban a krisztusi tanítás hirdetésére és terjesztésére nyújtanak segítséget, az utóbbiak pedig a tanítást erősítik meg rendkívüli, ezért Istentől adott jelenségekkel. Az Apostolok Cselekedetében sok ilyen karizmáról találunk megemlékezést.

35. Csoda:

Elnevezései. Jelek: 8, 6. — Jelek és csodák: 4, 30; 5, 12; 14, 3; 15, 12. — Csodák és jelek: 2, 43; 6, 8. — Jelek és hatalmas megnyilatkozások: 8, 13. — Hatalmas megnyilatkozás: 19, 11.

Cél: az apostoli prédikáció isteni megpecsételése: 4, 29—30; 14, 3.)

Csodatevők. Isten a Lélek-közlésben: 2, 4; 10, 44. és a nyelvek adományában: 10, 46; 19, 6. — Jézus maga Saul megtérítésében: 9, 3. stb. és Jézus neve: 3, 6; 9, 17. 34; 16, 18. — Angyalok: 5, 19; 12, 7—11. — Apostolok: 2, 43; 5, 12. — Péter: 3, 6; 5, 5. 10. 15—16; 9, 34. — Pál: 13, 11; 14, 3; 14, 19; 15, 12; 16, 18; 19, 11—12; 20, 1; 28, 8—9. — István: 6, 8. — Fülöp: 8, 6—7. 13. — Ananiás: 9, 17—18.

A csoda fajai:

I. A kegyelem csodái:

- a) A testi világban: halottfeltámasztások: 9, 40; 20, 10. — gyógyítások: 5, 15; 19, 12; 28, 8—9. Különösen a bénaságból: 3, 6; 8, 7; 14, 9. — a nyavalyatörésből: 9, 34. — vakságból: 9, 18. Szabadulás a halálos veszélyből: 14, 18—19; 28, 6.
- b) A testi-szellemi világban: szabadulás a megszállottságból: 5, 16; 8, 7; 16, 18; 19, 12. — és a fogságból: 5, 19; 12, 7—11; 16, 26.
- c) A szellemi világban: a Lélek közlése és a nyelvek adománya: l. az Istennél.

II. Büntető csodák:

Ananiás és Szafira halála: 5, 5. 10. Saul megvakulása: 9, 3. Heródes Agrippa halála: 12, 23. Barjesu megvakulása: 13, 11. Földrengés Filippiben: 16, 26.

36. Egyház.

A krisztusi hívők látható közössége.

I. *Elnevezések.* Kezdetben általános kifejezéseket használtak (testvérek, tanítványok, hívők), majd a görög *Ecclesia* szót, amely magában csak gyülekezetet jelent és használják ebben az értelemben is. A 9, 31. és 20, 28., és talán a 8, 3. és 12, 1—5.-ben az egyetemes Egyházat kell érteni (dogmatikailag fontos!), míg a többi helyeken az egyes krisztusi közösségeket nevezik így, tehát egyház helyett jobb közös-séggel fordítani. A román népek az Egyház megnevezését ebből a szóból vezetik le, v. ö. francia *Eglise*, olasz *chiesa*. A német a görög *Kyriaké* (oikia), vagy a *Kyriakon* szóból származik, mely az Úr házát jelenti. A magyar Egyház nem

az eggyel van kapcsolatban, hanem a régi és elveszett idv-ház (idvesség háza, szent ház) az alapja; v. ö. idv-nap, ünnep-nap.

II. Az Egyház szervezete: nem tisztán lelki, szellemi társasága a krisztusi hívőknek, hanem szilárdan megszervezett társaság, melyben a felsőbbség az Istentől rendelt vezetők. (Hierarchia, lelki uralkodó hatalom.) Ez a felsőbbség három területen működik: a tanító, a kormányzó és a papi hivatalban. A vezetés az ősegyházban az apostolok kezében van, akik közül Péter kiemelkedő helyet bír. Tehát már a kezdet kezdetén az Egyház a zsidóktól elszakadt közösséget és világosan hierarchikusan fölépített társaságot mutat.

a) Az apostolok tekintélye: az egész első, második és negyedik fejezet, de még számtalan más hely mutatja.

b) A hármas apostoli hivatal; a tanítóhivatal: 1, 8. (a megbízás); 2, 42. (a kötelezettség); 4, 2. 19—20. 31; 5, 29. 42. (tanítanak a nagytanács akarata és parancsa ellenére, de isteni megbízásból); a 10. és 11. fejezet (döntenek a pogányokból lett krisztusiak ügyében, szemben a zsidó felfogással). — A kormányzói hivatalra: 1, 15—26. (az apostolok számának kiegészítése); 4, 35—37; 6, 1—4. (a karitás szervezése); 5, 1—11; 8, 18—23. (bírói büntetés); 9, 39. (látogatás); 15, 28—29; 16, 4. (törvényhozó hatalom). — Papi hivatalra v. ö. keresztség, bérmálás, Eucharisztia, presbyter, diakonus.

Hálás témák még: Az Egyház lelke: a továbbélő Krisztus (misztikus Krisztus, krisztusiak), — az emberiség üdvösségének eszköze (hit, keresztség, Isten országa).

Az Egyház ismertetőjelei: egységes (hitben, szeretetben, kultuszban és vezetésben), szent (eredetében, létében és céljában), katolikus (v. ö. zsidó-keresztény kérdés), apostoli.

Kötelességeink az Egyház iránt könnyen levonható lényegéből, alkotmányából és ismertetőjeleiből.

37. Eucharisztia.

Kétszer fordul elő az Apostolok Cselekedetében a kenyértörés (fractio panis): 2, 42. 46; 20, 7. A szövegösszefüggés ezeken a helyeken feljogosít, hogy eucharisztikus értelemben fogjuk fel, tehát egész másként, mint a 27, 35. A szövegeket az I Kor. 10, 16. és az I Kor. 11, 23—29. megvilágításában kell szemlélnünk! — Azt mondják, hogy az apostoli időkben két Eucharisztia-típus található: testvéri szeretetlakoma, mint a krisztusiaknak egymás között és a Krisztussal való bensőséges egybekapcsolódásának szimbóluma, — és a tulajdon-

képeni áldozati lakoma. Ennek ellene mond az I Kor. 11, 23., mert Szent Pál kimondottan úgy hivatkozik a sajátos eucharisztikus lakomára, mint amely már régóta fennálló és magától Krisztustól rendelt gyakorlaton alapul. E mellett azonban nem lehet tagadni, hogy az eucharisztikus lakoma a 2, 42-ben szeretetlakomával volt egybekötve.

38. *Evangélium.*

15, 7; 20, 24. Örömhír az egész világnak megváltásáról, Krisztus Jézusban. „Az evangélium Isten kegyelméről”, amely „Jézus Krisztustól hirdetett békét jelenti”. (20, 24; 10, 36.) Örömhír, melyet Krisztus heroldjainak kellett a várakozó világnak elvinniök. Ők valóban hirdetik is mindenhol az örömhírt: 8, 25. 40; 14, 6. 20; 16, 10.) Mint örömhírt hirdetik az igét: 8, 4; feladatuknak az ige szolgálatát tekintik: 6, 4; 20, 24; — hirdetik az Úr igéjét (15, 35.), Isten birodalmát és Jézus Krisztus nevét (8, 12.), Krisztus Jézust (5, 42.), az Úr Jézust (11, 20.), Jézust és a feltámadást (17, 18.), vagyis egy szóval összefoglalva: Jézust mint a megváltás egybefoglalóját.

Más elnevezések az evangélium számára: az ige (8, 4; 10, 36; 11, 19. stb.) — Isten igéje (6, 2; 8, 14; 11, 1; 13, 5. 7. 44. 46. stb.) — az Úr igéje (8, 25; 12, 24; 13, 48. stb.) — a kegyelem igéje (14, 3; 20, 32.) — az üdvösség igéje (13, 26.) — az élet igéje. (5, 20.)

Figyeljük meg, hogy ezek a kifejezések gyakran nem az örömhír tartalmát, hanem a benne való hitet jelentik: az evangélium „terjed”: 13, 49; — „növekszik”: 6, 7; — „erősödik”: 19, 20. Azután magát az isteni kegyelmet is jelentik ezzel, mely az evangéliumban megnyilatkozó isteni akarat.

39. *Feltámadás.*

A tényt 17 helyen említi. (1, 3; 2, 24; 3, 15; 4, 10; 5, 30. stb.) Ez is mutatja fontosságát. Jelentése: a Krisztusban való hit alapja és pecsétje! Ez következik abból a nyomatékból, melyet az apostolok beszédjükben éppen erre a pontra helyeztek. — Jézus feltámadásán kívül szó van a halottak föltámadásáról is: 4, 2; 17, 18. 32; 23, 6; 26, 8. 23. A zsidók különböző véleményéről: 4, 2; 23, 8.

40. *Gondviselés.*

1, 7; 14, 16; 17, 26. Amint Izrael története, ugyanúgy az ősegyház története is nem más, mint az isteni Gondviselésnek a története, a messiási jövendölések beteljesedése, a Szentléleknek működése az Egyházban. A megváltás műve

minden emberi ellenségeskedés ellenére is érvényesül: 2, 23; 3, 13; 4, 10; 5, 30. 38; 13, 29—30. Az Apostolok Istennek kiválasztott eszközei: 9, 15; 13, 47; 22, 14; 26, 16; — és ezért Isten különös oltalmát élvezik: 14, 18; 18, 9; 26, 17; 27, 23; 28, 5.

41—46. Hit.

I. A hit föltételei:

- a) A hit hirdetőinél: az apostoli lelkület: 20, 24; 26, 29. — Személyes példa: 6, 3; 11, 24; 20, 18—21. 24—27. 31—35. — A hitről való beszéd: 20, 6—11; főlöszleges vitatkozásról: 6, 9—14; 17—18. (Beszéljünk róla azoknak, akik tanulni akarnak, hallgassunk azok előtt, akik vitatkozni akarnak.) — Imádság a hit hirdetőkért: 4, 29—31; 13, 3; 15, 40.
- b) A hallgatók részéről: Vallásos érdeklődés: 8, 30—35; 10, 24. 33; 13, 42—44; 18, 25—26; de nem hamis kíváncsiság: 17, 18; 24, 24—26; 25, 23. — Imádság: 8, 27; 9, 11; 10, 4. — Jöcselekedetek: 10, 4. 31. 35. — Komoly próbára tétel és vizsga: 8, 31; 17, 11; 18, 26.

II. A hit megalapozása.

A hit végső és legmélyebb alapja Isten tekintélye. Az apostolok megalapozása a Szentírásra támaszkodik mint Isten szavára, a benne levő jövendölések beteljesedésére, azután pedig a csodákra, elsősorban pedig Jézus Krisztus föltámadásának csodájára. Lássuk egyenkint:

- a) A Szentírás: 8, 35; 17, 2. 11; 18, 24. 28; 28, 23.
- b) A jövendölések, v. ö. csak Szent Péter pünkösdi beszédét: 2, 14—36. és Szent Pál antiochiai beszédét: 13, 16—41.
- c) Csodák: 2, 22; 10, 38. Jézus föltámadása a megrendíthetetlen alap, maguknak az apostoloknak a lelkében is (2, 32.); Szent Pál a maga hitét a Feltámadott látásával igazolja. (22, 6. és köv. 23, 6—9; v. ö. I Kor. 15, 14—19.) Krisztus föltámadása a legerősebb argumentum mások számára is. (4, 33.) — Ezenkívül csodák kísérik az apostolok hit hirdetését. (2, 43; 3, 11. s köv. 4, 9—12; 5, 12—14; 6, 7—8; 8, 12—13; 9, 35. 42; 13, 12; 14, 3; 19, 17—20.)

III. A hit kegyelem.

11, 23; 13, 43; 14, 3. — Isten műve a hit: 2, 39. 47; 11, 18; 13, 48; 14, 26; 15, 9. 14; 16, 10. (V. ö. Saulus és Kornelius megtérését: 9—11. fejj.) — A hit hirdetői az ő eszközei: 11, 21; 14, 26; 15, 4. 12; 21, 19. Isten hívja meg őket: 16, 10; a Szent-

lélek a vezetőjük: 13, 4; 16, 6. s köv. — Az ember szabad döntése a kegyelem ajándékával szemben: 2, 41; 22, 18; 28, 28; a hit engedelmesség: 5, 32; 6, 7; v. ö. 7, 39; 26, 19; a hitetlenség ellenállás: 7, 51; 13, 8; 28, 24—28; a hitetlenség büntetést érdemel: 13, 46; 18, 6; — 13, 11. 40—41. — *Imádság* a hit kegyelméért: 10, 4; v. ö. 9, 11; 8, 27.

IV. A hit szükséges az üdvösségre: 10, 43; 13, 38—39. 46; 15, 9. 11; 16, 30—31.

V. *Kötelességeink* a hitre vonatkozóan:

- a) *megőrzése*: 2, 42. Ezt szolgálja az apostolok megerősítése: 15, 36. 41; 16, 5; 18, 23. *Intés* az állhatatosságra: 11, 23; 13, 43; 14, 21; 20, 1—2; az éberségre: 20, 28—31; az Isten oltalmába ajánlás: 14, 22; 20, 32. *Imádság* a hit megőrzéséért: 20, 36; 21, 5.
- b) *elmélyítése*: 5, 12; 18, 27; 20, 2. 20. 27. 31. v. ö. 9, 31; 11, 22—24. 26.
- c) *megvallása*: 4, 8—12. 18—21; 5, 28—32. 40—41; v. ö. 11, 26.
- d) *terjesztése*: az apostoli hivatallal lényeges tartalma Isten Igéjének hirdetése és Isten Országának kiterjesztése: 6, 4; 20, 24; 8, 5. 40. Laikus apostolok: 8, 4; 11, 19—20; 18, 24—28.

VI. A hit példaképei az első krisztusiak köréből: István és Barnabás neve: 6, 5; 11, 24. Minden vezető egyéniséget a hit jellemez. Gyümölcsöző téma: az apostolfejedelmek hit-élete.

47—49. Hitetlenség:

Az Apostolok Cselekedete fontos adatokat szolgáltat a hitetlenség pszichológiájához és rámutat annak harci módszereire.

I. A hitetlenség pszichológiája.

- a) A hitetlenség okai: a felületesség: 2, 13; 17, 32. — az önmegelegedés és büszkeség: 17, 18; a zsidóknál a farizeusi öngazolás — irigység és vetélkedés: az apostolok hatása miatt a népre: 4, 2; 5, 17; 13, 45; 17, 5, hasonló ok Bar Jesunál: 13, 8; — a kapzsiság és „bírvágy”: 1, 18; főként a pogányoknál: 16, 19. s köv.; 19, 24. s köv.; 24, 26. — az erkölcstelenség: 24, 25. — a romlottság; a csócselék felizgatása, megfizetett hamis tanúk.

A hitetlenség legmélyebb és végső oka — tisztán természetesen szemmel — a nemes és finom lelkület hiánya (17, 11.); ez a lelki nemesség egyrészt az igazság rendíthetetlen szeretetében, másrészt az igazságosság érzelmében áll. (V. ö. az előzőben a hit feltételeit.) Ennek megfelelően a hitet-

lenség lényege — természetfölötti szemmel — a Szentlélek Istennek való ellenállásban áll, mert a Szentlélek az igazság és igazságosság, a szeretet és szentség lelke.

- b) *A hitetlenség formái*: az Apostolok Cselekedete megmutatja minden fokát egészen a teljes megátalkodottságig: 7, 51; 28, 26—27; többször együtt van a látszat-szentséggel, melyet Szent István leplez le: 7, 57; — a saját elégtelenségének felismerése: 6, 11; 9, 22; 18, 28. (v. ö. Péter beszédével 4—5. fej.), azután az ebből fakadó gyűlölet: 5, 33, 7, 54., mely esztelen dühkitörésekben is nyilvánul: 7, 54. 57; 22, 22—23.

II. *A hitetlenség harci módszerei.*

Számára minden eszköz jogos, de fel is használja valamennyit.

- a) *A harci eszközök skálája*: a gúny: 2, 13; 17, 18, 22. — a káromló beszéd: 13, 45; 18, 6; 19, 9. — a rágal-mazás: 17, 6—7; 21, 21—22, 28; 24, 5—6; 25, 7. — a megfizetett hamis tanúk: 6, 11. 13—14; 24, 9., bár állításaikból az „igazság-magocska” nem hiányzik; — a beszédtilalom: 4, 18; 5, 28. 40. — kiutasítás: 13, 50; v. ö. 16, 39; 14, 18; 17, 13. — a szabadságtól való megfosztás: 4, 3; 5, 18; 12, 4; 16, 23. — megbecstele-nítő testi büntetések: 14, 5; 23, 2; 5, 40; 16, 22. — álnok, orgyilkos tervek: 5, 33; Péter ellen: 12, 3; Pál ellen: 9, 23. 24. 29; 14, 5; 20, 3; 23, 12. s köv.; 25, 3. — agyonverés: 14, 18; 21, 31. — a nyilvános tüntetés a halál mellett: 22, 22; 25, 24. — megölés: 7, 52. 58; 12, 2.
- b) *A „heccelés”*; a zsidó nép fellázítása: 21, 21—22. 27. 30. — a pogány állami hatóságoké: 17, 6; 18, 12; — befolyásos embereké: 13, 50; — a csócseléké: 6, 12; 14, 2. 5. 18; 17, 5. 8. 13; 19, 29. s köv.
- c) *A megfontolatlanság* a figyelmeztető hangok ellenére: 5, 35—39. és a néptől való félelem ellenére: 4, 21; 5, 26.

III. *A hívők állástoglalása.*

- a) *Tudják*, hogy hitetlenek mindig lesznek; egy Szent Pál lángbuzgalma nem tud mindenkit megtéríteni: 14, 2; 17, 4—5; 19, 8—9; 20, 19—21; 28, 24. — meg a csodák sem: 14, 3—4.
- b) *Főlényes nyugalommal* visszautasítják a gúnyolódókat: 2, 15; 26, 25—26. 29. — V. ö. azonban 23, 3.
- c) *Intik a hitetleneket* Isten büntetése miatt: 13, 40—41. V. ö. 7, 43; 13, 11.

- d) *Elfordulnak a megátalkodottaktól*, nem pazarolják idejüket és munkájukat többé reájuk: 13, 46. 51; 17, 33; 18, 6; 19, 9; 22, 18; 28, 28.

50. Isten.

Az *igazi Isten-fogalom*: 14, 14—16; 17, 24—29. — Teremtő: 4, 24; 14, 14; 17, 24—26. — Fenntartó: 14, 16; 17, 25. 28; 27, 24. — Mindentudó: 15, 8; v. ö. 1, 24.

Atyaisten: az ő atyai szívéből fakad a megváltás forrása; üdvterve: 2, 23; 17, 30; v. ö. 1, 7. — a próféták hirdetik: 3, 18. — Jézus küldetése csodákkal megerősíti: 2, 22. — Jézusnak átadása a halálra: 2, 23. — Jézus feltámadása: 2, 24. 32. — Jézus megdicsőítése: 2, 33; 3, 13.

Természetes Isten-megismerés: 14, 16; 17, 27—29.

Isten országa az Apostolok Cselekedetében az Isten uralmának teljességét jelenti a Krisztus által megváltott lelkek felett; — a kegyelem és igazság országát (v. ö. az Egyházzal): 1, 3; 8, 12; 19, 8; 20, 25; 28, 23. 31. — Az Apostol lényeges feladata Isten országának és Jézus Krisztus felséges királyságának (basileia) a terjesztése.

51—53. Jézus.

Görögös formája a héber „Jehosua” szónak, amely azt jelenti: Jahve (az Isten) a szabadító. (V. ö. Mt. 1, 21.)

A) *Jézus szent Neve*. (Beszédvázlat újévre vagy Jézus Nevének ünnepére.)

I. Jézus Nevének barátai:

- a) a hit hirdetői: erről a szent névről
1. *beszélnek*; mint örömhírt hirdetik: 8, 12; teljes bátorsággal prédikálják: 9, 27—28; a pogányok és a királyok elé viszik: 9, 15.
 2. *szenvednek érte*: 5, 41; 9, 16.
 3. *meghalnak érte*: 15, 26; 21, 13.
- b) a hívők:
1. *megismerik* ennek a névnek csodaerejét: 4, 30; 3, 6. 16; 4, 10; 16, 18.
 2. ezt a nevet *hívják*: 9, 14. 21; 22, 16. Ez annyit is jelent: hiszik és megvallják; azután *magasztalják*: 19, 17.
 3. benne kereszteltetnek meg: 2, 38; 8, 16; 10, 48; 19, 5.
 4. általa *nyerik meg* a bűnök bocsánatát: 10, 43; 22, 16.
 5. tőle *várják* üdvösségüket: 4, 12.

II. Jézus Nevének ellenségei:

- a) *megtiltják*, hogy Jézust hirdessék: 4, 17—18; 5, 28. 40.

b) *üldözik* Jézus megvallóit: 26, 9.

B) *Jézus istensége.*

Általános megjegyzés: A „synoptikus” evangéliumokhoz hasonlóan az Apostolok Cselekedetében sincs Jézus istensége határozott szavakkal kifejezve, de hasonlóképpen feltételként mindig ott találjuk. Ez az apostoli „christologia” ősi, archaisztikus jellegével függ össze. (V. ö. öskatekézis.) Okai

1. a hallgatók részéről az a veszedelem fenyegetett, hogy a Szentháromság titkát politeisztikus értelemben fogják fel;

2. a prédikátorok szempontjából még nem volt meg a kinyilatkoztatás tartalmának teológiai feldolgozása; a christológiai dogmák kifejtése a niceai (325) és a III. konstantinápolyi zsinatok (680—81) közötti időre esik.

Az „Isten Fia” elnevezést (9, 20.) nem kell a szó tulajdonképeni és szigorú értelmében véve az istenfiúságra érteni; a Vulgatában előforduló „filius Dei” (3, 13. 26; 4, 30.) sem jelenti minden további nélkül ugyanezt, mert a görög szöveg „Isten szolgáját” emlegeti. Mégis a következő témákat lehet kifejteni ezek alapján:

A) Jézus istensége az Apostolok Cselekedetében. (A 9. fejezet alapján.) *Bevezetés:* Az „Űr” = Jézus; bizonyítja a 9, 13—17; amit ezekben mond az „Űrről”, azt csak Jézusra alkalmazhatjuk: „a te szentedet”, „a te neved”, „az én nevem”. A 17. vers világosan kimondja, hogy Jézus az „Űr”, aki Ananiásnak és Saulusnak megjelent. Ez utóbbi előtt magát Krisztusnak nevezte.

Tárgyalás. Sugarak Jézus Krisztus istenségéből.

I. Isteni nevéből: Űr (Kyrios). Ezt adja meg neki

a) Saulus (9, 5—6.), bár még csak sejtés gyanánt,

b) Ananiás (9, 10. 13. 17.),

c) Lukács, az Ap. Csel. szerzője. (9, 6. 10—11. 15.)

II. Isteni lényegéből: a mindentudás, bizonyítják a 9, 6. 11. és 15.

III. Isteni működéséből:

a) úgy jelenik meg, ahogy Isten szokott a látomásokban feltűnni,

1. Saulusnak (9, 3—6.),

2. Ananiásnak (9, 10—16.);

b) ő teszi Saulust csoda által látóvá (9, 17.);

c) ő árasztja a Szentlelket (9, 17.);

d) ő irányítja a jövőt. (9, 16.)

Befejezés. Az Űr Jézus a megtért Saulus beszédében. (9, 20—22.)

Más bizonyosságot is lehet összeállítani azokból, amiket az Ap. Csel. Jézus személyéről és az ősegyház hozzá való viszonyáról mond.

Jézus személye: fősége minden teremtménynél.

- a) *Mindennek ura:* nagyobb Dávidnál: 2, 29—31, 30—35; 13, 35—37; — az élet oka: 3, 15; — nevének csodaereje van: 3, 6, 16; 9, 17, 34; 16, 18; 19, 13—15; — ismeri a szíveket: 1, 24; — az események mindentudó irányítója: 9, 3; 21, 14; 22, 18; 23, 11; — ő az Úr (l. Kyrios!).
- b) *A világ üdvözítője:* tanító: 3, 22—23. (v. ö. 7, 37; a messiási jóvendöléseket) megváltó (sotér): 4, 12; 5, 31; 13, 23; — áldást osztó: 3, 26; — békeszerző: 10, 36; — a bűnök megbocsátója: 5, 31; 10, 43; 26, 18. (V. ö. megigazulás.)
- c) *A dicsőséges Krisztus* (v. ö. feltámadás) — mennybe-
menetel: 1, 2. s köv.; 2, 34; 3, 21; — megdicsőülés: 2, 33; 5, 31; 7, 55; — a Lélek küldése: 2, 33. (Ez a hely a 15, 8-cal együtt nagyon szép bizonyosság Jézus istensége mellett Szent Péter ajkáról, mert mind a két helyen ő beszél.) — Itél elevenek és holtak fölött: 10, 42; 17, 31.

*

Az ősegyház viszonya Krisztushoz: órála prédikálnak: 1, 8; 4, 33; 6, 4; 8, 25; 10, 42; 20, 24; 23, 11; — benne hisznek: 3, 16; 11, 17; 16, 31; 20, 21; — nevében keresztelnek — hozzá imádkoznak: 1, 24; 7, 59—60; — nevét mint Isten nevét hívják: 7, 9, 14, 21; 22, 16; — bátran megvallják: 4, 8—12. és 18—21; 5, 28—32. és 40—41; 7, 56; — érte örömmel szenvednek: 5, 40—41; 9, 16; — érte életüket odaadják: 7, 59—60; 12, 2; 20, 24; 21, 13; — benne örökké élnek: 7, 59.

54. *Kegyelem.*

(Charis — v. ö. megigazulással is.)

I. *A neve az Apostolok Cselekedetében kegyelem:* 4, 33. (az apostolokban és hívőkben); 6, 8. (Istvánban); — Istennek (az Úrnak) a kegyelme: 11, 23; 13, 43; 14, 26; — az Úr Jézus kegyelme: 15, 11; — a kegyelem szava: 14, 3; 20, 32; — a Szentlélek kegyelmi ajándékai: 2, 38; 5, 32; 1, 17.

II. *Rokontogalmak:*

- a) *üdvösség* (szabadulás az örök halálból): 13, 47; üdvre eljutás: 2, 21, 40, 47; 4, 12; 11, 14; 15, 1, 11; 16, 30—31; — Isten üdve: 28, 28; az üdv igéje: 13, 26; — az üdv útja: 16, 17.

- b) *élet* (örök élet): 11, 18; 13, 46; — Krisztus = „az élet ősoka”: 3, 15; — evangélium = „az élet igéje”: 5, 20; (v. ö. 7, 38: Jézus megkapta az élet igéit, „logia zonta”; Lev. 18, 5. és Róm. 10, 5.)
- c) *áldás*: 3, 25—26.
- d) *világosság*: 13, 47; 26, 18.
- e) *béke*: 10, 36.
- f) *a szentek öröksége*: 20, 32; 26, 18.

55. Kereszténység.

Gyönyörű prédikációs és elmélkedési anyag.

Bevezetés. A krisztusi hit lényegének, az ősi krisztusiak lelkületének megismerése az Apostolok Cselekedetének szántó-földjén elrejtett kincs, drágagyöngy. Ezt kell megtalálnunk és megértenünk, azután minden erővel erre kell törekednünk mindnyájunknak, ha a szó szoros értelmében vett „krisztusiak” akarunk lenni.

Tárgyalás. I. Az ó-kereszténység dogmatikus kereszténység: a hit Jézus Krisztusban, a világ Megváltójában: ez a tengely, e körül mozog az Apostolok Cselekedetének minden eseménye. (V. ö. evangélium, hit, Jézus istensége, ős-katekézis vezérszavakat.)

II. Az ó-kereszténység gyakorlati kereszténység:

- a) az egylényegű és háromszemélyű Istennel való kapcsolatában:
1. I. Isten, Atyaisten vezérszavakat.
 2. Fiúisten: Jézus istensége iránt a legmélyebb tisztelet, legnagyobb szeretet.
A *történelmi Krisztustól* (I. evangélium, kegyelem, megigazulás)
az *eucharisztikus* Krisztuson át (I. Eucharisztia)
a *misztikus* Krisztusig (I. Isten országa, Egyház, szentek).
 3. A *Szentlélek Isten* (I. ezen a címen meg kegyelem, öröm)
- b) az embertársakkal való kapcsolatban (I. testvérek, ellenségszeretet)
- c) saját énünkkel való kapcsolatban az egyén igazi értékei a természetfölöttiben rejlenek. (I. megigazulás, lelkiismeret, öröm, szenvedés, feltámadás.)

56. Kereszttség.

(Általában ritkán beszélünk róla, az átélése a tömegek-nél teljesen hiányzik.)

I. Az Apostolok Cselekedetében: 2, 38. 41; 8, 12—13. 16. 36. 38; 9, 18; 10, 47—48; 16, 15. 33; 18, 8; 19, 5; 22, 16. —

Jézus nevében való keresztség: 2, 38; 8, 16; 10, 48; 19, 5;
— Lélekkel való kereszttelés: 1, 5; 11, 16; János-„keresztség”:
1, 5, 22; 10, 37; 11, 16; 13, 24; 18, 25; 19, 3—4.

II. Feltételek a kereszttelés számára:

- a) a hit Jézus Krisztusban: 2, 41; 8, 12—13; 18, 8;
- b) a bűnbánat (metanozia) lelki átalakulás: 2, 28.

III. Hatásai:

- a) a bűnök elengedése: 2, 38; 22, 16;
- b) Lélekkel való töltekezés: 2, 38;
- c) az Egyház tagjává válás: 2, 41.

57. Kereszt teológiája.

(Mély nagypénteki beszéd lehet.) Szent Pál szerint a megváltás négy fokozatban ment végbe: 1. Onkiüresítés, az isteni hatalom teljességéről való lemondás az első a *megtesülésben*. 2. Az Istenember szegény, aláztos és engedelmes élete; *szolga-alakban* való átvonulása az élet szakadéka fölé. 3. A kereszten való áldozat fönjsége. 4. Annak teljessé és hathatossá tétele a feltámadásban.

A kereszthalál jelentősége az üdvösségre Jézus szeretetének ezen fölséges megnyilatkozásából állott. (V. ö. Ef. 5, 2; Róm. 5, 6—9; 8, 32; II Kor. 5, 14.) — Jézus azzal múlja felül a történelem minden héroszát, hogy ő nemcsak saját népéért áldozta fel magát, mint azok, hanem az egész emberiségért. Ezen az üdvtörténeti tényen alapul az ő királysága, mint Kyriosé, aki előtt hódol a krisztusi kultusz (Eucharisztia, szentmise). De ez alapja a krisztusi jámborságnak is, mint „imitatio Christi”-nek. V. ö. Fil. 3, 10.

58. Krisztus.

Jelentése szerint Felkent. Ez az ószövetség vezető csilága. Héberül: „Massiach”, arámul: „Messicha”, görögös alakjában: Messias, görög fordításban „Christos”. Mind azt jelenti: Istentől Felkent. — A kenés az isteni hatalom közlésének szimboluma; igazi beteljesedését az Istenemberben találta, mert ő maga az istenség teljével „felkent”. (10, 38.) — Az apostolok beszédeinek a zsidókhoz ez volt a középpontja. (2, 36.) De a magában véve vallásos jellegű Messias-várás az idegen uralom nyomasztó igája alatt politikai színezetet kapott. A népéért szenvedő Messias alakja (Izaiás 53.) — A zsidók számára szinte teljesen idegen maradt. A Messias gondolatának vallásos felfogásához csak lassan lehetett egyrészt visszavezetni. Így tett már az Úr is: Lk. 24, 25—26; azután Péter: 3, 8; Pál: 17, 3; 26, 23; Fülöp: 8, 32—33. 35. — Krisztus jelzői: a Szent és Igaz: 3, 14; 22, 14; Izrael reménye: 28, 20; Isten Fia messiási értelemben: 9, 20.

59. Krisztusiak.

Szószerinti és lényegbeli visszaadása a „Christiani” névnek. Hozzánk szlovén közvetítéssel került el, s így „keresztény”, majd később „keresztény” alakban terjedt el. Mi, ahol csak erőltetés nélkül lehet, az ősibb és eredetibb alakjában használtuk; így legalább napjaink meddő „keresztény vagy keresztényen” vitáját is elváltuk. — Egyébként eredetére vonatkozóan v. ö. 9, 26. Ez is, meg a 26, 28. és I Pét. 4, 16. azt mutatják, hogy kezdetben inkább gúnyos értelemben használták. Az első krisztusiak egymást *testvér*-nek szólították; de előfordul a *tanítványok*, az *Úr tanítványai* elnevezés is, más-hol a *hívők* név fordul elő, sőt a ma már idegenszerű, de jelentésében nagyonis mélyértelmű *szentek* megszólítás is szerepel.

Ezek az ősi nevek tudatosítják bennünk krisztusi voltunk lényegét: az igazi krisztusiakban

- a) él a mély hit az Istenemberben, Jézus Krisztusban mint az egész világ Megváltójában;
- b) törekvésük, hogy meghálálják a büntől és a büntetéstől való megszabadulásukat: a legnagyobb élet-szentség;
- c) dicséretet érdemelnek mint az isteni Mesternek tanulni kész és engedelmes tanítványai, akik a Mestert hűségesen követik;
- d) mindenekfölött pedig gyakorolják a testvéri szeretetet. (Íme: kifejtve, mily szép prédikáció!)

60. Kyrios.

Ezzel a szóval fordítja a Septuaginta az ószövetségi Jahve-Adonai nevet; tehát az ószövetségi Isten jelöléssel azonos fogalmat takar. A pogányok is használták a maguk isteneinek megnevezéséül; később az isten gyanánt tisztelt császár egyik címe lett.

Az Apostolok Cselekedete a Kyrios címet világosan Jézusra alkalmazza; így Péter: 11, 16; Pál: 22, 10; 26, 15; Lukács: 9, 10. 11. 15; Barnabás: 9, 27. Ennek megfelelően használják megszólításként is; az Apostol: 1, 6; István: 7, 60; Ananiás: 7, 9; Pál: 22, 19. Még több helyen is Jézus azonos a Kyriossal.

Gyönyörű szépek Péter szavai: 2, 36. és 10, 36.

Annak megállapítása után, hogy az Apostolok Cselekedete Jézus Krisztust egyszerűen Kyriosnak nevezi, úgy, mint magát az Istent, feltárulnak teljes értelmükben az ilyen kifejezések: az Úr Jézus (1, 21; 16, 31; 7, 59. sb.), az Úr Jézus Krisztus (11, 17; 28, 31.), a mi Urunk Jézus Krisztus.

Ez a Krisztus iránti *szeretet* és a Krisztus iránti *hűség*

kifejezése az ős-krisztusiaknál, ezért csak a legbizalmasabb körben használták. Így az apostoli zsinat után írt körlevélben: 15, 26; — Szent Pál a Miletosban mondott búcsúbeszédében: 20, 21.

61. Megigazulás.

(Igazulttá tevés és igazulttá levés.)

Bevezetés. Szép és mélyértelmű szó. Gazdag és tanulságos a tartalma.

Tárgyalás. I. A megigazulás lényege:

- a) negatív = a bűnök bocsánata. A bűnteher elvétele: 2, 38; 5, 31; 8, 22; 10, 43; 13, 38; 26, 18; — eltörlése: 3, 19; — lemosása: 22, 16; — megtisztulás: 15, 9; — meggyógyulás: 28, 27.
- b) pozitív = a lélek megszentelése. Igazságosság: 13, 38—39; — barátság Istennel: 10, 35; — töltekezés Szentlélekkel: 9, 17—18; 15, 8; — részvétel a szentek örökségében: 26, 18; v. ö. 20, 32.

II. A megigazulás oka:

- a) létesítő oka: Isten = Jézus Krisztus, az ő kegyelme: 10, 43; 13, 39; 15, 11; Krisztus „az élet ősoka”: 3, 15.
- b) eszközöző oka: a keresztség sakramentuma: 2, 38; 9, 17—18.

III. Előkészület a megigazulásra:

- a) Elfordulás a bűntől: 3, 26; bánat: 2, 37; — lélekátalakulás (metanoia) 5, 31; 11, 18. (= az élet felé); 20, 21. (= Isten felé). Ige alakjában: bensőleg átalakulni (metanoein) nagyon sokszor előfordul: 2, 38; 3, 19; 8, 22; 17, 30; 26, 20. Szent János bűnbánati szertartása, a vízben való megmerítés is a „metanoia keresztsége”: 13, 24; 19, 4.
- b) Istenhez fordulás: 3, 19; 28, 27; 26, 20. (= Istenhez); 26, 18. (= a sötétségből a világossághoz, a Sátántól Istenhez).
- c) a bűnbánat és lélekátalakulás (metanoia) cselekedetei: 26, 20; v. ö. 10, 35. és 19, 19.
- d) hit; de nem az üdvösségben való bizalom (ez a protestánsok „fides fiducialis”-a, bizakodó hite), hanem hit Jézus Istenségében és az ő istenemberi megváltói művében: 10, 43; 13, 39; 14, 26; 15, 9; 16, 31; 19, 4—5; 20, 21; 22, 16; 26, 18.

62. Misztikus Krisztus.

(Krisztus misztikus teste.)

1. A misztikus Krisztus fogalma szemléletes lesz Krisz-

tus hasonlatában a szőlőtőről és a vesszőről: Jn. 15, 1—17. és Szent Pál képében a főről és a tagokról: I Kor. 12, 12. 27; Róm. 12, 4—5; Kol. 1, 18. 24; Ef. 1, 22—23; 4, 15—16.

2. Mündazok, akiken Krisztus kegyelme („a fő kegyelme”) átáramlik, *beletartoznak* az ő misztikus testébe; *meg van hívva* minden ember erre a titokzatos életközösségre: I Tim. 4, 10; I Jn. 2, 2; kizárva csak az örökre elkárhozottak vannak.

Krisztus a maga misztikus testének alak gyanánt az Anyaszentegyházat adta, ez a földön tovább élő és működő Krisztus.

A misztikus test lelke a Szentlélek. (Szent Ágoston, XIII. Leó pápa enciklikája a Szentlélekről, v. ö. I Kor. 12, 13; Róm. 5, 5.)

Következményei a krisztusi életre: Paulus-kérdés 22, 10. A Paulus-felelet: Kol. 1, 21—24; Ef. 4, 15—32; Gal. 2, 20. V. ö. Jn. 1, 14—16; 15, 2. 6. 8—17. (Az egészhez: S. th. III. 8, 1—8.)

63. Nyelvek adománya.

(Glossolalia.)

Igétét megtaláljuk: Mk. 16, 17; először megadatott (2, 4.), megisméltódtott Kornelius esetében (10, 46.) és Efezusban a János-tanítványoknál (19, 6.); részletes tárgyalása I Kor. 12. és 14. fejezet.

Lényege: Magában elgondolható úgy is, mint hallás csodája, vagyis hogy az apostolok beszédét mindenki a maga anyanyelvén hallotta és értette: valójában azonban mint beszéd csodáját kell magyarázni e helyeket, vagyis hogy az apostolok a maguk anyanyelvétől különböző nyelveken szóoltak. Ez szimbólum Krisztus Egyházának egyetemességére és egységére. Igaz, hogy csak extatikus és ezért csak átmeneti jelenség, melyet nem lehetett beállítani az evangélium hirdetésének szolgálatába az idegen nyelveken beszélő népek közt. Mutatja például, hogy Pál és Barnabás nem értik meg a likaoniai nyelvet.

64. Öröm.

A szent öröm az egyetlen igazi és tökéletes öröm. Lényege a Szentlélekkel való belső betöltöttség. (13, 52.) Ezt az örömet nem zavarja meg a szenvedés és a halál sem. (7, 55—60; 5, 41; 16, 25.)

Tárgyai: a természetes adományok (2, 46; 14, 16.), csodák, gyógyulások (8, 8.); halottfeltámasztás (20, 12), Péter megszabadulása. (12, 14.) Elsősorban a hit, mégpedig a hit ajándéka (8, 39; 13, 48; 16, 34.) és a hit elfogadása. (11, 23; 15, 3.) — Az igazi öröm nem más, mint a messiási öröмок-

ben való részvétel; erről van szó a 2, 26. és a 2, 28.-ban; (v. ö. 15. zs. 9. és 11. versét) — a megváltottak örömei: a kegyelem, a megigazultság, az evangélium.

65. *Óskatekézis.*

2, 42. (V. ö. Didaché vagy a tizenkét apostol tanítása az 1. századból.) A krisztusi dogmának és a krisztusi morálnak isteni illatot lehelő virága itt található meg titokzatos bimbójában. Az ifjú Egyház kezdetben külső ritusában csak kevésbé különbözött a zsinagógától, de annál jobban hitében és bensőséges életében. (2, 42—47; 4, 32—35.) — Az egész apostoli hitvallás rekonstruálható az Apostolok Cselekedetéből. (Nagyon szép téma kisebb közösség számára.) Ehhez a következő helyek érdemelnek különös figyelmet: 2, 22—36; 3, 13—26; 4, 10—12; 5, 30—32; 10, 36—43; 13, 23—39. Továbbá: 15, 11; 17, 3; 17, 31; 19, 4; 26, 23; 28, 23. és 31.

66. *Parrhesia.*

Az Apostolok Cselekedetében gyakran van róla szó. A 4. fejezet a parrhesia klasszikus fejezete, mert megmutatja a vallásos és apostoli lélekből fakadó lényegét. — A parrhesia isteni szabadságlevele: 1, 8; 5, 20; 18, 9; 23, 11. — Apostoli erény. Részletes kifejtése szentbeszéd számára is a rendes szövegben.

67. *Presbiter.*

Ez a görög név öreget jelent, de gyakran fordítják „előjárók”-kal is. Az „öreges” elnevezés ismerős volt a zsidók előtt, mert így hívták a nagytanácsnak tagjait Jeruzsálemben és az egyes helyek sinedriumait is. Az Egyház valószínűleg azért nem vette át papjai számára a görög „hiereus” szót, mert egyrészt a krisztusi papságnak semmi köze sincs a pogány papsággal, de még csak a zsidó áldozattal sem, másrészt mert a papok lelki kötelességeit a hívőkkel szemben legjobban a presbiter szó fejezte ki. A pogányból lett krisztusi hívők előtt is már ismerős volt ez a kifejezés az egyesületek alkotmányából. Ők hasonló értelemben használták még az „episcopos” szót is.

68. *Primatus.*

Ez Krisztus Egyházában nem pusztán megtisztelő rang, hanem az Egyház fejének teljes hatalmát jelenti. (Mt. 16, 18.) — Péter apostol primátusa az ősegyházban fennállásának kezdete óta világosan kitűnik. E mellett szólnak a következő helyek: 1, 13. és 15; 2, 14. és 37—38; 3, 4. és 12; 4, 8; 5, 3. és 29; 8, 20; 9, 32; 12, 3. és 5. Különösen jelentőséggel teljes a 10, 11. és 15., amikor Péternek oly nehéz kérdésben döntenie kell. Az idősebb Jakab, Jeruzsálem püspöke, teljes egészé-

ben csatlakozik Péter álláspontjához, csak a zsidókból lett krisztusiak érzelmét akarja simogatni a döntéshez fűzött clausulával. Figyeljük csak meg, hogy milyen mellékes szerepet játszik Pál ezen a zsinaton.

69. Próféta.

Isten megbízásából az Isten akaratának hirdetője és magyarázója. Közvetítő tehát Isten és a nép között. Többször a jövőnek is hirdetője. (A magyarban ez utóbbi jelentés tapad a szóhoz.)

Az ótestamentum prófétáinak nagy jelentőségük volt az őskeresztény prédikációkban a zsidók előtt: 3, 18, 21, 24—25; 7, 52; 13, 27; 26, 22. és 27; 28, 23. Innen magyarázható a sok prófétaidézet, így Dávid zsoltáraiból: 1, 20; 2, 25—28, 34—35; 4, 25—26; 13, 33. és 35. Izaiástól: 7, 49—50; 8, 32—33; 13, 34. és 37; 28, 26—27. Joel: 2, 17—21. Ámosz: 15, 16—17. Habakuk: 13, 41.

A próféták az ősegyházban. Az Apostolok Cselekedetében emlegetett prófétálás a karizmáknak egyik fajtája volt. Ez az égi ajándék arra tette képessé a megajándékozottakat, hogy a Szentlélek ösztönzésére a híveket oktassák és megerősítsék; a jövődömondás adománya nem függött össze vele szükségképen: 11, 27—28; 13, 1; 15, 32; 21, 9. és 11.

70. Püspökök.

Görögös néven episcopi, latinosan superintendentes, magyarul felvigyázók. A második században már ez a püspököknek őket az egyszerű papoktól megkülönböztető hivatalos címe. Az újszövetségben azonban ez a megjelölés még egyenlő a presbiterrel, vagyis a papok nevével. A püspök a fiatal Egyházban mint az apostolok utódja és hivatalának birtokosa lép föl. Így látjuk ezt már Pál apostol életében, Timoteusnál és Titusnál; továbbá Szent János életében a kisázsiai püspököknél, ahol már megkezdődött a püspöki székhelyek kialakulása is.

Az ősegyház állásfoglalását az egyházi hierarchiához megtaláljuk Antiochiai Ignác vértanú püspök gyönyörű szavaiban: „Mindnyájan engedelmességgel tartoztok a püspök iránt, mint ahogy Jézus Krisztus engedelmeskedett az Atyának. De a presbitereknek is ugyanúgy, mint az apostoloknak. A diakonusságot pedig tiszteljétek mint Isten rendelkezését. A püspök nélkül ne tegyen senki semmit, ami az Egyházra vonatkozik. Csak az az Eucharisztia törvényes, melyet a püspök vagy az általa megbízott mutat be. Ahol van a püspök, ott van a nép is, mint ahol Jézus Krisztus van, ott van az Egyház is. A püspök nélkül nem szabad keresztelni vagy szeretetlakomát megülni. Amit azonban ő jónak talál, az Istennek is tetszik, úgyhogy minden, ami általa történik, az biztos és törvényszerű.” (A szmirnaiakhoz írt levélből.)

„Amíg a püspökötöknek alárendelten éltek mint Jézus Krisztusnak, addig szerintem nem emberi módon éltek, hanem Jézus Krisztus szerint, aki értünk meghalt, hogy ti a halálába vetett hit által megszabaduljatok a haláltól. Ezért szükséges, hogy püspök nélkül semmit se tegyetek és hogy a presbyterumba úgy illeszkedjete be, mint ahogy az apostolok kapcsolódtak Jézus Krisztushoz, a mi reménységünkhöz. Az is szükséges, hogy a diakonusok, akik Jézus Krisztus misztériumait kiszolgáltatták, minden módon megfelelők legyenek. Mert ők nem az étel és ital szolgálói, hanem Isten Egyházának segítségei. Mint a tűztől, úgy kell óvakodnotok, hogy őket megvádoljátok. Minden diakonust úgy kell becsülni, mint Jézus Krisztust, mint ahogy a püspök az Atya képmása, a presbíterek pedig mint az Isten tanácsa és mint az apostolok egyesülése. Tőlük elszakadva senki sem beszélhet Egyházzól.” (Trallianumba írt levélből.)

71. Szentírás.

A Szentírás Isten szent szava és ezért a vallási ismeret forrása (17, 11.), de egyúttal az életalakítás irányítója is. (23, 5.) Ezért olvastak fel belőle szombatonként már a zsinagógában is. (13, 15; 15, 21.) Magától értetődik, hogy ami benne van, azt mind hinni kell. (24, 14.) A zsidók számára nem volt döntőbb szó, mint: „meg van írva”. Ezt használja Péter (1, 20.), Stephanus (7, 42.), Paulus. (13, 33; 23, 5.) A Szentírás fényében kell nézni minden eseményt. Ez a multnak tanítója, a jelennek magyarázója és a jövő megsejtetője. A Szentírás sugalmazott jellege világosan előtűnik. (3, 18. és 21; 4, 25.) Az Isten szól prófétáinak szája által.

A Szentírásban lévő idézetek rendszeren a Septuagintának emlékezetből való szabad visszaadásai. Szónoki felhasználásakor ugyanis nem várunk pontos idézést, mert a szónok csak arra ügyel, hogy az alap gondolatot kiemelje. Ezért megelégszik, hogy hallgatói emlékezetében felidézze az előttük már régen ismeretes helyet. — Egyébként meg lehet figyelni, hogy az idézett helyet szoros értelemben vett bizonyításként használja-e a szónok vagy sem, továbbá hogy szó szerinti történelmi értelemben vagy pedig tipikus értelemben használja. Ez a tipikus értelem az ószövetség személyeit és dolgait úgy mutatja be, mint Krisztus előképeit. Egyébként az elmélkedésekben rámutattunk, hogy milyen az Apostol bibliamagyarázata.

72. Szentek.

9, 13. 32. 41; 26, 10. Ez a krisztusiak neve, akiket a keresztség kegyelme szentté tett (Kol. 1, 12—13.) és az örök életre meghívott. (20, 32.) — Egyébként Szent Pálnak kedves kifejezése ez, különösen leveleinek kezdetén: Róm. 1, 7;

I Kor. 1, 2; II Kor. 1, 1; Ef. 1, 1; Fil. 1, 1; Kol. 1, 2. Ez a megnevezés végső és legmélyebb magyarázatát a misztikus Krisztusról szóló tanításban kapja meg.

73. Szenvedés.

Krisztus szenvedései: 3, 18; 8, 32—35; 17, 3; 26, 23; ezek hozzátartoznak megváltó hivatásához. — Az apostolok szenvedései: 5, 41; 16, 25; 20, 23—24; ez örvendező részvétel Krisztus szenvedéseiben. — A mi szenvedéseink: 14, 21; a krisztusi élet útja a szenvedések útja. Ime a beszéd három részlete. Az egészhez l. még Kol. 1, 24.

74. Tanító, tanítvány és testvér.

Tanítónak nevezi az Apostolok Cselekedete azokat, akik megkapták a tanítás karizmáját, vagyis a különös képesítést arra, hogy Krisztus tanítását az igazságnak megfelelően hirdessék, másodsor az a hallgatók szívébe hatásosan bevessék, harmadszor abban hamisítás nélkül megtartsák. (13, 1; 18, 24—28.)

A tanítvány név sokszor előfordul az ókeresztényeknél, mint általában a hívők megnevezése. (6, 1—2. és 7.) Néha egyes személyeket is tanítványnak neveznek: 9, 10. (Ananiás), 9, 36. (Thabita), 16, 1. (Timoteus).

Még elterjedtebb név a testvér. Megvolt már a zsidók között is, de a krisztusiak közt kapta meg teljes értelmét. Ekkor kapta meg kiterjesztését is, mert ma testvérek Krisztusban a földkerekségén valamennyien, akik az egy mennyei Atyának és az egy földi Anyának, a Szentegyháznak gyermekei és az isteni vér közösségében egybekapcsolódnak. A testvéri szeretetnek eszményképét lásd: 2, 42—44., de főként 4, 32.

75. Üldözések.

Az Apostolok Cselekedetében a zsidók jelennek meg mint a krisztusi hit legelkeseredettebb ellenségei. A pogányok ritkán támadók, és ha vannak is ilyenek, legtöbbször a zsidók heccelésére válnak azzá. (13, 50; 14, 2. 5. 18; 17, 5—6. 8. 13; 18, 12—13.) E mellett a pogány római államhatalom elég gyakran védi is őket igazságérzésből. (18, 14—15; 21, 31—32; 25, 4—5. 12. 16. 21. 25.)

Értesülünk az üldözök sorsáról is. Saulus: 8, 3; 9, 1—2; 22, 4—5. s 19, 20; 26, 9—12. Heródes Agrippa: 12, 1. 11. 19. Heródes büntetése: 12, 23.

Szép téma a krisztusiak viselkedése az üldözésben. Imádság és Istenbe vetett bizalom: 4, 24—31; 18, 9—10; 23, 11; 26, 22. — Okosság: a viszonyok szerint vagy megmenekülnek vagy kitartanak; Péter Isten utasítására menekül: 12, 17.

Ugyanígy Pál többször is: 9, 25. 30; 14, 6. 19; 17, 10. 14; 20, 1; 22, 18. Kitaranak az apostolok: 8, 1. és Pál: 18, 9—11. — Megvan mindnyájukban a készség a szenvedésre és a halálra: 5, 40—41; 15, 26; 20, 24; 21, 13.

76. Vagyonközösség.

2, 44—45; 4, 32—37; 5, 1—5. Ezek alapján nagyon aktuális beszédet lehet mondani. Ez az ideális vagyonközösség a krisztusiak testvéri szeretetének kifejezése volt és már ezért sincs semmi közösségben a kommunizmussal és annak osztálygyűlöletével. De különbözik ettől azért is, hogy a személyes vagyonról való lemondás teljesen önkéntes és szabad volt. Ez tehát a tulajdonjogot és a rendelkezési jogot egyáltalában nem szüntette meg. Valószínű, hogy ez a szokás csak a jeruzsálemi ősegyházban volt meg. Ott ugyanis két dolog fejlesztette ki: az egyik a pünkösdi esemény lenyűgöző hatása, mely mindnyájukat egygétette, a másik pedig az, hogy várták az Úr közeli eljövételét; ez utóbbi talán még fontosabb tényező, mint az előbbi volt. Egyébként a jeruzsálemi egyház hamarosan elszegényedett, talán éppen annak következtében, hogy eladták házaikat és földjeiket. Ekkor a kintlévő új leányegyházak siettek alamizsnájukkal az anyae gyház segítségére. Szent Pál maga is gyűjt a számukra Galáciában, Makedoniában és Korintusban; ez is azt bizonyítja, hogy az itt lakó krisztusiak megtartották vagyonukat és abból adtak tehetségükhöz képest segítséget.

A mi Urunk Jézus Krisztus bizonyos esetekben arra szólít fel, hogy adjunk el mindent és a jövedelmet osszuk szét a szegényeknek. (Lk. 18, 22; és 12, 33.) De ez csak figyelemztetés arra, hogy szakadjunk el a földi birtokhoz való ragaszkodástól, másrészt felállítja a tökéletesség ideálját Krisztus követésében. (V. ö. Lk. 5, 11; Mt. 4, 20—22.) De ezzel nem tette mindenki számára kötelezővé az Úr sem a vagyonról való lemondást, amint látszik ez Lk. 19, 8., ahol a vagyonnak feléről mond le valaki Krisztus beleegyezésével.

U. i. o. gl. D.

Dicsőség az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek.

TARTALOM

Hetedik fejezet

Szent Pál Krisztusért fogoly

55. Útban a bilincsek felé	— — — — —	3
56. Végzetes tanács	— — — — —	8
57. Szent Pált elfogják	— — — — —	15
58. Mint szikla a tengerben	— — — — —	17
59. A védekezőből támadó	— — — — —	24
60. Osszeesküvés Szent Pál ellen	— — — — —	30
61. A hatalom oltalmában	— — — — —	33
62. Hamis vád alatt	— — — — —	35
63. Nyiltan és egyenesen	— — — — —	39
64. A krisztusiak és a világ	— — — — —	42
65. A fogság két drága gyümölcse	— — — — —	48
66. „Caesarem appello!”	— — — — —	53
67. Hitvallás a király előtt	— — — — —	57
68. Az eredmény	— — — — —	64

Nyolcadik fejezet

Szent Pált negyedik útjára viszik

69. A nagy út kezdete	— — — — —	69
70. Bátran a viharban is	— — — — —	73
71. Remélni a remény ellenére is	— — — — —	78
72. A gyakorlati krisztusi „caritas”	— — — — —	84
73. Szent Pál triumfusa	— — — — —	88
74. Bilincsek közt is apostol	— — — — —	92

Kilencedik fejezet

Szent Pál lelke

75. Az Apostolok Cselekedetének befejezése	— — —	100
--	-------	-----

A)

76. A Megváltás műve. (Levél Efezusba)	— — — — —	102
77. A Megváltó személye. (Levél Kolosszéába)	— — —	106

78. Cor Pauli cor Jesu (Levél Filippibe) — — — — —	109
79. Az égi liturgia isteni bemutatója. (Levél a zsidókból lett krisztusiakhoz) — — — — —	112

B)

80. A Jó Pásztor Szíve. (Levél Filomenhoz) — — — — —	126
81. A szeretet utasításai. (Az első levél Timoteushoz) — — — — —	126
82. Lelki fiának a szerető atya. (Levél Titushoz) — — — — —	128
83. Az Apostol végrendelete. (Második levél Timoteushoz) — — — — —	130

Befejezés

84. Szent Pál a hagyományban — — — — —	132
85. Szent Pál a történelem ítélőszéke előtt — — — — —	139
86. Szent Péter és Pál a liturgiában — — — — —	143

Függelék

A)

Első sorozat

Szentbeszédvázlatok

Az apostolok cselekedetei

1. Szent várakozás — — — — —	160
2. A pünkösdi Lélek Jeruzsálem felett — — — — —	160
3. A vértanúk Vére a szebb jövő vetése — — — — —	161
4. Az első testvérek a pogány világból — — — — —	162
5. Az üldözöből az evangélium hirdetője — — — — —	163
6. Jézus Krisztus fáradhatatlan hírnöke — — — — —	164
7. Szent Pálra várnak a bilincsek — — — — —	166
8. Krisztusért fogoly — — — — —	166

B)

Második sorozat

Az apostolok beszédei

9. Szent Péter pünkösdi beszéde — — — — —	167
10. Szent Péter beszéde a sánta meggyógyítása után — — — — —	168
11. A közösség imája — — — — —	168
12. Szent István beszéde a zsidókhöz — — — — —	169

13. Szent Péter beszéde Kornélius házában, a pogányok előtt — — — — — — — — —	170
14. Szent Pál prédikációja Antiochiában a zsidók előtt —	170
15. Szent Pál beszéde az areopagon a pogányok előtt —	171
16. Szent Pál búcsúbeszéde Miletosban — — — — —	171

C)

Harmadik sorozat

A Szentlélek evangéliuma

17. A Szentlélek természete — — — — — — — —	172
18. A Szentlélek és az Egyház — — — — — — — —	172
19. A Szentlélek és az emberi lélek — — — — — — — —	173

D)

Negyedik sorozat

Az apostolok iskolája

20. Az apostolság hordozói — — — — — — — —	174
21. Az apostolság tartalma — — — — — — — —	175
22. Az apostolság követelményei — — — — — — — —	175
23. Az apostolság akadályai — — — — — — — —	175
24. Laikus apostolság — — — — — — — —	176
25. Apostoli felelősség — — — — — — — —	176

E)

Egyes beszédek

26. A vallásos férfi — — — — — — — —	176
27. Asszonyok az Apostolok Cselekedeteiben — — —	178
28. Mint imádkozott az ősegyház? — — — — —	179
29—76. Egyes gondolatok szótári rendben — —	180—200

